

სამართლებრივი გზამკვლევი ქალაქისთვის

„კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“

2010

„კონსტიტუციის
42-ე მუხლი“

gtz

On behalf of
Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

წიგნი გამოცემულია ააიპ „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ მიერ,
გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოების (GTZ) ფინანსური მხარდაჭერით.

ტექსტში მოცემული დასკვნები და შეფასებები არ უნდა იქნეს განხილული, როგორც გერმანიის
ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოების (GTZ) მოსაზრება.

ელექტრონული ვერსია შეგიძლიათ იხილოთ საიტზე: www.article42.ge და www.gtz.de/law-caucasus

© „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“, 2010.

© გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოება (GTZ), 2010.

უაკ udc 342.726-055.2
ს-216

დაიბეჭდა „ფავორიტ პრინტში“

ავტორები: მერი ჯაფარიძე
ელენა ფილეევა
მაკა კვაჭაძე
ნაზი ჯანეზაშვილი

რედაქტორი და კორექტორი: თამარ ლეფსვერიძე

მხატვარი: თეა მიქაია

დაკაბადონება: ნინო ყაველაშვილი

ტექნიკური უზრუნველყოფა: დავით ნინიკაშვილი

გამოცემაზე პასუხისმგებელი პირი: მანანა კობახიძე

ააიპ „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ აღმასრულებელი დირექტორი

ძვირფასო ქალბატონებო,

წინამდებარე წიგნი მომზადდა თქვენთვის, „გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოების“ ფინანსური მხარდაჭერით, რათა სამართლებრივი მეგზურობა გაგიწიოთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში, მიუხედავად იმისა, თუ რას საქმიანობთ, რა პროფესიის ბრძანდებით, ხართ დიასახლისი და უვლით შვილებსა და ოჯახს; ცხოვრობთ ქალაქში თუ სოფლად, ხართ ახალგაზრდა თუ ხანდაზმული, გაქვთ სტაბილური შემოსავალი, თუ საჭიროებთ სოციალურ დახმარებას; ბრძანდებით დაქორწინებული თუ დასაოჯახებელი და ა.შ.

ეს წიგნი, განკუთვნილია ყველა ქალისთვის, მიუხედავად იმისა, გაქვთ თუ არა რაიმე სამართლებრივი პრობლემა. ჩვენ ვისურვებდით, რაც შეიძლება ნაკლებად პრობლემატური იყოს თქვენი ცხოვრება, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, თქვენ უნდა იცოდეთ თქვენი უფლებებისა და სამართლებრივი დაცვის მექანიზმების შესახებ.

წიგნზე არაერთმა ადამიანმა იმუშავა. ჩვენი მიზანი იყო, შეგვექმნა სახელმძღვანელო, სადაც თავმოყრილი იქნებოდა ყველაზე საჭირო და აუცილებელი ინფორმაცია, რომელიც სამართლებრივი პრობლემების გადწყვეტის გზას გიჩვენებდათ.

ყოველდღიურ ცხოვრებაში, – ოჯახში, სამსახურში, სხვა ადამიანებთან ურთიერთობებში, – ხშირად, სხვადასხვა სამართლებრივი კითხვა შეიძლება წარმოგეშვათ. ვეცადეთ, რომ აღნიშნულზე, პასუხი გაცევთ ჩვენს მიერ მომზადებულმა გზამკვლევმა.

ამ ცნობარის ფარგლებში, შეუძლებელი იყო, შევხებოდით კანონით რეგულირებულ ყველა უფლებას, რის გამოც, შევეცადეთ, ყურადღება გაგვემახვილებინა ყველაზე მნიშვნელოვან და პრობლემატურ საკითხებზე, რისი ცოდნაც აუცილებელია ნებისმიერი ქალისთვის. ჩვენი მიზანია, მოგანოდოთ ინფორმაცია ძირითადი უფლებების შესახებ, ვინაიდან მათი არცოდნა, ხშირად, მიზეზია თავად ამ უფლებების შელახვისა. ვიმედოვნებთ, რომ აღნიშნულ გზამკვლევს, ხშირად, საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი პირობების დადგომისას გამოიყენებთ.

მასში ამოიკითხავთ, როგორ უნდა მოიქცეთ სამსახურში დასაქმებისას, გაქვთ თუ არა დამსაქმებლისგან ინფორმაციის მიღების უფლება, როგორ შეიძლება გასაჩივრდეს სამსახურიდან უკანონოდ გათავისუფლების შემთხვევაში, გათავისუფლების შესახებ ბრძანება, ვის უნდა მიმართოთ; რა უფლებებით სარგებლობთ ორსულობისა და შემდგომ, მცირეწლოვანი ბავშვის ყოლის პერიოდში; რა უფლებები გაქვთ ოჯახში, – ქონებრივი, პირადი, ბავშვის აღზრდისას; საჭიროა თუ არა საქორწინო ხელშეკრულების გაფორმება; რა უფლებებით სარგებლობთ ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში; როგორ უნდა მიმართოთ სახელმწიფო ორგანოებს და საჭიროების შემთხვევაში, გაასაჩივროთ მათი პასუხი, რა სახის ინფორმაციის მიღების უფლება გაგაჩნიათ, სასამართლოსადმი რა უფლებებს განიჭებთ კანონი. პასუხი, ამ და მრავალ სხვა საკითხზე, აღნიშნულ წიგნშია მოცემული.

ზოგიერთი უფლება, სასიამოვნო და დადებითი განწყობის მომტანია. მაგალითად, – ქორწინების უფლება, დასაქმება სამსახურში. ხოლო ისეთი გარემოება, როგორცაა ძალადობა ოჯახში ან დაკავება სამართალდამცავი ორგანოების მიერ და შემდგომი პატიმრობა, ან გათავისუფლება სამსახურიდან, ნეგატიურ ემოციებთან არის დაკავშირებული. მაგრამ, აღნიშნულიც, ცხოვრების ნაწილია და შესაძლებელია, თქვენც აღმოჩნდეთ ამ პრობლემების წინაშე. ამიტომ, სასურველია, იცოდეთ რისი უფლება გაქვთ, ვის მიმართოთ და რა გზით დაიცვათ საკუთარი უფლებები.

ჩვენ შევეცადეთ, მარტივი და გასაგები ენით გადმოგვეცა ჩვენი ნააზრევი, რათა იურიდიული და რთული ტერმინებით არ გადაგვეტვირთა წიგნი, თუმცა ზოგ შემთხვევაში, ამას გვერდი მაინც ვერ ავუარეთ.

ასევე, წიგნს ახლავს დისკზე ჩანერილი კონკრეტული სარჩელებისა და განცხადებების ნიმუშები და საჭიროების შემთხვევა-

ში, თქვენ შეძლებთ მის გამოყენებას.

გაითვალისწინეთ ასევე ის, რომ საკანონმდებლო ნორმები, პერიოდულად, ცვლილებებს განიცდიან, ამიტომ ყოველთვის გადაამოწმეთ ინფორმაცია იურისტთან, ან ინტერნეტში, სასარგებლო საიტებზე, ან შესაბამის ორგანოში. კონსულტაციის გავლა იურისტთან, ყოველთვის სასურველია.

გზამკვლევეში, ზოგიერთი საკითხი, ზოგადად არის მოცემული, ზოგს კი უფრო დიდი ყურადღება დავუთმეთ. ჩვენ, რა თქმა უნდა, არ გვაქვს სრულყოფილების პრეტენზია.

ქალთა უფლებები იმდენად ფართო და ამოუწურავი სფეროა, რომ შეუძლებელია, ერთი გზამკვლევის ფარგლებში მოვიცვათ ყოველივე. ჩვენ მზად ვართ, მივიღოთ თქვენი შენიშვნები, კომენტარები და ვუპასუხოთ შეკითხვებს, რისთვისაც შეგიძლიათ, მოგვმართოთ „კონსტიტუციის 42-ე მუხლში“, სადაც მომზადდა აღნიშნული გამოცემა.

საუკეთესო სურვილებით,

მანანა კობახიძე

„კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“
აღმასრულებელი დირექტორი

ელენა ფილევა

პროექტის კოორდინატორი

წინასიტყვაობა

„იცოდეთ კანონი და იქნები დაცული“ – ასეთი იყო საქართველოში ერთ-ერთი წარმატებული სოციალური კამპანიის მონოდეზა. მართლაცდა, ზოგჯერ, კანონმდებლობით დადგენილ უფლებასა და მის განხორციელებას შორის მხოლოდ ის დგას, რომ მოქალაქეებმა არ იციან მათი უფლებები და არ იცნობენ ამ უფლებების განხორციელების გზებს. არადა, ჩვენი ყოველდღიური ყოფის დიდი ნაწილი, ისე რომ, შესაძლოა ჩვენ თავადაც ვერ ვამჩნევდეთ, განსაზღვრულია სამართლებრივი ნორმებით. ადამიანები იბადებიან, იზრდებიან, იღებენ განათლებას, იწყებენ მუშაობას, ოჯახდებიან, აჩენენ შვილებს, ბერდებიან. ცხოვრების ყველა ამ ეტაპზე, უჩინრად თანგვდევენ სხვადასხვა სფეროს, სხვადასხვა დონის, სხვადასხვა სახის სამართლებრივი ნორმები. ზოგი ნორმა რალაცის უფლებას გვაძლევს, ზოგი, – რალაცას გვიკრძალავს, ზოგჯერ კი, კანონი დუმს და ჩვენ თავად გვაძლევს გადაწყვეტილების მიღების სრულ თავისუფლებას. ამასთან, თანამედროვე ცხოვრების კომპლექსურობა, თავის მხრივ, სამართლებრივი სისტემის კომპლექსურობასაც იწვევს, რაც, არც თუ იშვიათად, ადამიანებს სამართლებრივი სისტემის ნამდვილი ლაბირინთების მძევლებად ხდის. წინამდებარე წიგნის დანიშნულებაც სწორედ ისაა, რომ ქალბატონებს, პატარებსა და მოზრდილებს, ზრდასრულებსა და ასაკოვნებს, მათი უფლებების ლაბირინთში, გზა გაუკვალოს.

გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოება (GTZ) და კერძოდ, მისი სამართლისა და იუსტიციის რეფორმის პროგრამა, თხუთმეტ წელზე მეტია, საქმიანობს საქართველოში გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების სამინისტროს (BMZ) დავალებით. ის კონსულტაციას უწევს საქართველოს მთავრობას კანონშემოქმედებით საქმიანობაში, ეხმარება სასამართლო სისტემას მოსამართლეთა გადამზადების ღონისძიებების მემშვეობით, ახალი კანონების ცხოვრებაში გატარებაში და ამასთან, ინფორმაციას აწვდის მოსახლეობას, ქვეყნის თანამედროვე სამართლებრივი სისტემის შესახებ.

წინამდებარე წიგნიც, სწორედ მოსახლეობაში სამართლებრივი ცოდნის ამაღლებას ემსახურება. მისი განსაკუთრებულია კი იმაშია, რომ მასში თავმოყრილია ის სამართლებრივი საკითხები, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქალებისთვის. დანყებული საოჯახო სამართლით და დამთავრებული სოციალური უფლებებით, ეს წიგნი, ყველა ყოფით სამართლებრივ საკითხზე კომპეტენტურ პასუხს გასცემს მკითხველს. ამ მიზნის მიღწევა კი, თავის მხრივ, შეუძლებელი იქნებოდა, რომ არა არასამთავრობო ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ და წიგნის ავტორების გამოცდილება და დაუღალავი შრომა, რის გამოც, მათ განსაკუთრებული მადლობა მინდა გადავუხადო. ვფიქრობ, რომ მათი შრომის შედეგად შექმნილი წიგნი, ბევრი ადამიანის სამაგიდო ცნობარად იქცევა.

მკითხველებს მინდა ვუსურვო, მათთვის მნიშვნელოვან კითხვებზე პასუხების პოვნა და საკუთარი უფლებების რეალიზაცია.

ცენო რაიჰენბუჰერი

პროგრამის ხელმძღვანელი

*„სამართლისა და იუსტიციის რეფორმის
კონსულტაცია სამხრეთ კავკასიაში“*

რეცენზია

წინამდებარე წიგნი, მეტად მნიშვნელოვანი და საინტერესო ნაშრომია. მინდა, თავიდანვე ხაზი გავუსვა იმ გარემოებას, რომ ეს ნაშრომი, ქალებისთვის, ქალებმა შექმნეს. მიუხედავად იმისა, რომ ქალთა უფლებებზე ძალიან ბევრი იწერება, მიმაჩნია, რომ ასე მრავალმხრივად და ყოვლისმომცველად, ქალის უფლებები არ გაშუქებულა.

წიგნში, ყველა იპოვის მისთვის საინტერესო ინფორმაციას: ქორწინება, შვილის გაზრდასთან დაკავშირებული საკითხები, ჯანმრთელობის უფლება, შრომითი უფლებები, საკუთრება და კერძო ბიზნესის დაწყებისთვის საჭირო ინფორმაცია, სოციალური დახმარებები, პენსია და სხვა.

ვფიქრობ, წიგნი საინტერესო იქნება ყველა ასაკობრივი ჯგუფისთვის, ახალგაზრდებისთვის, რომლებიც იპოვიან მათთვის საინტერესო კითხვებზე პასუხს და ასაკოვანი ქალბატონებისთვის, რომლებიც დაინტერესდებიან კანონმდებლობით გათვალისწინებული შეღავათებისა და დახმარების საკითხებით. ნაშრომში განხილულ პრობლემათა მრავალფეროვნება, მიმზიდველს ხდის მას არა მარტო სხვადასხვა პროფესიის მკითხველისთვის, არამედ ის საინტერესო იქნება დიასახლისებისთვისაც.

ავტორები შეეცადნენ, ყველა საკითხი, ადაპტირებულად მიენოდეზინათ მკითხველისთვის, კანონმდებლობის მიძიმე, ტერმინებით დატ-

ვირთული ენა გაემარტივებინათ და გასაგები გაეხადათ მომხმარებლისთვის.

წიგნში წარმოდგენილ პრობლემათა შორის, არის საკითხები, რომლის ცოდნა ქალებს განსაკუთრებით დაინტერესებს. რა უნდა იცოდეს ქალმა იმისთვის, რომ არ გახდეს ტრეფიკინგის, ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი; როგორ უნდა დავიცვათ თავი ჩვენი უფლებების დარღვევისას და ვის უნდა მივმართოთ უფლებების დასაცავად? ყველა პასუხი ამ კითხვაზე, წიგნში მოიპოვება. გარდა ამისა, მკითხველს საშუალება ეძლევა, გაეცნოს თუ როგორ ხდება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე უფლებების დაცვა და რა ეფექტური მექანიზმები არსებობს ამისთვის.

მინდა აღვნიშნო ის გარემოებაც, რომ ნაშრომის ავტორები, თვითონ არიან ადამიანის უფლებათა დამცველები და წლების მანძილზე, ძალ-ღონეს არ იშურებენ ამ სფეროში. ისინი, საკმაოდ ცნობილი უფლებადამცვეთი არასამთავრობო ორგანიზაციის, „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ წარმომადგენლები არიან და მათი ავტორობით, არაერთი ნაშრომია გამოცემული ადამიანის უფლებათა საკითხებზე. ასე რომ, ავტორები წერდნენ იმ პრობლემების შესახებ, რომელსაც თვითონ აწყდებიან ყოველდღიურ საქმიანობაში.

და ბოლოს, ვფიქრობთ, წარმოდგენილი წიგნი, საინტერესო იქნება არა მარტო მანდილოსნებისთვის, არამედ მამაკაცებისთვისაც.

ელიკო ნიკლაური-ლამიხი

სამართლის დოქტორი, მაქს-პლანკის საზღვარგარეთის ქვეყნებისა და საერთაშორისო სისხლის სამართლის ინსტიტუტის კრიმინოლოგიური სექტორის საქართველოსა და დსთ-ს ქვეყნების კოორდინატორი (ფრაიბურგი, გერმანია), ქალთა საერთაშორისო ალიანსის (IAW) წევრი, ორგანიზაციის "სამართალდამცავი ქალები საზღვრებს გარეშე" დამფუძნებელი

I. ოჯახი და ქალის უფლებები	12
■ ქორწინება	13
ქორწინების პირობები	13
ქორწინების რეგისტრაცია	14
■ მეუღლეთა უფლებები და მოვალეობები	16
პირადი უფლებები	16
ქონებრივი უფლებები	17
საერთო საკუთრების გაყოფა	19
მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა	20
საქორწინო ხელშეკრულება	21
■ ქორწინების შეწყვეტა	22
განქორწინება	23
განქორწინება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოში	23
განქორწინება სასამართლოში	25
■ ქორწინების ბათილობა	28
■ მშობლების უფლება-მოვალეობები შვილების მიმართ	30
■ შვილების წარმოშობის დადგენა	30
■ ბავშვის მიტოვებულად აღიარება	32
■ შვილის სახელისა და გვარის განსაზღვრა	33
■ მშობლის უფლება-მოვალეობების შეზღუდვა	35
■ მშობლების საალიმენტო უფლება-მოვალეობები შვილების მიმართ	37
■ ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო მოვალეობანი	38
■ ალიმენტის გადახდის წესი	39
■ მეურვეობა და მზრუნველობა	40
■ შვილად აყვანა	44
■ მინდობით აღზრდა	55
II. ქალი და მემკვიდრეობითი სამართალი	58
■ რა არის მემკვიდრეობის უფლება?	59
კანონით მემკვიდრეობა	59
■ ანდერძი. ანდერძის ფორმა. შედგენის წესი. ანდერძის შეცვლა და მოშლა	61
როგორ შევადგინოთ ანდერძი?	61
რა ფორმით უნდა შედგეს ანდერძი?	62
როგორ შეიძლება ანდერძით ქონების განაწილება?	64
ანდერძის შეცვლა და მოშლა, ძალადაკარგულად ან ბათილად ცნობა	65
სავალდებულო წილი	67
■ დაუქორწინებელი, განქორწინებული და ფაქტობრივად განქორწინებული პირების უფლება სამკვიდროზე	69
■ ქორწინების გარეშე შობილი ბავშვის მემკვიდრეობის უფლება	70
■ ჩასახული მემკვიდრის უფლებები	70
■ მშვილბლისა და ნაშვილების მემკვიდრეობის უფლება	70
■ მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საფუძვლები და პირობები	71
მემკვიდრეობა წარმომადგენლობით, მემკვიდრეობითი ტრანსმისია	73
სამკვიდროს გახსნა, სამკვიდროს მიღება, სამკვიდრო მონაწილეობა	74
■ სამკვიდროს მიღება	74
სამკვიდროს მიღებაზე უარი	76
უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება	77
სამკვიდრო ქონება	78
სამკვიდროს გაყოფა, გათანაბრება	79
სამკვიდრო ქონებაზე მოქმედი საგადასახადო რეჟიმი	81

მამკვიდრებლის ვალების გასტუმრება მემკვიდრეთა მიერ	81
უმკვიდრო ქონება	82
მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფ პირთა უფლებები	83
საანდერძო დანაკისრი (ლეგატი)	83
■ ანდერძის აღსრულება	84
ვინ აღასრულებს ანდერძს?	84
III. ქალის შრომითი უფლებები	86
■ შრომითი ურთიერთობის წარმოშობა	89
ინფორმაციის მიღების უფლება	90
შრომითი ხელშეკრულება	90
გამოსაცდელი ვადა	91
■ სამუშაო პირობები	92
სამუშაო დრო და დასვენების დრო	93
ანა ზღაურების მიღების უფლება	94
■ შვებულება	95
შვებულების სურვილის შემთხვევაში, მიმართვის წესი	95
ანა ზღაურების გამოანგარიშების წესი	96
საშვებულებო დახმარება.....	96
შვებულება ანა ზღაურების გარეშე	96
ანა ზღაურების გარეშე შვებულების აღებისას, დამსაქმებლის წინასწარ გაფრთხილების ვალდებულება	96
ანა ზღაურებადი შვებულების გადატანის გამონაკლისი შემთხვევები	97
სასწავლო შვებულება კვალიფიკაციის ასამაღლებლად	97
შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო	97
შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო	98
დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო	98
ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, შვებულებების ანა ზღაურება და კომპენსაციის საკითხები	98
■ შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტა	101
რას წარმოადგენს რეორგანიზაცია? რეორგანიზაცია – გარდაქმნა, შერწყმა, მიერთება, შემცირება.....	103
როგორ ხდება სამსახურიდან გათავისუფლება?	106
სამსახურიდან გათავისუფლების გამომრიცხავი გარემოებები	107
გათავისუფლების გამომრიცხავი გარემოებები სამსახურებრივი ურთიერთობის შეჩერების პერიოდში.....	107
საბოლოო ანგარიშსწორება შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტისას	109
არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების მოშლა	109
■ სამართლებრივი დავა შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტის დროს	110
მოთხოვნის უფლება სამსახურიდან უკანონოდ გათავისუფლების შემთხვევაში	110
დავის განხილვა სხვა სახის დანებებულებებში	111
ვადეები	112
საიდან აითვლება გასაჩივრების ვადა?	112
ხარჯები	112
■ ქალი სამუშაოზე სფეროსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში	113
მენარმე იურიდიული პირის რეგისტრაციის პირობები	116
არასამუშაო (არაკომერციული) იურიდიული პირის შექმნა	119
არასამუშაო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეგისტრაციის პირობები	119
არასამუშაო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია	123
არარეგისტრირებული კავშირი (გაერთიანება)	124

IV. ქალი და უფლება ჯანმრთელობაზე	126
■ ჯანმრთელობის დაცვის უფლება	127
ინფორმაციის მიღების უფლება	130
ინფორმირებული თანხმობა	134
პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა	140
ორსული და მეჭუჭური დედების უფლებები	144
ხელოვნური განაყოფიერება	146
სუროგატი დედა	147
აბორტი	148
■ ქალი და შიდსი	148
■ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები	153
ფსიქიურად დაავადებული პირის ქმედუვნაროდ აღიარება	157
ფსიქიატრიული დახმარების სახეები	158
V. სოციალური უზრუნველყოფა	160
■ სოციალური დახმარებები	161
სოციალური დახმარების სახეები	161
საოჯახო დახმარების გაცემა	163
კომუნალური ხარჯების გასაწევად, საყოფაცხოვრებო სუბსიდია	164
სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევის პროგრამა	165
ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტა	165
■ საპენსიო უზრუნველყოფა და დაზღვევა	166
სახელმწიფო პენსია	167
პენსიის ოდენობა	167
როგორ უნდა მიემართოთ პენსიის დასანიშნად?	168
როგორ გაიცემა პენსია?	169
პენსიიდან თანხის დაკავება	172
სახელმწიფო კომპენსაცია და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდია	172
რა ოდენობის პენსია?	174
როგორ ხდება პენსიის დანიშვნა?	174
კომპენსაციის/სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის გაცემის შეწყვეტა და განახლება	174
როგორ განვახლოთ პენსიის გაცემა?	175
პენსიის მიღების სხვა საფუძვლები	175
არასახელმწიფო პენსია და დაზღვევა	177
არასახელმწიფო პენსიის სახეები და მისი გაცემის წესი	178
■ იძულებით გადაადგილებულ პირთა, დევნილთა უფლებები	179
ყოველთვიური შემწეობა	181
საარსებო შემწეობა	181
სახელმწიფო ბაჟი	183
VI. ოჯახში ძალადობა და ქალის უფლებაები	184
■ რას ნარმოადგენს ძალადობა?	185
ძალადობის სახეები	186
ვინ არის მოძალადე?	187
ვინ იგულისხმება ოჯახის წევრად?	187
რა მექანიზმი არსებობს ოჯახში ძალადობის გადასაჭრელად?	187
პასუხისმგებლობის რა ზომებია გათვალისწინებული კანონმდებლობით?	188
დამცავი ორდერი	190

როგორ იწერება განცხადება დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნით?	191
რა ხდება განცხადების შეტანის შემდგომ?	191
პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გაცემული გადაწყვეტილება საბოლოოა თუ არა?.....	194
ორდერის მოქმედების ვადა	196
ორდერის გაუქმების გამომრიცხავი გარემოებები	196
რა ხნით მოთავსდება მსხვერპლი?	197
მსხვერპლის სტატუსის მინიჭება. რას წარმოადგენს აღნიშნული სტატუსი	197
ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი	198
მსხვერპლის უფლებები	198
მოძალადის მიმართ არსებული მექანიზმი	199
VII. ქალის უფლებები სისხლის სამართალში	202
■ დანაშაული სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ.....	203
რა არის სქესობრივი დანაშაული?	203
ქალთა უფლებების დაცვა საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით.....	212
■ ორსულობის შეწყვეტა	212
სად ტარდება ორსულობის შეწყვეტის ოპერაცია?	214
■ დანაშაული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ.....	216
ადამიანის თანასწორუფლებიანობის დარღვევა	216
თავისუფლების უკანონო აღკვეთა	219
■ ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი).....	220
■ დანაშაული ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ	226
■ პროსტიტუციაში ჩაბმა და პროსტიტუციისთვის ადგილის ან საცხოვრებლის გადაცემა.....	228
■ პატიმარ ქალთა უფლებები.....	230
რა უპირატესობა აქვთ პატიმარ ორსულ ქალებს?	232
აქვს პატიმარ ქალს პაემნის უფლება?	232
როგორი უნდა იყოს საკვები?	233
შეიძლება თუ არა, პატიმარი დედისა და ბავშვის ერთად ცხოვრება?	233
შესაძლებელია თუ არა, სასჯელის მოხდის გადავადება ქალისთვის?	234
შესაძლებელია თუ არა განაჩენის აღსრულების გადავადება, იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებული ორსულადაა?.....	235
VIII. საერთაშორისო დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო საშუალებები	236
■ სამართლებრივი დაცვის ეროვნული მექანიზმი	237
ინფორმაციის მიღების უფლება	237
საჯარო ინფორმაციის გაცემის წესი	238
განცხადება ადმინისტრაციულ ორგანოში	239
განცხადების შინაარსი	239
■ სასამართლოსადმი მიმართვა	241
გასაჩივრების უფლება	241
სასამართლო ხარჯები	243
მხარეთა უფლებები	243
სასამართლო პროცესი	245
გადაწყვეტილების გამოტანა სასამართლოს მიერ და გასაჩივრების წესი	245
■ საერთაშორისო მექანიზმი	246
■ ინფორმაცია ავტორთა შესახებ	248
■ გამოყენებული საკანონმდებლო ბაზა	250
■ გამოყენებული ლიტერატურა	251

ᲛᲘᲗᲗ ᲙᲗ ᲗᲗᲗ ᲗᲗᲗᲗᲗ

არათუ ყველა ქალისთვის, არამედ თითოეული ადამიანისთვის, ოჯახი და ოჯახური ურთიერთობები, მთელი მისი ცხოვრების ერთ-ერთი ყველაზე ძირითადი და მნიშვნელოვანი ნაწილია. ამიტომ, აუცილებელია, ყველა იცნობდეს იმ სამართლებრივ ნორმებსა და რეჟიმს, რასაც სახელმწიფო ადგენს ჩვენი ცხოვრების ამ სფეროში იმისთვის, რომ ოჯახური ცხოვრების სამართლებრივი ასპექტები იყოს მაქსიმალურად მონესრიგებული და დაბალანსებული.

■ ქორწინება

ოჯახის შექმნა იწყება ქორწინებით. ცნება „ქორწინება“, შესაძლოა, სხვადასხვა ადამიანისთვის განსხვავებულ შინაარსს ატარებდეს, მაგრამ წინამდებარე ნიგნში ვისაუბრებთ იმაზე, ჩვენი მოქმედი სამართლით რას ენოდება „ქორწინება“ და რით განსხვავდება იგი ადამიანთა უბრალო თანაცხოვრებისგან.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, **ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით, ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობითი კავშირი, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში.**

როგორც ხედავთ, კანონი ქორწინებას უცილობლად უკავშირებს მისი რეგისტრაციის ფაქტს. არარეგისტრირებული კავშირი ქალსა და მამაკაცს შორის, თუნდაც იგი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გრძელდებოდეს, არ ითვლება ქორწინებად და არ წარმოშობს ქორწინების სამართლებრივ შედეგებს. მართალია, საქართველოს სახელმწიფო აღიარებს მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ შესრულებულ ჯვრისწერას, მაგრამ მას მაინც არ ათანაბრებს სამოქალაქო რეესტრში რეგისტრირებულ ქორწინებასთან. შესაბამისად, არც ჯვარდანერილ და არც სხვა რაიმე რელიგიური წესით დაკავშირებულ წყვილს არ წარმოეშობა ერთმანეთის მიმართ ის სამართლებრივი უფლება-მოვალეობები, რაც განსაზღვრულია კანონით.

ქორწინების პირობები

კანონი განსაზღვრავს იმ აუცილებელ პირობებს, რომლის არსებობაც მოითხოვება დაქორწინებისთვის. ეს პირობებია: **ასაკი და დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა.**

დაქორწინების ასაკად დადგენილია 18 წელი. თუმცა, ამ ზოგადი წესიდან არსებობს გამონაკლისი. 16 წელს მიღწეულ პირებს შეუძლიათ დაქორწინდნენ მშობლების წინასწარი წერილობითი თანხმობით. თუ მშობლები არ იძლევიან თანხმობას და არსებობს რაიმე საპატიო მიზეზი, მაგალითად გოგონას ორსულობა ან რომელიმე დასაქორწინებელს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის მიმართ არსებული საფრთხე, – დაქორწინების ნებართვა შეიძლება გასცეს სასამართლომ დაქორწინების მსურველი პირის განცხადების საფუძველზე. 16 წელს მიუღწეველ პირთა დაქორწინება, კანონით აკრძალულია.

დასაქორწინებელ პირთა თანხმობა, დაქორწინების მეორე აუცილებელი პირობაა. კანონმდებელი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ **ქორწინება აუცილებლად ნებაყოფლობითი უნდა იყოს ორივე მხრიდან.** დაუშვებელია ქორწინების იძულება ერთ-ერთი დასაქორწინებელი პირის, მშობლების ან ნებისმიერი სხვა პირის მიერ. აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ წინასწარი თანხმობა ქორწინებაზე, იგივე ნიშნობა, არ წარმოშობს შემდგომში დაქორწინების ვალდებულებას. დანიშნის შემდეგაც, ორივე მხარეს სრული უფლება აქვს, უარი განაცხადოს დაქორწინებაზე. კანონით დადგენილია, რომ ასეთ შემთხვევაში, ნიშნობასთან დაკავშირებული საჩუქრები მხარეებს უკან უბრუნდებათ.

ქორწინების რეგისტრაცია

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ქორწინება რეგისტრირდება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურებში. რეგისტრაცია ხდება დასაქორწინებელ პირთა განცხადების საფუძველზე.

დაქორწინების მსურველ პირებს შეაქვთ განცხადება მათი სურვილის მიხედვით არჩეულ ნებისმიერ ტერიტორიულ სამსახურში და უთითებენ, თუ რა დროს სურთ ქორწინების რეგისტრაცია, რაც არ უნდა აღემატებოდეს განცხადების შეტანიდან 2 თვის ვადას, ვინაიდან ამ ვადის გასვლის შემდეგ, განცხადება ძალას კარგავს.

ქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს განცხადების შეტანის დღესვე, თუმცა სამსახურმა შეიძლება უარი თქვას განცხადების იმავე დღესვე რეგისტრაციაზე, თუკი იმ დღეს, სამსახურში, დაქორწინების მსურველთა ბევრი განცხადე-

ბაა შესული. მიუხედავად ამისა, სამსახური **ვალდებულია**, რეგისტრაცია განახორციელოს განცხადების შეტანის დღესვე, თუკი არსებობს ისეთი განსაკუთრებული გარემოებები, როგორცაა ბავშვის დაბადება, ერთ-ერთი მხარის სიცოცხლისთვის რეალური საფრთხე და სხვა.

განცხადების შეტანა, დაქორწინების მსურველთა მიერ, უნდა მოხდეს პირადად. განცხადებაში მათ უნდა დაადასტურონ, რომ მათთვის არ არსებობს ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები, მათთვის ცნობილია ერთმანეთის ჯანმრთელობისა და ოჯახური მდგომარეობა, იციან თუ მერამდენია თითოეულისათვის ეს ქორწინება და აღნიშნონ, ჰყავთ თუ არა შვილები.

სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურის თანამშრომელი, რომელიც მიიღებს დასაქორწინებელ პირთა განცხადებას, ვალდებულია მათ განუმარტოს ქორწინების წესი და პირობები, მეუღლეთა და მშობელთა უფლება-მოვალეობები და აგრეთვე გააფრთხილოს ისინი, რომ პასუხს აგებენ ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების დაფარვისთვის. სამსახურის თანამშრომელმა უნდა გაარკვიოს, არსებობს თუ არა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები და რომ დაქორწინების მსურველთათვის ცნობილია ერთმანეთის ჯანმრთელობისა და ოჯახური მდგომარეობის შესახებ.

დასაქორწინებელ პირთა თანხმობით, ქორწინების რეგისტრაცია ტარდება საზეიმო ვითარებაში. მათი თხოვნით, საპატოო მიზეზის არსებობისას, რეგისტრაცია შეიძლება განხორციელდეს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს სამსახურის გარეთაც.

ქორწინების რეგისტრაცია, შესაძლებელია, განხორციელდეს ორი ან მეტი სრულწლოვანი მოწმის თანდასწრებით.

იმ შემთხვევაში, თუ: სააგენტოს ტერიტორიულმა სამსახურმა უარი გითხრათ ქორწინების რეგისტრაციაზე და თქვენ ეს უარი უკანონოდ მიგაჩნიათ, შეგიძლიათ იგი გაასაჩივროთ სასამართლოში.

კანონით განსაზღვრულია **ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები**, რომელთა არსებობისასაც ქორწინება არ დაიშვება. დაქორწინება არ დაიშვება:

ა) იმ პირთა შორის, რომელთაგან თუნდაც ერთ-ერთი უკვე იმყოფება ქორწინებაში სხვასთან;

ბ) პირდაპირი აღმავალი და დამავალი შტოს ნათესავებს შორის. (პირდაპირი აღმავალი და დამავალი შტოს ნათესავები არიან პირები, რომლებიც ერთმანეთისგან წარმოიშვნენ: შვილთაშვილი, შვილიშვილი, შვილი, დედ-მამა, ბებია-ბაბუა, დიდი ბებია-ბაბუა და ა.შ)

გ) ბიოლოგიურ და არაბიოლოგიურ და-ძმას შორის;

დ) მშვილბეღსა და ნაშვილებს შორის;

ე) იმ პირებს შორის, რომელთაგან თუნდაც ერთი, სულით ავადმყოფობის ან ჭკუასუსტობის გამო, სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ არის ცნობილი.

საქართველოს კანონმდებლობით, აღიარებულია **ერთქორწინების პრინციპი**, ანუ დაუშვებელია, პირი ერთდროულად იმყოფებოდეს ორ ან მეტ ადამიანთან ქორწინებაში. ხელახლა დაქორწინება დაიშვება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც პირი, კანონით დადგენილი წესით, განქორწინდება წინა მეუღლესთან ან ქორწინება სხვა საფუძვლით შეწყდება (იხ. თავი „ქორწინების შეწყვეტა“). ამის დასადასტურებლად, პირმა სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში უნდა წარადგინოს ან განქორწინების მოწმობა, ან თუკი ქორწინება წინა მეუღლის გარდაცვალების გამო შეწყდა – გარდაცვალების მოწმობა.

■ მეუღლეთა უფლებები და მოვალეობები

დაქორწინებით, ორივე მეუღლე, ერთმანეთის წინაშე კისრულობს როგორც პირადი, ისე ქონებრივი უფლება-მოვალეობების მთელ რიგს. ქალიც და მამაკაციც ვალდებულია, კეთილსინდისიერად და სრულად შეასრულოს ყველა ეს უფლება-მოვალეობა ქორწინების მთელი დროის განმავლობაში.

კანონი ადგენს, რომ საოჯახო ურთიერთობებში, მეუღლეები სარგებლობენ თანაბარი პირადი და ქონებრივი უფლებებით და ეკისრებათ თანაბარი მოვალეობანი.

დაქორწინებისას და საოჯახო ურთიერთობებში, არ დაიშვება უფლებათა პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა, პირდაპირი ან არაპირდაპირი უპირატესობის მინიჭება წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, საქმიანობის სახეობისა და ხასიათის, საცხოვრებელი ადგილისა და სხვა გარემოებათა მიხედვით!

პირადი უფლებები

დაქორწინების დროს, მეუღლეებს, სურვილისამებრ, შეუძლიათ აირჩიონ ერთ-ერთი მეუღლის გვარი თავიანთ საერთო გვარად ან თითოეულს შეუძლია, დაიტოვოს თავისი ქორწინებამდელი გვარი, ანდა ორივეს შეუძლია, შეუერთოს თავისი

გვარი მეუღლის გვარს. გვარების შეერთება მხოლოდ იმ შემთხვევაში არ შეიძლება, თუ ორივე მეუღლეს ან ერთ-ერთს, უკვე ორმაგი გვარი აქვს.

მეუღლეები სრული თანასწორობით სარგებლობენ შვილების აღზრდისა და ოჯახის სხვა საკითხების გადანწყვეტისას.

თითოეულ მეუღლეს, თავისუფლად შეუძლია აირჩიოს საქმიანობა და პროფესია. ასევე, თავისი შეხედულებისამებრ, აირჩიოს საცხოვრებელი ადგილი, თუ ეს უკანასკნელი არ ეწინააღმდეგება ოჯახის ინტერესებს.

ქონებრივი უფლებები

მეუღლეთა ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, პირად უფლება-მოვალეობებზე არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვინაიდან სწორედ ქონება, მისი სარგებლობისა და განკარგვის პირობები განსაზღვრავს ოჯახური ცხოვრების მატერიალურ საფუძველს.

კანონი განასხვავებს მეუღლეთა ინდივიდუალურ და საერთო საკუთრებას. **ინდივიდუალურია თითოეული მეუღლის ის საკუთრება, რომელიც მას დაქორწინებამდე ეკუთვნოდა. ასევე ის, რომელიც ქორწინების განმავლობაში მიღებულია მემკვიდრეობით ან ჩუქებით.** ინდივიდუალური საკუთრებაა ასევე ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ინდივიდუალური სარგებლობის ნივთები, პირადი მოხმარების საგნები – **გარდა ძვირფასეულობისა** – თუნდაც ასეთი საგნები მეუღლეთა საერთო თანხით იყოს შეძენილი. ინდივიდუალური საკუთრება, მხოლოდ ერთ მეუღლეს ეკუთვნის და მთლიანად ამ უკანასკნელის უფლებამოსილებაა მისი ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა. არცერთი მეუღლე არ არის ვალდებული, მეორე მეუღლეს შეუთანხმოს, თუ როგორ განკარგავს თავის ინდივიდუალურ საკუთრებას.

სრულიად განსხვავებული რეჟიმი საერთო საკუთრებასთან დაკავშირებით. ამ შემთხვევაში, პირიქით, ორივე მეუღლე ვალდებულია, ურთიერთშეთანხმებით მართოს ასეთი ქონება. და რა შეადგენს მეუღლეთა საერთო საკუთრებას?

მეუღლეთა საერთო საკუთრებაა ყველაფერი ის, რაც მათ ქორწინების განმავლობაში შეიძინეს, თუ მათ შორის საქორწინო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის დადგენილი, რაზეც ქვემოთ ვისაუბრებთ.

საყურადღებოა, რომ ხშირად, ერთ-ერთი მეუღლე მუშაობს და არჩენს ოჯახს, მეორე კი ეწევა საოჯახო საქმიანობას, უვლის შვილებს და არა აქვს დამოუკიდებელი შემოსავალი. ასეთ შემთხვევაშიც, **თუნდაც მხოლოდ ერთი მეუღლის შემოსავლით შეძენილი ქონება, საერთო საკუთრებად ითვლება!**

საერთო საკუთრებაა როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონება, რომელიც ქორწინების განმავლობაში იყო შექმნილი. თუმცა, უძრავ ქონებასთან დაკავშირებით, აუცილებელია რამდენიმე პრაქტიკული საკითხის გათვალისწინება:

საქართველოს კანონმდებლობით, უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლება წარმოიშობა მხოლოდ და მხოლოდ საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის მომენტიდან. რას ნიშნავს ეს? თუნდაც ქონება შეიძინოთ მართლზომიერად, მაგალითად, იყიდოთ ბინა ან მიწის ნაკვეთი, გააფორმოთ ხელშეკრულება, გადაიხადოთ თანხა და ა.შ. თუკი არ მიხვალთ საჯარო რეესტრში და თქვენს სახელზე არ დაარეგისტრირებთ შექმნილ ქონებას, თქვენ ჯერ კიდევ არ ჩაითვლებით კანონიერ მესაკუთრედ.

საზოგადოებაში ფართოდ გავრცელებული პრაქტიკის თანახმად, როდესაც ქორწინების განმავლობაში ქმარი იძენს რაიმე უძრავ ქონებას, ავტომატურად, მხოლოდ თავის სახელზე არეგისტრირებს, მიუხედავად იმისა, რომ ქონების ნახევარი ცოლის საკუთრებაცაა. შესაბამისად, გამოდის რომ ერთადერთ მესაკუთრედ რეგისტრირდება ქმარი. მართალია, კანონი ადგენს, რომ საერთო ქონების განკარგვა უნდა მოხდეს მხოლოდ და მხოლოდ მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით, მაგრამ რა ხდება მაშინ, როდესაც ქონების ერთადერთ მესაკუთრედ დარეგისტრირებული ქმარი, ცოლთან შეუთანხმებლად ასხვისებს ამ ქონებას?

ამ დროს, ცოლი იწყებს დავას, მიმართავს სასამართლოს და ითხოვს, რომ ხელშეკრულება, რომლითაც მოხდა ქონების გასხვისება ან სხვაგვარად განკარგვა, ცნობილი იქნას ბათილად, ვინაიდან ქონება იყო საერთო საკუთრება და მისი განკარგვა მოხდა ცოლის აუცილებელი თანხმობის გარეშე.

– და როგორ წყვეტს სასამართლო ამ კატეგორიის დავებს?
 – სამწუხაროდ, არა მეუღლის სასარგებლოდ.

უზენაესი სასამართლოს მიერ, უკვე დიდი ხნის დადგენილი პრაქტიკის თანახმად, განისაზღვრა, რომ ასეთ შემთხვევებში, პრიორიტეტი ენიჭება მესამე პირის, – ქონების ახალი შემძენის ინტერესებს, ვინაიდან მან არ იცოდა და არც შეეძლო ცოდნოდა ქონების მეორე მესაკუთრის არსებობის შესახებ, რადგან ეს უკანასკნელი არ იყო რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში. ხოლო რაც შეეხება მეუღლეს, მას თავისი უფლებების დაცვა თავის დროზე შეეძლო, მესაკუთრედ რეგისტრაციით და მხოლოდ მისი ბრალია, თუკი ეს არ განახორციელა. ის რომ მესაკუთრედ

ყოფილიყო რეგისტრირებული, ქონების განკარგვა, მის დაუკითხავად, ვერ მოხდებოდა.

აქედან გამომდინარე, გთხოვთ, გაითვალისწინოთ:

1. თქვენ ხართ ქორწინებაში შექმნილი ნებისმიერი ქონების თანამესაკუთრე და ასეთი ქონების ნახევარი გეკუთვნით თქვენ;

2. თუკი ქორწინების განმავლობაში, ერთობლივად ან ერთ-ერთი თქვენგანის სახსრებით იძენთ უძრავ ქონებას, მოითხოვეთ მესაკუთრედ ორივე თქვენგანის რეგისტრაცია საჯარო რეესტრში. ეს არის თქვენი კანონით დაცული უფლება, რომლის განხორციელებამაც, შეიძლება, მომავალში უამრავი გაუგებრობა და უთანხმოება აგარიდოთ თავიდან.

მეუღლეთა საერთო საკუთრებად შეიძლება ჩაითვალოს ის ქონებაც, რომელიც მართალია, მანამდე რომელიმე მეუღლის ინდივიდუალური საკუთრება იყო, მაგრამ ქორწინების განმავლობაში განეული ხარჯების შედეგად, ამ ქონების ღირებულება მნიშვნელოვნად გაიზარდა. მაგალითად, თუკი ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მემკვიდრეობით მიღებული სახლი, ქორწინების განმავლობაში გაარემონტეს ან გადააკეთეს მეუღლეებმა, რითაც მნიშვნელოვნად მოიმატა მისმა საბაზრო ღირებულებამ, მაშინ იგი ჩაითვლება საერთო საკუთრებად.

საერთო საკუთრების გაყოფა

მეუღლეთა საერთო ქონება, შეიძლება რომელიმე მეუღლის მოთხოვნით, გაიყოს როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე მისი შეწყვეტის შემდეგ. გაყოფა ხდება მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით. ხოლო თუ მეუღლეები ვერ შეთანხმდნენ ერთმანეთში, მაშინ სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

მეუღლეთა წილი, საერთო საკუთრებაში, თანაბარია. ამ წესიდან, არსებობს რამდენიმე გამონაკლისი. კერძოდ, ერთ-ერთი მეუღლის წილი, შეიძლება გადიდდეს იმის გათვალისწინებით, რომ:

- ა) მასთან ცხოვრობენ არასრულწლოვანი შვილები,
- ბ) ის შრომისუუნაროა, ანდა:
- გ) თუ მეორე მეუღლე, ქონებას ოჯახის ინტერესების საზიანოდ ხარჯავდა.

სასამართლო განსაზღვრავს, თუ რომელი ნივთი რომელ მეუღლეს უნდა მიეკუთვნოს. პროფესიული საქმიანობისთვის საჭირო ნივთები, როგორცაა მუსიკა-

ლური ინსტრუმენტები, საექიმო მონყობილობა და სხვა, თუნდაც მეუღლეთა საერთო სახსრებით იყოს შექმნილი, მაინც იმ მეუღლეს გადაეცემა, რომელსაც ისინი თავისი პროფესიული საქმიანობისთვის ჭირდება.

თუკი საერთო ქონების გაყოფისას, ერთ-ერთ მეუღლეს გადაეცემა ისეთი ნივთები, რომელთა ღირებულებაც მის კუთვნილ წილს აღემატება, მაშინ მეორე მეუღლეს მიეცემა შესაბამისი ფულადი ან სხვაგვარი კომპენსაცია.

მეუღლეთა საერთო ვალები, მათ შორის იყოფა საერთო ქონებაში თითოეულის კუთვნილი წილის თანაზომიერად. თუკი ვალი მხოლოდ ერთმა მეუღლემ აიღო, საერთო ქონებიდან მისი გადახდა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ **აღებული ვალი გამოყენებული იყო მთელი ოჯახის საერთო ინტერესებისთვის.**

ასევე, ერთ-ერთი მეუღლის დანაშაულით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება საერთო ქონებიდან, მხოლოდ მაშინ შეიძლება, თუკი დადგინდება, რომ ეს ქონება დანაშაულის ჩადენის შედეგად მიღებული სახსრებით იყო შექმნილი.

განქორწინების შემდეგ, მეუღლეებს, საერთო ქონების გაყოფის მოთხოვნა შეუძლიათ **განქორწინებიდან სამი წლის განმავლობაში** (სარჩელი, განქორწინების დროს საერთო ქონების გაყოფის შესახებ, შეგიძლიათ იხილოთ თანდართულ დისკზე). თუკი ეს სამი წელი ისე გავიდა, რომ მეუღლეს არ განუცხადებია არავითარი პრეტენზია საერთო ქონებაზე, შემდგომ მისი მოთხოვნა ჩაითვლება დაგვიანებულად.

მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა

გარდა ქონებასთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობებისა, მეუღლეებს გააჩნიათ ერთმანეთის რჩენის მოვალეობა. მეუღლეები მოვალენი არიან, მატერიალურად დაეხმარონ ერთმანეთს. სარჩოს (სარჩო (ალიმენტი) – ყოველთვიურად გადასახდელი ფულადი თანხა, რომლის ოდენობა განისაზღვრება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, მეუღლეთა მატერიალური და ოჯახური მდგომარეობის გათვალისწინებით) მიღების უფლება აქვთ:

- ა) შრომისუუნარო მეუღლეს, რომელიც მატერიალურ დახმარებას საჭიროებს და
- ბ) ცოლს ორსულობის პერიოდში და ბავშვის დაბადებიდან, სამი წლის განმავლობაში.

საყურადღებოა, რომ შრომისუუნარო მეუღლე, რომელიც დახმარებას საჭიროებს, ინარჩუნებს სარჩოს მიღების უფლებას განქორწინების შემდეგაც, – ოღონდ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, **თუ იგი შრომისუუნარო გახდა განქორწინებამდე, ან ერთი წლის განმავლობაში განქორწინების დღიდან.**

თუმცა, სასამართლოს შეუძლია, გაათავისუფლოს მეუღლე მეორე მეუღლის რჩენის მოვალეობიდან ან განსაზღვრული ვადით შეცვალოს ეს მოვალეობა, თუ:

- ა) მეუღლეები ქორწინებაში ხანმოკლე დროით იმყოფებოდნენ;
- ბ) სარჩოს მიმღებმა მეუღლემ, უღირსი საქციელი ჩაიდინა მეუღლის მიმართ;
- გ) სარჩოს მიმღები მეუღლის შრომისუუნარობა გამოწვეულია ალკოჰოლური სასმელების ან ნარკოტიკული ნივთიერებების გამოყენებით ან მის მიერ განზრახი დანაშაულის ჩადენით.

რომელიმე მეუღლის მატერიალური ან ოჯახური მდგომარეობის შეცვლისას, თითოეულ მეუღლეს უფლება აქვს, სარჩელით მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს სარჩოს მანამდე განსაზღვრული ოდენობის გაზრდა ან შემცირება.

სარჩოს მიღების უფლება ისპობა, თუკი სარჩოს მიმღები მეუღლე, შრომისუუნარიანი გახდება ან თუ იგი ხელახლა დაქორწინდება. ასევე, თუ სარჩოს მიღება განპირობებული იყო ორსულობით ან 3 წლამდე ბავშვის ყოლით, – ამ გარემოებების აღმოფხვრის შემთხვევაში.

საქორწინო ხელშეკრულება

კანონი განსაზღვრავს იმ უფლებებსა და მოვალეობებს, რაც მეუღლეებს ერთმანეთის მიმართ გააჩნიათ. თუმცა, მეუღლეებს უფლება აქვთ, როგორც დაქორწინებამდე, ისე **ნებისმიერ დროს, ქორწინების განმავლობაში**, დადონ საქორწინო ხელშეკრულება და მათი ქონებრივი უფლებები, კანონისგან განსხვავებულად დაარეგულირონ (საქორწინო ხელშეკრულების ნიმუში შეგიძლიათ იხილოთ თანდართულ დისკზე).

საყურადღებოა, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით, მხოლოდ ქონებრივი უფლება-მოვალეობების განსაზღვრა შეიძლება! ხელშეკრულებით არ შეიძლება შეიცვალოს მეუღლეთა პირადი უფლებები და მოვალეობები.

საქორწინო ხელშეკრულება, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, შეიძლება დაიდოს როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე, ისე რეგისტრაციის შემდეგ, ნებისმიერ დროს. თუკი ხელშეკრულება ქორწინების რეგისტრაციამდე დაიდო, იგი ძალაში მხოლოდ რეგისტრაციის მომენტიდან შევა.

საქორწინო ხელშეკრულება იდება წერილობით და **უნდა დადასტურდეს ნოტარიულად.**

ხელშეკრულებით, მეუღლეებმა შეიძლება განსაზღვრონ როგორც უკვე არსებული, ისე მომავალში შექმნილი ქონების ბედი. მათ შეუძლიათ, გააერთიანონ მთელი თავისი ქონება ან დაადგინონ თითოეულის წილობრივი ან განცალკევებული საკუთრება ქონებაზე.

ხელშეკრულებით, ასევე გათვალისწინებული შეიძლება იყოს, თითოეული მეუღლის მიერ, შემოსავალში მონაწილეობის პირობები, საოჯახო ხარჯების განწესის წესები და ასევე, თუ ვინ რა ქონებას მიიღებს განქორწინების შემდეგ.

საქორწინო ხელშეკრულებით არ შეიძლება შეიცვალოს:

1. მეუღლეთა ურთიერთრჩენის მოვალეობა;
2. მშობლების უფლება-მოვალეობები შვილების მიმართ;
3. საალიმენტო მოვალეობანი;
4. დავის შემთხვევაში – სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება!

ასევე, ხელშეკრულებით არ შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს **ისეთი პირობები, რომლებიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს.**

საქორწინო ხელშეკრულების შეცვლა დასაშვებია, თუკი მეუღლეები ამაზე შეთანხმდნენ. გარდა ამისა, შესაძლებელია, ასევე დაინტერესებული მხარის განცხადების საფუძველზე, სასამართლომ შეცვალოს საქორწინო ხელშეკრულების ის პირობები, რომლებიც უკიდურესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს რომელიმე მეუღლეს.

საქორწინო ხელშეკრულება წყდება მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით ან განქორწინებით.

■ ქორწინების შეწყვეტა

ქორწინების შეწყვეტის ორი საფუძველი არსებობს: ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება (ასევე, კანონით დადგენილი წესით, ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვლილად გამოცხადება) და განქორწინება.

განქორწინება

საქართველოს კანონმდებლობა, არც იძულებით დაქორწინებას იცნობს და არც იძულებით ოჯახის შენარჩუნებას. მართალია, ოჯახის დანგრევა ძალიან რთული და მძიმე გადაწყვეტილებაა, მაგრამ თუკი მეუღლეები ან ერთ-ერთი მეუღლე გადაწყვეტს, რომ აღარ სურს ქორწინებაში ყოფნა, კანონი განქორწინების სრულ უფლებას იძლევა.

მეუღლეებს, ნებისმიერ დროს, შეუძლიათ განქორწინდნენ. კანონი, ამ კუთხით, მხოლოდ ერთადერთ შეზღუდვას ითვალისწინებს: **ცოლის ორსულობის დროს და ბავშვის დაბადებიდან ერთი წლის განმავლობაში, ქმარს უფლება არა აქვს, ცოლის თანხმობის გარეშე, შეიტანოს სარჩელი განქორწინებაზე.**

სხვა ნებისმიერ დროს, როგორც ცოლს, ისე ქმარს, სრული უფლება აქვთ, მოითხოვონ განქორწინება.

კანონი იცნობს განქორწინების ორ წესს:

- განქორწინება სასამართლოს გზით და
- განქორწინება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში.

სასამართლოს ჩარევა საჭიროა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მეუღლეებს შორის არსებობს რაიმე სახის დავა – ქონებრივი, შვილებთან დაკავშირებით და ა.შ რომელსაც ისინი ურთიერთშეთანხმებით ვერ წყვეტენ.

ხოლო თუკი მეუღლეები თანხმდებიან განქორწინებასა და მის პირობებზე, მაშინ სასამართლოსადმი მიმართვა საჭირო არ არის და განქორწინება ხდება უბრალოდ, განცხადების შეტანით, სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში.

განვიხილოთ განქორწინების ორივე ეს წესი ცალ-ცალკე.

განქორწინება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოში

თუკი მეუღლეთა ერთობლივი სურვილი, ან თუნდაც სურვილი არა, მაგრამ შეთანხმება განქორწინება და მათ შეძლეს მშვიდობიანად, ურთიერთმოლაპარაკების გზით, ისეთი საკითხების მოგვარება, როგორცაა მაგალითად, საერთო ქონების გაყოფა, შვილების საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრა, მათი რჩენა-აღზრდის წესი და ა.შ – მაშინ განქორწინება გაცილებით მარტივად, უპრობლემოდ, ზედმეტი დროისა და დანახარჯების გარეშე ხდება.

ერთადერთი, რაც ამ შემთხვევაში მეუღლეებს მოეთხოვებათ, ესაა ერთობლივი განცხადების შეტანა სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში, ერთ-ერთი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და მომსახურების საფასურის გადახდა, რაც შეადგენს 45 ლარს.

განცხადებაში, მეუღლეები ადასტურებენ, რომ თანახმანი არიან განქორწინებაზე და ერთმანეთს შორის დავა არა აქვთ. მათი პირადი დასწრება სააგენტოში არ არის აუცილებელი, თუკი ორივე ან ერთ-ერთი მეუღლე ვერ ახერხებს გამოცხადებას. ასეთ შემთხვევაში, ეს უნდა აღინიშნოს განცხადებაში და იმ მეუღლის ხელმოწერა, რომელიც ვერ ახერხებს გამოცხადებას, ნოტარიულად უნდა იყოს დადასტურებული.

განქორწინება ხდება განცხადების შეტანის დღიდან, 15 სამუშაო დღის გასვლის შემდეგ, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუკი სახეზეა განსაკუთრებული გარემოება – ერთ-ერთი მხარის სიცოცხლისთვის რეალური საფრთხე, ბავშვის დაზარალება და ა.შ. განქორწინების რეგისტრაცია შეიძლება მოხდეს განცხადების შეტანის დღესვე.

ქორწინება შეწყვეტილად ითვლება **განქორწინების რეგისტრაციის მომენტიდან.**

განქორწინება, შეიძლება ერთ-ერთი მეუღლის განცხადებითაც მოხდეს იმ პირობებში, რომელიც:

- ა) კანონით დადგენილი წესით, აღიარებულია უგზო-უკვლოდ დაკარგულად;
- ბ) სულით ავადმყოფობის ან ქკუასუსტობის გამო, ცნობილია ქმედუუნაროდ;
- გ) სასამართლოს მიერ, მსჯავრდებულია დანაშაულისთვის და მისჯილი აქვს თავისუფლების აღკვეთა, არანაკლებ სამი წლის ვადით.

ასეთ შემთხვევაში, მეუღლე ვალდებულია, სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს წარუდგინოს სათანადოდ დამოწმებული, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილება პირის უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან ქმედუუნარ-

როდ ცნობის შესახებ, ან სასამართლოს განაჩენი ან მისი ამონაწერი იმის შესახებ, რომ მეორე მეუღლეს შეფარდებული აქვს თავისუფლების აღკვეთა, არანაკლებ სამი წლით. შეტანილი განცხადების შესახებ, სააგენტოს ტერიტორიული სამსახური აცნობებს პატიმრობაში მყოფ მეუღლეს ან ქმედუუნარო მეუღლის მეურვეს და განსაზღვრავს ვადას, რა ვადაშიც მეუღლემ სააგენტოს უნდა შეატყობინოს, არის თუ არა დავა მეუღლეებს შორის. ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 თვეს. როდესაც სააგენტო მიიღებს ცნობას, რომ დავა არ არსებობს ან თუკი ამ ვადის განმავლობაში არანაირი პასუხი არ იქნება მიღებული, სააგენტო ახდენს განქორწინების რეგისტრაციას.

თუკი განქორწინების შემდეგ, გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული მეუღლე გამოჩნდება, მაშინ გაუქმდება სასამართლოს გადანყვეტილება გარდაცვლილად გამოცხადების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების შესახებ. ქორწინება შეიძლება აღდგეს მეუღლეთა ერთობლივი განცხადების შეტანით სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოში, ხოლო თუ ისინი სასამართლოს გზით იყვნენ განქორწინებულნი, – სასამართლოში. ქორწინების აღდგენა დაუშვებელია, თუ გარდაცვლილად გამოცხადებული ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარებული პირის მეუღლე უკვე დაქორწინებულია სხვა პირზე.

განქორწინება სასამართლოში

ზოგჯერ, ურთიერთმოლაპარაკებების და შეთანხმების მიღწევის არაერთი მცდელობის მიუხედავად, მეუღლეები, სამწუხაროდ, მაინც ვერ აღწევენ კომპრომისს. ვერ თანხმდებიან ერთმანეთში განქორწინებაზე ან განქორწინების შემდგომ, მათი ქონების გაყოფაზე, შვილების ბედსა თუ სხვა საკითხებზე.

ასეთ დროს, ერთადერთი გამოსავალია სასამართლოსადმი მიმართვა და ყველა იმ საკითხზე, რომლებზეც მეუღლეებმა ვერ მოახერხეს შეთანხმება, სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების მიღება.

თუკი სასამართლოსადმი მიმართვას გადანყვეტთ, უმჯობესია, პირველ რიგში, გაესაუბროთ იურისტს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ დაიცვათ თქვენი უფლებები სასამართლოში, დაახლოებით რა დროისა და დანახარჯების გაღება მოგიხდებათ და სავარაუდოდ, რა შედეგს მიაღწევთ სასამართლო დავის შედეგად. ქვემოთ კი, მოკლედ განვმარტავთ იმ ძირითად საკითხებს, რისი ცოდნაც დაგჭირდებათ სასამართლოში განქორწინების საკითხზე დავისას.

პირველ რიგში, საჭიროა იცოდეთ, რომელ სასამართლოს უნდა მიმართოთ.

საქართველოს ტერიტორიაზე, არსებობს საერთო სასამართლოების სამრგოლიანი სისტემა:

1. რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები, (რაიონული სასამართლო იქმნება მუნიციპალიტეტებში, საქალაქო კი – თვითმმართველ ქალაქებში);
2. სააპელაციო სასამართლოები (არსებობს მხოლოდ ორი: თბილისისა და ქუთაისის);
3. საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

დავა ჯერ იწყება პირველ ინსტანციაში – ანუ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში. შემდგომ, გასაჩივრების შემთხვევაში, ადის ზედა ინსტანციებში – სააპელაციო სასამართლოში და ბოლოს, – უზენაეს სასამართლოში.

ასე რომ, თავიდან მიმართავთ რაიონულ ან საქალაქო სასამართლოს თქვენი და თქვენი მეუღლის საერთო საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. თუკი ამ დროისთვის ცალ-ცალკე ცხოვრობთ, სასამართლოს უნდა მიმართოთ თქვენი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მაგალითად, თუ თქვენ თბილისში ცხოვრობთ, ხოლო თქვენი მეუღლე ბათუმში, უნდა მიმართოთ ბათუმის საქალაქო სასამართლოს.

მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ თქვენთან ცხოვრობენ არასრულწლოვანი შვილები, რაც აძნელებს თქვენს გამოცხადებას სხვა ქალაქის ან რაიონის სასამართლოში, მაშინ შეგიძლიათ მიმართოთ იმ სასამართლოს, რომელიც მდებარეობს თქვენს ქალაქში ან რაიონში და სთხოვოთ, რომ სწორედ ზემოაღნიშნული მიზეზის გამო, დავა ამ უკანასკნელმა განიხილოს.

სასამართლოს უნდა მიმართოთ **სამოქალაქო სარჩელით**, რომელსაც აქვს სპეციალური, წინასწარ დადგენილი ფორმა და რომელიც შეგიძლიათ მოიპოვოთ სასამართლოში, ან ადვოკატის მეშვეობით (სამოქალაქო სარჩელის ნიმუში განქორწინებასა და აღიშენების მოთხოვნაზე, შეგიძლიათ იხილოთ დისკზე).

სარჩელის შეტანისას, საჭიროა გაითვალისწინოთ სახელმწიფო ბაჟის¹ საკითხი.

სახელმწიფო ბაჟის მინიმალური ოდენობა, რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, არის 100 ლარი, ხოლო მაქსიმალური (ფიზიკური პირებისთვის), – 3000 ლარი. ბაჟის ოდენობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ღირებულების ქონებრივი

¹ (სახელმწიფო ბაჟი – ეს არის სახელმწიფოს მიერ დადგენილი სპეციალური გადასახადი, რომელიც გადაიხდებიან მოქალაქეთა მიერ, სასამართლოში შეტანილ სარჩელებსა და განცხადებებზე და რომლის ოდენობაც განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ ვინ მიმართავს სასამართლოს და რას ითხოვს).

სარგებლის მიკუთვნებას ითხოვთ. მაგალითად, თუკი მეუღლისგან მოითხოვთ რაიმე ქონების გადაცემას, მაშინ ბაჟი იქნება ამ ქონების ღირებულების 3%. თუმცა, ამის საწინააღმდეგოდ, **თუ ალიმენტის გადახდას ითხოვთ, მაშინ ბაჟის გადახდისგან თავისუფლდებით.**

ბაჟის გადახდისგან მთლიანად თავისუფლდებით, თუკი რეგისტრირებული ხართ სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში და იღებთ საარსებო შემწეობას.

გარდა ამისა, შეგიძლიათ სხვა გარემოებების საფუძველზეც, შუამდგომლობით, მიმართოთ სასამართლოს და მოითხოვოთ ბაჟის გადახდისგან გათავისუფლება, ბაჟის ოდენობის შემცირება ან მისი გადახდის გადავადება. ამისთვის, სასამართლოს უნდა წარუდგინოთ უტყუარი მტკიცებულებები იმის დასადასტურებლად, რომ მართლა არ შეგიძლიათ ბაჟის გადახდა, რაზეც სასამართლო იმსჯელებს და გადანყვეტილებას თავისი შინაგანი რწმენითა და შეხედულებით მიიღებს.

საყურადღებოა, რომ განქორწინების შესახებ გადანყვეტილების გამოტანისას, სასამართლო თვითონ განსაზღვრავს, თუ რომელმა მეუღლემ უნდა გადაიხადოს კანონით განსაზღვრული ბაჟი და ასევე, თუ საჭიროდ მიიჩნევს რომ ბაჟი გადაახდევინოს ორივე მეუღლეს, იგი განსაზღვრავს თითოეული მეუღლის მიერ გადასახდელ თანხას.

სასამართლოში, თქვენი მოთხოვნა შეიძლება იყოს მხოლოდ განქორწინება ან შესაძლოა, განქორწინებასთან ერთად, ითხოვდეთ სხვა ისეთი საკითხების გადანყვეტაცაც, როგორცაა: ქონების გაყოფა, შვილის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრა, ალიმენტის გადახდა და სხვა. უფრო მეტიც, შესაძლოა, თქვენ ასეთი მოთხოვნა არც კი გქონდეთ დაყენებული, მაგრამ თუ სასამართლო გამოარკვევს, რომ მეუღლეებს შვილის მომავალი საცხოვრებელი ადგილი და მისი რჩენისთვის სახსრების გამოყოფის საკითხი არ შეუთანხმებიათ, იგი ვალდებულია, განქორწინებასთან ერთად განსაზღვროს ისიც, თუ რომელი შვილი რომელ მშობელთან დარჩეს და რომელს რა ოდენობით უნდა გადახდეს სარჩო (ალიმენტი).

განქორწინების საქმის განხილვისას, სასამართლო იღებს გარკვეულ ზომებს მეუღლეთა შესარიგებლად. მას უფლება აქვს, გადადოს საქმის განხილვა და მეუღლეებს შესარიგებლად დაუნიშნოს ვადა, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს ექვს თვეს. თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მიუხედავად ამ ზომებისა, მეუღლეთა შემდგომი თანაცხოვრება და ოჯახის შენარჩუნება შეუძლებელია, მაშინ იგი იღებს გადანყვეტილებას განქორწინების შესახებ.

გახსოვდეთ! მხოლოდ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღება არ ნიშნავს, რომ უკვე განქორწინებული ხართ თქვენს მეუღლესთან. გადაწყვეტილება, როცა იგი კანონიერ ძალაში შევა, აუცილებლად უნდა დარეგისტრირდეს სამოქალაქო რეესტრში, და ქორწინება სწორედ ამ მომენტიდან ითვლება შეწყვეტილად. **დარეგისტრირება შესაძლებელია გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან, არა უგვიანეს სამი წლის განმავლობაში, რომელიმე მეუღლის ინიციატივით. თუკი ეს სამი წელი ისე გავიდა, რომ არცერთმა მეუღლემ გადაწყვეტილება რეესტრაციაში არ გაატარა, მეუღლეები კვლავ დაქორწინებულად ჩაითვლებიან.**

როცა ერთ-ერთი მეუღლე ატარებს განქორწინებას რეესტრაციაში, სამოქალაქო რეესტრის სააგენტო ვალდებულია, ამის შესახებ აცნობოს მეორე მეუღლეს, თუკი ცნობილია მისი და სააგენტოს იმ ტერიტორიული სამსახურის მისამართი, რომელმაც მოახდინა ქორწინების რეესტრაცია.

განქორწინებისას, მეუღლეს, რომელმაც გვარი შეიცვალა დაქორწინების დროს, უფლება აქვს, განქორწინების შემდეგაც დაიტოვოს იგივე გვარი ან დაიბრუნოს ქორწინებამდელი გვარი. ამის შესახებ, მან უნდა განაცხადოს სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში განქორწინების რეესტრაციის დროს. ქორწინებამდელი გვარის მიკუთვნების შესახებ, სამსახურის თანამშრომელი აკეთებს შესაბამის ჩანაწერს.

განქორწინების რეესტრაცია ხდება სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში, ორივე ან ერთ-ერთი მეუღლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

■ ქორწინების ბათილობა

ქორწინება შეიძლება ბათილად იქნას ცნობილი, თუკი თავიდანვე დარღვეული იყო დაქორწინების კანონით დადგენილი პირობები. აუცილებელია იცოდეთ, რომ ქორწინების შეწყვეტა და ქორწინების ბათილობა, სულ სხვადასხვა სამართლებრივი ინსტიტუტებია. თუკი ქორწინების შეწყვეტის დროს, ქორწინება და მის შედეგად წარმოშობილი ყველა სამართლებრივი შედეგი ჩვეულებრივ შემდგარად ითვლება, ქორწინების ბათილობის დროს – ითვლება, რომ ქორწინება არ მომხდარა და შესაბამისად, არ წარმოშობილა არავითარი სამართლებრივი შედეგი (გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, რასაც ქვემოთ განვიხილავთ).

ქორწინება შეიძლება ბათილად ცნოს **მხოლოდ სასამართლომ. არავის აქვს უფლება, მიუთითოს ქორწინების ბათილობაზე, თუკი იგი სასამართლომ არ აღიარა ასეთად.**

არსებობს ქორწინების ბათილობის რამდენიმე საფუძველი. ეს საფუძველები შეგვიძლია სამ ჯგუფად დავყოთ:

1. ქორწინება ბათილია, როდესაც დარღვეულია დაქორწინების ფორმალური პირობები, ისეთი როგორცაა დასაქორწინებელ პირთა ასაკი და თანხმობა (*მაგალითად, თუკი შეცდომით ან განზრახ მოხდა საქორწინო ასაკს მიუღწეველ პირთა დაქორწინება ან თუ რომელიმე დასაქორწინებელ პირს, სათანადოდ, თანხმობა არ ჰქონდა გამოთქმული ქორწინებაზე და ა.შ.*).

იმ შემთხვევაში, თუ ქორწინება მოხდა იმ პირთან, რომელსაც საქორწინო ასაკისთვის (18 წელი) არ მიუღწევია და არც საქორწინო ასაკი ჰქონია შემცირებული (16 წლამდე), ქორწინება მხოლოდ მაშინ შეიძლება ბათილად იქნას ცნობილი, თუ ამას მოითხოვს იმ მეუღლის ინტერესები, რომელიც დაქორწინდა საქორწინო ასაკის მიღწევამდე. ამ დროს, ქორწინების ბათილად ცნობა შეუძლია მოითხოვოს როგორც არასრულწლოვან მეუღლეს, ისე მის მშობლებს ან მეურვეს (მზრუნველს). თუ საქმის განხილვის მომენტისთვის, არასრულწლოვანმა მეუღლემ მიაღწია საქორწინო ასაკს ან ორსულადაა, მაშინ ქორწინების ბათილად ცნობა **მხოლოდ მისი მოთხოვნით შეიძლება**.

თუკი დაქორწინება რომელიმე მხარის იძულების შედეგად მოხდა, ამ პირს შეუძლია მოითხოვოს ქორწინების ბათილობა.

2. ქორწინება ბათილია, თუკი დაქორწინება მოხდა ისე, რომ არსებობდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებები (*მაგალითად, დაქორწინებულები იყვნენ ერთმანეთის იმ კატეგორიის ნათესავები, რომელთა დაქორწინებაც კანონით აკრძალულია, ან თუკი რომელიმე უკვე იმყოფებოდა სხვასთან ქორწინებაში, ან თუკი რომელიმე მეუღლე ქმედუუნაროდ იყო ცნობილი სასამართლოს მიერ*).

ასეთ შემთხვევაში, თუ მეუღლეებმა არ იცოდნენ ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოების შესახებ, ქორწინება წყდება მხოლოდ იმ მომენტიდან, როცა სასამართლოში ეს გარემოება დადგინდება და არა თავიდანვე. ამ შემთხვევაში, ქორწინება წარმოშობს ყველა იმ სამართლებრივ შედეგს, რასაც – ნამდვილი ქორწინება. ქორწინების ბათილობის მოთხოვნა შეუძლია იმ მეუღლეს და ასევე სხვა პირებს, რომელთა უფლებებიცაა დარღვეული ამ დაქორწინებით, **ასევე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს**.²

² მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო არის შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სამსახური, რომელიც ახორციელებს კანონით მინიჭებულ უფლებამოსილებებს

თუკი საქმის განხილვის მომენტისთვის დამაბრკოლებელი გარემოება აღმოიფხვრება, სასამართლოს შეუძლია, ამ მომენტიდან, ქორწინება ნამდვილად ცნოს.

3. ქორწინება ბათილია, თუკი იგი მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას (ფიქციური ქორწინება).

ფიქციური ქორწინების ბათილად ცნობის შესახებ, სარჩელის აღძვრის უფლება აქვს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურს, ხოლო თუ მხოლოდ ერთ-ერთი მეუღლე დაქორწინდა ისე, რომ მიზნად არ ისახავდა ოჯახის შექმნას, მეორე მეუღლესაც აქვს სარჩელის აღძვრის უფლება. ქორწინება არ შეიძლება ბათილად იქნას ცნობილი, თუკი მეუღლეებს სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე, ფაქტობრივად, უკვე შექმნილი აქვთ ოჯახი.

როგორც წესი, ქორწინების ბათილად ცნობის დროს, იგი ბათილად ითვლება ქორწინების რეგისტრაციის დღიდანვე და არ წარმოშობს მეუღლეთა უფლება-მოვალეობებს. მაგრამ, სასამართლოს უფლება აქვს, იმ მეუღლეს, რომელმაც არ იცოდა და არც შეეძლო ცოდნოდა ქორწინების დამაბრკოლებელი გარემოებების შესახებ, მიაკუთვნოს მეუღლისგან ალიმენტის მიღების უფლება და ასევე წილიც, ერთად ცხოვრების განმავლობაში შექმნილი ქონებიდან. გარდა ამისა, ქორწინების ბათილად ცნობა, არ ხელყოფს ასეთი ქორწინების შედეგად დაბადებულ ბავშვთა უფლებებს. ასევე, კეთილსინდისიერ მეუღლეს, რომელსაც მიადგა ქონებრივი ზიანი იმ ქორწინების შედეგად, რომელიც ბათილად იქნა ცნობილი, უფლება აქვს, მოითხოვოს ამ ზიანის ანაზღაურება.

ქორწინების ბათილობის მოთხოვნა დაუშვებელია ორივე მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ.

იმ პირებს, რომელთა ქორწინებაც გაბათილდა, შეუძლიათ ხელახლა დაქორწინდნენ, თუკი აღმოიფხვრება ის საფუძველი, რომლის გამოც გაბათილდა ქორწინება.

■ გმოგლჯის უფლება-გოვალეოგები შვილების მიმართ

გარდა ერთმანეთის მიმართ არსებული უფლება-გოვალეოგებისა, ორივე მეუღლეს ეკისრება დიდი პასუხისმგებლობა შვილების წინაშე. მათი გოვალეობა, სათანადოდ არჩინონ და აღზარდონ შვილები, არა მხოლოდ საზოგადოებაში დამკვიდრებული მორალური და ზნეობრივი ნორმების სფეროს მიეკუთვნება, არამედ განმტკიცებულია კანონითაც.

■ შვილების წარმოშობის დადგენა

განსხვავებით მეუღლეებისგან, რომელთა სამოქალაქო უფლება-მოვალეობების წარმოშობა ერთმანეთის მიმართ დამოკიდებულია ქორწინების ფაქტზე, შვილის წინაშე მშობლის უფლება-მოვალეობის წარმოშობა, ქორწინებას არ უკავშირდება.

ორივე მშობელს, კანონით ეკისრება ვალდებულება, სათანადოდ არჩინოს და აღზარდოს ყველა შვილი, მიუხედავად იმისა, შვილი ქორწინებაში ყოფილა, თუ მის გარეშე.

საქართველოს კანონმდებლობა ყველა ბავშვის ინტერესებს იცავს. მშობლები-სა და შვილების ურთიერთ უფლება-მოვალეობებს, საფუძვლად უდებს მხოლოდ შვილების წარმოშობას, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ **შვილის წარმოშობა, კანონით დადგენილი წესით უნდა იყოს დადგენილი!**

რას გულისხმობს „კანონით დადგენილი წესი“?

დედისგან შვილის წარმოშობა, მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის დაბადების ფაქტით დგინდება, ანუ როცა დედას შვილი შეეძინება მშობიარობის შედეგად, კანონი მას ავტომატურად, ბავშვის დედად აღიარებს.

სიტუაცია უფრო რთულია მამობის დადგენასთან დაკავშირებით და აქ კანონი ორ სიტუაციას განასხვავებს:

- შვილის წარმოშობის დადგენა დაქორწინებული მშობლებისგან და
- შვილის წარმოშობის დადგენა დაუქორწინებელი მშობლებისგან.

თუ მშობლები დაქორწინებულები არიან, მაშინ შვილის წარმოშობა დასტურდება ჩანაწერით მშობელთა ქორწინების შესახებ, ანუ ამ შემთხვევაში, თავიდანვე ივარაუდება, რომ ბავშვის მშობლები არიან დაქორწინებული ცოლ-ქმარი. შესაბამისად, ბავშვის დაბადების მონობაში, ჩვეულებრივ ჩაინერებიან დაქორწინებული პირები, თუნდაც ერთ-ერთის (დედის ან მამის) განცხადებით.

იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ბავშვი დაიბადა ქორწინებაში მყოფი მამის გარდაცვალების შემდეგ, მის მამად გარდაცვლილი პირი იქნება აღიარებული, – თუკი ბავშვი დაიბადა მამის გარდაცვალებიდან, არა უგვიანეს **ათი თვისა.**

თუკი ბავშვის დედად ან მამად ჩანერილი პირი არ ეთანხმება ჩანაწერს, მაშინ მას უფლება აქვს, მოითხოვოს ჩანაწერის შეცვლა ან გაუქმება **ერთი წლის განმავლობაში** იმ მომენტიდან, როდესაც მისთვის ცნობილი გახდა ან ცნობილი უნდა გამხდარიყო ჩანაწერი. თუკი ამ დროს, დედად ან მამად ჩანერილი პირი არასრულწლოვანი იყო, ეს ერთწლიანი ვადა გამოითვლება მისი თვრამეტი წლის ასაკს მიღწევადან.

თუ მშობლები დაქორწინებულები არ არიან, – მაშინ შვილის წარმოშობა დგინდება მშობლების მიერ სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოში **ერთობლივი განცხადების** შეტანით, სადაც ისინი ადასტურებენ, რომ არიან ბავშვის მშობლები. ბავშვის დაბადების მოწმობაში, დედის გრაფაში, ჩანაწერი კეთდება დედის განცხადებით, ხოლო მამის გრაფაში – **მამის განცხადებით ან სასამართლოს გადაწყვეტილებით მამობის დადგენის შესახებ.**

აქაც იკვეთება ორი სიტუაცია: ერთი – როცა მამა აღიარებს თავს ბავშვის მამად და ნებაყოფლობით იწერება შესაბამის დოკუმენტებში და მეორე, – როცა მამობის აღიარება ნებაყოფლობით არ ხდება და დგინდება სასამართლოს საშუალებით.

როცა მამა თავისი სურვილით არ თანხმდება მამობის აღიარებაზე, სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება აქვს: ა) დედას; ბ) ბავშვის მეურვეს (მზრუნველს); გ) იმ პირს, რომლის კმაყოფაზეც იმყოფება ბავშვი; დ) თვითონ ბავშვს, მის მიერ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ.

სასამართლო განიხილავს სარჩელს (*მამობის დადგენის შესახებ სარჩელის ნიმუში შეგიძლიათ იხილოთ დისკზე*) და გადაწყვეტილებას მამობის დადგენის შესახებ, შესაბამის მტკიცებულებებზე დაყრდნობით იღებს. მტკიცებულება შეიძლება იყოს ბიოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა ბავშვისა და მამის გენეტიკური მსგავსების შესახებ, ასევე ის მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებს ბავშვის მშობლების ერთად ცხოვრებას და საერთო მეურნეობის წარმოებას ბავშვის დაბადებამდე, ან ბავშვის ერთად აღზრდას ან რჩენას, ან სხვა რაიმე საბუთი, რომელიც სავსებით ადასტურებს პირის მიერ მამობის აღიარებას – ასეთი შეიძლება იყოს პირადი წერილიც კი, სადაც პირი თავს, ბავშვის მამად მოიხსენიებს.

თუკი სასამართლო დაადგენს მამობას, მიუხედავად მამის სურვილისა, ბავშვს წარმოეშობა **ყველა უფლება-მოვალეობა** როგორც მამის, ისე სხვა ნათესავების მიმართ, რაც კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული.

მამობის დადგენამდე კი, დაბადების მოწმობაში, ბავშვის მამის გვარად იწერება დედის გვარი, ხოლო მამის სახელად ჩაინერება ნებისმიერი ის სახელი, რასაც ბავშვის დედა მიუთითებს.

■ ბავშვის მიტოვებულად აღიარება

სამწუხაროდ, ხშირია ფაქტები, როდესაც ორივე მშობელი უარს აცხადებს ბავშვზე და მას ბედის ანაბარად ტოვებს, რაც დაუშვებელია არა მხოლოდ ადამიანუ-

რი თვალსაზრისით, არამედ ასეთმა მოქმედებამ, შესაძლოა, ზოგიერთ შემთხვევაში, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობაც კი გამოიწვიოს.

ქუჩაში ან სხვაგან მიტოვებული ბავშვის პოვნის შემთხვევაში, გაითვალისწინეთ, რომ ასეთი ბავშვის უპირველეს ინტერესებშია, მისი სამართლებრივი სტატუსის სწორად განსაზღვრა.

ამისთვის კი, პირველ რიგში, საჭიროა მიმართოთ სამართალდამცავ ორგანოებს, რომლებმაც უნდა მიიღონ სათანადო ზომები ბავშვის ან/და მისი მშობლების ვინაობის დასადგენად. ამის შემდგომ, ბავშვის მიტოვებულად აღიარება ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილებით, იმ შემთხვევებში თუ:

ა) ნაპოვნი ბავშვის აღმოჩენიდან 6 კვირის ვადაში, შესაბამისმა ორგანოებმა ვერ დაადგინეს ბავშვის ან/და მისი მშობლების ვინაობა;

ბ) დადგინდა ბავშვის ან/და მისი მშობლების ვინაობა, მაგრამ ვერ ხერხდება მათთან დაკავშირება ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში წარდგენა ან მათთან სხვაგვარად დაკავშირება ან/და ისინი თავს არიდებენ მშობლის მოვალეობების შესრულებას და უფლებების განხორციელებას;

გ) მშობლებმა განაცხადეს ბავშვის მიტოვების თაობაზე ან თავს არიდებენ მშობლის უფლება-მოვალეობების განხორციელებას მიუხედავად იმისა, რომ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ მათ შესთავაზა გარკვეული ღონისძიებების (პრევენციის ან რეინტეგრაციის მიზნით) გატარება.

■ შვილის სახელისა და გვარის განსაზღვრა

შვილს სახელს არქმევენ მშობლები ურთიერთშეთანხმებით, ხოლო გვარი განისაზღვრება მშობლების გვარის მიხედვით. თუ მშობლებს საერთო გვარი არა აქვთ, შვილს მიეკუთვნება დედის ან მამის გვარი, ან შეერთებული გვარი მშობლების შეთანხმებით. მშობლებს შორის ქორწინების შეწყვეტა, **არ იწვევს** შვილის გვარის გამოცვლას. თუკი ქორწინება შეწყდა ან ბათილად იქნა ცნობილი, მშობელს რომელთანაც არასრულწლოვანი შვილი დარჩა საცხოვრებლად, უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს შვილისთვის თავისი გვარის მიკუთვნება.

თუ ბავშვი ათ წელზე მეტი ხნისაა, გვარის შეცვლისთვის საჭიროა მისი თანხმობაც.

რა მოვალეობები აკისრიათ მშობლებს შვილების მიმართ?

იმისთვის, რომ ამ კითხვას ვუპასუხოთ, პირველ რიგში, საჭიროა ვიცოდეთ, **თუ რა უფლებები აქვს ბავშვს.**

საქართველოს კანონმდებლობა ადგენს, რომ **ბავშვს უფლება აქვს, ცხოვრობდეს და იზრდებოდეს ოჯახში.**

აქედან გამომდინარე, ყოველი მშობლის უპირველესი მოვალეობაა, შეუქმნას თავის შვილს უსაფრთხო, მშვიდი და მზრუნველი ოჯახური გარემო მისი ნორმალური აღზრდა-განვითარებისთვის.

მშობლები ვალდებული არიან, იზრუნონ შვილების ფიზიკურ, გონებრივ, სულიერ და სოციალურ განვითარებაზე, აღზარდონ ისინი საზოგადოების ღირსეულ წევრებად.

ორივე მშობელს, გარდა თანაბარი ვალდებულებებისა, **თანაბარი უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს შვილის აღზრდაში, მიუხედავად იმისა, მშობლები ქორწინებაში იმყოფებიან ან ერთად ცხოვრობენ თუ არა.**

სამწუხაროდ, ხშირად, პირადი კონფლიქტისა და უთანხმოებისას, ორივე ან ერთ-ერთი მშობელი ცდილობს მეორის მანიპულირებას ბავშვის გამოყენებით, იმუქრება ბავშვის წართმევით, მასთან ურთიერთობის აკრძალვით და სხვა.

გახსოვდეთ! არავის აქვს უფლება, შეგიზღუდოთ ან აგიკრძალოთ თქვენს შვილთან ურთიერთობა. ასევე, არც თქვენ გაქვთ უფლება, თქვენი შვილის მამას შეუზღუდოთ ან აუკრძალოთ შვილთან ურთიერთობა, თუკი ეს თქვენს შვილს ზიანს არ აყენებს!

ორივე მშობელმა, საკუთარ ინტერესებზე, ემოციებსა და თუნდაც უფლებებზე წინ, ბავშვის ინტერესები უნდა დააყენოს. სწორედ მშობლები არიან ის პირები, რომლებსაც აბარიათ ბავშვის ბედი მანამ, სანამ იგი სრულწლოვანი გახდება.

მშობლები არიან ბავშვის კანონიერი წარმომადგენლები მესამე პირებთან ურთიერთობაში. ისინი განსაზღვრავენ, თუ ვისთან და სად უნდა იცხოვროს ბავშვმა, როგორ უნდა მოხდეს ბავშვის კუთვნილი ქონების მართვა და განკარგვა, რა ურთიერთობების დამყარების უფლება აქვს ბავშვს და სხვა. შვილების აღზრდის ყველა საკითხი, მშობლებმა ურთიერთშეთანხმებით უნდა გადაწყვიტონ. თუკი მათ შეთანხმებას ვერ მიაღწიეს, დავას წყვეტს სასამართლო.

იმ შემთხვევაში, თუ თავად მშობელი არღვევს ბავშვის უფლებებს, ბოროტად

იყენებს თავის უფლებამოსილებას, არ ასრულებს ან არასათანადოდ ასრულებს ბავშვის აღზრდასთან და განათლებასთან დაკავშირებულ მოვალეობებს, მაშინ ბავშვს უფლება აქვს, თავად დაიცვას თავი და დამოუკიდებლად მიმართოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. 14 წლის მიღწევის შემდეგ კი, – სასამართლოსაც.

გარდა ამისა, ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირი **ვალდებულია**, შეატყობინოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, თუკი მისთვის ცნობილი გახდა ბავშვის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დარღვევის შესახებ!

თუ განქორწინების ან სხვა მიზეზის გამო, მშობლები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, მათ ურთიერთშეთანხმებით უნდა გადაწყვიტონ, თუ სად იცხოვრებს არასრულწლოვანი შვილი. შეუთანხმებლობის შემთხვევაში, დავას სასამართლო წყვეტს, რა დროსაც, ბავშვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო უნიშნავს წარმომადგენელს (*სამოქალაქო სარჩელის ნიმუში ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის შესახებ იხილეთ დისკზე*).

■ მშობლის უფლება-მოვალეობის შეზღუდვა

ვინაიდან კანონი ბავშვის ინტერესების დაცვას ესოდენ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს, იგი ითვალისწინებს გარკვეულ ზომებს, ე.წ. „სანქციებს“ იმ მშობლების წინააღმდეგ, რომლებიც სათანადოდ არ ზრუნავენ ბავშვის რჩენასა და აღზრდაზე.

თუმცა, გახსოვდეთ, რომ **სასამართლოს გარდა, არავის აქვს უფლება, შეზღუდოს მშობლის უფლება!** მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით შეიძლება მოხდეს ერთი ან რამდენიმე უფლება-მოვალეობის შეზღუდვა.

სასამართლოს გადაწყვეტილებით, მშობლის უფლება-მოვალეობები შეიძლება დროებით შეჩერდეს ან საერთოდ ჩამოერთვას.

მშობლის უფლება, იყოს ბავშვის წარმომადგენელი, სასამართლოს მიერ შეიძლება შეჩერდეს, თუკი განიხილება დავა მშობლებს შორის ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის ან მისი აღზრდის სხვა საკითხებზე, ან დავა მშობლებსა და შვილს შორის – მშობლის მოვალეობების არასათანადოდ შესრულებასთან დაკავშირებით.

მშობლის უფლება-მოვალეობები შეჩერებულად ჩაითვლება სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშეც, თუკი ნაპოვნია ბავშვი, რომლის ვინაობა ან მშობლების

ვინაობა, ან მათი ადგილსამყოფელი უცნობია. ამ შემთხვევაში, შეჩერება ძალაშია მანამ, სანამ დადგინდება ბავშვის ან მისი მშობლების ვინაობა და ბავშვი დაუბრუნდება ოჯახს; ან დადგინდება მშობლების ვინაობა, რომლებიც თავს არიდებენ მშობლის მოვალეობის განხორციელებას და სასამართლო შეუზღუდავს მათ უფლება-მოვალეობებს ან ბავშვს აღიარებს მიტოვებულად. ბავშვის მიტოვებულად აღიარების დროს, სასამართლოს გამოაქვს გადანყვეტილება მშობლის უფლებების ჩამორთმევის შესახებ.

მშობლის უფლების ჩამორთმევა არის უკიდურესი ზომა და ყველაზე მძიმე სასჯელი, რაც შეიძლება მშობლის მიმართ იყოს გამოყენებული, ვინაიდან მშობლის უფლების ჩამორთმევით, მშობელი კარგავს ყველანაირ უფლებას თავის შვილზე.

ეს ზომა შეიძლება გამოყენებული იყოს ისეთი მშობლის მიმართ, რომელიც სისტემატურად არიდებს თავს მშობლის მოვალეობების შესრულებას და არაჯეროვნად იყენებს მშობლის უფლებებს: ბავშვს უხეშად ექცევა, მასზე უარყოფით გავლენას ახდენს ამორალური საქციელით, ქრონიკული ალკოჰოლიკი ან ნარკომანია, ან ბავშვი ჩააბა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში³ ან რომლის შვილიც მიტოვებულადაა აღიარებული.

მშობლის უფლებაჩამორთმეული პირი კარგავს ნათესაობაზე დამყარებულ **ყველა უფლებას** იმ შვილთან ურთიერთობაში, რომლის მიმართაც მას ჩამორთმეული აქვს მშობლის უფლება-მოვალეობა. ამის საწინააღმდეგოდ, შვილი რომლის მშობელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება, ინარჩუნებს ამ მშობლის მიმართ ნათესაობიდან გამომდინარე, **ქონებრივ უფლებებს, მათ შორის – მემკვიდრეობის მიღების უფლებას**. მაგალითად, თუკი დედას ჩამოერთვა მშობლის უფლება შვილის მიმართ, დედა დაკარგავს მის მიმართ ყველანაირ უფლებას, მათ შორის უფლებას, მიიღოს შვილის მემკვიდრეობა მისი გარდაცვალების შემთხვევაში. შვილი კი, შეინარჩუნებს დედის მიმართ მანამდე არსებულ ქონებრივ უფლებებს და დედის გარდაცვალების შემთხვევაში, ჩვეულებრივ მიიღებს მის დატოვებულ ქონებას.

მშობლის უფლებები და მოვალეობები შეიძლება აღდგეს, თუკი აღმოიფხვრება ის საფუძველი, რომლის გამოც მოხდა მშობლის უფლების ჩამორთმევა. მაგალითად, თუკი ვ-ს ჩამოერთვა მშობლის უფლება იმის გამო, რომ იგი სისტემატურად ბოროტად იყენებდა ალკოჰოლს, უხეშად ექცეოდა შვილს და არ ზრუნავდა მის აღზრდა-განვითარებაზე, მაგრამ რამდენიმე წლის გასვლის შემდეგ მან თავი

³ ანტისაზოგადოებრივი ქმედება – ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში დამკვიდრებული ზნეობისა და ეთიკის ნორმებს. მაგალითად: პროსტიტუცია, გამაბრუებელი ან სამკურნალო საშუალებების უკანონო მოხმარება, მათხოვრობა, მანანნალობა და სხვ.

დაანება ალკოჰოლის მოხმარებას და სრულიად გამოსწორდა, – შესაძლოა სასამართლომ აღადგინოს მისი, როგორც მშობლის უფლებები და მოვალეობები. ეს შეიძლება მოხდეს როგორც ერთ-ერთი მშობლის, ისე ბავშვის ან მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით.

მშობლის უფლებებისა და მოვალეობების აღდგენისას, სასამართლო ითვალისწინებს ბავშვის სურვილსაც, თუ მას შეუძლებელია ათი წელი.

მშობლის უფლება-მოვალეობების აღდგენა **არ დაიშვება** იმ ბავშვის მიმართ, რომელიც სხვამ იშვილა.

■ მშობლის სალიმენტო უფლება-მოვალეობები შვილის მიმართ

მშობლები, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე ქორწინების შეწყვეტის შემდეგ, მოვალენი არიან, არჩინონ თავიანი არასრულწლოვანი და ასევე სრულწლოვანი, მაგრამ შრომისუუნარო შვილები, რისთვისაც ყოველთვიურად უნდა გაიღონ გარკვეული ფულადი თანხა – სარჩო (ალიმენტი). ალიმენტის ოდენობა განისაზღვრება იმ თანხით, რომელიც საჭიროა ბავშვის ნორმალური რჩენა-აღზრდისთვის და მას მშობლები თავად განსაზღვრავენ როგორც საკუთარი, ისე შვილის რეალური მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით. თუკი მშობლები ვერ შეთანხმდნენ, მაშინ გადაწყვეტილებას იღებს სასამართლო.

გარდა ჩვეულებრივი საყოფაცხოვრებო ხარჯებისა, რისთვისაც ალიმენტი განკუთვნილია, მშობელს შეიძლება ასევე დაეკისროს დამატებით ხარჯებში მონაწილეობაც, რომელიც გამონვეულია განსაკუთრებული გარემოებებით, მაგალითად ბავშვის მძიმე ავადმყოფობით, დასახიჩრებით და სხვა.

საყურადღებოა! თუკი მშობლები ვერ შეთანხმდნენ ალიმენტის გადახდის საკითხზე და დავა წარიმართა სასამართლოში, სასამართლომ მანამდეც შეიძლება დააკისროს მშობელს ალიმენტის გადახდა, სანამ დავა საბოლოოდ გადაწყდება – ანუ საქმის განხილვის განმავლობაში. ამას, შეიძლება რამდენიმე თვე დაჭირდეს. სასამართლოს უფლება აქვს მიიღოს დროებითი განკარგულება, რომლითაც მშობელს, თუკი პირი ასეთად არის რეგისტრირებული სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოში, დაეკისრება დავის დასრულებამდე

შვილის შესანახი სახსრების გადახდა (დროებითი განკარგულების მოთხოვნა შეიძლება სხვა ისეთ საკითხებზეც, როგორცაა მშობლის შვილთან ურთიერთობის განსაზღვრა, ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემა ერთ-ერთი მშობლისთვის და სხვა. დროებითი განკარგულების მოთხოვნის შესახებ განცხადების ნიმუში, შეგიძლიათ იხილოთ დისკზე).

გახსოვდეთ! მხოლოდ მშობლებს კი არ ეკისრებათ თავიანთი არასრულწლოვანი ან შრომისუუნარო შვილების რჩენის მოვალეობა, არამედ სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ, შვილებიც ვალდებული არიან, არჩინონ თავიანთი შრომისუუნარო მშობლები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ. ყველა შვილი მოვალეა, ყოველთვის ურად გაილოს სათანადო სახსრები უმწეო მშობლის სარჩენად და მონაწილეობა მიიღოს დამატებით ხარჯებშიც.

ერთადერთი გამონაკლისი, როცა შვილი შეიძლება გათავისუფლდეს მშობლის რჩენის მოვალეობისგან, არის შემთხვევა, როდესაც სასამართლო დაადგენს, რომ მშობლები თავს არიდებდნენ მშობლის მოვალეობის შესრულებას. ბუნებრივია, მშობლის უფლება ჩამოერთმეული პირიც კარგავს შვილისგან ალიმენტის მოთხოვნის უფლებას.

ერთხელ უკვე დადგენილი ალიმენტის ოდენობა შეიძლება შეიცვალოს, – შემცირდეს ან გაიზარდოს, დაინტერესებული პირის მოთხოვნით, თუკი შეიცვლება მშობლების ან შვილების მატერიალური თუ ოჯახური მდგომარეობა.

■ ოჯახის სხვა წევრების საალიმენტო მოვალეობანი

გარდა მშობლებისა და შვილებისა, ოჯახის სხვა წევრებსაც აკისრიათ ვალდებულება, არჩინონ ერთმანეთი საჭიროების შემთხვევაში. ერთმანეთის რჩენის ვალდებულება აკისრიათ და-ძმებს, პაპა-ბებიასა და შვილიშვილებს, მამინაცვალდედინაცვალსა და გერებს.

და-ძმა, რომელსაც საკმაო სახსრები აქვთ, მოვალენი არიან, არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი ან შრომისუუნარო და-ძმა, თუკი ისინი ვერ იღებენ დახმა-

რებას მშობლებისგან. ასევე, პაპა-ბებია(ც მოვალეა, არჩინოს თავისი არასრულწო-
ვანი ან შრომისუნარო შვილიშვილები საქიროების შემთხვევაში და თავის მხრივ,
საკმაო სახსრების მქონე შვილიშვილებიც ვალდებული არიან, არჩინონ პაპა-ბე-
ბია, თუკი ისინი დახმარებას საქიროებენ.

და ბოლოს, მამინაცვალი და დედინაცვალი ვალდებულია, არჩინოს გერი და გე-
რიც ვალდებულია, არჩინოს მამინაცვალ-დედინაცვალი, თუკი ისინი ადრე ზრდიდ-
ნენ ან არჩენდნენ მას.

■ ალიმენტის გადახდის წესი

როგორც წესი, ალიმენტის გადახდა ხდება ნებაყოფლობით, თუმცა შესაძლოა,
ალიმენტი მოთხოვნილ იქნას სასამართლოს მეშვეობითაც.

გახსოვდეთ! თუკი სასამართლოს მიმართავთ მოთხოვნით, დააკის-
როს ამა თუ იმ პირს ალიმენტის გადახდა, თქვენ გათავისუფლებუ-
ლი ხართ სასამართლო ხარჯების გადახდისგან. ასევე, სასამართ-
ლო ვალდებულია, თქვენი მოთხოვნა განიხილოს სხვა სარჩელებ-
თან შედარებით უფრო სწრაფად, კერძოდ – 1 თვის ვადაში.

თუკი ალიმენტის გადამხდელი სადმე დასაქმებულია, მაშინ მისი დამსაქმებე-
ლი, ყოველთვიურად უკავებს მას ხელფასიდან (პენსიიდან, დახმარებიდან და სხვა)
ალიმენტს და უხდის ან უგზავნის მას ალიმენტის მიმღებს, თვითონ ალიმენტის გა-
დამხდელის წერილობითი განცხადების ან სააღსრულებო ფურცლის⁴ საფუძველზე.

ალიმენტის მოთხოვნა შეიძლება ნებისმიერ დროს, სანამ ალიმენტის მოთხოვ-
ნის უფლება არსებობს, მაგრამ მისი გადახდის დაკისრება, მხოლოდ მომავალი
დროისთვის ხდება. მაგალითად, თუკი თქვენი შვილის სასარგებლოდ, მისი მამის-
გან ითხოვთ ალიმენტს, მაშინ, როდესაც ბავშვი უკვე 9 წლისაა, მამას კი ალი-
მენტი ამ დრომდე არ გადაუხდია, თქვენ არ გაქვთ უფლება, ალიმენტის გადახდა
მოითხოვოთ გასული 9 წლისთვის. შეგიძლიათ, ალიმენტი მოითხოვოთ მხოლოდ

⁴ სააღსრულებო ფურცელი – აღმასრულებლის მიერ გაცემული დოკუმენტი, რომლის საფუძ-
ველზეც ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება

მომავალი დროისთვის, რაც გულისხმობს ალიმენტის გადახდის დაკისრებას სარჩელის აღძვრის მომენტიდან მანამდე, სანამ ბავშვს 18 წელი არ შეუსრულდება.

მაგრამ, ამ წესიდან არსებობს ერთი გამონაკლისი – წარსული დროის ალიმენტი შეიძლება გადახდევინებულ იქნეს 3 წლის ფარგლებში, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ სარჩელის წარდგენამდე, მიღებული იყო ზომები სარჩოს მისაღებად (მაგალითად, ალიმენტის მიმღები სისტემატიურად ითხოვდა ალიმენტს), მაგრამ ვალდებული პირი თავს არიდებდა მის გადახდას.

ალიმენტის დავალიანება განისაზღვრება მოვალის მიერ იმ პერიოდში მიღებული ხელფასიდან ან სხვა შემოსავლიდან, რომლის განმავლობაშიც არ მომხდარა გადახდევინება. მაგალითად, თუკი გასული 3 წლის განმავლობაში, მოვალის საშუალო ხელფასი იყო 500 ლარი, ალიმენტის დავალიანება ამ 3 წლისთვის, სწორედ 500 ლარიდან იქნება დაანგარიშებული.

ალიმენტის გადახდისგან გათავისუფლება ან დავალიანების შემცირება, მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით შეიძლება. დავალიანების გადახდისგან მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლება, სასამართლოს იმ შემთხვევაში შეუძლია, თუ დაადგენს, რომ ალიმენტის გადაუხდელობა გამონვეული იყო ალიმენტის გადახდაზე პასუხისმგებელი პირის ავადმყოფობით ან სხვა საპატიო მიზეზით.

საყურადღებოა, რომ თუკი პირს სასამართლო დააკისრებს ალიმენტის გადახდას, ის კი კვლავ ჯიუტად თავს არიდებს ამ მოვალეობის შესრულებას, მას შეიძლება, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობაც კი დაეკისროს ჯარიმის, გამასწორებელი სამუშაოს ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სახით.

■ მეურვეობა და მზრუნველობა

საოჯახო სამართლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია მეურვეობა და მზრუნველობა.

რას ნიშნავს ეს ცნებები?

საქართველოს კანონმდებლობა, ყოველ პირს ანიჭებს გარკვეულ უფლებებსა და მოვალეობებს (რასაც **უფლებაუნარიანობა** ეწოდება). თუმცა, ამავე დროს, ადგენს რომ ყველა პირს, ყველა ასაკში, არ შეუძლია ან სრულად არ შეუძლია ისარგებლოს მისი უფლებებითა და მოვალეობებით (საკუთარი უფლებებისა და მოვალეობების განხორციელების შესაძლებლობას, კანონი **ქმედუნარიანობას** უწოდებს) იმის გამო, რომ მისი ფსიქიკური ან/და გონებრივი მდგომარეობა, არ იძლევა

საკუთარი ქმედებებისა და მათი შედეგის სრულად გაცნობიერების საშუალებას. შესაბამისად, გარკვეული კატეგორიის პირებს, კანონი უზღუდავს ან საერთოდ ართმევს ქმედუნარიანობას მისი **ასაკის ან ფსიქიკური მდგომარეობის გამო**.

ის პირები, რომელთაც კანონი საერთოდ ქმედუნაროდ მიიჩნევს, არიან: 7 წლამდე ასაკის ბავშვები და ასევე, ჭკუასუსტები ან სულით ავადმყოფი პირები, რომლებიც სასამართლომ ქმედუნაროდ აღიარა.

რაც შეეხება 7-დან 18 წლამდე ასაკის არასრულწლოვნებს, ისინი **შეზღუდულ ქმედუნარიანად** მიიჩნევიან, ანუ მათ ზოგადად აქვთ საკუთარი უფლება-მოვალეობების განხორციელების შესაძლებლობა, მაგრამ როგორც წესი, ამისთვის საჭიროებენ კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობას. შეზღუდულ ქმედუნარიანად შეიძლება სასამართლომ სრულწლოვანი პირიც კი აღიაროს იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირი ბოროტად იყენებს ალკოჰოლს ან ნარკოტიკულ ნივთიერებებს და ამით თავის ოჯახს მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში აყენებს.

სწორედ ქმედუნაროდ და შეზღუდულ ქმედუნარიანი პირების ინტერესების დასაცავად შემოიღო კანონმდებელმა მეურვეობისა და მზრუნველობის ინსტიტუტი, ვინაიდან როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამ პირებს, გარკვეული შესაძლებლობის შეზღუდვის მიუხედავად, მაინც გააჩნიათ უფლებები და მოვალეობები. რადგან თვითონ ვერ ახორციელებენ ამ უფლება-მოვალეობებს, სჭირდებათ პირი, **რომლის მეშვეობითაც** მოახდენენ საკუთარი კანონიერი ინტერესების დაცვას.

მეურვე და მზრუნველი არიან ის პირები, რომელთა მეშვეობითაც ხდება ქმედუნაროდ და შეზღუდულ ქმედუნარიანი პირების უფლება-მოვალეობების განხორციელება.

მეურვე – ეწოდება ქმედუნაროდ პირის კანონიერ წარმომადგენელს, მზრუნველი კი – შეზღუდულ ქმედუნარიანი პირის წარმომადგენელს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მშობლები რაიმე სპეციალური გადანყვეტილების მიღების გარეშე, ავტომატურად ითვლებიან თავიანთი შვილების კანონიერ წარმომადგენლებად. მაგრამ რა ხდება იმ დროს, თუ ბავშვი მშობლების მზრუნველობის გარეშეა დარჩენილი მშობლების გარდაცვალების, მშობლის უფლების ჩამორთმევის ან სხვა რაიმე მიზეზის გამო?

ასეთ შემთხვევაში, მეურვეს ან მზრუნველს ნიშნავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, რომელიც როგორც ზემოთ განვმარტეთ, არის საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სისტემაში შემავალი დანესებულება და მისი ტერიტორიული ორგანოები.

ბავშვისთვის მეურვის ან მზრუნველის დანიშვნა ხდება მაშინ, როცა:

- ა) ბავშვის მშობლებს ჩამოერთმევათ, შეეზღუდებათ ან შეუჩერდებათ მშობლის უფლება-მოვალეობები;
- ბ) გარდაცვლილია ბავშვის ორივე მშობელი;
- გ) სასამართლო ბავშვს მიტოვებულად აღიარებს;
- დ) მშობლები ქმედუუნაროდ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად არიან აღიარებული.

მეურვე ენიშნება ასევე იმ სრულწლოვან პირს, რომელიც სასამართლომ აღიარა ქმედუუნაროდ, ხოლო მზრუნველი – იმ პირს, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, არ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას თავისი უფლებები და შეასრულოს თავისი მოვალეობები.

მეურვე ან მზრუნველი შეიძლება იყოს, როგორც სამეურვეო ან სამზრუნველო პირის ახლო ნათესავი, ასევე სხვა პირიც. მეურვისა და მზრუნველის შერჩევის დროს, მხედველობაში მიიღება მისი პიროვნული თვისებები, ის ურთიერთდამოკიდებულება, რომელიც არსებობს მასსა და სამეურვეო/სამზრუნველო პირს შორის და სხვა გარემოებები.

მეურვედ ან მზრუნველად პირის დანიშვნა, **მხოლოდ ამ პირის თანხმობით** შეიძლება და თუკი მზრუნველი ენიშნება სრულწლოვან ქმედუუნარიან პირს (იმ შემთხვევაში, თუ ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დამოუკიდებლად დაიცვას თავისი უფლებები და შეასრულოს თავისი მოვალეობები) – მაშინ ამ უკანასკნელის თანხმობითაც.

შეიძლება გარდაცვალების წინ, მშობლებმა თავად განსაზღვრონ, ვინ უნდა იყოს მათი შვილების მეურვე ან მზრუნველი და ასეთი მითითება გასცენ ნოტარიალურად. თუ ნოტარიუსი ხელმისაწვდომი არ არის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ დამონმებული დოკუმენტის (ანდერძის) საფუძველზე.

მეურვედ ან მზრუნველად არ შეიძლება დაინიშნოს პირი:

- ა) რომელსაც არ მიუღწევია 18 წლის ასაკისთვის;
- ბ) რომელიც სასამართლოს მიერ ცნობილია ქმედუუნაროდ;
- გ) რომელსაც ჩამოერთვა ან შეეზღუდა მშობლის უფლება, მშობლის უფლება-მოვალეობების შესრულებისათვის თავის არიდების გამო;

დ) პირი, რომელიც გათავისუფლებულია მეურვის ან მზრუნველის მოვალეობი-საგან იმის გამო, რომ სათანადოდ არ ასრულებდა ამ მოვალეობას.

მეურვის ან მზრუნველის საქმიანობაზე, ზედამხედველობას ახორციელებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, სამეურვეო (სამზრუნველო) პირის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

მეურვეობა და მზრუნველობა სრულდება **უსასყიდლოდ**.

მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან, იზრუნონ სამეურვეო (სამზრუნვე-ლო) პირზე, უზრუნველყონ მოვლითა და მკურნალობით, დაიცვან მისი უფლებები და ინტერესები, წარმოადგინონ სამეურვეო/სამზრუნველო პირი მესამე პირებთან ურთიერთობაში, მათ შორის სასამართლოშიც.

არასრულწლოვნის მეურვე და მზრუნველი მოვალენი არიან, იცხოვრონ ბავშვ-თან ერთად. მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება მზრუნველისა და 7-დან 18 წლამ-დე ბავშვის ცალ-ცალკე ცხოვრება, თუ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო ჩათვლის, რომ ეს უარყოფით გავლენას არ მოახდენს ბავშვის აღზრდაზე და მისი უფლებებისა და ინტერესების დაცვაზე.

მეურვე, სამეურვეო პირის სახელით, დებს ყველა აუცილებელ გარიგებას, ხოლო მზრუნველი თანხმობას იძლევა გარიგების დადებაზე, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში, ისევ და ისევ სამეურვეო/სამზრუნველო პირის ინტერესების დასა-ცავად, **კანონი უკრძალავს მეურვესა და მზრუნველს ისეთი გარიგებების დადებას, რამაც შეიძლება სამეურვეო/სამზრუნველო პირს ზიანი მიაყენოს**. ასეთია მაგალი-თად: გარიგება, რომელიც შეეხება ქონების გასხვისებას, გაყოფას, ჩუქებას, სეს-ხის აღებასა და სხვა ისეთ გარიგებას, რომელსაც შედეგად შეიძლება ქონების შემცირება მოჰყვეს.

დაინტერესებულმა პირმა, მათ შორის სამეურვეო (სამზრუნველო) პირმაც, შეიძლება გაასაჩივროს მეურვისა და მზრუნველის მოქმედება მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოში. თუკი მეურვე ან მზრუნველი არასათანადოდ ასრუ-ლებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობებს, მაშინ ისინი შეიძლება გადაყენებულ ან გათავისუფლებულ იქნან მათი მოვალეობის შესრულებისგან. თუ მეურვე ან მზრუნველი ანგარების მიზნით გამოიყენებს თავის უფლებამოსილებას, ან სამე-ურვეო/სამზრუნველო პირს დატოვებს ზედამხედველობისა და აუცილებელი დახ-მარების გარეშე, ის პასუხს აგებს **კანონით დადგენილი წესით**.

მეურვე და მზრუნველი შეიძლება საკუთარი თხოვნითაც გათავისუფლდნენ დაკისრებული მოვალეობისგან, თუ აქვთ ისეთი საპატიო მიზეზი, როგორცაა ავადმყოფობა, მატერიალური მდგომარეობის შეცვლა, შეუთავსებლობა სამეურ-ვეო/სამზრუნველო პირთან და სხვა.

მეურვეობა და მზრუნველობა შეწყდება, თუკი სამეურვეო/სამზრუნველო პირი აღარ საჭიროებს მეურვის ან მზრუნველის დახმარებას იმის გამო, რომ სრულწლოვანი გახდა, ან ქმედუნარიანად იქნა ცნობილი, ან მის მშობელს აღუდგა მშობლის უფლება-მოვალეობები და სხვა.

■ შვილად აყვანა

მსოფლიოში უამრავი ბავშვია, რომელსაც მშობლებისა და ოჯახის მზრუნველობა ესაჭიროება. მზრუნველობას მოკლებული ბავშვების უფლებებს, სახელმწიფო იცავს და ზრუნავს მათი მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე. საქართველოში, არაერთი ოჯახი და პირია, რომელსაც ბავშვის შვილება ან მინდობით აყვანა სურს. შვილად აყვანისა და მინდობის პირობებს, არეგულირებს საქართველოს კანონი შვილად აყვანისა და მინდობის შესახებ. საერთაშორისო გაშვილებას არეგულირებს ჰააგის კონვენცია „ბავშვის უფლებათა დაცვის შესახებ“, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, საქართველოს კანონი „სოციალური დახმარების შესახებ“.

ბავშვის გაეროს კონვენციის თანახმად, იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვს არ ჰყავს მშობლები, ის სახელმწიფოს დაცვის ქვეშ იმყოფება. ამავე დებულებას იზიარებს საქართველოს კანონმდებლობა. ბავშვის უფლებები, გაშვილებისას, დაცულია საქართველოს კანონით „შვილად აყვანისა და მინდობის შესახებ“.

საქართველოს კანონმდებლობით, შვილად აყვანა – მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობილი ისეთივე ურთიერთობაა, როგორიცაა მშობელსა და შვილს შორის; **კანონი განსაზღვრავს, თუ ვინ შეიძლება იქნას გაშვილებული:** ა) **გასაშვილებელი ბავშვი** – 18 წლამდე ასაკის პირი, რომელიც ამ კანონით დადგენილი წესით, აღრიცხულია გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილებელთა ერთიან რეესტრშია შეყვანილი და აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს (18 წლამდე პირი; რომლის მშობლები სასამართლომ აღიარა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად; მიტოვებული ბავშვი; ობოლი ბავშვი; მშობლების თანხმობით გაშვილებული პირი; ბავშვი, რომლის მშობლებსაც ჩამოერთვათ მშობლის უფლება); ბ) **ნაპოვნი ბავშვი** – 18 წლამდე ასაკის პირი, რომლის აღმოჩენის მომენტში და ამ მომენტიდან 6 კვირის ვადაში, ვერ დადგინდა მისი ან/და მშობლის (მშობლების) ვინაობა, მის მიტოვებულ ბავშვად აღიარებამდე; გ) **მიტოვებული ბავშვი** – 18 წლამდე ასაკის პირი, რომლის აღმოჩენის მომენტში და ამ მომენტიდან 6 კვირის ვადაში, ვერ დადგინდა მისი ან/და მშობლის (მშობლების) ვინაობა და რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, აღიარებული იქნა მიტოვებულად.

შვილად აყვანისგან განსხვავებით, **მინდობით აღზრდა (შვილობილად აყვანა), გულისხმობს** სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე, მიმღები ოჯახის მიერ შვილობილის მოვლასა და აღზრდას; შვილად აყვანა – მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოშობილი ისეთივე ურთიერთობაა, როგორცაა მშობელსა და შვილს შორის;

შვილად აყვანა. თუ თქვენ გადანიშნავთ, შვილად აიყვანოთ ბავშვი ან მინდობით აღზარდოთ ის, აუცილებლად უნდა იცნობდეთ ყველა იმ პროცედურასა და წესს, რომელსაც სახელმწიფო ადგენს მშვილებლებისა და დედობილ/მამობილისთვის.

გაშვილების მიზანია ბავშვის კეთილდღეობისა და ინტერესების დაცვა, მისთვის ოჯახური გარემოს შექმნა და სრულფასოვანი განვითარების უზრუნველყოფა. გაშვილება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუკი მოსალოდნელია, რომ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვება ისეთივე ურთიერთობა, როგორცაა მშობელსა და შვილებს შორის.

განსაკუთრებით გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ყოველად დაუშვებელია, რაიმე სახის გარიგება ბავშვის ბიოლოგიურ მშობლებთან, კანონიერ წარმომადგენელთან ან/და ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირებს შორის, ან ასეთი საქმიანობისთვის ხელის შეწყობა, შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის მიზნით. შვილად აყვანა, სახელმწიფო კონტროლს ექვემდებარება. ყველა პროცედურულ საკითხს, შვილად აყვანასთან ან მინდობასთან დაკავშირებით, აგვარებს სააგენტო – საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სამსახური. აღნიშნული სამსახური, არის მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანო, ხოლო მისი ტერიტორიული ერთეული, – მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანო.

გაშვილება იურიდიულად უნდა იქნას გაფორმებული. სააგენტოს გარდა, ყველა სხვა ფიზიკურ და იურიდიულ პირს ეკრძალება:

- კონკრეტული ბავშვის ბიოლოგიურ მშობელს, კანონიერ წარმომადგენელს ან /და ფიზიკურ ან/და იურიდიულ პირებს შორის გარიგების დადება ან რაიმე წინასწარი საქმიანობა. მაგალითად, არასრულწლოვნის მიმართ, უკანონო გარიგების განხორციელება შვილად აყვანის მიზნით ან შვილად აყვანის მიზნით, ფეხმძიმე ქალების წინასწარი შერჩევა და მშობიარობისთვის, საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა ან ასეთ გაშვილებაში ხელის შეწყობა. ასეთი ქმედებები, დანაშაულია და ისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით (მუხლი 172; მუხლი 172¹).
- ან ასეთი საქმიანობისთვის (გარიგებისათვის), ხელის შეწყობა შვილად აყვანის ან მინდობით აღზრდის მიზნით.

კანონით, შვილად აყვანის დროს, დაშვებულია ადვოკატის ან სხვა უფლებამოსილი პირის მიერ იურიდიული მომსახურების განწვევა, ხოლო საერთაშორისო გაშვილების დროს, – მიმღები ქვეყნის შვილად აყვანის საქმეებზე უფლებამოსილი ორგანოს, მისი არარსებობის შემთხვევაში კი – სხვა შესაბამისი აკრედიტებული იურიდიული პირის მიერ მომსახურების განწვევა.

გახსოვდეთ! თქვენ ყოველთვის შეგიძლიათ მიმართოთ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივ ორგანოებს, რომლებიც უფლებამოსილნი არიან, საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებში, შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის საკითხებზე კონსულტაციები გასწიონ (საქართველოს კანონი შვილად აყვანისა და მინდობის შესახებ. მუხლი 11"ზ").

თავდაპირველად, გავარკვიოთ, ვინ ჩაითვლება მშვილებლად. მშვილებელი უნდა იყოს სრულწლოვანი, ქმედუნარიანი პირი. შვილად ამყვანს, მშვილებელი ეწოდება. მშვილებელი, შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები უცხო ქვეყნის მოქალაქე.

კანონი შვილად აყვანისა და მინდობის შესახებ, განსაზღვრავს იმ პირთა ნუსხას, რომლებიც არ შეიძლება გამოვიდნენ მშვილებლებად:

- პირები, რომელსაც ჩამოერთვა მშობლის უფლება ან ადრე ჰყავდა შვილად აყვანილი პირი, ან იყო არასრულწლოვანი პირის მეურვე/მზრუნველი, ან მინდობით აღსაზრდელად გადაცემული ჰყავდა პირი, მაგრამ ეს ურთიერთობა გაუქმდა მის მიერ მოვალეობათა არაჯეროვნად შესრულების გამო;
- პირი, რომელსაც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, შეზღუდული აქვს მშობლის უფლება;
- პირი, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, არ შეუძლია მშობლის მოვალეობათა ჯეროვნად შესრულება;
- პირი, რომელსაც სასამართლომ, მსჯავრი დასდო მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისთვის და ნასამართლობა არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;
- პირი, რომელიც ნასამართლევა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული, ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ დანაშაულებისთვის;

- პირი, რომელსაც ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ გათვალისწინებული დანაშაულისთვის, არა აქვს მოხსნილი ან გაქარწყლებული ნასამართლობა.

ვინ შეიძლება იქნას ნაშვილები? ეს არის 18 წლამდე პირი, რომელიც აღრიცხულია რეესტრში და რომელსაც მინიჭებული აქვს გასაშვილებელი ბავშვის სტატუსი. ასეთი სტატუსის მქონე ბავშვებია:

ა) ბავშვი, რომლის მშობელი (მშობლები) სასამართლომ ცნო ქმედუუნაროდ, აღიარა უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გამოაცხადა გარდაცვლილად;

ბ) ბავშვი, რომელსაც არ ჰყავს არც ერთი მშობელი;

გ) ბავშვი, რომელიც აღიარებული იქნა მიტოვებულ ბავშვად;

დ) ბავშვი, რომლის მშობელს (მშობლებს) ჩამოერთვა (ჩამოერთვათ) მშობლის უფლება;

ე) ბავშვი, რომლის მშობელმა (მშობლებმა) თანხმობა განაცხადა (განაცხადეს) ბავშვის გაშვილებაზე.

მეუღლეებს შეუძლიათ, ბავშვი ერთად იშვილონ. არ შეიძლება, ერთი ბავშვი ორმა პირმა იშვილოს, გარდა მეუღლეებისა. ერთ-ერთ მეუღლეს, შეუძლია იშვილოს თავისი, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვი ან მეუღლის შვილი.

თუ მეუღლეები ერთად იშვილებენ ბავშვს, ან ერთ-ერთი იშვილებს მეორე მეუღლის შვილს, ბავშვი იძენს მეუღლეთა საერთო შვილის სამართლებრივ მდგომარეობას.

თუ ბავშვი შვილად აჰყავს ერთ-ერთ მეუღლეს, აუცილებელია მეორე მეუღლის თანხმობა. გახსოვდეთ, რომ ასეთი თანხმობა საჭირო არ არის შემდეგ შემთხვევებში:

- თუ მეორე მეუღლე აღიარებულია ქმედუუნაროდ,
- თუ მეუღლეებს, ფაქტობრივად, შეწყვეტილი აქვთ საქორწინო ურთიერთობა ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში,
- მეორე მეუღლის საცხოვრებელი ადგილი უცნობია.

შვილება შეუძლია ერთ პირსაც, თუკი იგი აკმაყოფილებს კანონის მოთხოვნებს. შესაძლებელია, ბავშვი იშვილოს მარტოხელა ქალმა ან კაცმა, ასევე დედინაცვალმა ან მამინაცვალმა (იმ შემთხვევებში, როდესაც ბავშვის მშობლები ცოცხლები არ არიან).

თუ მეუღლეებმა ერთად იშვილეს ბავშვი, მათ შორის ქორწინების შეწყვეტა, არავითარ გავლენას არ იქონიებს შვილად აყვანაზე. შვილება ძალაში რჩება და ცალ-ცალკე მცხოვრებ მშვილებელს, ან ერთ-ერთ მათგანს, კვლავ ეკისრება ნაშვილები ბავშვის რჩენისა და აღზრდის მოვალეობა. განქორწინებისას, წარმოშობილ დავას იმის შესახებ, თუ ვისთან იცხოვრებს ბავშვი, ვის დაეკისრება აღიშენება, გადაწყვეტს სასამართლო.

კანონით, შვილება (შვილად აყვანა) დაიშვება, როგორც არასრულწლოვანი ბავშვის, ისე სრულწლოვანის. სრულწლოვანის შვილება შესაძლებელია:

- თუ მშვილებელსა და შვილად ასაყვანს შორის, უკვე არსებობდა მშობლისა და შვილის ურთიერთობა;
- იგი არ ეწინააღმდეგება მშვილებლის ან შვილად ასაყვანის ინტერესებს;
- შვილება ზნეობრივად გამართლებულია.

შვილად შეიძლება აიყვანოს, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებში მყოფი ბავშვიც (მაგალითად ბავშვი, რომელიც იმყოფება ბავშვთა სახლში). ამ დროს, საჭიროა ამ ორგანოთა წერილობითი თანხმობა. თანხმობა საჭიროა მაშინაც, როდესაც ბავშვს არ ჰყავს მშობლები (ობოლია, მიტოვებულია, მშობლები უცნობია) და იმ შემთხვევებშიც, როდესაც ბავშვს მშობლები ჰყავს, მაგრამ ისინი არაქმედუნარიანად არიან აღიარებული ან მათ ჩამორთმეული აქვთ მშობლის უფლება. იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვს ჰყავს ქმედუნარიანი და შრომისუნარო ან მძიმე ავადმყოფი მშობლები, რის გამოც ბავშვი ბავშვთა სახლში იმყოფება, საჭიროა არა მარტო მშობლის, არამედ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს თანხმობა. თუ ბავშვი ბავშვთა სახლში იმყოფება, საჭიროა ამ დაწესებულების ადმინისტრაციის თანხმობა. ასევე, საჭიროა ქმედუნარიანი მშობლების თანხმობა, თუ ასეთი ბავშვს ჰყავს. თუ ბავშვთა სახლში ბავშვის მიბარებისას, მშობლებს ბავშვის გაშვილებაზე თანხმობა არ გამოუთქვამთ, მხოლოდ ბავშვთა სახლის ადმინისტრაციის თანხმობა, საკმარისი არ არის.

უნდა გვახსოვდეს, რომ შვილად აყვანის პროცედურა, ხანგრძლივი პროცესია და მოიცავს რამდენიმე ეტაპს:

პირველი ეტაპია, შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების რეგისტრაცია.

შვილად აყვანის პროცედურა იწყება **სოციალური მომსახურების სააგენტოს ტერიტორიული ორგანოდან**, სადაც შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების რეგისტრაცია ხდება. სააგენტო, მეურვეობისა და მზრუნველობის ცენტრალური ორგანოა, ხოლო მის ტერიტორიულ ერთეულებს, საქართველოს ტერიტორიაზე, წარმოადგენენ მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოები.

შვილად აყვანის მსურველმა პირმა (პირებმა), ბავშვის შვილად აყვანისთვის, უნდა გაიარონ შესაბამისი რეგისტრაცია, რეგისტრაციის ან ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურის შერჩევა, შემდეგი პრინციპით ხდება:

- მშვილბლის ან შვილად ასაყვანის საცხოვრებელი ადგილის⁵ მიხედვით; ან
- ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ, სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

მნიშვნელოვანია იცოდეთ, რომ რეგისტრაციისთვის, საჭიროა შემდეგი დოკუმენტაციის წარდგენა:

- განცხადება;
- პირადობის დამადასტურებელი საბუთი (მოქალაქის პირადობის მოწმობა ან პასპორტი) და მისი ასლი;
- ცნობა ნასამართლობის შესახებ;
- ცნობა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ;
- ცნობა სამედიცინო-ნარკოლოგიური შემოწმების შესახებ;
- ცნობა სამუშაო ადგილიდან, თანამდებობისა და ხელფასის მითითებით, იმ შემთხვევაში, თუ მოქალაქე დასაქმებულია;
- ქონებისა და შემოსავლების შესახებ წერილობითი ინფორმაცია;
- ქორწინების მოწმობა და მისი ასლი (თუ განმცხადებელი ქორწინებაში იმყოფება);
- შვილად აყვანასთან დაკავშირებული სხვა დოკუმენტაცია.

იმ შემთხვევაში, თუ მშვილბელი კანდიდატი ასაყვანი ბავშვის ნათესავია, მან დამატებით უნდა წარმოადგინოს ნათესავური კავშირის დამადასტურებელი დოკუმენტი.

⁵ გლდან-ნაძალადევის სოციალური მომსახურების ცენტრი, ნინო აგაშენაშვილი 62-33-69, 62-33-68, 45-39-75; დ.სარაჯიშვილის გამზ. 1/დიდუბე-ჩუღურეთის სოციალური მომსახურების ცენტრი, მარი წერეთელი 96-88-01, 94-33-01, 94-24-98;დ. აღმაშენებლის გამზ. 140ა/ ვაკე-საბურთალოს სოციალური მომსახურების ცენტრი, გიორგი ეპიტაშვილი 39-13-80. 39-13-85, 39-13-95. ვაჟა ფშაველას გამზ 32; გიორგი ეპიტაშვილი 37-17-39; მიცკევიჩის ქ. 23/ ძველი თბილისი-დიდგორის სოციალური მომსახურების ცენტრი; ლილე ლიპარტელიანი 93-37-19, 93-37-16, 93-37-23; გ. ტაბიძის ქ. 4, მე-5 სართული/ ისანი-სამგორის სოციალური მომსახურების ცენტრი ირაკლი სორდია 71-01-26, 71-01-28, 45-29-70; მოსკოვის გამზ. 25.

მშვილელბლისთვის, ბავშვის შეთავაზება ხდება რიგითობის პრინციპის დაცვით. მაგრამ არსებობს გამონაკლისი შემთხვევები, როდესაც გასაშვილებელი ბავშვის შვილად აყვანის უპირატესი უფლება, მის ნათესავს აქვს. უპირატესი უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, უცხო ქვეყნის მოქალაქეს, რომელიც არის გასაშვილებელი ბავშვის ნათესავი. გასაშვილებელი ბავშვის ნათესავია და, ძმა, შვილიშვილი, დის-შვილი, ძმისშვილი, გერი ძმის შვილი, გერი დის შვილი, ბიძაშვილი, დეიდაშვილი, მამიდაშვილი, ბიძა, დეიდა, მამიდა ან რომელიმე მათგანის შვილი, დედინაცვალი, მამინაცვალი.

შვილად აყვანის უპირატესი უფლება აქვს ასევე მიმღებ ოჯახს – დედობილს ან/და მამობილს – ბავშვის მინდობით აღსაზრდელად გადაცემიდან, არა უადრეს 6 თვისა. შვილად აყვანის უპირატესი უფლებით სარგებლობს ასევე ის მშვილელბელი, რომელსაც უკვე ჰყავს შვილად აყვანილი გასაშვილებელი ბავშვის და ან/და ძმა.

შვილად აყვანის უპირატესი უფლება გამოიყენება შვილად აყვანის თაობაზე, ბავშვის ბიოლოგიური მშობლისა (მშობლებისა) და მშვილელბლის მიერ, სააგენტოსთვის ერთობლივი მიმართვის შემთხვევაში.

შვილად აყვანის დროს, დაცული უნდა იქნას არა მხოლოდ გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილელბელთა რეესტრში⁶ (შემდგომში – რეესტრი) არსებული რიგითობა, არამედ მთელი რიგი საკითხები: გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესები, გათვალისწინებული უნდა იქნას მშვილელბელ ოჯახთან/პირთან მისი თავსებადობა.

ზემოთ ჩამოთვლილი შვილად აყვანის უპირატესი უფლების მქონე პირების მიმართ, არ მოქმედებს რიგითობის პრინციპი. თუკი მშვილელბლობის კანდიდატმა შეთავაზებულ ბავშვზე განაცხადა უარი, ის მაინც ინარჩუნებს არსებულ რიგითობას და მას უნდა შესთავაზონ სხვა ბავშვი, მის მიერ შერჩეული კრიტერიუმების შესაბამისად, ხოლო ბავშვი უნდა შესთავაზონ სხვა მშვილელბელს.

გაშვილებისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას ბავშვის შესახებ მშვილელბელის განცხადებაში მითითებული მონაცემების მოთხოვნები (სქესი, ეროვნება, ასაკი და სხვა) და ბავშვის ინტერესები.

მშვილელბელ პირს ან ოჯახს, უფლება აქვს მოინახულოს ბავშვი. ამასთან, მას (მათ) უნდა გააჩნდეთ სპეციალური წერილობითი თანხმობა, რომელსაც გასცემს

⁶ რეესტრი – სისტემა, რომელიც მოიცავს გასაშვილებელ ბავშვთა და მშვილელბელთა შესახებ მონაცემების ერთობლიობას.

სააგენტოს ტერიტორიული ორგანო. მშვილებელს, უფლება აქვს ბავშვს ჩაუტაროს სამედიცინო გამოკვლევა, კანონიერი წარმომადგენლის თანხლებით.

ბავშვის შეთავაზებიდან 7 სამუშაო დღის განმავლობაში, მშვილებელმა უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება ბავშვის აყვანის თაობაზე. თუ ვადა გადაცილებული იქნა, ჩაითვლება რომ მშვილებელი უარს ამბობს შეთავაზებულ ბავშვზე. შეთავაზებული ბავშვის შვილად აყვანის გადაწყვეტილება, მშვილებელმა პირმა, წერილობით უნდა აცნობოს ტერიტორიულ ორგანოს.

მეორე ეტაპს, მშვილებლისა და ბავშვის შეთავსებადობის დადგენა წარმოადგენს.

ბავშვის შვილად აყვანის დროს, უნდა დადგინდეს ბავშვისა და მშვილებელი პირის/ოჯახის თავსებადობა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, დატალურად შეისწავლის შვილად აყვანის მსურველის საოჯახო მდგომარეობას, ყოფით პირობებს, ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობის მდგომარეობას და სხვა. გარკვეული წარმოდგენა უნდა შეიქმნას შვილად ასაყვანი პირის ჯანმრთელობისა (მაგალითად, ხომ არ აქვს ამ პირს ფსიქიკური პრობლემები, ხომ არ არის დაავადებული საშიში გადამდები დაავადებით) და ბავშვის აღზრდისათვის აუცილებელ სპეციფიკურობათა შესახებ (ხომ არ სურს დაეუფლოს შვილად ასაყვანის ქონებას, გააჩნია თუ არა მშვილებლობის კანდიდატს ბავშვის აღზრდისთვის საჭირო თვისებები). უნდა დადგინდეს, რამდენად თავსებადია მშვილებლის კანდიდატი ბავშვის რელიგიურ მრწამსთან, მის ხასიათთან და სხვა.

თავსებადობას ადგენს სოციალური მუშაკი და ამზადებს დასკვნას. თავსებადობის დადგენისას, გათვალისწინებული იქნება შემდეგი კრიტერიუმები:

- ასაკობრივი სხვაობა, მშვილებელსა და გასაშვილებელ ბავშვს შორის, უნდა იყოს არანაკლებ 16 წელი; აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ არსებობს კანონით დადგენილი გამონაკლისები (მაგალითად, 20 წლის დეიდა, რომელსაც სურს იშვილოს თავისი 8 წლის დიშვილი. მშვილებელსა და შვილობილს შორის, განსხვავება 12 წელია⁷).
- თუ გასაშვილებელმა ბავშვმა მიაღწია 10 წლის ასაკს, საჭიროა მისი თანხმობა;
- საჭიროების შემთხვევაში, მშვილებლ(ებ)ისა და გასაშვილებელი ბავშვის ეთნიკური და რელიგიური წარმომავლობა;
- სხვა კრიტერიუმები, რომელსაც სოციალური მუშაკი საჭიროდ ჩათვლის თავსებადობის განსაზღვრისას.

სააგენტო, სოციალური მუშაკის მიერ ჩატარებული კვლევის საფუძველზე, ამზადებს დასკვნას მშვილებლის რეესტრში აღრიცხვაზე აყვანიდან, 1 კვირის ვადაში.

⁷ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის კომენტარები. თბილისი. 2002. ტ.5.

შვილად აყვანის შესახებ დასკვნაში აღინიშნება:

- მშვილელის ბიოგრაფიული მონაცემები, პიროვნული თვისებები, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ბავშვის შვილად აყვანის მოტივი;
- გასაშვილებელი ბავშვის ბიოგრაფიული მონაცემები, პიროვნული თვისებები, სოციალური და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.
- საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლებელია მითითებული იქნას, ბავშვის ეთნიკური და კულტურული თავისებურებები.
- გამოკვლეულ მასალებში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანომ, უნდა უპასუხოს მთავარ კითხვებზე – შვილად აყვანა შეესაბამება თუ არა ბავშვის ინტერესებს, შვილად აყვანის მსურველს, შეუძლია თუ არა, შეასრულოს მშობლის უფლება-მოვალეობები. ეს მასალები, შემდგომ, საფუძვლად ედება სასამართლოს გადაწყვეტილებას.

ბავშვის საქართველოს ტერიტორიაზე გაშვილების შემთხვევაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ადგილობრივი ორგანოს მიერ მომზადებული დასკვნა, 1 კვირის ვადაში წარედგინება შესაბამის რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს.

თუ შვილად აყვანის პროცესში გამოვლინდა გარემოებები, რომელიც გამორიცხავს მშვილელის ოჯახისთვის/პირისთვის სტატუსის შენარჩუნებას, სააგენტოს ტერიტორიული ორგანო იღებს გადაწყვეტილებას, ასეთ პირებს/პირს მოუხსნას მშვილელის სტატუსი.

მესამე ეტაპია სასამართლოში მიმართვა და სასამართლოს მიერ, გაშვილების გადაწყვეტილების მიღება. უნდა გვახსოვდეს, რომ შვილად აყვანის პროცედურა მართალია სააგენტოდან იწყება, მაგრამ საბოლოო გადაწყვეტილების გამომტანი ორგანო, სასამართლოა.

მშვილელს, ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ განცხადება შეაქვს სასამართლოში, მშვილელის ან გასაშვილებელი ბავშვის ადგილსამყოფელის მიხედვით.

გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესებს, იცავს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო. შვილად აყვანის საქმე, განიხილება დახურულ სასამართლო სხდომაზე. მაგრამ, მშვილელისა და გასაშვილებელი ბავშვის (თუ იგი 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა) მოთხოვნით, სასამართლო სხდომა შეიძლება იყოს ღია, ხოლო ინფორმაცია – საჯარო.

აკრძალულია ბავშვის შვილად აყვანა მშვილელის სასამართლო სხდომაში მონაწილეობის გარეშე.

სასამართლო, გადაწყვეტილებას იღებს, განცხადების მიღებიდან, 2 კვირის ვა-

დაში. თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ შვილად აყვანა შეესაბამება გასაშვილებელი ბავშვის ინტერესებს და ემსახურება მის კეთილდღეობას, მოსამართლე გამოიტანს გადაწყვეტილებას ბავშვის შვილად აყვანის თაობაზე.

სასამართლო ვალდებულია, ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან, 5 დღის ვადაში, აცნობოს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს, გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით (მუხლი 21"5").

გახსოვდეთ, რომ შვილად აყვანა ძალაშია, ბავშვის შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან.

რა შემთხვევაში ხდება შვილად აყვანაზე (გაშვილებაზე) უარის თქმა? უარის თქმა შეუძლიათ როგორც მშვილებელსა და ბავშვს, ასევე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს. შვილად აყვანის (გაშვილების), შვილობაზე პროცედურის განხორციელების ნებისმიერ ეტაპზე, უარის თქმის უფლება აქვს მშვილებელს და გასაშვილებელს, თუ იგი 10 წლისა ან 10 წელზე მეტი ასაკის ბავშვი, რომელიც უნდა იშვილონ. უარი, შეიძლება გაცხადდეს სასამართლოს მიერ, შვილად აყვანის (გაშვილების) საკითხზე, საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ბავშვის ინტერესების გათვალისწინებით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შეუძლია შეცვალოს საკუთარი დასკვნა და მოითხოვოს სასამართლო პროცესის შეჩერება.

მშვილებლის მოთხოვნით, კონფიდენციალურობის დაცვის მოტივით, ბავშვს შეიძლება შეეცვალოს სახელი, გვარი, დაბადების ადგილი და განსაკუთრებული მიზეზის არსებობისას, – დაბადების თარიღი. დაბადების თარიღი არ შეიძლება შეიცვალოს ერთ თვეზე მეტი ვადით. მშვილებლის მოთხოვნით, ბავშვის დაბადების აქტის ჩანაწერში, იგი მიეთითება ნაშვილების მშობლად.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, ნაშვილები კარგავს ქონებრივ (მაგალითად, ქონების მემკვიდრეობა) და პირად არაქონებრივ უფლებებს (მაგალითად, საავტორო უფლება) და თავისუფლდება მოვალეობებისგან, თავისი ბიოლოგიური მშობლისა (მშობლებისა) და ნათესავების წინაშე.

ნაშვილები და მისი შთამომავლობა, მშვილებლისა და მის ნათესავთა მიმართ, ისეთივე ნათესავად ითვლება, როგორც ბიოლოგიური ნათესავები. მათ ისეთივე პირადი და ქონებრივი ურთიერთობები წარმოეშობათ, როგორც ბიოლოგიურ ნათესავებს.

შვილად აყვანის პროცედურებში მონაწილე ნებისმიერი პირი, ვალდებულია

საიდუმლოდ შეინახოს შვილად აყვანის ინფორმაცია. შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება, ბიოლოგიური მშობლის, მშვილებლისა და სრულწლოვანი ნაშვილების თანხმობის გარეშე, აკრძალულია. პირადი და ოჯახური საიდუმლოების ხელყოფა, ისჯება სისხლის სამართლის კოდექსით (მუხლი 157).

სასამართლო ის ორგანოა, რომელიც წყვეტს შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების საკითხს. შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილება შეიძლება გაუქმდეს, თუ:

- ა) შვილად აყვანა განხორციელდა საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით;
- ბ) ამას მოითხოვს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, ნაშვილების ინტერესების გათვალისწინებით;
- გ) სასამართლო გადაწყვეტილება, შვილად აყვანის შესახებ, ეფუძნება ყალბ დოკუმენტებს;
- დ) შვილად აყვანა ფიქტიურია.

სასამართლოს, შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დაადგენს, რომ ეს შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს. თუ ნაშვილები 10 წლისაა ან 10 წელზე მეტისაა, შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება, მხოლოდ ნაშვილების თანხმობითაა დასაშვები.

შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით, სასამართლოში, განცხადების წარდგენა შეუძლიათ:

- ნაშვილების ბიოლოგიურ მშობელს (მშობლებს), თუ შვილად აყვანა განხორციელდა საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით;
- მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, თუ ეს აუცილებელია ნაშვილების ინტერესების დასაცავად;
- დაინტერესებულ პირს, რომელსაც მიაჩნია, რომ შვილად აყვანა არ შეესაბამება ნაშვილების ინტერესებს და იგი უნდა გაუქმდეს. ამის თაობაზე, ის აცნობებს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

თუ მოსარჩელე არის ნაშვილების ბიოლოგიური მშობელი (მშობლები) და მისთვის (მათთვის) უცნობია მშვილებლის ვინაობა, განცხადება შვილად აყვანის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით, წარედგინება სასამართლოს, ამ სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის ადგილის მიხედვით.

შვილად აყვანა ბათილად ჩაითვლება, შვილად აყვანის გაუქმების შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის მომენტიდან.

იცოდეთ, რომ შვილად აყვანის ბათილად ცნობისას, ნაშვილებსა და მშვილებელს, აგრეთვე მათ ნათესავებს შორის, წყდება არსებული უფლება-მოვალეობანი. შვილად აყვანის გაუქმებისას, უფლება-მოვალეობები აღდგება შვილსა და ბიოლოგიურ მშობელს (მშობლებს) და შთამომავლობით ნათესავებს შორის.

თუ შვილად აყვანა გაუქმებულია მშვილებლის მიერ ბავშვის აღზრდის მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულების გამო, ბავშვს უნარჩუნდება მშვილებლისგან აღიშენების მიღების უფლება.

შვილად აყვანის ბათილად ცნობის შემდეგ, სასამართლო გადაწყვეტილებით, არასრულწლოვანი პირი გადაეცემა მშობელს (მშობლებს), ხოლო თუ ეს შეუძლებელია ან მის ინტერესებს ეწინააღმდეგება, – მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

■ მინდობით აღზრდა

მინდობით აღზრდა გულისხმობს, სახელმწიფოსა და მიმღებ ოჯახს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე, მიმღები ოჯახის მიერ, ბავშვის მოვლასა და აღზრდას. მინდობით აღზრდის შემთხვევაში, ბავშვი მოვლისა და აღზრდისთვის, გადაეცემა დედობილს/მამობილს.

მინდობით აღზრდის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება, ენიჭებათ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოებს. მინდობით აღზრდის გადაწყვეტილება, სოციალური მუშაკის მიერ მიიღება. სოციალური მუშაკი, ბავშვის ინტერესების დაცვისა და საჭიროებების განსაზღვრით ხელმძღვანელობს. ის ასევე ითვალისწინებს ბავშვის მინდობით აღზრდის მსურველ პირთა შესაძლებლობებსა და იმ პირობებს, რომლებიც მითითებული იყო შვილად აყვანის საკითხის განხილვისას. სოციალური მუშაკი ამზადებს დასკვნას.

აღზრდისას, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოები, მინდობით აღზრდის შემთხვევაში, ითვალისწინებენ პირთა სურვილს ბავშვის ასაკთან, სქესთან და ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით; შესაძლებლობის ფარგლებში, უზრუნველყოფენ ბავშვის ახლო ეთნიკურ, რელიგიურ და კულტურულ გარემოში აღზრდის შესაძლებლობას.

მინდობისას, ოჯახში მცხოვრები ბავშვების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს შვიდს. აქ, იგულისხმებიან მამობილი/დედობილის ბიოლოგიური შვილებიც

და შვილად აყვანილი ბავშვებიც. 10 წელს მიღწეული ბავშვის მინდობით აღზრდა, მხოლოდ მისი თანხმობითაა შესაძლებელი.

დაუშვებელია და-ძმის, დების ან/და ძმების დაშორება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს შეესაბამება მათ ინტერესებს.

მინდობით აღსაზრდელსა და დედობილს/მამობილს შორის, ასაკობრივი სხვაობა უნდა იყოს, არანაკლებ 15 წლისა.

თუ თქვენ გადაწყვიტეთ, გახდეთ დედობილი და აღსაზრდელად აიყვანოთ ბავშვი, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო, თქვენთან დადებს ხელშეკრულებას ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება, შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ვადით, მინდობით აღსაზრდელის მიერ სრულწლოვანების მიღწევამდე.

ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება უნდა მოიცავდეს:

- ა) ბავშვზე ზრუნვისა და მისი აღზრდის პირობებს;
- ბ) დედობილის/მამობილის უფლებებსა და მოვალეობებს;
- გ) მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს უფლებებსა და მოვალეობებს;
- დ) მინდობით აღსაზრდელის უფლებებსა და მოვალეობებს;
- ე) მხარეთა პასუხისმგებლობას;
- ვ) ხელშეკრულების შეწყვეტის პირობებს.

კანონი, შვილად აყვანისა და მინდობის შესახებ, ითვალისწინებს პირობებს, როდესაც შეიძლება შეწყდეს ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულება:

- მიმღები ოჯახის ინიციატივით, თუ არსებობს დასაბუთებული მიზეზი (ავადმყოფობა, ოჯახური ან მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება, მინდობით აღსაზრდელსა და მიმღები ოჯახის წევრებს შორის კონფლიქტი);
- მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს ინიციატივით, თუ მიმღებ ოჯახში შექმნილია მინდობით აღსაზრდელზე ზრუნვისა და მისი აღზრდისთვის საზიარო პირობები და გარემო;
- მინდობით აღსაზრდელის ბიოლოგიურ ოჯახში დაბრუნების შემთხვევაში;
- მინდობით აღსაზრდელის შვილად აყვანის შემთხვევაში;
- თუ მინდობით აღსაზრდელი გახდა სრულწლოვანი;

- თუ მინდობით აღსაზრდელი დაქორწინდა;
- ხელშეკრულების ვადის ამონურვისთანავე. 2. ბავშვის მინდობით აღზრდის შესახებ ხელშეკრულების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში, ბავშვი გადაეცემა მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს, რომელმაც უნდა მიიღოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ზომები.

მინდობით აღსაზრდელზე ზრუნვის ხარჯები, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან იფარება. დედობილი/მამობილი ბავშვის მინდობით აღზრდისთვის, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, იღებს სოციალურ დახმარებას, რომლის ოდენობა შეადგენს 200 ლარს – ჯანმრთელი ბავშვისთვის; 300 ლარს, – შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის (შშმპ). მინდობით აღზრდის ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ, მიმღები მშობლები თავისუფლდებიან საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვისაგან იმ შემთხვევაში, თუ მისი შემოსავალი, ერთი წლის განმავლობაში, 6 000 ლარს არ გადააჭარბებს.

გახსოვდეთ, რომ დედობილს, ისევე როგორც მამობილს, ბავშვის მინდობით აღზრდა შრომით სტაჟში ეთვლება.

ა) დედობილი/მამობილი ვალდებულია, იზრუნოს მინდობით აღსაზრდელზე მისი ინდივიდუალური განვითარების გეგმის შესაბამისად;

ბ) შეუქმნას მინდობით აღსაზრდელს ნორმალური ოჯახური გარემო;

გ) აცნობოს მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მინდობით აღსაზრდელისთვის საზიანო პირობებისა და გარემოს შექმნის შესახებ;

დ) საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ხელი შეუწყოს მინდობით აღსაზრდელის ურთიერთობას მის კანონიერ წარმომადგენელთან და სხვა ნათესავებთან;

ე) იცხოვროს მინდობით აღსაზრდელთან ერთად;

ვ) განახორციელოს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა უფლებები და შეასრულოს მოვალეობები.

მინდობით აღსაზრდელს, გარკვეული უფლებები გააჩნია მიმღებ ოჯახში. მინდობით აღსაზრდელთან დაკავშირებით, ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას მისი აზრი.

მინდობით აღზრდისას, არ იზღუდება ბიოლოგიურ ოჯახებთან და ნათესავებთან ურთიერთობა.

საქონლის და მედიცინის სანაღველი

■ რა არის მემკვიდრეობის უფლება?

მემკვიდრეობის უფლება ნიშნავს ყოველი ადამიანის უფლებას, კანონით დადგენილი წესით, მიიღოს მემკვიდრეობა და ასევე თავისი სურვილის შესაბამისად, განსაზღვროს თუ ვის დარჩება მისი ქონება გარდაცვალების შემდეგ. ეს უფლება აღიარებული და დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მიერ და საქართველოს მოქალაქეები, ისევე როგორც საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფი სხვა პირები, თანასწორად სარგებლობენ ამ უფლებით.

თუმცა, ამის საწინააღმდეგოდ, ხშირად ადამიანები ფიქრობენ ხოლმე, რომ მაგალითად, როდესაც ქალი თხოვდება და მშობლების ოჯახიდან მიდის, მას მშობლების ქონებიდან აღარაფერი ეკუთვნის და მთელი ქონება ვაჟიშვილ(ებ)ს უნდა დარჩეს, ან როდესაც ერთი ძმა გარდაიცვლება, მის მთელ დანატოვარს, მეორე ძმა იღებს და დას არაფერი ერგება.

ასეთი და მისი მსგავსი სხვა მოსაზრებები, მცდარია.

თქვენც ისეთივე უფლება გაქვთ მიიღოთ თქვენი მშობლების, მეუღლის, შვილების, დედმამიშვილებისა და სხვა ნათესავების მიერ დატოვებული ქონება, როგორც მამაკაცებს.

კანონით მემკვიდრეობა

საქართველოს კანონმდებლობა, მემკვიდრეობის ორ ფორმას იცნობს: კანონით და ანდერძით.

კანონით მემკვიდრეობა გულისხმობს იმას, რომ თუკი გარდაცვლილ პირს არ დაუტოვებია ანდერძი, მაშინ მემკვიდრეობას, ავტომატურად, კონკრეტული კატეგორიის პირები იღებენ. ეს პირები არიან:

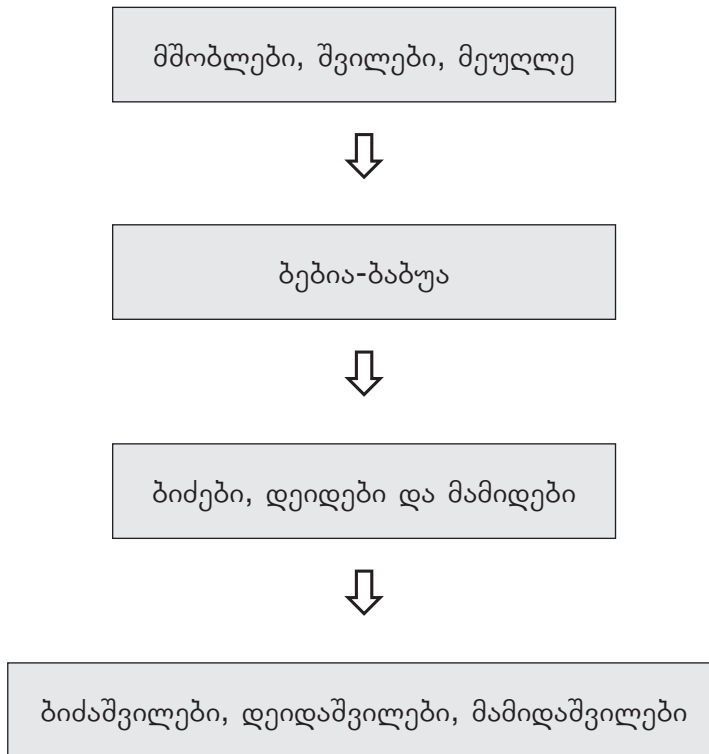
პირველ რიგში: გარდაცვლილის მშობლები, შვილები და მეუღლე.

თუკი არცერთი ამ პირთაგან ცოცხალი არ არის, ან ყველა უარს ამბობს მემკვიდრეობის მიღებაზე, ან ყველა მათგანს ჩამორთმეული აქვს მემკვიდრეობის მიღების უფლება, მაშინ მემკვიდრეთა მეორე რიგში არიან: გარდაცვლილის დები და ძმები.

თუკი რომელიმე ზემოთ ჩამოთვლილი მიზეზის გამო, ვერც ამ რიგის მემკვიდრეები იღებენ მემკვიდრეობას, მაშინ სამკვიდრო ქონება გადადის მესამე რიგის მემკვიდრეებზე – ბებია-ბაბუაზე.

თუ ვერც ბებია-ბაბუა იღებს მემკვიდრეობას, მაშინ მათ ადგილს იკავებს მეოთხე რიგი: გარდაცვლილის ბიძები (დედის ან მამის ძმა), დეიდები და მამიდები.

და ბოლოს, მეხუთე რიგში დგანან: ბიძაშვილები, დეიდაშვილები და მამიდაშვილები

ეს რიგითობა გულისხმობს იმას, რომ თუკი წინა რიგის თუნდაც ერთი მემკვიდრე ცოცხალია და იღებს მემკვიდრეობას, მომდევნო რიგის მემკვიდრეობა გამოირიცხება. მაგალითად, თუკი გარდაცვლილის მეუღლე იღებს მემკვიდრეობას, მომდევნო რიგის მემკვიდრეები: დები და ძმები, ბებია-ბაბუა, ბიძები, დეიდები და ა.შ. მემკვიდრეობას ვეღარ მიიღებენ.

კანონით მემკვიდრეები შეიძლება იყვნენ მხოლოდ ის პირები, რომლებიც ცოცხლები არიან მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტში. ასევე გარდაცვლი-

ლის შვილები, რომლებიც ჩაისახნენ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში და მისი გარდაცვალების შემდეგ, ცოცხლები დაიბადნენ.

დაქორწინებული მეუღლეების შემთხვევაში, მამის გარდაცვალებისას, ბავშვი მის შვილად ჩაითვლება, თუკი იგი დაიბადება მამის გარდაცვალებიდან არა უგვიანეს ათი თვისა. თუკი ბავშვი უფრო გვიან დაიბადა, ითვლება რომ იგი არ არის გარდაცვლილი მამის შვილი და შესაბამისად, იგი ვერ მიიღებს მემკვიდრეობას.

იმ შემთხვევაში, თუკი სახეზეა ერთი რიგის რამდენიმე მემკვიდრე, მაგალითად გარდაცვლილს დარჩა ერთი მშობელი, მეუღლე და ორი შვილი, მემკვიდრეობა მათ შორის თანაბრად ნაწილდება, ანუ მოყვანილ შემთხვევაში, მთელი სამკვიდრო ქონება გაიყოფა ოთხად და თითოეულ ამ პირს მიეცემა მეოთხედი.

როგორც უკვე ვთქვით, კანონით მემკვიდრეობის საკითხი დგება მაშინ, როდესაც პირი ისე გარდაიცვლება, რომ არ გამოუხატავს თავისი ბოლო ნება-სურვილი მისი ქონების ვინმესთვის დატოვების შესახებ, ანუ არ შეუდგენია ანდერძი. თუმცა, შესაძლებელია, იყოს ისეთი შემთხვევა, როცა ანდერძი არსებობს, მაგრამ არა მთლიან ქონებაზე, არამედ მის გარკვეულ ნაწილზე. ან მართალია, გარდაცვლილმა ანდერძი დატოვა, მაგრამ შემდეგ, კანონით არსებული საფუძვლების გამო (რასაც ქვემოთ განვიხილავთ), მოხდა მისი მთლიანად ან ნაწილობრივ ბათილად ცნობა. ასეთ შემთხვევებშიც, ამოქმედდება კანონით მემკვიდრეობის წესები და გავრცელდება იმ ქონებაზე, რომელზეც ანდერძში არაფერია ნათქვამი, ან იყო ნათქვამი, მაგრამ ანდერძი ბათილად იქნა ცნობილი. ასეთ ქონებას, ჩვეულებრივ, მიიღებენ კანონით მემკვიდრეები.

■ ანდერძი. ანდერძის ფორმა. შედგენის წესი. ანდერძის შეცვლა და მოშლა

როგორ შევადგინოთ ანდერძი?

ნებისმიერ სრულწლოვან პირს, უფლება აქვს, თავისი სიცოცხლის განმავლობაში, შეადგინოს ანდერძი და განსაზღვროს მთელი მისი ქონების ბედი გარდაცვალების შემდეგ. ანდერძის შედგენის დროს, პირს აქვს სრული თავისუფლება იმასთან დაკავშირებით, თუ ვის დაუტოვებს თავის ქონებას. ანდერძით მემკვიდრეობისას, განსხვავებით კანონით მემკვიდრეობისგან, მემკვიდრე (მემკვიდრეები) შეიძლება იყოს არა მხოლოდ გარდაცვლილის ნათესავი, არამედ ნებისმიერი პირი, რომელიც ცოცხალი იყო მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტში, ასევე პირე-

ბი, რომლებიც ჩაისახნენ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში და ცოცხლები დაიბადნენ მისი გარდაცვალების შემდეგ. გარდა ამისა, ანდერძით მემკვიდრე შეიძლება იყოს იურიდიული პირიც, ნებისმიერი კერძო ან საჯარო, სამეწარმეო ან არასამეწარმეო ორგანიზაცია. ერთადერთი პირობა, ამ შემთხვევაში ის არის, რომ იგი შექმნილი უნდა იყოს სამკვიდროს გახსნის – ანუ მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტში.

ანდერძის შედგენის მომენტში აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ **ანდერძის შემდგენელი იყოს ქმედუნარიანი პირი**, რომელსაც შეუძლია გონივრულად განსაჯოს საკუთარი მოქმედება და ნათლად გამოხატოს თავისი ნება. სხვა შემთხვევაში, დადგება ანდერძის ბათილობის საკითხი. გარდა ამისა, მეორე აუცილებელი მოთხოვნაა ისიც, რომ ანდერძი მოანდერძემ **პირადად** უნდა შეადგინოს. დაუშვებელია ანდერძის შედგენის სხვა პირზე დავალება ან გადანდობა.

ანდერძი შეიძლება შეიცავდეს მხოლოდ ერთი პირის ნება-სურვილს. ერთობლივი ანდერძის შედგენა, კანონით აკრძალულია გარდა ერთი შემთხვევისა – სამოქალაქო ქორწინებაში მყოფ მეუღლეებს, შეუძლიათ შეადგინონ ერთობლივი ანდერძი ურთიერთმემკვიდრეობაზე, ანუ იმაზე, თუ რას უტოვებენ ერთმანეთს მეუღლეები რომელიმეს გარდაცვალების შემთხვევაში. ასეთი ერთობლივი ანდერძი, შეიძლება გაუქმდეს ერთ-ერთი მეუღლის მოთხოვნით, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ორივე მეუღლე ცოცხალია.

რა ფორმით უნდა შედგეს ანდერძი?

ანდერძი უნდა შედგეს წერილობით. ამასთან, დასაშვებია წერილობითი ანდერძი – სანოტარო ფორმით ან მის გარეშე.

იმ შემთხვევაში, თუ გადაწყვეტთ, რომ შეადგინოთ სანოტარო ფორმით დადასტურებული ანდერძი, გაითვალისწინეთ:

1) ნოტარიუსის ფუნქციები შეიძლება განახორციელოს არა მხოლოდ ნოტარიუსმა, არამედ ნოტარიუსთან გათანაბრებულმა პირებმა, რომლებიც არიან:

ა) საავადმყოფოს, ჰოსპიტალისა და სხვა სამკურნალო დაწესებულების, სანატორიუმის მთავარი ექიმი, უფროსი, მათი მოადგილე სამედიცინო ნაწილში, მორიგე ექიმი, მოხუცებულთა და ინვალიდთა სახლის დირექტორი ან მთავარი ექიმი – თუ მოანდერძე ამ დაწესებულებაში მკურნალობს ან ცხოვრობს;

ბ) საძიებო, გეოგრაფიული და სხვა მსგავსი ექსპედიციის უფროსი – თუ მოანდერძე ასეთ ექსპედიციაში იმყოფება;

გ) გემის კაპიტანი ან საჰაერო ხომალდის მეთაური – თუ მოანდერძე გემზე ან საჰაერო ხომალდზე იმყოფება;

დ) სამხედრო ნაწილის, შენაერთის, დანესებულებისა და სასწავლებლის მეთაური (უფროსი), თუ სამხედრო ნაწილების დისლოკაციის ადგილას ნოტარიუსი არ არის და თუ მოანდერძე სამხედრო მოსამსახურე ან სამხედრო ნაწილში მომსახურე სამოქალაქო პირი ან მათი ოჯახის წევრია;

ე) თავისუფლების აღკვეთის ადგილის უფროსი – თუ მოანდერძე თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში იმყოფება.

2) ანდერძი შეგიძლიათ დაწეროთ თქვენი ხელით და დაამონმებინოთ ნოტარიუსს ან უკარნახოთ და თქვენი სიტყვებით დაწეროს ნოტარიუსმა ორი მონმის თანდასწრებით; ამ დროს, ანდერძი უნდა წაიკითხოს ნოტარიუსმა და ხელი უნდა მოაწეროთ ნოტარიუსისა და მონმის თანდასწრებით;

3) ანდერძი შეიძლება დაწეროს ხელით და საერთოდ მიღებული ტექნიკური საშუალებებითაც (საბეჭდო მანქანაზე, კომპიუტერზე და ა.შ.);

4) თუკი რაიმე მიზეზით ხელს ვერ აწერთ ანდერძს, შეიძლება თქვენი თხოვნით, ხელი მოაწეროს სხვამ, მაგრამ უნდა აღინიშნოს მიზეზი, რის გამოც თქვენ ვერ შეძელით ხელის მოწერა;

5) თუ მოანდერძე ყრუ-მუნჯია ან ყრუ-მუნჯი წერა-კითხვის უცოდინარია, ანდერძი უნდა შედგეს ნოტარიუსთან, ორი მონმისა და ისეთი პირის თანდასწრებით, რომელსაც შეუძლია გააგებინოს მას საქმის არსი და დაადასტუროს ხელმოწერით, რომ ანდერძის შინაარსი შეესაბამება მოანდერძის ნებას;

6) თუ მოანდერძე ბრმა ან წერა-კითხვის უცოდინარი, ანდერძი უნდა შედგეს ნოტარიუსთან სამი მონმის თანდასწრებით, რის შესახებაც უნდა გაკეთდეს სათანადო ჩანაწერი, რომელიც წაეკითხება მოანდერძეს. ამ დროს, არ შეიძლება ანდერძის ჩამწერიც და მისი წამკითხველიც, ერთი და იგივე პირი იყოს. და ჩანაწერში უნდა მიეთითოს, თუ ვინ გააკეთა ჩანაწერი და ვინ წაუკითხა მოანდერძეს. ჩანაწერს ხელი უნდა მოაწერონ მონმეებმა და დაადასტუროს ნოტარიუსმა.

7) ანდერძის მონმეები არ შეიძლება იყვნენ: არასრულწლოვანები, ქმედუუნარო პირები, ანდერძით მემკვიდრე და მისი ნათესავები დაღმავალი და აღმავალი ხაზით, დები, ძმები, მეუღლე და ასევე საანდერძო დანაკისრის მიმღები (იხ. თავი საანდერძო დანაკისრის შესახებ);

8) ნოტარიუსს, სხვა პირს, რომელმაც დაადასტურა ანდერძი, მონმეს, ასევე პირებს, რომლებმაც ხელი მოაწერეს ანდერძს მოანდერძის ნაცვლად, უფლება არა

აქვთ, სამკვიდროს გახსნამდე, გაამხილონ ცნობები, რომლებიც შეეხება ანდერძის შინაარსს, მის შედგენას, შეცვლას ან გაუქმებას.

9) შეგიძლიათ, ანდერძი დაწეროთ თქვენი ხელით, ხელი მოაწეროთ და შემდგომ გადასცეთ დალუქულ კონვერტში ნოტარიუსს, სამი მოწმის თანდასწრებით, რაც დასტურდება კონვერტზე ხელის მოწერით. ასეთი ანდერძი შეინახება ნოტარიუსთან.

თუკი აირჩევთ მარტივ წერილობით ფორმას, ნოტარიული დადასტურების გარეშე, გაითვალისწინეთ:

1) ანდერძი შეგიძლიათ დაწეროთ თქვენი ხელით და მოაწეროთ ხელი; თუკი გადაწყვეტთ ანდერძი საერთოდ მიღებული ტექნიკური საშუალებით შეადგინოთ (საბეჭდო მანქანაზე, კომპიუტერზე აკრეფით და ა.შ), მაშინ ანდერძის შედგენა და მასზე ხელის მოწერა უნდა მოხდეს ორი მოწმის თანდასწრებით, რომლებიც დადასტურებენ, რომ ანდერძი შედგენილი იყო მათი თანდასწრებით, ტექნიკური საშუალების გამოყენებით. დადასტურება უნდა მოხდეს ანდერძზე ხელის მოწერის შემდეგ დაუყოვნებლივ, თქვენი და მოწმეების თანდასწრებით, ანდერძზე შესაბამისი წარწერის გაკეთებით და მოწმეთა სახელის, გვარისა და საცხოვრებელი ადგილის მითითებით.

2) შესაძლებელია როგორც ღია, ისე დახურული ანდერძის შედგენა. დახურულ ანდერძს მოწმეები არ ეცნობიან, ისინი მხოლოდ ესწრებიან მის შედგენას და დადასტურებენ ხელმოწერით, რომ ანდერძი შედგენილი იქნა თქვენს მიერ პირადად, მაგრამ ისინი არ გაცნობიან ანდერძის შინაარსს.

3) ანდერძში უნდა მიუთითოთ მისი შედგენის თარიღი. თარიღის არარსებობამ, შეიძლება გამოიწვიოს ანდერძის ბათილობა, ოღონდ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი წარმოიშვა ეჭვი, რომ ანდერძის შედგენის, მისი შეცვლისას ან გაუქმებისას, ასევე რამდენიმე ანდერძის არსებობისას – მოანდერძე არ იყო ქმედუნარიანი და ასეთი ეჭვი ვერ გაქარწყლდა.

როგორ შეიძლება ანდერძით ქონების განაწილება?

მოანდერძეს უფლება აქვს, ანდერძით განსაზღვროს თითოეული მემკვიდრის წილი ან მიუთითოს, თუ რომელ მემკვიდრეზე კონკრეტულად რომელი ქონება გადავა. მაგალითად, ერთ შვილს დაუტოვოს სახლი, მეორეს კი – ავტომობილი.

თუკი ანდერძით ასეთი რამ განსაზღვრული არ არის, მაშინ ქონება თანაბრად ნაწილდება ყველა მემკვიდრეს შორის.

შესაძლოა ასევე, მოანდერძემ მხოლოდ ერთი მემკვიდრის წილი განსაზღვროს, დანარჩენისა კი – არა. მაგალითად: მემკვიდრეებად დასახელებულნი არიან მეუღლე და სამი შვილი და ანდერძში მითითებულია, რომ მამკვიდრებლის საცხოვრებელი სახლი რჩება მეუღლეს, შვილების წილზე კი არაფერია ნათქვამი. ასეთ შემთხვევაში, შვილები **თანაბრად** მიიღებენ საცხოვრებელი სახლის გარდა არსებულ ქონებას.

მოანდერძეს არა აქვს უფლება, ანდერძით სხვას დაავალოს მემკვიდრეთათვის წილის და მისი ოდენობის განსაზღვრა. ეს მხოლოდ მოანდერძის პრეროგატივაა.

სასურველია, რომ ანდერძის შედგენისას, ზუსტად დასახელდნენ მემკვიდრეები ისე, რომ მათი იდენტიფიცირება არ იყოს რთული. თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ მემკვიდრე განსაზღვრულია ისეთი ნიშნებით, რომელსაც რამდენიმე პირი შეიძლება შეესაბამებოდეს (მაგალითად, ანდერძში წერია, რომ მამკვიდრებლის ავტომობილი ერგოს მამკვიდრებლის შვილს, მას კი 2 შვილი ჰყავს), მაშინ ეს პირები სამკვიდროდან თანაბარ წილს მიიღებენ.

თუკი ანდერძით განსაზღვრული რომელიმე მემკვიდრე ისე გარდაიცვალა, რომ სამკვიდროს მიღება ვერ მოასწრო, მაშინ მისი წილი სხვა ანდერძით მემკვიდრეებზე გადანაწილდება.

საინტერესოა, რომ ანდერძით შეიძლება გათვალისწინებულ იქნას არა მხოლოდ ის ქონება, რომელიც პირს ანდერძის შედგენის დროს გააჩნია, არამედ **მომავალი ქონებაც** – ანუ ქონება, რომელიც ანდერძის შედგენისას, მას ჯერ კიდევ არ გააჩნდა, მაგრამ სამკვიდროს გახსნის მომენტისთვის, ასეთი ქონება მისი საკუთრება იქნება.

მოანდერძეს უფლება აქვს, ანდერძში დაასახელოს ის პირი, რომელიც მიიღებს მემკვიდრეობას იმ შემთხვევაში, თუკი ანდერძით დანიშნული მემკვიდრე, სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება, სამკვიდროს არ მიიღებს ან მემკვიდრეობის უფლება ჩამოერთმევა (**სათადარიგო მემკვიდრე**).

მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, თუკი ანდერძი ნოტარიუსთან ინახებოდა, ნოტარიუსი ნიშნავს დღეს და გააცნობს ანდერძის შინაარსს დაინტერესებულ პირებს, რაზეც დგება სათანადო ოქმი. თუ კონვერტი, რომელშიც ანდერძია მოთავსებული, დალუქული იყო, უნდა აღინიშნოს ლუქის მთლიანობის შესახებ.

ანდერძის შეცვლა და მოშლა, კალადაკარგულად ან გათილად ცნობა

მოანდერძეს ყოველთვის შეუძლია, შეცვალოს ან მოშალოს ანდერძი რომელიმე ქვემოთ ჩამოთვლილი ხერხით:

ა) ახალი ანდერძის შედგენით, რომელიც პირდაპირ აუქმებს წინა ანდერძს ან მის ნაწილს;

ბ) სანოტარო ორგანოში განცხადების შეტანით;

გ) ანდერძის ყველა ეგზემპლარის მოსპობით მოანდერძის მიერ ან ნოტარიუსის მიერ მოანდერძის განკარგულებით.

ანდერძი, რომელიც გაუქმდა შემდგომ შედგენილი ანდერძით, არ აღდგება თუნდაც უფრო გვიან შედგენილი ანდერძი გაუქმდეს.

თუ შედგენილია რამდენიმე ანდერძი, რომლებიც ავსებენ და მთლიანად არ ცვლიან ერთმანეთს, მაშინ ყველა ანდერძი ინარჩუნებს ძალას. თუკი რამდენიმე ანდერძთაგან, ერთ-ერთი შედგენილია სანოტარო ფორმით, დანარჩენი კი – არა, უპირატესობა ენიჭება სანოტარო ფორმით შედგენილ ანდერძს.

სანოტარო ფორმით შედგენილი ანდერძი არ შეიძლება მოიშალოს სხვა ფორმის ანდერძით.

ანდერძი ძალას კარგავს, თუ:

ა) პირი, რომლის სასარგებლოდაც იყო იგი შედგენილი, გარდაიცვალა მოანდერძეზე ადრე;

ბ) ნაანდერძევი ქონება დაიკარგა მოანდერძის სიცოცხლეში ან მოანდერძემ იგი გაასხვისა;

გ) ერთადერთი მემკვიდრე უარს იტყვის სამკვიდროს მიღებაზე.

ანდერძი ბათილად ჩაითვლება ზოგადად ისეთი პირობების არსებობისას, რომლებიც საერთოდ გარიგების ბათილობას იწვევენ. გარდა ამისა, ბათილია ისეთი საანდერძო განკარგულებები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან კანონს ან საზოგადოებრივ ინტერესს, აგრეთვე ისინი, რომლებიც გაუგებარი ან წინააღმდეგობრივია.

ანდერძი სასამართლოს მიერ შეიძლება ბათილად იქნას ცნობილი, თუკი იგი შედგენილია კანონით დადგენილი წესების დარღვევით და ასევე ისეთ მდგომარეობაში, როცა პირს არ შეეძლო თავისი მოქმედების გაცნობიერება და მართვა.

თუკი ანდერძით ისეთი ნივთი ან ფულადი თანხა ერგება მემკვიდრეს, რომელიც სამკვიდრო ქონებაში არ არის – ასეთი საანდერძო განკარგულება ბათილია. ბათილია ასევე ისეთი განკარგულება, რომლითაც განსაზღვრულია, რომ:

1) მემკვიდრე სამკვიდროს იღებს მხოლოდ განსაზღვრული დროით;

2) მემკვიდრე სამკვიდროს იღებს არა მამკვიდრებლის გარდაცვალების დღიდან, არამედ უფრო გვიან და

ასევე იმ შემთხვევაში, თუ მითითებულია პირი, რომელზედაც უნდა გადავიდეს სამკვიდრო მემკვიდრის გარდაცვალების შემდეგ. მაგალითად, როცა ანდერძით დედა სახლს უტოვებს თავის შვილს და ანდერძში ასევე უთითებს, რომ შვილის გარდაცვალების შემთხვევაში, სახლი დარჩეს მის ძმისშვილს (ან ნებისმიერ სხვა პირს).

გარდა ამისა, მემკვიდრემ შეიძლება სარჩელით მოითხოვოს ისეთი საანდერძო განკარგულების ბათილად ცნობა, რომლის შესრულებაც მას არ შეუძლია ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან სხვა ობიექტური მიზეზების გამო.

თუკი ანდერძი მოიცავს რამდენიმე საანდერძო განკარგულებას და მათგან ერთ-ერთი ბათილია ან ძალა დაკარგა, ეს არ გულისხმობს, რომ სხვა საანდერძო განკარგულებებიც ბათილი ან ძალადაკარგული იქნება. თუკი არ არსებობს მათი ბათილობის ან ძალადაკარგულად ცნობის საფუძვლები, მაშინ დანარჩენი განკარგულებები, ჩვეულებრივ ძალაში რჩება.

ანდერძის ბათილობაზე დავა შეუძლიათ როგორც კანონით მემკვიდრეებს, ისე სხვა დაინტერესებულ პირებს. დაინტერესებულ პირად ჩაითვლება ისეთი პირი, რომლისთვისაც ანდერძის ბათილობა კონკრეტულ სამართლებრივ შედეგებს იწვევს.

კანონით განსაზღვრულია ვადა, რომლის განმავლობაშიც, ანდერძის ბათილობაზე დავა შეიძლება. ეს ვადაა ორი წელი, სამკვიდროს გახსნის დღიდან.

სავალდებულო წილი

ანდერძის არსებობის შემთხვევაში, ქონებას იღებენ უშუალოდ ის პირები, რომლებიც მოხსენიებულნი არიან ანდერძში და მემკვიდრეთა კანონით დადგენილი რიგითობა, მხედველობაში აღარ მიიღება. თუმცა, აქ არის ერთი გამონაკლისი. თუნდაც არსებობდეს ანდერძი და თუნდაც მის თანახმად მამკვიდრებლის ქონება მთლიანად გარეშე პირზე ან პირებზე იყოს განაწილებული **ირიგის მემკვიდრეები, ანუ მამკვიდრებლის მეუღლე, შვილი და მშობლები**, მაინც იღებენ გარკვეულ წილს ქონებიდან, რასაც სავალდებულო წილი ეწოდება. **სავალდებულო წილის ოდენობაა იმ წილის ნახევარი, რასაც მემკვიდრე მიიღებდა, ანდერძი რომ არ ყოფილიყო.**

განვიხილოთ ასეთი შემთხვევა:

ვთქვათ, თქვენმა მეუღლემ, ანდერძით, მთელი თავისი ქონება დაუტოვა ვინმე გ.-ს. ქონებას შეადგენდა ერთი საცხოვრებელი სახლი და 5000 ლარი. თქვენი მე-

უღლის ერთადერთი კანონით მემკვიდრე ხართ თქვენ, ამიტომ ანდერძი რომ არ ყოფილიყო, მთელ ამ ქონებას თქვენ მიიღებდით. ვინაიდან არსებობს ანდერძი, თქვენ გაქვთ უფლება, მოითხოვოთ როგორც საცხოვრებელი სახლის, ისე ფულადი თანხის ნახევარი, მეორე ნახევარი კი ერგება გ.-ს.

თუმცა, ამავე შემთხვევაში, თუკი თქვენს გარდა კანონით მემკვიდრეები არიან ასევე თქვენი მეუღლის მშობლები, მაშინ თქვენი წილი იქნება მთლიანი სამკვიდროს **1/6**, ვინაიდან ანდერძის არარსებობის შემთხვევაში, სამკვიდრო ქონება გაიყოფოდა სამად და თითოეული მემკვიდრე მიიღებდა **1/3-ს**.

სავალდებულო წილის მოთხოვნა წარმოიშობა პირის გარდაცვალებისთანავე ან გარდაცვლილად გამოცხადების მომენტიდან და ეს უფლება გადადის მემკვიდრეობით, ანუ თუკი პირი გარდაიცვალა მანამ, სანამ მიიღებდა მის კუთვნილ წილს, მაშინ მისი მემკვიდრეები გახდებიან ამ წილის მიმღებები.

სავალდებულო წილში ითვლება ის ქონებაც, რომელიც მიიღეთ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში. მაგალითად, თუკი თქვენი მშობლების სიცოცხლეში, მათ გაჩუქეს საცხოვრებელი ბინა და მიუთითეს, რომ ეს ჩაითვალოს თქვენს სავალდებულო წილში, და შემდგომ მათ საკუთრებაში არსებული მეორე საცხოვრებელი ბინა ანდერძით სხვა პირს დაუტოვეს, მაშინ თქვენ ვეღარ მოითხოვთ წილს იმ ბინიდანაც, რადგან თქვენს მიერ მიღებული ბინა, ჩაითვლება თქვენს სავალდებულო წილში.

როგორც უკვე განვიხილეთ, შესაძლებელია, ანდერძი მოიცავდეს არა მთელ ქონებას, არამედ მის ნაწილს. ამ შემთხვევაში, სავალდებულო წილი, პირველ რიგში, იმ ქონებიდან გამოიყოფა, რომელსაც ანდერძი არ ეხება, ხოლო თუკი იგი არ იქნება საკმარისი წილის შესავსებად, იმ ქონებიდანაც, რომელიც ანდერძით არის გათვალისწინებული.

კანონი ითვალისწინებს სავალდებულო წილის გაზრდას გაჩუქებული ნივთის ხარჯზე. რას გულისხმობს ეს?

წარმოვიდგინოთ, რომ მაგალითად, თქვენმა მშობელმა რაიმე ნივთი, ვთქვათ 5 000 ლარად ღირებული ავტომობილი, აჩუქა თავის უახლოეს მეგობარს. თქვენი მშობლის გარდაცვალების შემდეგ, მისი დანატოვარი ქონების ღირებულება შეადგენს 10 000 ლარს, რომელიც მან ანდერძით დაუტოვა თავის მამიდაშვილს. თქვენ, ჩვეულებრივ, გეკუთვნით 5 000 ლარი ამ ქონებიდან მიუხედავად ანდერძისა, მაგრამ თქვენ ასევე გაქვთ უფლება, მოითხოვოთ თქვენი წილის გაზრდა იმ საჩუქრის ხარჯზეც, ანუ ავტომობილი თქვენს მშობელს რომ არ გაეჩუქებინა, ის სამკვიდ-

როში შევიდოდა და მთელი ქონების ღირებულება იქნებოდა არა 10 000, არამედ 15 000, რომლიდანაც თქვენი წილი იქნებოდა ნახევარი, ანუ 7500 ლარი.

თუმცა, ეს წესი აღარ იმოქმედებს, თუკი ნივთის გაჩუქებიდან 10 წელია გასული.

თქვენ გაქვთ უფლება, უარი თქვათ სავალდებულო წილის მიღებაზე. ასეთ შემთხვევაში, თქვენი წილი გადანაწილდება ანდერძით მემკვიდრეებზე. სავალდებულო წილის მიღება ან მიღებაზე უარის თქმა, შეიძლება განხორციელდეს სამკვიდროს გახსნიდან 6 თვის განმავლობაში.

სავალდებულო წილის უფლების ჩამორთმევა ხდება იმავე საფუძვლებით, რაც დადგენილია ზოგადად მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევისთვის (იხ. „მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევის საფუძვლები და პირობები“). ასეთ შემთხვევაშიც, სავალდებულო წილი გადანაწილდება ანდერძით მემკვიდრეებზე.

■ დაუქორწინებელი, განქორწინებული და ფაქტობრივად განქორწინებული პირების უფლება სამკვიდროზე

მნიშვნელოვანია იცოდეთ, რომ დაუქორწინებელ პირებს არა აქვთ ერთმანეთის მიმართ მემკვიდრეობის უფლება, ანუ თუკი თქვენ არ იმყოფებით რეგისტრირებულ სამოქალაქო ქორწინებაში თქვენს მეუღლესთან, მაშინ მისი გარდაცვალების შემთხვევაში, ვერ განაცხადებთ პრეტენზიას მის დანატოვარ ქონებაზე.

ერთმანეთის მიმართ მემკვიდრეობის უფლებას კარგავენ მეუღლეები განქორწინების შემთხვევაში, რაც გულისხმობს განქორწინების რეგისტრაციას სამოქალაქო რეესტრში (იხ. ზემოთ თავი „განქორწინება“) და ასევე მაშინ, თუკი სასამართლოს მეშვეობით დადასტურდება, რომ მეუღლეები მართალია, არ განქორწინებულან ზემოთაღნიშნული წესით, მაგრამ ისინი ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალებამდე, არანაკლებ სამი წლის განმავლობაში, ცალ-ცალკე ცხოვრობდნენ და მათ შორის ქორწინება, ფაქტობრივად, შეწყვეტილი იყო.

მეუღლე მაშინაც კარგავს მემკვიდრეობის უფლებას მეორე მეუღლის ქონებაზე, თუკი არსებობდა ქორწინების ბათილობის საფუძველი და მამკვიდრებელს, გარდაცვალებამდე სარჩელი ჰქონდა სასამართლოში შეტანილი, თუნდაც სასამართლო დავა ველარ გაგრძელებულიყო სარჩელის შემტანი პირის გარდაცვალების გამო.

■ ქორწინების გარეშე შობილი ბავშვის მემკვიდრეობის უფლება

საქართველოს კანონმდებლობა, ერთმანეთისგან არ ანსხვავებს ქორწინებაში და ქორწინების გარეშე შობილი ბავშვების სამემკვიდრეო უფლებებს. ეს გულისხმობს იმას, რომ თქვენი შვილი, რომელიც ქორწინების გარეშე შეგეძინათ, ჩვეულებრივ ისევე მიიღებს მამამისის მემკვიდრეობას, როგორც ქორწინებაში შობილი ბავშვი.

თუმცა, აქ გასათვალისწინებელია ერთი გარემოება – იმისთვის, რომ ბავშვი მამის სრულუფლებიანი მემკვიდრე იყოს, ბავშვის მამობა, აუცილებლად, კანონით დადგენილი წესით უნდა იყოს აღიარებული (იხ. ზემოთ თავი „შვილების წარმოშობის დადგენა“). სხვა შემთხვევაში, ბავშვი ვერ მიიღებს მამის მემკვიდრეობას.

■ ჩასახული მემკვიდრის უფლება

მემკვიდრეობის უფლება აქვთ არა მხოლოდ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში დაბადებულ ბავშვებს, არამედ მათაც, რომლებიც ჩასახნენ მამკვიდრებლის სიცოცხლეში და დაიბადნენ მისი გარდაცვალების შემდეგ. კანონით, მემკვიდრეობის დროს ჩასახული მემკვიდრე, შეიძლება იყოს მხოლოდ მამკვიდრებლის შვილი, ხოლო ანდერძით მემკვიდრეობისას, – ნებისმიერი სხვა პირი. ამ შემთხვევაში, ერთადერთი აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ ჩასახული მემკვიდრე ცოცხალი დაიბადოს მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ. მკვდრად შობილი ბავშვი არ შეიძენს მემკვიდრეობის უფლებას.

საყურადღებოა, რომ სამკვიდროს გაყოფა დაუშვებელია მანამ, სანამ არ დაიბადება ჩასახული მემკვიდრე და არ გამოიყოფა სამკვიდროდან მისი კუთვნილი წილი. ამ პროცესში, ახალშობილის ინტერესების დასაცავად, მონვეულნი უნდა იქნან მისი წარმომადგენლები (მშობლები ან მეურვეები).

■ მშვილბლისა და ნაშვილბის მემკვიდრეობის უფლება

როგორც შვილად აყვანის შესახებ თავში განვიხილეთ, შვილად აყვანის სამართლებრივი შედეგები, საქართველოს კანონმდებლობით, ძალზედ მიახლოებულია შვილის დაბადების სამართლებრივ შედეგებთან. იგივეა მემკვიდრეობით სამართალშიც. ნაშვილებსა და მშვილბლებს, ერთმანეთის მიმართ, აბსოლუტურად

იგივე სამემკვიდრეო უფლებები გააჩნიათ, რაც ბიოლოგიურ მშობლებსა და შვილებს. ნაშვილები ბავშვი იქნეს მემკვიდრეობის უფლებას არა მხოლოდ თავისი მშვილებლების, არამედ მათი სხვა ნათესავების ქონებაზეც ზუსტად იგივენაირად, როგორც ნამდვილი შვილი. ამავდროულად, იგი კარგავს მემკვიდრეობის უფლებას თავისი ბიოლოგიური მშობლებისა და სხვა ბიოლოგიური ნათესავების ქონებაზე, ისევე როგორც მისი ბიოლოგიური ნათესავები ვეღარ იქნებიან ბავშვის კანონით მემკვიდრეები.

■ გენდერული უფლების ჩამორთმევის საფუძვლები და პირობები

გარკვეულ შემთხვევებში, პირს შეიძლება ჩამოერთვას მემკვიდრეობის მიღების უფლება.

I. ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევაა პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობა. უღირს მემკვიდრედ კი შეიძლება ცნობილი იქნეს ის პირი, რომელიც:

ა) განზრახ ხელს უშლიდა მამკვიდრებელს, მისი უკანასკნელი ნების განხორციელებაში და ამით ხელს უწყობდა თავისი ან მისი ახლობელი პირების მოწვევას მემკვიდრეებად ან სამკვიდროში მათი წილის გაზრდას ან;

ბ) ჩაიდინა განზრახ დანაშაული ან სხვა ამორალური საქციელი მოანდერძის მიერ ანდერძში გამოთქმული უკანასკნელი ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ.

თუკი რომელიმე ამ ქმედებას აქვს ადგილი, მაშინ ნებისმიერ იმ პირს, რომლისთვისაც პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობა გარკვეულ ქონებრივ შედეგებს იწვევს (მაგალითად, ამის შედეგად ხდება მის მიერ მემკვიდრეობის მიღება ან სამკვიდრო წილის გაზრდა), უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობა.

თუ სასამართლო აღიარებს ამ პირს უღირს მემკვიდრედ, მაშინ ის ვალდებული ხდება, უკან დააბრუნოს ყველაფერი, რაც მიიღო მემკვიდრეობით, მათ შორის, იქედან მიღებული შემოსავალიც. მაგალითად, თუკი უღირსმა მემკვიდრემ მემკვიდრეობით მიიღო ბინა, უღირს მემკვიდრედ ცნობის შემთხვევაში, ის მოვალე იქნება, დააბრუნოს არა მხოლოდ აღნიშნული ბინა, არამედ ის შემოსავალიც, რომელიც მან, ვთქვათ, ბინის გაქირავებით მიიღო.

საყურადღებოა, რომ პირის უღირს მემკვიდრედ ცნობის მოთხოვნა შეიძლება მხოლოდ ხუთი წლის განმავლობაში, ამ პირის მიერ მემკვიდრეობის მიღების დღი-

დან. მაგალითად, თუ თქვენმა დისშვილმა მიიღო თქვენი დის ქონება მემკვიდრეობით და ამ ფაქტიდან წლის გასვლის შემდეგ გაიგეთ, რომ თურმე თქვენმა დისშვილმა განზრახ დანვა თქვენი დის მიერ დანერვილი ანდერძი ან ჩაიდინა სხვა რაიმე ქმედება, რაც ინვეს უღირს მემკვიდრედ ცნობას, სამნუხაროდ, კანონი აღარ გაძლევთ უფლებას, მოითხოვოთ მისი უღირს მემკვიდრედ ცნობა. ამ უფლების განხორციელება, სამკვიდროს მიღებიდან, მხოლოდ ხუთი წლის განმავლობაში შეიძლება.

თქვენ გაქვთ უფლება, აპატიოთ თქვენს მემკვიდრეს იმ ქმედების ჩადენა, რომლისთვისაც მას შეიძლება, მემკვიდრეობის მიღების უფლება ჩამოერთვას და გამონახოთ ეს გადაწყვეტილება ანდერძში. შედეგად, ეს პირი, ჩვეულებრივ მიიღებს მემკვიდრეობას. ოღონდ გახსოვეთ, რომ **პატიების უკან წაღება აღარ დაიშვება.**

II. გარდა უღირსი მემკვიდრეებისა, მემკვიდრეობის უფლებას კარგავენ ასევე მშობლის უფლებამოსილი პირები (იხ. ზემოთ თავი „მშობლის უფლება-მოვალეობების შეზღუდვა“), ანუ მშობლები ველარ იქნებიან იმ შვილების მემკვიდრეები, რომელთა მიმართაც მათ ჩამოერთვათ მშობლის უფლება. თუმცა, შესაძლებელია, მოხდეს ისე, რომ მშობელს მხოლოდ ერთ-ერთი შვილის მიმართ ჩამოერთვას მშობლის უფლება, რაც მას ხელს არ უშლის, იყოს სხვა შვილების მემკვიდრე. ამ მხრივ, საყურადღებოა ის, რომ მშობლის უფლების ჩამორთმევის შემთხვევაში, შვილს მაინც რჩება მემკვიდრეობის უფლება ამ მშობლის ქონებაზე. ანუ მარტივად რომ ვთქვათ, თუკი თქვენს მშობელს თქვენს მიმართ ჩამოერთვა მშობლის უფლება, ის ველარ გახდება თქვენი მემკვიდრე, მაგრამ თქვენ ჩვეულებრივ, შეძლებთ მისი ქონების მემკვიდრეობით მიღებას.

III. კანონით მემკვიდრეები ვერ იქნებიან ვერც ის პირები, რომლებიც ბოროტად თავს არიდებდნენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, – ერჩინათ მამკვიდრებელი, **თუკი ეს გარემოება დადგინდება სასამართლოს მიერ!**

მაგალითად, თუკი თქვენი მშობელი გარდაცვალებამდე დიდხანს ავადმყოფობდა და ბუნებრივია, მასზე ზრუნვის მოვალეობა გეკისრებოდათ როგორც თქვენ, ასევე თქვენს და-ძმებს, მაგრამ რომელიმე თქვენი დედამიშვილი ბოროტად არიდებდა თავს მასზე ზრუნვის მოვალეობას, მაშინ შესაძლებელია, მიმართოთ სასამართლოს და მოითხოვოთ, რომ ამ უკანასკნელს ჩამოერთვას თქვენი მშობლის მემკვიდრეობის მიღების უფლება.

მემკვიდრეობის უფლების ჩამორთმევა, ხელს არ უშლის პირს, იყოს სხვა მამკვიდრებლის მემკვიდრე, ანუ თუკი შვილს მხოლოდ დედის მიმართ ჩამოერთვა მემკვიდრეობის მიღების უფლება, მაშინ ის ჩვეულებრივ მიიღებს მამის მემკვიდრეობას.

ამ მხრივ, საინტერესოა ისიც, რომ თუკი წინა სიტუაციას ავიღებთ, ანუ შვილს რომ ჩამოერთვა დედის მემკვიდრეობის მიღების უფლება, ამ პირის შვილი მაინც შეძლებს ბებიის მემკვიდრეობის მიღებას, თუკი მისი მშობელი მანამდე გარდაიცვალა, სანამ მემკვიდრეობას მიიღებდა (იხ. ქვეთავი „მემკვიდრეობა წარმომადგენლობით, მემკვიდრეობითი ტრანსმისია“).

IV. გარდა ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი პირობისა, თქვენ სრული უფლება გაქვთ, ანდერძით, ნებისმიერ პირს ან პირებს ჩამოართვათ მემკვიდრეობის მიღების უფლება და ვალდებული არ ხართ, მიუთითოთ ამის მოტივზე. ასეთ შემთხვევაში, აღნიშნული პირები, საერთოდ ვეღარ მიიღებენ თქვენს ქონებას მემკვიდრეობით.

თუკი პირს ზემოთ ჩამოთვლილი ამა თუ იმ მიზეზის გამო ჩამოერთვა მემკვიდრეობის მიღების უფლება, მაშინ მისი წილი თანაბრად ნაწილდება სხვა მემკვიდრეებზე.

მემკვიდრეობა წარმომადგენლობით, მემკვიდრეობითი ტრანსმისია

რას ნიშნავს მემკვიდრეობა წარმომადგენლობით?

წარმომადგენლობითი მემკვიდრეობა არის ისეთი შემთხვევა, როდესაც სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვლება მემკვიდრე და მის კუთვნილ წილს იღებს ამ მემკვიდრის მემკვიდრე. კანონი ასეთ სამ შემთხვევას იცნობს:

I. თუკი მამკვიდრებლის გარდაცვალებამდე, გარდაიცვალა მამკვიდრებლის შვილი, მაშინ მემკვიდრეობას წარმომადგენლობით იღებენ შვილიშვილები;

II. თუკი მამკვიდრებლის გარდაცვალებამდე, გარდაიცვალნენ მისი ბებია-ბაბუა, მაშინ ბებია-ბაბუის წილს მიიღებენ მათი მშობლები;

III. თუკი მამკვიდრებლის გარდაცვალებამდე, გარდაიცვალა მისი და ან ძმა, მაშინ მათ მაგივრად, მემკვიდრეობას მიიღებენ დიშვილები ან/და ძმიშვილები.

რას ნიშნავს მემკვიდრეობითი ტრანსმისია?

მემკვიდრეობითი ტრანსმისია გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა მემკვიდრე მართალია, ცოცხალი იყო მამკვიდრებლის გარდაცვალების მომენტში, მაგრამ გარდაიცვალა სამკვიდროს მიღებამდე. ამ დროს, სამკვიდროდან მისი წილის მიღების უფლება გადადის მის მემკვიდრეებზე. მაგალითად, თუკი გარდაიცვალა დედა და მისი მემკვიდრეობა უნდა მიეღო შვილს, მაგრამ დედის გარდაცვალებიდან 3 თვეში გარდაიცვალა შვილიც ისე, რომ ვერ მიიღო მემკვიდრეობა, მაშინ შვილის წილს მიიღებენ მისი შვილები, მეუღლე ან მისი სხვა მემკვიდრეები.

წარმომადგენლობითი მემკვიდრეობა და მემკვიდრეობითი ტრანსმისია, არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისგან: პირველ რიგში, წარმომადგენლობითი მემკვიდრეობა მოქმედებს მხოლოდ კანონით მემკვიდრეობისას და ისიც მხოლოდ ზემოთჩამოთვლილი კონკრეტული პირების შემთხვევაში. მემკვიდრეობითი ტრანსმისია კი, ნებისმიერი მემკვიდრის მიმართ გამოიყენება. გარდა ამისა, პრინციპული განსხვავებაა ის, რომ წარმომადგენლობითი მემკვიდრეობის დროს, მემკვიდრე გარდაიცვლება მამკვიდრებელზე ადრე; მემკვიდრეობითი ტრანსმისიის დროს კი, მემკვიდრე მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ გარდაიცვლება, ოღონდ მანამ, სანამ მოასწრებს მემკვიდრეობის მიღებას

სამკვიდროს გახსნა, სამკვიდროს მიღება, სამკვიდრო მონაწილეობა

სამკვიდროს გახსნის დრო: სამკვიდრო იხსნება პირის გარდაცვალების დღეს ან პირის გარდაცვლილად გამოცხადების შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღეს. კომლის საერთო ქონებაზე, სამკვიდრო გაიხსნება კომლის ბოლო წევრის გარდაცვალების დღეს.

სამკვიდროს გახსნის ადგილი: სამკვიდროს გახსნის ადგილად ითვლება მამკვიდრებლის საცხოვრებელი ადგილი, ხოლო თუ ეს უკანასკნელი ცნობილი არ არის, ის ადგილი, სადაც იმყოფება სამკვიდრო ქონება. თუ აღნიშნული ქონების სხვადასხვა ნაწილი სხვადასხვა ადგილასაა, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილად ჩაითვლება უძრავი ქონების, ან მისი ფასეული ნაწილის ადგილსამყოფელი, ხოლო თუ სამკვიდრო ქონებაში არ შედის უძრავი ქონება, მაშინ – მოძრავი ნივთების ან მისი ძირითადი ნაწილის ადგილსამყოფელი.

თუკი მამკვიდრებელი გარდაცვალებამდე **დროებით ცხოვრობდა საზღვარგარეთ**, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილად ის ადგილი ჩაითვლება, სადაც მამკვიდრებელი ჩვეულებრივ ცხოვრობდა საქართველოდან გამგზავრებამდე. თუკი მამკვიდრებელი **მუდმივად ცხოვრობდა საზღვარგარეთ**, მაშინ სამკვიდროს გახსნის ადგილია ის ქვეყანა, სადაც ის ცხოვრობდა. ამ შემთხვევაში, სამკვიდროს მიღება მემკვიდრეების მიერ ხდება იმ **სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით, სადაც გარდაიცვალა მამკვიდრებელი.**

■ სამკვიდროს მიღება

გავრცელებული პრაქტიკის თანახმად, ხშირად, პირის გარდაცვალების შემდეგ, მემკვიდრეები მშვიდად განაგრძობენ დანატოვარი ქონების ფლობას და ჰგო-

ნიათ, რომ მემკვიდრეობა მიიღეს და ამის ოფიციალური გაფორმება საჭირო არ არის. თუმცა, მოგვიანებით, ხანდახან ათეულობით წლის შემდეგაც კი, აწყდებიან მთელ რიგ პრობლემებს უძრავი ქონების გადაფორმების, მათ სახელზე აღრიცხვის, სამკვიდროს გაყოფისა და მთელ რიგ სხვა საკითხებთან დაკავშირებით.

იმისთვის, რომ თავიდან აიცილოთ მსგავსი ხასიათის სამართლებრივი პრობლემები, გახსოვდეთ:

პირის გარდაცვალების მომენტიდან, **6 თვის განმავლობაში**, უნდა შეიტანოთ განცხადება ნოტარიუსთან სამკვიდროს მიღების შესახებ.

მართალია, კანონმდებლობა იცნობს სამკვიდროს მიღებას ფაქტობრივი ფლობის გზითაც (როდესაც მემკვიდრე შეუდგება სამკვიდრო ქონების ფლობასა და სარგებლობას, მაგალითად დაინყებს ან განაგრძობს მამკვიდრებლის მიერ დანატოვარ სახლში ცხოვრებას, კანონის თანახმად სამკვიდრო მიღებულად ითვლება), მაგრამ ვინაიდან ფაქტობრივი ფლობა ოფიციალურად არ ფიქსირდება, შეიძლება წარმოიშვას მთელი რიგი პრობლემები ფლობის ფაქტის დადასტურებისას. შეიძლება, საჭირო გახდეს სასამართლოსადმი მიმართვა და ა.შ. ამიტომ, არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე, უმჯობესია, თუკი მემკვიდრეობის მისაღებად, მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემდეგ, პირდაპირ მიმართავთ ნოტარიუსს, 6 თვის შემდეგ იღებთ სამკვიდრო მონმობას და უკვე თავისუფლად გადაიფორმებთ თქვენს სახელზე მამკვიდრებლის დანატოვარ უძრავ თუ მოძრავ ქონებას. (სამკვიდრო მონმობა – დოკუმენტი, რომლის თანახმადაც, თქვენ წარმოადგენთ გარდაცვლილი პირის მემკვიდრეს და იღებთ იმ უფლება-მოვალეობებს, რასაც გარდაცვლილი ფლობდა). სამკვიდრო მონმობის გაცემა 6 თვის გასვლამდეც შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ნოტარიუსს მოეპოვება ცნობა, რომ მონმობის მთხოვნელ პირთა გარდა, სხვა მემკვიდრეები არ არიან. სამკვიდრო მონმობა შეიძლება გაიცეს როგორც მთელ სამკვიდროზე, ასევე მის ნაწილზე. მონმობა მიეცემა ყველა მემკვიდრეს ერთად, ან თითოეულს ცალ-ცალკე, მათი სურვილისამებრ.

კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, თქვენ უფლება გაქვთ, განცხადება მემკვიდრეობის მიღების შესახებ შეიტანოთ არა მხოლოდ მამკვიდრებლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, არამედ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ნებისმიერ სანოტარო ბიუროში. განცხადების შეტანისას, დაგჭირდებათ სხვადასხვა საბუთი, კერძოდ, გარდაცვალების მონმობა, ანდერძი ან/და თქვენი და მამკვიდრებლის ნათესავობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ამონაწერი საჯარო რეესტრიდან ან სხვა ოფიციალური საბუთი უძრავი ქონების შესახებ, თუკი სამკვიდრო ქონებაში შედის უძრავი ქონება და სხვა.

სამკვიდროს მიღება შეიძლება როგორც პირადად, ასევე წარმომადგენლის

მეშვეობით. თუკი მემკვიდრე ქმედუნარო ან შეზღუდულ ქმედუნარიანია, მაშინ იგი მემკვიდრეობას მიიღებს მისი კანონიერი წარმომადგენლის მეშვეობით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სამკვიდრო, პირის გარდაცვალებიდან, 6 თვის განმავლობაში უნდა იყოს მიღებული. მაგრამ, თუკი ვადის გადაცილება მოხდა საპატიო მიზეზით, იგი შეიძლება სასამართლომ აღადგინოს. ხოლო იმ შემთხვევაში, **თუ ყველა მემკვიდრე თანახმაა, ვადის აღდგენა სასამართლოსადმი მიმართვის გარეშეც შეიძლება.**

იმ შემთხვევაში, თუკი თქვენ სამკვიდროს გახსნიდან 6 თვის გასვლამდე შეუდგებით სამკვიდროს ფლობას და მართვას, უფლება არ გაქვთ, განკარგოთ სამკვიდრო ქონება მანამ, სანამ არ გავა 6 თვე. თუმცა, ამ წესიდან გამონაკლისია სამკვიდროს ქონებიდან იმ ხარჯების ანაზღაურება, რომელიც საჭირო იყო მამკვიდრებლის მოვლის და მკურნალობისთვის, მისი დაკრძალვისთვის, მამკვიდრებლის რჩენაზე მყოფი პირების შენახვისათვის, ხელფასის გასტუმრებისთვის და სამკვიდროს დაცვისა და მართვისთვის.

სამკვიდროს მიღებაზე უარი

თქვენ უფლება გაქვთ, უარი თქვათ სამკვიდროს მიღებაზე როგორც პირადად, ისე წარმომადგენლის მეშვეობით. უარის თქმისთვის, კანონმდებლობით დადგენილია სამთვიანი ვადა, რომელიც აითვლება იმ დღიდან, როცა თქვენ შეიტყვეთ ან უნდა შეგეტყვოთ, რომ მიწვეული ხართ სამკვიდროს მისაღებად. საპატიო მიზეზის შემთხვევაში, ეს ვადა შეიძლება გაგრძელდეს, მაგრამ არა უმეტეს ორი თვისა. თუმცა, იმ შემთხვევაში, თუ ფაქტობრივად შეუდექით სამკვიდროს ფლობას – ამ დროს, ეს ვადა შეადგენს 6 თვეს.

სამკვიდროს მიღებაზე უარი უნდა გაფორმდეს ნოტარიუსთან.

კანონით აკრძალულია სამკვიდროს მიღებაზე უარი ნაწილობრივ, რაიმე დათქმით ან ვადით. თუკი სამკვიდრო ქონებაში შემავალი თუნდაც ერთი კონკრეტული ნივთის მიღებაზე ამბობთ უარს, ან დათქვამით რაიმე პირობას სამკვიდროს მიღებისთვის, ითვლება, რომ თქვენ უარი თქვით სამკვიდროზე. თუმცა, ამ წესიდან არსებობს რამდენიმე გამონაკლისი. იმ შემთხვევაში, თუკი არ მისდევთ სოფლის მეურნეობას, შეგიძლიათ უარი თქვათ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის, მონყობილობის, შრომის იარაღებისა და პირუტყვის მიღებაზე, რაც არ ჩაითვლება მთლიანად სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმად. ასევე იმ შემთხვევაში, თუ სხვადასხვა საფუძვლით გერგებათ რამდენიმე წილი სამკვიდროდან – მაგალითად, ანდერძით მემკვიდრეც ხართ და სავალდებულო წილის მიღების უფლებაც გაქვთ, შეგიძლიათ მიიღოთ ერთი წილი და უარი თქვათ მეორეზე, ან უარი თქვათ ყველაზე.

კანონი იძლევა ასევე იმის საშუალებას, რომ სამკვიდროს მიღებაზე უარი თქვათ რომელიმე **სხვა მემკვიდრის ან მემკვიდრეების სასარგებლოდ**. ასეთ შემთხვევაში, თქვენი კუთვნილი წილი ერგება სწორედ იმ მემკვიდრეს, რომლის სასარგებლოდაც განაცხადეთ უარი სამკვიდროს მიღებაზე. თუმცა, თქვენს მიერ დასახელებული პირი, აუცილებლად უნდა იყოს კანონით ან ანდერძით მემკვიდრეთა რიცხვიდან და არ უნდა იყოს უღირს მემკვიდრედ ცნობილი ან ანდერძით არ უნდა ჰქონდეთ მემკვიდრეობის უფლება ჩამორთმეული. თუ უარს რამდენიმე მემკვიდრის სასარგებლოდ იტყვით, მაშინ თქვენვე შეგიძლიათ განსაზღვროთ მათი წილების ოდენობა თქვენი კუთვნილი წილიდან. თუ ასეთი მითითება არ არსებობს, მაშინ წილი მათ შორის, თანაბრად განაწილდება.

იმ შემთხვევაში, თუ გსურთ სამკვიდროზე უარი თქვათ შვილიშვილის სასარგებლოდ, გაითვალისწინეთ: ასეთი უარი დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამკვიდროს გახსნის დღისათვის, ცოცხალი აღარ არის მისი მშობელი, რომელიც მამკვიდრებლის მემკვიდრე უნდა ყოფილიყო, ან თუ შვილიშვილი ანდერძით მემკვიდრეა.

თუკი სამკვიდროზე უარს იტყვით, მაგრამ არ დაასახელებთ კონკრეტულ პირს, რომლის სასარგებლოდაც აცხადებთ უარს, ამ შემთხვევაში, თქვენი წილი განაწილდება კანონით მემკვიდრეებს შორის, ხოლო თუ მთელი ქონება ანდერძით იყო განაწილებული, მაშინ – ანდერძით მემკვიდრეებს შორის, მათი წილის პროპორციულად.

სამკვიდროზე უარის თქმა აღარ დაიშვება, თუკი უკვე შეიტანეთ განცხადება ნოტარიუსთან სამკვიდროს ან სამკვიდრო მონაწილის მიღების შესახებ.

სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმა შეუქცევადია!

ანუ თუკი უარი განაცხადეთ, შემდგომ კი გადაიფიქრეთ, უკვე ვეღარ შეძლებთ სამკვიდროს მიღებას.

სამკვიდროს მიღება ან მიღებაზე უარის თქმა, შეიძლება სადავო გახდეს ორი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, როცა დაინტერესებულმა პირმა შეიტყო შედაგების საფუძველი.

უპირატესი მემკვიდრეობის უფლება

მართალია, ზოგადად ყველა მემკვიდრეს თანაბარი უფლებები გააჩნია სამკვიდრო ქონებასთან დაკავშირებით, მაგრამ კანონი იცნობს შემთხვევებს, როცა კონკრეტულ მემკვიდრეს უპირატესი უფლება აქვს, მოითხოვოს სამკვიდროში შემავალი ამა თუ იმ ქონების მემკვიდრეობით მიღება. ასეთი შემთხვევაა, როცა მემკვიდრესა და მამკვიდრებელს რაიმე ქონება ჰქონდათ საერთო საკუთრებაში.

მაგალითად, მამა და შვილი ფლობდნენ საწარმოს თანასაკუთრების უფლებით. ამ დროს, შვილს აქვს საწარმოს წილის მიღების უპირატესი უფლება, როგორც თანამესაკუთრეს.

იგივე შემთხვევაა მაშინაც, როცა ერთ-ერთი მემკვიდრე, მამკვიდრებელთან ერთად ცხოვრობდა ამ უკანასკნელის საცხოვრებელ სახლში, არანაკლებ ერთი წლის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნამდე. ამ დროსაც, ასეთ მემკვიდრეს აქვს უპირატესი უფლება, მოითხოვოს მისი წილის შესაბამისად, საცხოვრებელი სახლის, ბინისა და სხვა სადგომის, ასევე საოჯახო ნივთების გადაცემა.

თუკი მემკვიდრე გამოიყენებს თავის უპირატეს უფლებას და მიიღებს კონკრეტულ ქონებას, რის გამოც შემცირდება სხვა მემკვიდრეთა წილი, მაშინ მათ უნდა მიეცეთ შესაბამისი ფულადი ან ქონებრივი კომპენსაცია. უპირატესი უფლების მქონე მემკვიდრეების მოთხოვნით, სასამართლოს უფლება აქვს, გადაავადოს კომპენსაციის გადახდა მისი მოცულობის გათვალისწინებით, მაგრამ არა უმეტეს ათი წლის ვადით.

სამკვიდრო ქონება

სამკვიდრო ქონება შეიცავს მამკვიდრებლის, როგორც ქონებრივი უფლებების (აქტივი), ისე მოვალეობების (პასივი) ერთობლიობას, რომელიც მას ჰქონდა სიკვდილის მომენტისთვის. ეს გულისხმობს იმას, რომ მემკვიდრეებზე, რომლებიც მიიღებენ სამკვიდრო ქონებას, გადადის არა მხოლოდ ქონება და სხვა მატერიალური სიკეთე, არამედ ის ქონებრივი ხასიათის ვალდებულებებიც, რაც მამკვიდრებელს სიკვდილის მომენტისთვის ჰქონდა – მაგალითად, მესამე პირებისგან აღებული ვალები. აქ საყურადღებოა ის, რომ **მემკვიდრეებზე გადადის მხოლოდ ისეთი უფლებები და ვალდებულებები, რომლებიც არ ატარებს პირად ხასიათს**, ანუ რომელიც უშუალოდ გარდაცვლილი პირის პიროვნებას არ უკავშირდება. პირად უფლებად ჩაითვლება, მაგალითად, ალიმენტის მოთხოვნის უფლება, ვინაიდან იგი უშუალოდ გარდაცვლილის ნათესაური კავშირიდან გამომდინარეობს. მეორე მხრივ, პირად ვალდებულებად ჩაითვლება ისეთი მოქმედების შესრულება, რომელიც მხოლოდ უშუალოდ გარდაცვლილს უნდა განეხორციელებინა, მაგალითად მუსიკალური ან ლიტერატურული ნაწარმოების შექმნა. ამისგან განსხვავებით, ბანკიდან აღებული სესხის დაფარვა არ ჩაითვლება პირად ვალდებულებად, რადგან სესხი დაკავშირებულია არა უშუალოდ გარდაცვლილის პიროვნებასთან, არამედ მის ქონებასთან. შესაბამისად, ვის ხელშიც გადავა ქონება, მას დაეკისრება სესხის დაფარვის ვალდებულება.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითების გარდა, შესაძლოა, ცალკეულ შემთხვევებში, კანონი ან მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულება ითვალისწინებდეს ისეთ

უფლებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც მოქმედებს მხოლოდ მხარეებს შორის და წყდება მათი გარდაცვალებით.

სამკვიდროში არ შედის და მემკვიდრეთა შორის არ გაიყოფა საგვარეულო წიგნები (ან ჩანაწერები), ოჯახური მატრიანე, სულის მოსახსენიებელი და სხვა საკულტო საგნები და საფლავი. ამ საგნების გადაცემა მემკვიდრეთათვის ხდება საზოგადოებაში ან იმ კონკრეტულ წრეში, ან ოჯახში დამკვიდრებული ჩვეულებისდა მიხედვით, რომელსაც ეკუთვნოდა მამკვიდრებელი. **დოკუმენტები, რომლებიც ეხება გარდაცვლილის პიროვნებას, მის ოჯახს ან მთელ სამკვიდროს, რჩება მემკვიდრეების საერთო ქონებად.**

თუკი მემკვიდრე რამდენიმეა, მაშინ სანამ მოხდება სამკვიდრო ქონების მათ შორის განაწილება, ისინი ითვლებიან ქონების თანამესაკუთრებად და ერთობლივად მართავენ მას. ამ ქონებიდან, შეიძლება გადახდილი იქნეს მამკვიდრების მოვლისა და მისი უკანასკნელი ავადმყოფობის, ასევე დაკრძალვის, სამკვიდროს დაცვისა და მართვის აუცილებელი ხარჯები.

სამკვიდროს გაყოფა, გათანაბრება

სამკვიდრო ქონება, მემკვიდრეებს შორის გაიყოფა მემკვიდრეების შეთანხმებით იმ წილების მიხედვით, რაც მათ ეკუთვნით ანდერძის ან კანონის თანახმად. თითოეულ მემკვიდრეს, შეუძლია მოითხოვოს თავისი წილის გამოყოფა ნატურით, როგორც მოძრავი ისე უძრავი ქონებიდან, თუ ასეთი გამოყოფა შესაძლებელია ან აკრძალული არ არის კანონით. ასევე, მემკვიდრეთა შეთანხმებით, შესაძლებელია მთელი სამკვიდროს გაყიდვა და ფულის განაწილება მათი წილის პროპორციულად. თუკი მემკვიდრეები შეთანხმდებიან, შეიძლება მთელი სამკვიდრო ერთ მემკვიდრეს დარჩეს, რომელიც დანარჩენებს გადაუხდის მათი წილის შესაბამის ფულად კომპენსაციას. ისეთი ქონება, რომლის გაყოფაც გამოიწვევს მისი სამეურნეო დანიშნულების მოშლას ან შესუსტებას, გაყოფას არ ექვემდებარება და ხდება ყველა მემკვიდრის თანასაკუთრება.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა, რომელზეც საადგილმამულო მეურნეობაა მოწყობილი, შეიძლება გაიყოს, თუკი ამით არ განადგურდება მეურნეობა. თუკი არცერთი მემკვიდრე არ აპირებს მეურნეობის გაძლოლას, მაშინ მათი შეთანხმებით, მიწა და მასზე მოწყობილი მეურნეობა შეიძლება გაიყიდოს და მიღებული ფული განაწილდეს მემკვიდრეებს შორის. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუკი მიწის გაყოფა შეუძლებელია, მაშინ იგი უნდა მიეკუთვნოს იმ მემკვიდრეს, რომელიც იქ ცხოვრობს და მამკვიდრებელთან ერთად ეწეოდა მეურნეობას. ასეთის არ არსებობის შემთხვევაში, – იმ მემკვიდრეს, რომელსაც აქვს სურვილი და უნარი,

გაუძღვეს მეურნეობას. სხვა მემკვიდრეები მიიღებენ მათ წილს სხვა ქონებიდან, ან თუ სხვა ქონება საკმარისი არ იყო, – შესაბამის ფულად კომპენსაციას.

თუკი მამკვიდრებელს გარდაცვალების შემდეგ დარჩა ვალები, მაშინ შესაძლოა, მემკვიდრეთა შეთანხმებით, ვალების გასტუმრება ერთ-ერთ მემკვიდრეს დაეკისროს, ოღონდ მისი წილის შესაბამისი გაზრდით.

წილების გაყოფისას, მემკვიდრეებმა ერთმანეთის წილში უნდა ჩათვალონ იმ ქონების ღირებულება, რომლებიც მათ საჩუქრის სახით მიიღეს მამკვიდრებლისგან, სამკვიდროს გახსნამდე **ხუთი წლის განმავლობაში**. კანონით ასევე დადგენილია, რომ შვილებს შორის სამკვიდროს გაყოფისას, წილთა გათანაბრებისთვის, მათ სამკვიდროს უნდა მიათვალონ ყოველივე ის, რაც მიიღეს მამკვიდრებლისგან მშობლების ქონებიდან გამოყოფის სახით, თუ მამკვიდრებელს სხვა რამ არ დაუდგენია. მაგალითად, შესაძლოა, მშობელმა თავის სიცოცხლეშივე გამოყოს შვილების წილი თავისი ქონებიდან და ერთ-ერთ შვილს აჩუქოს საცხოვრებელი სახლი. ასეთ შემთხვევაში, სამკვიდროს გაყოფის დროს, წილთა გათანაბრებისთვის, ნაჩუქარი საცხოვრებელი სახლი ჩაითვლება იმ შვილის წილში, რომელმაც იგი მიიღო.

გარდა ამისა, შთამომავალს, რომელმაც საოჯახო მეურნეობაში განეული შრომით, მამკვიდრებლის პროფესიულ და კომერციულ საქმიანობაში მონაწილეობით, მნიშვნელოვანი ხარჯების განწევით ან სხვა სახით, განსაკუთრებული წვლილი შეიტანა მამკვიდრებლის ქონების შენარჩუნებასა და გაზრდაში, სამკვიდროს გაყოფისას, უფლება აქვს მოითხოვოს გათანაბრება სხვა კანონით მემკვიდრეებთან. გათანაბრების მოთხოვნა არ შეიძლება, თუკი ასეთი მომსახურებისთვის ნათესავი იღებდა გასამრჯელოს ან გასამრჯელო წინასწარ შეთანხმებული იყო.

თუკი მემკვიდრეები ვერ შეთანხმდებიან წილების გაყოფაზე, დავას მათ შორის გადაწყვეტს სასამართლო, ერთ-ერთი ან რამდენიმე მემკვიდრის სარჩელის საფუძველზე.

თუ მემკვიდრეთა შორის არიან ისეთი პირები, რომელთა ადგილსამყოფელიც უცნობია, დანარჩენი მემკვიდრეები მოვალენი არიან, მიიღონ გონივრული ზომები მათი ადგილსამყოფელის დასადგენად და მათ მემკვიდრეებად მოსაწვევად.

თუკი სამკვიდროს მისაღებად მოწვეული მემკვიდრე, რომელიც ადგილზე არ იმყოფება, სამი თვის განმავლობაში, უარს არ იტყვის სამკვიდროზე, მაშინ დანარჩენი მემკვიდრეები ვალდებული არიან, შეატყობინონ მას სამკვიდროს გაყოფის შესახებ. თუ ასეთი შეტყობინების მიღებიდან სამი თვის განმავლობაში, მემკვიდრე არ აცნობებს დანარჩენ მემკვიდრეებს გაყოფაში მონაწილეობის სურ-

ვილის შესახებ, მაშინ დანარჩენ მემკვიდრეებს უფლება აქვთ, გაყონ სამკვიდრო და თავად გამოყონ ადგილზე არმყოფი მემკვიდრის წილი. იგივე მოხდება იმ შემთხვევაშიც, თუ სამკვიდროს გახსნიდან ექვსი თვის განმავლობაში, ვერ მოხერხდა ადგილზე არმყოფი მემკვიდრის ადგილსამყოფელის დადგენა და არც რაიმე ცნობაა მისგან სამკვიდროს მიღებაზე უარის თქმის შესახებ.

სამკვიდრო ქონებაზე მოქმედი საგადასახადო რეჟიმი

მნიშვნელოვანია იცოდეთ, თუ რა სახის გადასახადით დაიბეგრებით და რა შემთხვევებში, როდესაც იღებთ მემკვიდრეობას. ზოგადი წესების თანახმად, სამკვიდრო ქონება წარმოადგენს შემოსავალს, ხოლო შემოსავალი სახელმწიფოს მიერ იბეგრება საშემოსავლო გადასახადით.

თქვენ მთლიანად თავისუფლდებით საშემოსავლო გადასახადის გადახდისგან, თუკი მემკვიდრეობა მიიღეთ როგორც I ან II რიგის მემკვიდრემ, ანუ როგორც გარდაცვლილის დეიდა, მეუღლემ, შვილმა ან დამ.

იმ შემთხვევაში, თუკი მემკვიდრეობა მიიღეთ როგორც გარდაცვლილის ბებიამ, დეიდამ ან მამიდამ (III და IV რიგის მემკვიდრე), მაშინ საშემოსავლო გადასახადისგან თავისუფლდებით, თუკი მიღებული ქონების ღირებულება არ აღემატება 150 000 ლარს. თუკი ქონების ღირებულებამ გადააჭარბა აღნიშნულ თანხას, მაშინ საშემოსავლო გადასახადით, ჩვეულებრივ დაიბეგრება ის ოდენობა, რომლითაც ქონების ღირებულება აღემატება მითითებულ თანხას, ანუ თუკი თქვენს მიერ მიღებული ქონების ღირებულება შეადგენს 200 000 ლარს – თქვენ მოგიწევთ მხოლოდ 50 000 ლარის შესაბამისი გადასახადის გადახდა. ამ გადასახადის გადახდა უნდა მოხდეს ქონების მიღებიდან ორი კალენდარული წლის განმავლობაში, არა უგვიანეს ყოველი ხუთი თვის შემდგომი თვის 15 რიცხვისა, თანაბარ ნაწილებად.

ოჯახის წევრისგან მემკვიდრეობით მიღებული ქონება, ასევე არ ჩაითვლება შემოსავლად ქონების გადასახადით დაბეგვრის დროს.

მემკვიდრეობის ვალის გასტუმრება მემკვიდრეთა მიერ

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მემკვიდრეებზე გადადის მემკვიდრეობის ვალები და ისინი ვალდებული არიან, შეატყობინონ კრედიტორებს სამკვიდროს გახსნის შესახებ, თუკი მათთვის ცნობილი იყო ვალის არსებობა და გაისტუმრონ ეს ვალები, სამკვიდროში მათი წილის პროპორციულად. ანდერძით, მემკვიდრეებს შეუძლია დაასახელოს კონკრეტულად ის მემკვიდრეები, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან ვალების დაფარვაზე.

მამკვიდრებლის კრედიტორებმა, თავიანთი მოთხოვნები უნდა წარუდგინონ სამკვიდროს მიმღებ მემკვიდრეებს, ექვესი თვის განმავლობაში იმ დღიდან, როცა მათთვის ცნობილი გახდა სამკვიდროს გახსნის შესახებ. მიუხედავად იმისა, მათი მოთხოვნის შესრულების – ანუ ვალის დაფარვის ვადა მოსულია თუ არა.

თუკი კრედიტორებმა არ იცოდნენ სამკვიდროს გახსნის შესახებ, მაშინ მათ მოთხოვნა უნდა წარუდგინონ მემკვიდრეებს, მოთხოვნის ვადის დადგომიდან ერთი წლის განმავლობაში. ამ წესების დაუცველობა გამოიწვევს მოთხოვნის უფლების დაკარგვას. თუმცა, ამ შემთხვევაში, გამონაკლისია ის მოთხოვნები, რაც დაკავშირებულია მამკვიდრებლის უკანასკნელი ავადმყოფობისას მოვლის, მკურნალობის, ხელფასის გასტუმრების, დაკრძალვის, სამკვიდროს დაცვისა და მართვის ხარჯებთან. ასეთ მოთხოვნებზე ვრცელდება ხანდაზმულობის საერთო ვადები. ეს წესი მოქმედებს ასევე იმ პირთა მოთხოვნებზეც, რომლებიც ითხოვენ სამკვიდროში შესულ ქონებაზე საკუთრების ცნობას და უკან დაბრუნებას.

იმ შემთხვევაში, თუკი კრედიტორები ჰყავს როგორც მამკვიდრებელს, ისე მემკვიდრეს, მოთხოვნების დაკმაყოფილებისას, უპირატესობა ენიჭება მამკვიდრებლის კრედიტორებს.

უმკვიდრო ქონება

იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობენ არც კანონით და არც ანდერძით მემკვიდრეები, ან არცერთმა მემკვიდრემ არ მიიღო მემკვიდრეობა, ან ყველა მემკვიდრეს ჩამოერთვა მემკვიდრეობის მიღების უფლება, მაშინ ქონება გადადის სახელმწიფოზე. ამ შემთხვევაში, მამკვიდრებლის ვალებზე, სახელმწიფო აგებს პასუხს კრედიტორების წინაშე სამკვიდრო ქონების ფარგლებში.

ხოლო, თუკი პირი გარდაცვალებამდე იმყოფებოდა მოხუცთა, ინვალიდთა, სამკურნალო, აღმზრდელობით და სოციალური დაცვის სხვა დაწესებულებაში, – მაშინ გარდაცვლილი პირის ქონება გადადის ამ დაწესებულების საკუთრებაში.

საინტერესოა, რა ხდება მაშინ, თუკი მამკვიდრებელს გააჩნდა წილი ამა თუ იმ სამეწარმეო ორგანიზაციაში და მას არ დარჩა მემკვიდრეები?

ამ დროს, გარდაცვლილი პირის წილი (აქციის, პაის, ან სხვა სახით), გადადის თავად ამ სამეწარმეო ორგანიზაციის საკუთრებაში – თუკი კანონი სხვა რამეს არ ითვალისწინებს.

მემკვიდრეობის რჩენაზე მყოფ პირთა უფლებები

თუკი პირის გარდაცვალებამდე, მის რჩენაზე იყვნენ არაშრომისუნარიანი პირები, რომელთაც დამოუკიდებლად თავის შენახვა არ შეუძლიათ, მაშინ ასეთ პირებს შეუძლიათ, მოითხოვონ სარჩო (ალიმენტი) სამკვიდრო ქონებიდან. მოთხოვნილი თანხა, გონივრულ თანაფარდობაში უნდა იყოს ქონების მოცულობასთან.

საანდერძო დანაკისრი (ლეგატი)

სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულია იმის შესაძლებლობა, რომ მემკვიდრებელმა ანდერძით განსაზღვროს არა მხოლოდ ის, თუ ვის დარჩება მისი ქონება, არამედ გარკვეული ვალდებულებებიც დააკისროს ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს სამკვიდრო ქონების ხარჯზე (საანდერძო დანაკისრი, ლეგატი).

მაგალითად, როგორ უნდა მოიქცეთ, თუკი გსურთ, რომ თქვენი გარდაცვალების შემდეგ, თქვენი შორეული ნათესავი ან ახლო მეგობარი, რომელიც თქვენთან ერთად ცხოვრობს თქვენს სახლში, არ დარჩეს უბინაოდ მაშინ, როცა სახლი მემკვიდრეობით თქვენს შვილს გადაეცემა?

ან თუკი გსურთ, რომ თქვენი მამა-პაპისეული მიწის ნაკვეთი არ იყოს მოუვლელი და მოხდეს მასზე არსებული ძვირფასი ნარგავების შენარჩუნება?

ასეთ შემთხვევებში, თქვენ შეგიძლიათ, ანდერძით ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს დაავალოთ, პირველ შემთხვევაში: აცხოვროს თქვენს სახლში ის პირი, რომელსაც თქვენ დაასახელებთ და რომელიც თქვენთან ერთად ცხოვრობდა არანაკლებ ერთი წლის განმავლობაში სამკვიდროს გახსნამდე – ამ პირის სიცოცხლის ბოლომდე; ხოლო მეორე შემთხვევაში: მოუაროს მიწის ნაკვეთს და არ გაანადგუროს მასზე არსებული ნარგავები იმდენი ხანი, რამდენსაც ანდერძში მიუთითებთ.

საანდერძო დანაკისრი შეიძლება იყოს როგორც ზემოთხსენებული ვალდებულებები, ასევე სხვა მრავალგვარი ხასიათის მოქმედების განხორციელება. მაგალითად, სამკვიდრო ქონებაში შემავალი ქონებიდან, გარკვეული ნივთის სხვისთვის გადაცემა საკუთრებაში, სარგებლობაში ან სხვა სანივთო უფლებით, განსაზღვრული სამუშაოს შესრულება, მომსახურების განწევა და ა.შ. გარდა ამისა, საანდერძო დანაკისრს შეიძლება ჰქონდეს ასევე საერთო სასარგებლო მიზანი: საქველმოქმედო, რელიგიური და ა.შ და ატარებდეს როგორც ქონებრივ, ისე არაქონებრივ ხასიათს.

თუმცა, გასათვალისწინებელია ის, რომ **საანდერძო დანაკისრის შესრულება უნდა მოხდეს სამკვიდრო ქონების ღირებულების ფარგლებში**, ანუ სამკვიდრო ქონება მატერიალურად უნდა იძლეოდეს იმის საშუალებას, რომ თქვენმა მემკვიდრემ შეძლოს დანაკისრის შესრულება სწორედ ამ ქონების და არა თავისი ქონების ხარჯზე.

როგორც ზემოთაღნიშნულ პირველ შემთხვევაში განვიხილეთ, შესაძლებელია მამკვიდრებელმა იმ მემკვიდრეს, რომელსაც მემკვიდრეობით რჩება ბინა ან სხვა საცხოვრებელი სადგომი, დააკისროს ვალდებულება, ამ სახლით სამისდღემშიო სარგებლობის უფლება (სამისდღემშიო სარგებლობის უფლება – სარგებლობის უფლება მთელი სიცოცხლის განმავლობაში) მისცეს მამკვიდრებლის მიერ დასახელებულ პირს. ასეთ შემთხვევაში, თუნდაც ბინა სხვაზე გაიყიდოს, სარგებლობის უფლება ძალას ინარჩუნებს და ანდერძში დასახელებულ პირს რჩება უფლება, მისი სიცოცხლის ბოლომდე იცხოვროს ბინაში. თუმცა, ეს უფლება არ გადავა მის მემკვიდრეებზე და არც მისი ოჯახის წევრებზე გავრცელდება, თუკი ეს პირდაპირ არ არის აღნიშნული ანდერძში.

თუ საანდერძო დანაკისრის შესრულება რამდენიმე მემკვიდრეს აქვს დავალებული, თითოეული ასრულებს მას სამკვიდროში მისი წილის პროპორციულად, თუ ანდერძით სხვა რამ არ არის დადგენილი. თუკი ის მემკვიდრე, რომელსაც დანაკისრის შესრულება დაევალა, სამკვიდროს გახსნამდე გარდაიცვალა, ან მემკვიდრეობაზე უარი განაცხადა, მაშინ დანაკისრის შესრულების ვალდებულება გადადის სხვა მემკვიდრეებზე, რომლებმაც მისი წილი მიიღეს.

კანონით დადგენილია საანდერძო დანაკისრის შესრულების სამწლიანი ვადა სამკვიდროს გახსნის დღიდან. ეს გულისხმობს იმას, რომ პირს, რომლის სასარგებლოდაც აქვს მემკვიდრეს რაიმე ვალდებულება დაკისრებული (ასეთ პირს საანდერძო დანაკისრის მიმღები ეწოდება), სამკვიდროს გახსნიდან 3 წლის განმავლობაში, შეუძლია მემკვიდრეს მოსთხოვოს ვალდებულების შესრულება. იმ შემთხვევაში, თუკი საანდერძო დანაკისრს საერთო სასარგებლო მიზანი აქვს, მაშინ მისი შესრულების მოთხოვნის უფლება აქვს ასევე დაინტერესებულ საზოგადოებრივ და რელიგიურ ორგანიზაციებს, ფონდებს, სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს.

■ ანდერძის აღსრულება

ვინ აღასრულებს ანდერძს?

ანდერძის აღსრულების მოვალეობა, ჩვეულებრივ, ანდერძით მემკვიდრეებს ეკისრებათ, რომლებსაც შეუძლიათ ანდერძი ან ერთად აღასრულონ, ან მისი აღსრულება ერთ ან რამდენიმე მემკვიდრეს მიანდონ. თუმცა, შესაძლოა, ანდერძში მითითებული იყოს სხვა პირიც (ან პირები) ანდერძის აღსრულებლად. ასეთ შემთხვევაში, აუცილებელია ამ პირმა, ანდერძზე ან მასზე დართულ განცხადებაში, წერილობით გამოხატოს თანხმობა. გარდა ამისა, ანდერძის აღსრულებელს, შეუძლია ნებისმიერ დროს, უარი თქვას თავისი მოვალეობის შესრულებაზე, რის შესახებაც წინასწარ უნდა გააფრთხილოს მემკვიდრეები.

შესაძლოა ასევე, ანდერძით განისაზღვროს ცალკე მესამე პირი, რომელსაც დაევალება ანდერძის აღსრულებლის დანიშვნა და მემკვიდრეთათვის აღნიშნულის შეტყობინება.

ანდერძის აღსრულებელი მოვალეა, სამკვიდროს გახსნის მომენტიდანვე შეუდგეს სამკვიდროს დაცვასა და მართვას. ის უფლებამოსილია, შეასრულოს ყველა მოქმედება, რაც აუცილებელია ანდერძის აღსრულებისთვის. თუ ანდერძის აღსრულებლად რამდენიმე პირია დანიშნული, მათ ურთიერთშეთანხმებით უნდა იმოქმედონ, გარდა იმ მოქმედების შესრულებისას, რომელიც აუცილებელია სამკვიდროს დაცვის მიზნით.

ანდერძის აღსრულებელს შეიძლება დაევალოს ანდერძის როგორც მთლიანად, ისე მისი ცალკეული განკარგულების აღსრულება. იგი თავის მოვალეობებს **უსასყიდლოდ** ასრულებს, თუმცა შეიძლება გასამრჯელოც მიიღოს, თუ ეს ანდერძითაა გათვალისწინებული. ასევე, მას უფლება აქვს, მოითხოვოს სამკვიდროდან იმ აუცილებელი ხარჯების ანაზღაურება, რაც მან გასწია სამკვიდროს მართვისას.

ანდერძის აღსრულების შემდეგ, აღსრულებელი მოვალეა, მემკვიდრეების მოთხოვნით, წარუდგინოს მათ ანგარიში განეული საქმიანობის შესახებ. იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ ასრულებს თავის მოვალეობებს, დაინტერესებულ პირებს, სასამართლოს მეშვეობით შეუძლიათ მოითხოვონ მისი გადაყენება. თუ აღსრულებელი განზრახ ან უხეში გაუფრთხილებლობით გადაუხვევს ანდერძით მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს და ამით ზიანს მიაყენებს მემკვიდრეებს, მაშინ მან პასუხი უნდა აგოს ამ ზიანისთვის.

ქანის მხმოითი უფლებები

დიდი ხანია წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როცა ქალის შრომა მხოლოდ ოჯახსა და შიდა მეურნეობას ხმარდებოდა ან მხოლოდ გარკვეული, ე.წ. „არამამაკაცური“ პროფესიების ვიწრო სფეროში მოიაზრებოდა. დღესდღეობით, როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ შრომის ბაზარზე, ქალები თავისი განათლებით, პროფესიული კვალიფიკაციითა და გამოცდილებით, ტოლს არ უდებენ მამაკაცებს პრაქტიკულად ყველა პროფესიასა და საქმიანობაში. რალა თქმა უნდა, სარგებლობენ აბსოლუტურად თანაბარი უფლება-მოვალეობებით.

სამწუხაროდ, ძალიან დიდხანს ეგონა არა მარტო ქართულ, არამედ მსოფლიო საზოგადოებას, რომ ქალს არ შეეძლო ან სათანადოდ არ შეეძლო სხვადასხვა ფიზიკური თუ ინტელექტუალური სამუშაოს შესრულება. მიუხედავად იმისა, რომ უკვე საუკუნეებია, მდებრობითი სქესის წარმომადგენლებმა დაამტკიცეს ამ მოსაზრების მცდარობა, საზოგადოების გარკვეულ ნაწილს, მაინც შემორჩა იგი ცნობიერებაში, რაც ხშირად შრომით ურთიერთობებში, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციულ მოპყრობაში ვლინდება.

ქალთა დისკრიმინაცია, შრომით ურთიერთობებში, ძირითადად შეიმჩნევა დასაქმების დისკრიმინაციულ პოლიტიკაში: როცა დამსაქმებელი თავს იკავებს ქალის სამსახურში აყვანისგან და ხშირად მამაკაცს ანიჭებს უპირატესობას, თუნდაც ამ უკანასკნელს ნაკლები კვალიფიკაცია ჰქონდეს; ქალის შრომის დაბალ ანაზღაურებაში – როცა დამსაქმებელი ქალს უფრო დაბალ ხელფასს უხდის, ვიდრე იმავე პოზიციაზე დასაქმებულ მამაკაცს; და სამსახურში ქალთა მიმართ დამამცირებელი ან ძალადობრივი ქმედებების განხორციელებაში – როცა დამსაქმებელი ან ნებისმიერი სხვა პირი, სამსახურში ქალის მიმართ ახორციელებს ფიზიკურ ძალადობას ან ფსიქიკურ ზეწოლას სხვადასხვა მეთოდითა და ფორმით. თუმცა, რა თქმა უნდა, აქ ჩამოთვლილის გარდა, დისკრიმინაცია შეიძლება სხვა მრავალი სახითაც გამოვლინდეს.

იმისთვის, რომ თავი დაიცვათ დისკრიმინაციის ნებისმიერი ფორმისგან, საჭიროა იცოდეთ, რა უფლებები გაგაჩნიათ და როგორ გიცავთ კანონი.

მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული და უფრო მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში, საერთაშორისო საზოგადოებამ აღიარა, რომ დაუშვებელი იყო

ქალთა შრომითი დისკრიმინაცია და ასეთი დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, დაიწყო სხვადასხვა პოლიტიკური და სამართლებრივი მექანიზმების შემუშავება. მიღებული იქნა რამდენიმე საერთაშორისო კონვენცია, რომელიც უზრუნველყოფდა ქალთა შრომით უფლებებსა და თავისუფლებებს და კრძალავდა დისკრიმინაციის ნებისმიერ ფორმას. ასეთი იყო 1951 წლის კონვენცია „მამაკაცთა და ქალთა თანაბარი ღირებულების შრომის თანაბარი ანაზღაურების შესახებ“, 1953 წლის კონვენცია „ქალთა პოლიტიკური უფლებების შესახებ“, 1979 წლის კონვენცია „ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ და მრავალი სხვა.

შემდგომ, ამ კონვენციათა დებულებები აისახა მათი ხელმომწერი ქვეყნების, მათ შორის საქართველოს ეროვნულ კანონმდებლობაში.

საქართველოს შრომის კოდექსი ადგენს: **„შრომით ურთიერთობაში აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია** რასის, კანის ფერის, ენის, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ეროვნების, წარმოშობის, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ასაკის, **სქესის**, სექსუალური ორიენტაციის, შეზღუდული შესაძლებლობის, რელიგიური ან რაიმე გაერთიანებისადმი კუთვნილების, ოჯახური მდგომარეობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულების გამო“.

დისკრიმინაციად ჩაითვლება – პირის პირდაპირ ან არაპირდაპირ შევიწროვება, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს მისთვის დამაშინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახველი ან შეურაცხმყოფელი გარემოს შექმნას, ანდა პირისთვის ისეთი პირობების შექმნას, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ აუარესებს მის მდგომარეობას ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირთან შედარებით.

თუმცა, აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ დისკრიმინაციად არ ჩაითვლება პირთა განსხვავების აუცილებლობა, რომელიც გამომდინარეობს სამუშაოს არსიდან, სპეციფიკიდან ან მისი შესრულების პირობებიდან, ემსახურება კანონიერი მიზნის მიღწევას და არის მისი მიღწევის თანაზომიერი და აუცილებელი საშუალება. აქ იგულისხმება, რომ თუკი დასაქმების მსურველ ან უკვე დასაქმებულ პირებს შორის დამსაქმებელმა რომელიმე ერთს მიანიჭა უპირატესობა იმის გამო, რომ სამუშაოს ხასიათიდან გამომდინარე, სწორედ ეს პირი შეასრულებს მას უკეთესად, – მისი ფიზიკური ან გონებრივი მონაცემების, გამოცდილების, ცოდნის, კვალიფიკაციის ან სხვა ნიშნის გამო, ეს რა თქმა უნდა, დანარჩენთა დისკრიმინაციად არ მიიჩნევა.

■ შრომითი ურთიერთობის წარმოშობა

შრომითი ურთიერთობა წარმოიშობა ორივე მხარის – დამსაქმებლისა და დასაქმებულის თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე, მათი თავისუფალი ნების გამოვლენის შედეგად მიღწეული შეთანხმებით.

გახსოვდეთ! არავის აქვს უფლება, იძულებით ჩაგაბათ რაიმე სამუშაოში! შრომითი ურთიერთობის დაწყებაც და მისი გაგრძელებაც, მხოლოდ და მხოლოდ თქვენს თავისუფალ ნებას უნდა ეფუძნებოდეს.

კანონით დადგენილია შრომის დაწყების მინიმალური ასაკი – 16 წელი. თუმცა, 16 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანს, შეუძლია მუშაობის დაწყება მისი მშობლის ან სხვა კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობით, თუ ეს ზიანს არ აყენებს მის ზნეობრივ, ფიზიკურ და გონებრივ განვითარებას და არ ზღუდავს მისი განათლების მიღების უფლებას და შესაძლებლობას. 14 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანის მუშაობა დაიშვება მხოლოდ სპორტულ, ხელოვნებასთან დაკავშირებულ და კულტურის სფეროში, ასევე სარეკლამო სამუშაოს შესასრულებლად.

რაც შეეხება საჯარო სამსახურს, აქ უფრო მაღალი ასაკობრივი ზღვარია დადგენილი. სახელმწიფო მოხელედ შეიძლება მხოლოდ 21 წლის ასაკს მიღწეული პირი დაინიშნოს, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ – 18 წლის ასაკის პირი.

აკრძალულია!

1. არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების დადება სათამაშო ბიზნესთან, ღამის გასართობ დაწესებულებებთან, ეროტიკული და პორნოგრაფიული პროდუქციის, ფარმაცევტული და ტოქსიკური ნივთიერებების დამზადებასთან, გადაზიდვასთან და რეალიზაციასთან დაკავშირებული სამუშაოების შესასრულებლად;
2. არასრულწლოვანთან, ასევე ორსულ ან მეძუძურ ქალთან შრომითი ხელშეკრულების დადება მძიმე, მავნე და საშიშპირობებიანი სამუშაოების შესასრულებლად.

ინფორმაციის მიღების უფლება

შრომითი ურთიერთობის დაწყებამდე, თქვენ უფლება გაქვთ, მიიღოთ სრული ინფორმაცია შესასრულებელი სამუშაოს, შრომის პირობების, ანაზღაურების, თქვენი უფლებებისა და სხვა გარემოებების შესახებ. თავის მხრივ, დამსაქმებელსაც აქვს უფლება, მოიპოვოს თქვენს შესახებ ინფორმაცია, ოღონდ **არა ნებისმიერი ინფორმაცია**, არამედ მხოლოდ ისეთი, რაც შეიძლება უკავშირდებოდეს თქვენს მიერ სამუშაოს შესრულებას და ამისათვის საჭირო მოთხოვნებს. დაუშვებელია დამსაქმებლის მიერ ისეთი კითხვების დასმა, რაც უკავშირდება თქვენს პოლიტიკურ შეხედულებებს, სექსუალურ ორიენტაციას, რელიგიურ მრწამსს, ეთნიკურ კუთვნილებასა და სხვა ისეთ საკითხებს, რაც კავშირში არაა თქვენს სამსახურთან. დამსაქმებელს უფლება აქვს, შეამოწმოს თქვენს მიერ წარდგენილი ინფორმაციის სისწორე, მაგრამ მას უფლება არა აქვს, თქვენი თანხმობის გარეშე, სხვა პირს მიაწოდოს თქვენს შესახებ მიღებული ინფორმაცია. თქვენ უფლება გაქვთ, უკან გამოითხოვოთ დამსაქმებლისთვის მიწოდებული დოკუმენტები (CV, დიპლომი და ა.შ.), თუკი თქვენთან არ დაიდო შრომითი ხელშეკრულება.

შრომითი ხელშეკრულება

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, შრომითი ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც წერილობით, ისე ზეპირად განსაზღვრული ან განუსაზღვრელი ვადით.

გაითვალისწინეთ! უმჯობესია, გააფორმოთ წერილობითი ხელშეკრულება, ვინაიდან ზეპირი ხელშეკრულების დადების შემთხვევაში, თქვენ ფაქტობრივად გერთმევათ საშუალება, ამტკიცოთ თუ რა პირობებზე შეუთანხმდით დამსაქმებელს, მის მიერ ასეთი პირობების დარღვევის შემთხვევაში.

სასურველია, შრომითი ხელშეკრულების დადებამდე, ყოველთვის გაესაუბროთ იურისტს და გააცნოთ მას ხელშეკრულების პირობები. შემდეგ, თუ საჭირო იქნება, მისი კონსულტაციის შესაბამისად, დამსაქმებელს გარკვეული პირობების შეცვლა მოსთხოვოთ იმისთვის, რომ ხელშეკრულებით არა მხოლოდ მისი, არამედ თქვენი უფლებებიც სათანადოდ იყოს დაცული.

წერილობითი ხელშეკრულება თქვენთვის გასაგებ ენაზე უნდა იყოს შედგენილი, შესაძლებელია მისი რამდენიმე ენაზე შედგენაც. თუ ხელშეკრულება რამდე-

ნიმე ენაზეა დადებული, მასში მითითებული უნდა იყოს, თუ რომელ ენაზე დადებულ ხელშეკრულებას ენიჭება უპირატესობა, სხვადასხვა ენაზე შესრულებულ ტექსტებს შორის განსხვავების შემთხვევაში.

ხელშეკრულებას უთანაბრდება ასევე პირის განცხადება და მის საფუძველზე დამსაქმებლის მიერ გაცემული დოკუმენტი, მაგალითად ბრძანება, რომლითაც დასტურდება, რომ პირი მიღებულია სამუშაოზე. შრომით ხელშეკრულებაში შეიძლება ჩაინეროს, რომ მის ნაწილს, წარმოადგენს შრომის შინაგანანესი¹. ასეთ შემთხვევაში, ხელშეკრულების დადებამდე, აუცილებლად უნდა გაეცნოთ მას.

თქვენი მოთხოვნის შემთხვევაში, დამსაქმებელი ვალდებულია, გასცეს ცნობა დასაქმების შესახებ, რომელიც უნდა შეიცავდეს მონაცემებს შესრულებული სამუშაოს, შრომის ანაზღაურებისა და შრომითი ხელშეკრულების ხანგრძლივობის თაობაზე.

როგორც წესი, თქვენ უფლება გაქვთ, შეთავსებით იმუშაოთ რამდენიმე სამუშაოზე, თუკი ეს ხელს არ შეუშლის თქვენი მოვალეობების შესრულებას. თუმცა, საჯარო სამსახურში დადგენილია მთელი რიგი შეზღუდვები. სახელმწიფო მოსამსახურეს უფლება არა აქვს, ეკავოს სხვა თანამდებობა ან შეთავსებით ასრულებდეს სხვა ანაზღაურებად სამუშაოს სხვა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებაში, ასევე საჯარო მოხელეს არა აქვს უფლება, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას.

გამოსაცდელი ვადა

იმისთვის, რომ დადგინდეს კანდიდატის შესაბამისობა სამუშაოსთან, დამსაქმებელს შეუძლია დადოს მასთან შრომითი ხელშეკრულება გამოსაცდელი ვადით – **არა უმეტეს 6 თვისა**. ასეთი ხელშეკრულება, **მხოლოდ წერილობით** შეიძლება დაიდოს. სხვა შემთხვევაში, იგი ჩვეულებრივ შრომით ხელშეკრულებად ჩაითვლება. გამოსაცდელი ვადით დადებული ხელშეკრულება, შეიძლება ნებისმიერ დროს მოიშალოს ან პირიქით, კანდიდატთან შეიძლება შრომითი ხელშეკრულება დაიდოს გამოსაცდელი ვადის გასვლამდეც.

გამოსაცდელი ვადა ჩაითვლება შრომის სტაჟში.

1 შრომის შინაგანანესი – წერილობითი დოკუმენტი, რომლითაც განისაზღვრება სამუშაო კვირის ხანგრძლივობა, ყოველდღიური სამუშაოს დაწყებისა და დამთავრების დრო, ცვლაში მუშაობისას - ცვლის ხანგრძლივობა, დასვენების დრო, შრომის ანაზღაურების გაცემის დრო და ადგილი, ანაზღაურებადი შვებულების ხანგრძლივობა და მიცემის წესი, შრომის პირობების დაცვის წესები, ნახალისებისა და პასუხისმგებლობის სახე და გამოყენების წესი, განცხადების/საჩივრის განხილვის წესი და სხვა.

■ სამუშაო პირობები

გახსოვდეთ! თქვენ უფლება გაქვთ, მოითხოვოთ შრომის უსაფრთხო პირობები და იმ შემთხვევაში, თუ მუშაობთ მძიმე, მავნე ან საშიშპირობებიან სამუშაოზე, შესაბამისი დაცვის საშუალებებითა და აღჭურვილობით უზრუნველყოფა იმისთვის, რომ საფრთხე არ შეექმნას თქვენს სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

დამსაქმებელი ვალდებულია, შეინარჩუნოს შრომის ის პირობები, როგორზეც თავიდანვე შეგითანხმდათ. შრომის პირობების შეცვლა შესაძლებელია მხოლოდ მხარეთა შეთანხმებით. თუმცა, შრომის კოდექსის თანახმად, შესაძლებელია დამსაქმებელმა შეცვალოს შრომის ესა თუ ის პირობა, რაც არაარსებით ცვლილებად ჩაითვლება, ასეთია:

ა) სამუშაოს შესრულების ადგილის შეცვლა, თუ საცხოვრებელი ადგილიდან ახალ სამუშაო ადგილამდე მისვლა და უკან დაბრუნება, საზოგადოდ ხელმისაწვდომი სატრანსპორტო საშუალებებით, მოითხოვს დღეში არა უმეტეს 3 საათს და არ იწვევს დიდ ხარჯებს;

ბ) სამუშაოს დანყების ან დამთავრების დროის ცვლილება არა უმეტეს 90 ნუთით;

გ) სხვა ისეთი არაარსებითი ცვლილება, რომელიც განპირობებულია კანონმდებლობის შეცვლით და შეუძლებელს ხდის ხელშეკრულების ზუსტ შესრულებას წინანდელი პირობებით.

თუმცა, თუკი რომელიმე ზემოაღნიშნული გარემოება ერთდროულად შეიცვალა – ეს უკვე შრომის პირობების არსებით შეცვლად ჩაითვლება და საამისოდ აუცილებელი იქნება მხარეთა შეთანხმება.

დასაქმებულთან შეთანხმება არაა აუცილებელი დასაქმებულის მივლინებაში გაგზავნისას, სამუშაოს ინტერესებიდან გამომდინარე, თუკი მივლინების პერიოდი, წელიწადში, 45 კალენდარულ დღეს არ აღემატება. უფრო მეტი ვადით მივლინებისას, დასაქმებულის თანხმობა აუცილებელია. ორივე შემთხვევაში, დამსაქმებელი ვალდებულია, სრულად აანაზღაუროს მივლინებასთან დაკავშირებული ხარჯები.

საჯარო მოხელეს უფლება აქვს, გარკვეულ შემთხვევებში, მოითხოვოს სამსახურებრივი პირობების დროებით შემსუბუქება ან დროებით გადაყვანა მისი ჯან-

მრთელობის მდგომარეობის შესაბამის თანამდებობაზე იმავე დანესებულებაში, თუკი დაკავებულ თანამდებობაზე სამსახურის გაგრძელებამ, შეიძლება ზიანი მი-
აყენოს მის ჯანმრთელობას ან თუ ფეხმძიმობის პერიოდში, ვერ ასრულებს სამ-
სახურებრივ უფლება-მოვალეობებს. გარდა ამისა, საჯარო მოხელე შეიძლება,
დროებით, საერთოდ გათავისუფლდეს დაკისრებული უფლება-მოვალეობების შეს-
რულებისგან, თუკი მისი სხვაგან გადაყვანა და პირობების შემსუბუქება შეუძლე-
ბელია, ოღონდ გათავისუფლების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 3 თვეს.

სამუშაო დრო და დასვენების დრო

სამუშაო დროის ხანგრძლივობა, როგორც წესი, შრომითი ხელშეკრულებით განისაზღვრება. თუ ასე არ არის, კანონი ადგენს, რომ სამუშაო დროის ხანგრძლი-
ვობა, კვირის განმავლობაში, არ უნდა აღემატებოდეს 41 საათს. სამუშაო დროში არ ითვლება შესვენებისა და დასვენების დრო.

სამუშაო დღეებს ან ცვლებს შორის დასვენების ხანგრძლივობა, არ უნდა იყოს 12 საათზე ნაკლები.

თუკი ცვლაში მუშაობთ, თქვენი მუშაობის გრაფიკი და ერთი ცვლიდან მეორე-
ში გადასვლა, ცვლიანობის განრიგით განისაზღვრება, რომელსაც დამსაქმებელი ამტკიცებს. თუკი რაიმე ცვლილება მოხდა განრიგში, ეს არანაკლებ 10 დღით ად-
რე უნდა გეცნობოთ, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ეს შეუძლებელია უკიდურესი
საწარმოო აუცილებლობის გამო.

როგორც წესი, თქვენ ვალდებული ხართ, იმუშაოთ მხოლოდ ხელშეკრულებით და შინაგანანესით განსაზღვრული დროის განმავლობაში. მუშაობა დროის იმ მო-
ნაკვეთში, რომლის ხანგრძლივობა აღემატება შრომითი ხელშეკრულებით განსაზღ-
ვრულ, ან კანონით დადგენილ 41 საათს, – ითვლება **ზეგანაკვეთურ სამუშაოდ**, რომ-
ლის შესრულების ვალდებულება არ გეკისრებათ, გარდა ორი შემთხვევისა:

ა) სტიქიური უბედურების თავიდან ასაცილებლად ან/და მისი შედეგების ლიკ-
ვიდაციისთვის, რა დროსაც დამსაქმებელი ვალდებული არ არის, ზეგანაკვეთური
სამუშაოსთვის ანაზღაურება მოგცეთ;

ბ) საწარმოო ავარიის თავიდან ასაცილებლად ან/და მისი შედეგების ლიკვიდაცი-
ისთვის, რა დროსაც თქვენი მუშაობა აუცილებლად სათანადოდ უნდა ანაზღაურდეს.

ორსული ან ახალნამშობიარები ქალის, ისევე როგორც შეზღუდული შესაძ-
ლებლობის მქონე პირის ზეგანაკვეთურ სამუშაოზე დასაქმება, დაუშვებელია მისი
თანხმობის გარეშე.

აკრძალულია! ღამის სამუშაოზე (ღამის სამუშაო – მუშაობა 22 საათიდან 6 საათამდე) არასრულწლოვნის, ორსული, ახალნამშობიარები ან მეძუძური ქალის დასაქმება;

ღამის სამუშაოზე 3 წლამდე ასაკის ბავშვის დედის ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის დასაქმება მისი თანხმობის გარეშე.

სამუშაო დროის განმავლობაში, თქვენ უნდა მოგეცეთ **შესვენების დრო**. მეძუძურ დედას, რომელიც კვებას ერთ წლამდე ასაკის ბავშვს, მისი მოთხოვნის საფუძველზე, ასევე უნდა მიეცეს დამატებითი შესვენება დღეში არანაკლებ 1 საათით. ბავშვის კვებისთვის შესვენება სამუშაო დროში ითვლება და ანაზღაურდება.

კანონით დადგენილია წლის განმავლობაში 17 უქმე დღე, დიდი საეკლესიო და საერო დღესასწაულების დროს. **უქმე დღეებში მუშაობა, ზეგანაკვეთურ სამუშაოდ ჩაითვლება** და მისი პირობები უნდა განისაზღვროს მხარეთა შეთანხმებით.

ანაზღაურების მიღების უფლება

გახსოვდეთ! თქვენ უფლება გაქვთ, მიიღოთ ანაზღაურება განუყოფელი სამუშაოსთვის და უფრო მეტიც, ანაზღაურება უნდა იყოს იმავე ოდენობის, რა ოდენობითაც ხდება იგივე კვალიფიკაციის მქონე მამაკაცის შრომის ანაზღაურება იმავე პოზიციაზე. არავის აქვს უფლება, გაიძულოთ მუშაობა ანაზღაურების გარეშე ან დისკრიმინაციული ანაზღაურებით.

ანაზღაურების ფორმა და ოდენობა განისაზღვრება ხელშეკრულებით. თუკი ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, შრომის ანაზღაურება უნდა გაიცეს თვეში ერთხელ სამუშაო ადგილას. თუ დამსაქმებელი დააგვიანებს ხელფასის ან სხვა ანაზღაურების გაცემას, იგი ვალდებულია, დასაქმებულს გადაუხადოს დაგვიანებული თანხის 0,07 პროცენტი ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე.

■ შვებულება

გამოირჩევა შვებულების რამდენიმე სახე, მისი დანიშნულებისა და მიზნიდან გამომდინარე. შვებულების სახეობასთან დაკავშირებულია შვებულების **ხანგრძლივობაც**.

ნებისმიერ დასაქმებულს, უფლება აქვს, ისარგებლოს ყოველწლიური ანაზღაურებადი შვებულებით, – წელიწადში არანაკლებ **24 სამუშაო დღით**, საჯარო სამსახურში დასაქმების შემთხვევაში – **30 დღით**. შრომითი ხელშეკრულებით, შეიძლება განისაზღვროს განსხვავებული **ვადები და პირობები. მაგრამ, არც ერთი შეთანხმებით, არ უნდა გაუარესდეს თქვენი მდგომარეობა**. ასევე, შეიძლება დადგინდეს, წლის განმავლობაში ანაზღაურებად შვებულებათა მიცემის რიგითობა.

საჯარო სამსახურში დასაქმების შემთხვევაში, მუშაობის ყველა პირობას, მათ შორის შვებულების მიცემის წესსა და პირობებს, არეგულირებს საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“, ხოლო დანარჩენ დანესებულებებზე, საქართველოს შრომის კოდექსი ვრცელდება.

შვებულების მიცემის წესი. როდის წარმოიშობა აღნიშნული უფლება?

– შვებულების მოთხოვნის უფლება წარმოიშობა მუშაობის თერთმეტი თვის შემდეგ. შეთანხმებით, შვებულება შეიძლება მიეცეს აღნიშნული ვადის გასვლამდეც, ხოლო მუშაობის მეორე წლიდან, მხარეთა შეთანხმებით, შვებულება შეიძლება მიეცეს სამუშაო წლის ნებისმიერ დროს. ასევე, შეიძლება შვებულების ნაწილ-ნაწილ გამოყენება, მთელი წლის განმავლობაში.

შვებულების სურვილის შემთხვევაში, მიმართვის წესი

შესაბამისი შვებულების მისაღებად, თქვენ უნდა მიმართოთ განცხადებით უფროსის სახელზე (იხილეთ განცხადების ნიმუში თანდართულ დისკზე).

თუკი თქვენ მუშაობთ საჯარო სამსახურში და გაქვთ არანაკლებ 3 წლიანი სტაჟი, მესამე და ყოველ შემდგომ წელზე, უფლება გაქვთ, გამოიყენოთ **თითოწლიანი**,

დამატებითი შვებულება, მაგრამ არა უმეტეს 10 დღისა. გაითვალისწინეთ, რომ დისციპლინური პასუხისმგებლობის მოქმედების პერიოდში, (ანუ, მაგალითად, თუკი თქვენ შენიშვნა ან გაფრთხილება მიიღეთ, ან ხელფასი დაგიკავეს შეცდომის დაშვების გამო), ამ ზომის გასვლამდე, დამატებითი შვებულება შეიძლება შეგიმცირდეთ ან საერთოდ აღარ მოგეცეთ.

თუკი თქვენ გაქვთ საჯარო სამსახურში **მუშაობის 10 წელზე მეტი სტაჟი**, თქვენ უფლება გაქვთ, გამოიყენოთ დამატებითი ანაზღაურებადი შვებულება **15 კალენდარული დღის ოდენობით**.

ანაზღაურების გამონაკლისების წესი

როგორც საჯარო სამსახურში, ასევე სხვა დაწესებულებებში, დასაქმებულის საშვებულებო ანაზღაურება, განისაზღვრება შვებულების წინა 3 თვის საშუალო ანაზღაურებიდან. თუ მუშაობის დაწყებიდან ნამუშევარი დრო ამ დროზე ნაკლებია, – მაშინ ნამუშევარი თვეების საშუალო ანაზღაურებიდან. თუკი თქვენ იღებთ ფიქსირებულ ანაზღაურებას, მაშინ საშვებულებო ანაზღაურება გამოიანგარიშება ბოლო თვის ანაზღაურების მიხედვით.

საშვებულებო დახმარება

საჯარო სამსახურში დასაქმებულს, ძირითად შვებულებასთან დაკავშირებით, ეძლევა საშვებულებო დახმარება, ერთი თვის თანამდებობრივი სარგოს ოდენობით. თუკი თქვენ, შვებულების მომდევნო სამუშაო წელს გადატანას (იხილეთ შემდგომი ქვეთავები) აპირებთ, ამ შემთხვევაში, საშვებულებო დახმარება მოგეცემათ აგრეთვე წინა წლის მუშაობისთვის.

შვებულება ანაზღაურების გარეშე

დასაქმებულს უფლება აქვს, ისარგებლოს **ანაზღაურების გარეშე შვებულებით – წელიწადში, 15 კალენდარულ დღემდე**. საჯარო სამსახურში დასაქმებულს, შეიძლება მიეცეს შვებულება ანაზღაურების გარეშე, არა უმეტეს 1 წლისა.

ანაზღაურების გარეშე შვებულების აღებისას, დამსაქმებლის წინასწარ გაფრთხილების ვალდებულება

ანაზღაურების გარეშე შვებულების აღებისას, თქვენ გაკისრიათ ვალდებულება, **2 კვირით ადრე** გააფრთხილოთ დამსაქმებელი შვებულების აღების შესახებ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც გაფრთხილება შეუძლებელია გადაუდებელი სამედიცინო ან ოჯახური პირობების გამო.

ანაზღაურებადი შვებულების გადატანის გამონაკლისი შემთხვევები

თუ მიმდინარე წელს, ანაზღაურებადი შვებულების მიცემამ, შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს სამუშაოს ნორმალურ მიმდინარეობაზე, ანაზღაურებადი შვებულების გადატანა მომავალ წლისთვის შეიძლება.

გახსოვდეთ!

1. აღნიშნული, დასაშვებია მხოლოდ თქვენი თანხმობით.
2. აკრძალულია არასრულწლოვნის ანაზღაურებადი შვებულების გადატანა მომდევნო წლისთვის.
3. აკრძალულია ანაზღაურებადი შვებულების გადატანა ზედიზედ, 2 წლის განმავლობაში.

სასწავლო შვებულება კვალიფიკაციის ასამაღლებლად

თუკი თქვენ მუშაობთ საჯარო სამსახურში, 5 წელიწადში ერთხელ, თანამდებობრივი სარგოს შენარჩუნებით, შეგიძლიათ გამოიყენოთ კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, **სასწავლო შვებულება 3 თვემდე ვადით.**

შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო

ორსულობისა და ბავშვის მოვლის პერიოდში, ქალი სარგებლობს დამატებითი უფლებებით.

დასაქმებულ ქალს, თავისი მოთხოვნის საფუძველზე, ეძლევა შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო – **477 კალენდარული დღის ოდენობით.** კანონმდებლობის მიხედვით, ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო, შვებულებიდან ანაზღაურებადია **126 კალენდარული დღე**, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში – **140 კალენდარული დღე.** შვებულება, დასაქმებულს, თავისი შეხედულებისამებრ შეუძლია გადაანაწილოს ორსულობისა და მშობიარობის შემდგომ პერიოდებზე.²

² „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი, მუხლი 41, ასევე შრომის კოდექსი, მუხლი 27.

შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო

თუკი თქვენ იშვილეთ ერთ წლამდე ასაკის ბავშვი, თქვენი მოთხოვნის საფუძველზე, მოგეცემათ **შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო**. მისი ხანგრძლივობა, – ბავშვის დაბადებიდან, 365 კალენდარული დღის ოდენობით.³ ამ შვებულებიდან, ანაზღაურებადია 70 კალენდარული დღე.

დამატებითი შვებულება გავშვის მოვლის გამო

ხშირ შემთხვევაში, ბავშვის მოვლა, თქვენი მხრიდან, დამატებით ყურადღებას და დროს მოითხოვს. ამასთან დაკავშირებით, გათვალისწინებულია დამატებითი **შვებულება ბავშვის მოვლის გამო**.

ქალს, თავისივე თხოვნით, უწყვეტად ან ნაწილ-ნაწილ, ეძლევა ანაზღაურების გარეშე შვებულება ბავშვის მოვლის გამო – 12 კვირის ოდენობით. აღნიშნული შვებულება ეძლევა მანამდე, სანამ ბავშვს შეუსრულდება 5 წელი, – წელიწადში, არანაკლებ 2 კვირისა. აღნიშნული წესი, თქვენზე ვრცელდება, მიუხედავად დანესებულების ხასიათისა და ტიპისა.

გახსოვდეთ! ბავშვის მოვლის გამო, დამატებითი შვებულება შეიძლება მიეცეს ნებისმიერ პირს, რომელიც ფაქტობრივად, უვლის ბავშვს – მამას, ბებიას, ბაბუას და ა.შ.

ორსულობის, მშობიარობისა და გავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, შვებულებაების ანაზღაურება და კომპენსაციის საკითხები.⁴

1. დახმარებისა და კომპენსაციის დაფინანსების წყარო

მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, დახმარება გაიცემა სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ, მაგრამ **არა უმეტეს 600 ლარისა**, ხოლო კომპენსა-

³ შრომის კოდექსი, მუხლი 28.

⁴ აღნიშნული წესი, დარეგულირებულია 2006 წლის 25 აგვისტოს, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით № 231/6 – „ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, შვებულების ანაზღაურების წესი“.

ცია – იმ დანესებულების მიერ, სადაც თქვენ მუშაობთ, მისთვის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, კანონით გამოყოფილი თანხებიდან. თუკი თქვენ დასაქმებული ბრძანდებით იმ დანესებულებებში, რომლებზეც არ ვრცელდება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი, შრომითი ხელშეკრულების დადების დროს, ან შემდგომ, თქვენ გაქვთ შეთანხმების უფლება, **დამატებითი ანაზღაურების შესახებ.**

2. დახმარებისა და კომპენსაციის მისაღებად გასავლელი პროცედურები

თქვენთვის დახმარების გაცემის საფუძველს წარმოადგენს ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, თქვენზე შევსებული საავადმყოფო ფურცელი, ხოლო ახალშობილის შვილად აყვანის შემთხვევაში – ასევე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილება. აღნიშნულის მისაღებად, თქვენ უნდა მიმართოთ განცხადებით ადმინისტრაციის სახელზე. თქვენი განცხადების საფუძველზე, დამსაქმებელი ან საჯარო დანესებულება, შეავსებს საავადმყოფო ფურცლის შესაბამის ნაწილს და შემდგომში, დაფინანსების განაცხადთან და ზემოთმითითებულ საბუთებთან ერთად, უგზავნის სააგენტოს:

1. საავადმყოფო ფურცელი ასლთან ერთად, ხოლო შვილად აყვანის შემთხვევაში, – შვილების შესაბამისი დოკუმენტი ასლთან ერთად (დედნების დაკარგვის შემთხვევაში, მისი დუბლიკატი და მათი ასლები);
2. თქვენი პირადობის მოწმობის ასლი;
3. დაფინანსების განაცხადი, 3 ეგზემპლარად, რომელიც დამოწმებული უნდა იყოს დამსაქმებლის ან საჯარო დანესებულების ბეჭდით (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), აგრეთვე ხელმძღვანელისა და ბუღალტრის ხელმოწერებით;
4. საბანკო დანესებულების მიერ გაცემული დოკუმენტი, თქვენი პირადი საბანკო ანგარიშის შესახებ (ასეთის არსებობის შემთხვევაში).

3. დახმარებისა და კომპენსაციის ოდენობის გაანგარიშება

თუკი თქვენ ბრძანდებით **საჯარო სამსახურში დასაქმებული**, გასაცემი დახმარების ოდენობის გაანგარიშების ბაზას, თქვენთვის წარმოადგენს ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის ან ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, **შვებულებაში გასვლამდე, წინა თვის თანამდებობრივი სარგო.**

დანარჩენი სახის დასაქმებულისთვის, გასაცემი დახმარების ოდენობის გაანგარიშების ბაზას წარმოადგენს შრომითი ხელშეკრულებით განსაზღვრული შრომის ანაზღაურება. თუკი თქვენი შრომითი ხელშეკრულებით არ არის განსაზღვრული შრომის ანაზღაურების ოდენობა, ამ შემთხვევაში, დახმარების გაანგარიშების ბა-

ზას წარმოადგენს შვებულების პერიოდამდე, უკანასკნელი 3 თვის განმავლობაში დარიცხული საშუალო შრომის ანაზღაურება.

იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ **გამომუშავებაზე მუშაობთ**, დახმარების ოდენობის გაანგარიშების ბაზას წარმოადგენს შვებულების პერიოდამდე, უკანასკნელი 3 თვის განმავლობაში, საშუალო თვიური შრომის ანაზღაურება. თუკი თქვენ ჯერ არ გაგაჩნიათ მოცემულ დამსაქმებელთან სამი თვის მუშაობის სტაჟი, საშუალო თვიური შრომის ანაზღაურება გამოითვლება მოცემულ დამსაქმებელთან, შესაბამისი პროფესიისა და კვალიფიკაციის დასაქმებულისთვის გადახდილი საშუალო თვიური შრომის ანაზღაურებიდან.

გახსოვდეთ! თქვენი დახმარების ოდენობის გამოანგარიშებისას, მხედველობაში არ მიიღება:

1. ერთდროული სახის დახმარებები, პრემიები და მატერიალური ჯილდოები;
2. ზეგანაკვეთური ანაზღაურება და დანამატები;
3. ერთჯერადი სამუშაოს ანაზღაურება, რომელიც არ წარმოადგენს ძირითადი სამუშაოსთვის მიღებულ გასამრჯელოს.

საავადმყოფო ფურცლის დახურვის შემთხვევაში, ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, **შვებულება არ ანაზღაურდება**. შვებულება არ ანაზღაურდება ასევე, თუ თქვენ, შვილად აყვანის შემთხვევაში, სასამართლო **გადანყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 6 თვის განმავლობაში**, არ მიმართეთ შესაბამისი დახმარების მისაღებად.

თუკი თქვენ დაორსულდით: ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ახალშობილის შვილად აყვანისა და ბავშვის მოვლის გამო, დამატებითი შვებულების ან უხელფასო შვებულებაში ყოფნის დროს, თქვენთვის დახმარება და კომპენსაცია ასევე გაიცემა მორიგი ანაზღაურებადი შვებულების მთელ პერიოდზეც. ამ დროს, თუკი გაიზარდა თქვენი თანამდებობრივი სარგო, დახმარების ოდენობა გაანგარიშებული უნდა იქნას ახალი თანამდებობრივი სარგოს მიხედვით.

ორგანიზაციის ან საჯარო დაწესებულების ლიკვიდაციის გამო, დასაქმებულის ან საჯარო სამსახურში დასაქმებულის გათავისუფლების შემთხვევაში, თუ **გახსნილია საავადმყოფო ფურცელი**, დახმარება და კომპენსაცია ანაზღაურდება სრულად.

საჯარო სამსახურში დასაქმებულ ქალს, ორსულობის პერიოდში ჩატარებული სამედიცინო გამოკვლევების გამო, გაცდენილი სამუშაო საათები ჩაეთვლება საპატიოდ, გამოკვლევების ჩატარების დამადასტურებელი დოკუმენტაციის წარმოდგენისას და ასევე შეუნარჩუნდება ხელფასი.

■ შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტა

შრომის უფლება, – კანონით აღიარებული უფლება და ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. მაგრამ, აღნიშნული უფლება არ არის აბსოლუტური და შეიძლება შეწყდეს, ან შეიძლება შეიზღუდოს კონკრეტული მიზეზების გამო. ამიტომ, საჭიროა იმის ცოდნა, თუ რა შემთხვევაშია შეწყვეტა ჩვენი უფლება, ჩვენი ვალდებულება ან შეიძლება განხილული იყოს, როგორც ჩვენი უფლების დარღვევა. ამიტომ, საჭიროა გათავისუფლების საფუძვლების სწორი ცოდნა.

შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტა, შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა საფუძვლით.

1. საკუთარი ინიციატივის საფუძველზე

ამ შემთხვევაში, თქვენ, საკუთარი ინიციატივით, თავისუფლდებით სამსახურიდან. საჭიროა განცხადებით მიმართვა უფლებამოსილი პირის სახელზე (უფროსის) იხილეთ შესაბამისი ფორმა) და რეზოლუციის დადების შემდეგ, თქვენ ითვლებით გათავისუფლებულად.

2. ვადის გასვლასთან დაკავშირებით, ან კონკრეტული სამუშაოს დასრულების შემთხვევაში

თუკი თქვენი ხელშეკრულება გაფორმებული კონკრეტული ვადით ან კონკრეტული სამუშაოს შესრულების გამო, სამსახურებრივი ურთიერთობა წყდება სამსახურის ვადის გასვლის მეორე დღეს. თუკი ხელშეკრულება გაფორმებულია კონკრეტული ვალდებულებების შესრულების გათვალისწინებით, – კონკრეტული ვალდებულებების შესრულების მეორე დღეს. შეიძლება თქვენი ხელშეკრულების ვადის გაგრძელებაც. ამ შემთხვევაში, თქვენ არ თავისუფლდებით სამსახურიდან.

არ დაგავინდეთ! სამსახურიდან შეიძლება გაათავისუფლოს იმ პირმა ან დანესებულებამ, რომელსაც თქვენი სამსახურში მიღების უფლება აქვს. ანუ, თუკი გათავისუფლების ბრძანება გაცემულია იმ პირის მიერ, ვისაც არ აქვს კადრების აყვანის უფლებამოსილება, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ არ ხართ გათავისუფლებული. მაგალი-

თად, უფროსის მოვალეობის შემსრულებელს, ხშირ შემთხვევაში, არ გააჩნია აღნიშნული უფლება. ამის გამო, მის მიერ განხორციელებული თანამდებობიდან გათავისუფლება, კანონიერი ვერ იქნება.

3. სამსახურიდან გათავისუფლება დაკავებულ თანამდებობასთან შეუსაბამობის გამო

ზოგიერთ შემთხვევაში, საჯარო სამსახურში, დასაქმებულის მიმართ სპეციალური მოთხოვნების დანესების გამო, შეიძლება გაათავისუფლონ სამსახურიდან დაკავებულ თანამდებობასთან შეუსაბამობის გამო.

რა შეიძლება გახდეს სამსახურიდან გათავისუფლების მიზეზი?

- მაგალითად, გამოსაცდელი ვადის ან ატესტაციის არადაამაკმაყოფილებელი შედეგები; **ან**
- სახელმწიფო ენის არადაამაკმაყოფილებელი ცოდნა და სამსახურში ნორმალური ურთიერთობის შეუძლებლობა; **ან**
- ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამსახურებრივი მოვალეობების სათანადოდ შესრულების შეუძლებლობა; **ან**
- არადაამაკმაყოფილებელი პროფესიული ჩვევების გამო.

4. გათავისუფლება დისციპლინური გადაცდომისათვის

თუკი თქვენ **საჯარო სამსახურში დასაქმებული** ბრძანდებით, თქვენი გათავისუფლება შეიძლება მოხდეს დისციპლინური გადაცდომისათვის – იმ შემთხვევაში, თუ არღვევს სამსახურებრივ მოვალეობას. თუკი თქვენ **უხეშად დაარღვევთ** შრომით ხელშეკრულებას ან შინაგანანესს, მაშინ თქვენი გათავისუფლება დასაშვებია დისციპლინური პასუხისმგებლობის მოქმედების გარეშე. სამსახურიდან თქვენი გათავისუფლება მოხდება შესაბამისი დოკუმენტის გაცნობის დღიდან.

საჯარო სამსახურში დასაქმებული, თუ თვითნებურად, 5 დღეზე მეტი ხნით მიატოვებს სამსახურს, გათავისუფლებულად ჩაითვლება სამსახურის თვითნებურად დატოვების მეორე სამუშაო დღიდან.

5. სამსახურიდან გათავისუფლება დანესებულების ლიკვიდაციის გამო

საჯარო დანესებულების ან დამსაქმებელი იურიდიული პირის ლიკვიდაციის გამო, ავტომატურად დგება გათავისუფლების საკითხი.

6. დანესებულების რეორგანიზაცია. სამსახურიდან გათავისუფლება შემცირებასთან დაკავშირებით

საჯარო დაწესებულების რეორგანიზაცია არ ქმნის საფუძველს თქვენს გასათავისუფლებლად. მაგრამ, შტატების შემცირების დროს, ბუნებრივია, სამუშაო ადგილების შემცირების გამო, დაკავებული მუშაკების რაოდენობის შემცირებაც ხდება.

რას წარმოადგენს რეორგანიზაცია?

რეორგანიზაცია – გარდაქმნა, შერწყმა, მიერთება, შემცირება.

კანონის მიხედვით, **საჯარო სამსახურში დასაქმებული**, შეიძლება გაათავისუფლონ სამსახურიდან დაწესებულების შტატებით გათვალისწინებულ თანამდებობათა შემცირებისას. ამ შემთხვევაში, თქვენ, გაფრთხილების ვადის გასვლის შემდგომ თავისუფლდებით. თუკი თქვენ თანახმა იქნებით, იმუშავოთ სხვა თანამდებობაზე, თქვენ არ გაათავისუფლდებით სამსახურიდან. თუკი შემცირების გამო დგება გათავისუფლების საკითხი, მხედველობაში შეიძლება მიღებული იყოს სხვა ფაქტორებიც, – მაგალითად, ჩატარებული ატესტაციის შედეგები, თქვენი სამუშაო სტაჟი, კვალიფიკაცია და სხვა. სამსახურიდან გათავისუფლება ხდება დაწესებულების საქმიანობის შეწყვეტის დღიდან.

გახსოვდეთ! დაწესებულების დაქვემდებარების შეცვლა, არ წარმოადგენს სამსახურიდან გათავისუფლების საფუძველს. რეორგანიზაცია, ყოველთვის არ არის გათავისუფლების საფუძველი.

მაგალითად, განყოფილების ან მთლიანად სამსახურის ქვემდებარეობის შეცვლა, არ წარმოშობს გათავისუფლების საფუძველს. ამ შემთხვევაში, თუკი სახეზე არ არის შტატების შემცირება, ფაქტობრივად, სამუშაო ადგილების რაოდენობა იგივე რჩება.

7. გათავისუფლება ხანგრძლივი შრომისუუნარობის გამო

თქვენი გათავისუფლება შეიძლება მოხდეს ავადმყოფობის ან დასახიჩრების გამო, სამსახურში **ზედიზედ ოთხი თვის**, ან კალენდარული წლის მანძილზე, **ექვსი თვის გამოუცხადებლობის გამო**. ამ შემთხვევაში, **საჯარო სამსახურში დასაქმებული**, შეიძლება გაათავისუფლონ სამსახურიდან მხოლოდ დროებითი შრომისუუნარობის ფურცლის მოქმედების პერიოდში. თქვენი სამსახურებრივი ურთიერთობა, თუკი სამსახურთან დაკავშირებით დროებით შრომისუუნარო გახდით, შეჩერდება გამოჯანმრთელებამდე ან ინვალიდობის დადგენამდე. თქვენ შეგინარჩუნდებათ

თანამდებობა. სამსახურიდან გათავისუფლება, შესაბამის დოკუმენტში, მითითებული დღიდან მოხდება.

სხვა დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში დასაქმების შემთხვევაში, ხანგრძლივი შრომისუუნარობად ჩაითვლება, თუკი შრომისუუნარობის ვადა, **ზედიზედ 30 კალენდარულ დღეს აღემატება, ან 6 თვის განმავლობაში, საერთო ვადა 50 კალენდარულ დღეს აღემატება.** ამ დროს, თქვენს მიერ შეიძლება გამოყენებული იყოს ასევე ყოველწლიური შვებულების საშუალება. შრომითი ხელშეკრულებით, სხვა პირობის გათვალისწინებაც შეიძლება.

8. გათავისუფლება ასაკის გამო

60 წლის ასაკს მიღწევა, ქალისთვის, პენსიაზე გასვლის საფუძველს წარმოადგენს. აღნიშნულ შემთხვევაში, საჭიროა კანონმდებლობით დადგენილი წესით, საპენსიო უზრუნველყოფის მოთხოვნით მიმართვა (იხილეთ თავი სოც. უზრუნველყოფა).

9. გათავისუფლება გამამტყუნებელი განაჩენის ძალაში შესვლის გამო

საჯარო სამსახურში დასაქმებული, სამსახურიდან თავისუფლდება სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის გამო, რომლის თანახმადაც მას შეეფარდა სასჯელი, განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის, ან სასჯელი, რომელიც გამორიცხავს სამსახურის გაგრძელებას. გათავისუფლდება ხდება სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლიდან, მეორე დღეს.

სხვა სახის დაწესებულებებში, სადაც არ ვრცელდება „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოქმედება, დასაქმების დროს, სასამართლო განაჩენის ან გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლა, რომელიც სამუშაოს შესრულების შესაძლებლობას გამორიცხავს, შეიძლება ასევე გახდეს შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტის საფუძველი.

10. გათავისუფლება სამსახურში მიღებისას დადგენილი მოთხოვნების დარღვევისთვის

თუკი თქვენ **საჯარო სამსახურში დასაქმებული ბრძანდებით** და თქვენი თანამდებობაზე არჩევის ან დანიშვნის დროს, კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნები დაირღვა, აღნიშნული შეიძლება გათავისუფლების საფუძველი გახდეს, თუ გათავისუფლების საფუძველი ვერ **აღმოიფხვრა.** მაგალითად, საეჭვო გახდა ერთ-ერთი წარდგენილი საბუთის ნამდვილობა, რასთან დაკავშირებითაც დაინყო შესაბამისი პროცედურა, მაგალითად, საბუთის სიყალბის დადგენასთან დაკავშირებით.

11. გათავისუფლება სხვა დაწესებულებაში გადასვლასთან დაკავშირებით

საჯარო სამსახურში დასაქმებულის შემთხვევაში, თქვენ თანამდებობიდან თავისუფლდებით სხვა თანამდებობაზე არჩევის ან დანიშვნის დღეს.

გახსოვდეთ! თუკი თქვენ აგირჩიეს ან დაგნიშნეს სხვა შესაბამის სახელმწიფო თანამდებობაზე, თქვენ არ წყვეტთ სამსახურებრივ ურთიერთობას სახელმწიფოსთან.

12. გათავისუფლება მოქალაქეობის შეცვლის გამო

თქვენ სამსახურიდან გათავისუფლდებით, თუკი თქვენ **საჯარო სამსახურში დასაქმების** შემდგომ, ნებისმიერი სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობას მიიღებთ. კერძო ან სხვა სახის დაწესებულებაში დასაქმების დროს, მოქალაქეობის შეცვლა, გათავისუფლების საფუძველს არ წარმოადგენს, თუკი ხელშეკრულებით, წინასწარ არ არის გათვალისწინებული აღნიშნული. შეზღუდვა მოქალაქეობის შეცვლაზე, კერძო დაწესებულებაში, დასაქმებულის მიმართ, დასაბუთებულ ხასიათს უნდა ატარებდეს და არ უნდა ჩაგაყენოს კაბალურ პირობებში, ვინაიდან მოქალაქეობის შერჩევა, ადამიანის ერთ-ერთი ძირითადი უფლებაა.

13. გათავისუფლება გარდაცვალების გამო

გარდაცვალების შემთხვევაში, მეორე დღიდან, შრომითი ურთიერთობა ითვლება შეწყვეტილად.

თქვენი შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტის საფუძველი, ასევე შეიძლება გახდეს:

შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული **სამუშაოს შესრულება**, თუ ხელშეკრულება შედგენილია კონკრეტული სამუშაოს შესრულების გამო, მაგალითად, ერთი ენიდან მეორე ენაზე თარგმნის გაკეთება, რისი დამთავრების შემდეგ, ავტომატურად წყდება ნებისმიერი ვალდებულება თქვენსა და მეორე მხარეს შორის.

ერთ-ერთი მხარის მიერ შრომითი **ხელშეკრულების პირობების დარღვევა**, ასევე შეიძლება გახდეს **ხელშეკრულების მოშლის საფუძველი**, როგორც აღებული ვალდებულების არასათანადო, ან არაჯეროვანი შესრულება (მაგალითად, არაპროფესიონალურად, არასრულად, ვადების დარღვევით დავალების შესრულება);

ხელშეკრულების **ორივე მხარეთა ურთიერთშეთანხმება** – კონკრეტული დროის გასვლის შემდეგ, მხარეებს არ სურთ აღნიშნული ხელშეკრულების გაგრძელება.

როგორ ხდება სამსახურიდან გათავისუფლება?

გათავისუფლების შემთხვევაში, დაცული უნდა იყოს სპეციალური მოთხოვნები.

1. გაფრთხილება გათავისუფლების შესახებ.

საჯარო სამსახურში დასაქმების დროს, თქვენ, **ერთი თვით** ადრე უნდა გეცნობოთ **დანესებულების ლიკვიდაციის, თანამდებობის შემცირების, ატესტაციის არადა-მაკმაყოფილებელი შედეგების ან ასაკის გამო**, სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ. **ხანგრძლივი შრომისუნარობის გამო** გათავისუფლების შესახებ, თქვენ წერილობით უნდა მიიღოთ გაფრთხილება გათავისუფლებამდე **2 კვირით ადრე მინც.**

თუ დარღვეულია აღნიშნული ვადა, **თქვენ უფლება გაქვთ**, მოითხოვოთ ხელფასი ყოველი გადაცილებული დღისთვის.⁵ გათავისუფლებაზე უარის თქმა, თუ **თქვენ** გაფრთხილებული ბრძანდებით სათანადო წესით, შეიძლება მხოლოდ თქვენი წერილობითი თანხმობით. უარის შემთხვევაში, **საჯარო სამსახურში დასაქმებული**, თავისუფლდება სამსახურიდან იმავე საფუძვლით და ეძლევა კანონით გათვალისწინებული კომპენსაცია (იხილეთ შემდგომი ქვეთავი და დისკზე არსებული სასამართლო ფორმები).

სხვა სახის დანესებულებებში, ანუ რომელზეც არ ვრცელდება საჯარო სამსახურის მოთხოვნები, თუკი შრომითი ხელშეკრულების მოშლის ინიციატორი დასაქმებულია, იგი ვალდებულია გააფრთხილოს დამსაქმებელი **არანაკლებ 30 კალენდარული დღით ადრე, წერილობითი შეტყობინებით**. შრომითი ხელშეკრულებით, შეიძლება იყოს დადგენილი სხვა წესიც.

2. სამსახურიდან გათავისუფლების კომპენსაცია

თუკი შრომითი ხელშეკრულება დამსაქმებლის ინიციატივით წყდება, დასაქმებულს მიეცემა **არანაკლებ ერთი თვის შრომის ანაზღაურება** (დანესებულებებში, რომელზეც არ ვრცელდება საჯარო სამსახურის მოთხოვნები).

დანესებულების ლიკვიდაციის ან შტატების შემცირების გამო, სამსახურიდან გათავისუფლებისას, **საჯარო სამსახურში დასაქმებულს**, კომპენსაციის სახით ეძლევა **2 თვის თანამდებობრივი სარგო**.

⁵ „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი, მუხლი 108.

საჯარო სამსახურში დასაქმების დროს, **დანესებულების ლიკვიდაციის, თანამდებობის შემცირების, ატესტაციის არადამაკმაყოფილებელი შედეგების, ან ასაკის გამო** გათავისუფლების თაობაზე გაფრთხილების ვადის დარღვევის შემთხვევაში, ასევე ეძლევა ხელფასი, ყოველი გადაცილებული დღისთვის.

ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ხანგრძლივი შრომისუუნარობის, სამხედრო ან ალტერნატიულ სამსახურში განწვევის ან ატესტაციის შედეგების გამო სამსახურიდან განთავისუფლების შემთხვევაში, **საჯარო სამსახურში დასაქმებულს**, ეძლევა კომპენსაცია ერთი თვის თანამდებობრივი სარგოს ოდენობით.

ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ხანგრძლივი შრომისუუნარობის გამო, სამსახურიდან განთავისუფლების შემთხვევაში, საჯარო სამსახურში დასაქმებულს, ეძლევა კომპენსაცია **1 თვის თანამდებობრივი სარგოს** ოდენობით.⁶

სამსახურიდან განთავისუფლება ფორმდება ბრძანებით, განკარგულებით ან დადგენილებით.

სამსახურიდან გათავისუფლების გამომრიცხავი გარემოებები

გახსოვდეთ! საჯარო სამსახურში დასაქმებული ქალი, არ შეიძლება განთავისუფლდეს სამსახურიდან ორსულობის, ან ბავშვის 3 წლის ასაკამდე აღზრდის პერიოდში, შტატების შემცირების, ხანგრძლივი შრომისუუნარობის ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის, აგრეთვე ატესტაციის შედეგების გამო.

გათავისუფლების გამომრიცხავი გარემოებები სამსახურებრივი ურთიერთობის შეჩერების პერიოდში

შრომითი ურთიერთობის შეჩერებისას, დაუშვებელია შრომითი ხელშეკრულების მოშლა. **რა არის შრომითი ურთიერთობის შეჩერების ცნება?** შრომითი ურთიერთობის შეჩერება არის შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაოს დროებით შეუსრულებლობა, რომელიც არ იწვევს შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტას. ამ დროს თქვენ, ფაქტობრივად, არ ასრულებთ თქვენს სამსახურებრივ ვალდებულებებს, თუმცა ამ დროს, დასაქმებულად ითვლებით.

⁶ „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი, მუხლი 109.

შრომითი ურთიერთობის შეჩერების საფუძვლებია:

1. ანაზღაურების გარეშე შვებულება; 2. ანაზღაურებადი შვებულება; 3. აქტიური ან/და პასიური საარჩევნო უფლების განხორციელება (საქართველოს მოქალაქის უფლება, აირჩიოს მაგალითად, პრეზიდენტი ან საკრებულო, ასევე უფლება, – არჩეული იქნეს აღნიშნულ ორგანოებში); 4. საგამოძიებო, პროკურატურის ან სასამართლო ორგანოებში გამოცხადება (მაგალითად, დაგვიდახეს აღნიშნულ ორგანოებში მონაწილეობის მისაცემად, ან თქვენს პირად საქმეზე. აღნიშნული გამოცხადება უნდა მოხდეს ან შესაბამისი უწყების მიღების საფუძველზე, ან ტელეფონის საშუალებით. ამასთანავე, გამოცხადებისას, უნდა იყოს განმარტებული კონკრეტული გამოცხადების მიზეზი, ადგილი, დრო, საქმის ხასიათი და თქვენი სტატუსი აღნიშნულ საქმეში);

5. შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო, შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო და დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო;

6. ოჯახში, ძალადობის მსხვერპლის, თავშესაფარში ან/და კრიზისულ ცენტრში მოთავსება (იხ. ასევე თავი „ოჯახური ძალადობა“), მაგრამ არა უმეტეს 30 კალენდარული დღისა, წელიწადში;

7. დროებითი შრომისუუნარობა, თუ მისი ვადა არ აღემატება ზედიზედ, 30 კალენდარულ დღეს, ან 6 თვის განმავლობაში, საერთო ვადა არ აღემატება 50 კალენდარულ დღეს;

8. კვალიფიკაციის ამაღლება, პროფესიული გადამზადება ან სწავლა, რომლის ხანგრძლივობა, წელიწადში, არ უნდა აღემატებოდეს 30 კალენდარულ დღეს;

9. დაწესებულებებში, რომელზეც არ ვრცელდება საჯარო სამსახურის მოთხოვნები, ასევე: გაფიცვა და ლოკაუტი (გაფიცვა და ლოკაუტი არის დავის შემთხვევაში, დასაქმებულის დროებითი ნებაყოფლობითი უარი, შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების მთლიანად, ან ნაწილობრივ შესრულებაზე).

გახსოვდეთ! სამსახურებრივი ურთიერთობის შეჩერების პერიოდში, საჯარო სამსახურში დასაქმებულს, უნარჩუნდება თანამდებობრივი სარგო, დანამატები ან ეძლევა სხვაგვარი კომპენსაცია, მაგალითად, შვებულება ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო; შვებულება ახალშობილის შვილად აყვანის გამო და დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო და ა.შ.

არ ანაზღაურდება! ოჯახში, ძალადობის მსხვერპლის, თავშესაფარში ან კრიზისულ ცენტრში მოთავსების შემთხვევა.

თუკი **საჯარო სამსახურში დასაქმებული**, სამსახურთან დაკავშირებით, **დროებით შრომისუუნარო** გახდა, მას შეუჩერდება მისი სამსახურებრივი ურთიერთობა გამოჯანმრთელების, ან ინვალიდობის დადგენამდე და ასევე, შეუნარჩუნდება თავისი თანამდებობა.

დანესებულებებში, რომელზეც არ ვრცელდება საჯარო სამსახურის მოთხოვნები, შრომითი ურთიერთობის შეჩერების დროს, დასაქმებულს არ მიეცემა შრომის ანაზღაურება, გარდა ზემოთმითებული ანაზღაურებადი შვებულებებისა.

საბოლოო ანგარიშსწორება შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტისას

შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტისას, დამსაქმებელი ვალდებულია, დასაქმებულთან მოახდინოს საბოლოო ანგარიშსწორება, **არა უგვიანეს 7 კალენდარული დღისა**, თუ შრომითი ხელშეკრულებით ან კანონით, სხვა რამ არ არის განსაზღვრული.

არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების მოშლა

თუკი არასრულწლოვანი დასაქმებულია და მუშაობის გაგრძელება ზიანს აყენებს არასრულწლოვნის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან სხვა, მნიშვნელოვან ინტერესებს, არასრულწლოვნის კანონიერ წარმომადგენელს, ან მზრუნველობისა და მეურვეობის ორგანოს, უფლება აქვთ მოითხოვონ არასრულწლოვანთან შრომითი ხელშეკრულების მოშლა.

სამართლებრივი დავა შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტის დროს

განვსაზღვროთ, რა არის დავა? **დავა არის შრომითი ურთიერთობის დროს წარმოშობილი უთანხმოება, რომლის გადაწყვეტაც, შრომითი ხელშეკრულების მხარეთა კანონიერ ინტერესებში შედის.**

როგორ გადავჭრათ წარმოშობილი სადავო ურთიერთობა? სამსახურში, დავის არსებობის შემთხვევაში, თქვენ უფლება გაქვთ:

1. მიმართოთ ადმინისტრაციას შესაბამისი განცხადებით და მოითხოვოთ ინფორმაცია (ახსნა-განმარტება) თქვენი უფლებების დარღვევის თაობაზე;
2. მიმართოთ სასამართლოს.

გახსოვდეთ! დავის განხილვა შეუძლიათ მხოლოდ იმ პირებს და მათ წარმომადგენლებს, რომელთაც უშუალოდ ეხებათ ეს დავა და შესაბამისი უფლებამოსილება აქვთ.

მოთხოვნის უფლება სამსახურიდან უკანონოდ გათავისუფლების შემთხვევაში

საჯარო სამსახურიდან უკანონოდ გათავისუფლების შემთხვევაში, თქვენ უფლება გაქვთ, მოითხოვოთ გათავისუფლების უკანონოდ ცნობა, გათავისუფლების საფუძვლის შეცვლა და ხელფასის ანაზღაურება, სამსახურში იძულებით არყოფნის მთელი პერიოდის განმავლობაში.

თქვენ უფლება გაქვთ, კანონმდებლობით დადგენილი წესით⁷ ერთი თვის განმავლობაში, გაასაჩივროთ სასამართლოში, სამსახურებრივ საკითხებზე გამოცემული ბრძანება, განკარგულება, გადაწყვეტილება, აგრეთვე მოქმედება. ბრძანება, განკარგულება შეიძლება ეხებოდეს ნებისმიერ საკითხს, როგორცაა: გათავისუფლება, გადაყვანა სხვა თანამდებობაზე, შრომითი პირობების დარღვევა და ა.შ.⁸

თუკი თქვენი გათავისუფლების დროს დარღვეულია გათავისუფლების წესი, აღნიშნული, სასამართლოს წესით, თქვენი სამსახურში აღდგენის საფუძველს წარმოადგენს.

სასამართლოს მიერ, სამსახურიდან გათავისუფლებაზე ან გადაყვანაზე გაცემული ბრძანების, განკარგულების ან გადაწყვეტილების არაკანონიერად აღიარების შემთხვევაში, თქვენ დაექვემდებარებით **დაუყოვნებლივ აღდგენას**, თუ თქვენ უარს არ განაცხადებთ აღდგენაზე.

⁷ საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“, მუხლი 112.

⁸ მუხლი 112, 127 „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონი.

დავის განხილვა სხვა სახის დანესეზულეზეზში

იმ დანესეზულეზეზში და ორგანიზაციეზში, რომლებზეც ვრცელდება საქართველოს „შრომის კოდექსის“ მოქმედება, ანუ კერძო საწარმოებში, საზოგადოებრივ ორგანიზაციეზში და სხვა, ინდივიდუალური დავის განხილვა შესაძლებელია შემათანხმებელი პროცედურებით, ინდივიდუალური მოლაპარაკების გზით ან სასამართლოს საშუალებით.⁹

შრომითი დავა წარმოიშობა მხარის მიერ, მეორე მხარისათვის გაგზავნილი წერილობითი შეტყობინებით, უთანხმოების შესახებ. კოდექსის მიხედვით, შრომით ურთიერთობაში, დავის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება გახდეს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, ასევე შრომითი ხელშეკრულების ან შრომის პირობების დარღვევა.

კანონის მიხედვით ითვლება, რომ დავა უნდა გადაწყდეს მხარეთა შორის შემათანხმებელი პროცედურებით. შემათანხმებელი პროცედურების დაწყების შესახებ, მხარე მეორე მხარეს უგზავნის წერილობით შეტყობინებას, რომელშიც ზუსტად უნდა იყოს განსაზღვრული დავის წარმოშობის საფუძველი და მოთხოვნები.

მეორე მხარე ვალდებულია, წერილობითი შეტყობინება განიხილოს და თავისი გადაწყვეტილება წერილობით აცნობოს მხარეს, შეტყობინების მიღებიდან, 10 კალენდარული დღის განმავლობაში.

შემდგომში, წარმომადგენლები ან მხარეები, იღებენ წერილობით გადაწყვეტილებას, რომელიც ხდება არსებული შრომითი ხელშეკრულების ნაწილი.

ვადები

თუ დავის დროს, შეთანხმება ვერ იქნა მიღწეული 14 კალენდარული დღის განმავლობაში, ან თუ მხარემ თავი აარიდა შემათანხმებელ პროცედურებში მონაწილეობას, მეორე მხარეს უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს ან არბიტრაჟს. კანონით არ არის დადგენილი გასაჩივრების კონკრეტული ვადა, მაგრამ შეეცადეთ, რომ კონკრეტული დარღვევის დადგომიდან, არ გაუშვათ 3 წლიანი ვადა (სამწლიანი გასაჩივრების ვადა გათვალისწინებულია სახელშეკრულებო ურთიერთობის დროს. შრომითი ურთიერთობა, სწორედ ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოიშობა).

⁹ საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 47-48.

საიდან აითვლება გასაჩივრების ვადა?

სამართლებრივი აქტების გასაჩივრების ხანდაზმულობის ვადა აითვლება შესაბამისი ბრძანების (განკარგულების) გაცნობის მომენტიდან. ბრძანების გაცნობად ითვლება გათავისუფლების შესახებ ბრძანების პირადად ხელზე მიღება. სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემთხვევაში სარჩელის წარდგენა სასამართლოში არ იწვევს სადავო ბრძანების მოქმედების შეჩერებას.

ხარჯები

სასამართლო წარმოება მოითხოვს გარკვეულ ხარჯებს.

სასამართლო დავის შემთხვევაში, მოსარჩელეს (ვინც ასაჩივრებს), დაეკისრება სახელმწიფო ბაჟის გადახდა. თქვენ გათავისუფლებით სახელმწიფო ბაჟის გადახდისგან, სარჩელებზე ხელფასის გადახდევინების შესახებ და სხვა მოთხოვნებზე, შრომის ანაზღაურების თაობაზე, რომლებიც გამომდინარეობს შრომის სამართლებრივი ურთიერთობიდან. იმ შემთხვევაში, თუკი არ მოხდება გათავისუფლება რომელიმე სხვა საკითხზე შრომითი დავის დროს, მაშინ საქალაქო სასამართლოში, სარჩელის შეტანის დროს, გადასახდელია სახელმწიფო ბაჟი, – 100 ლარის ოდენობით. სააპელაციო სასამართლოსადმი მიმართვის დროს, გადასახდელია 150 ლარი სახელმწიფო ბაჟის სახით. საკასაციო ინსტანციაში გასაჩივრებისას, ბაჟის ოდენობა შეადგენს 300 ლარს. სახელმწიფო ბაჟის გადახდა ხდება შესაბამისი ოდენობის თანხის ჩარიცხვის გზით, სპეციალურად მითითებულ საბანკო ანგარიშზე. თქვენს მიერ, სასამართლოში სარჩელის მოგების შემთხვევაში, აღნიშნული ხარჯი დაგიბრუნდებათ (იხ. ასევე თავი „სამართლებრივი დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო საშუალებები“, სადაც აღწერილია სასამართლოსადმი მიმართვის ზოგადი წესები და პრინციპები, ასევე იხილეთ განცხადებების ნიმუშები თანდართულ დისკზე).

ასევე გაითვალისწინეთ, რომ საჯარო სამსახურიდან გათავისუფლების შემთხვევაში, თქვენ სარჩელით უნდა მიმართოთ რაიონულ (ან საქალაქო) სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიას. სხვა სახის დაწესებულებიდან გათავისუფლების დროს (იმ დაწესებულებიდან, რომლებზეც არ ვრცელდება საჯარო სამსახურის მოთხოვნები), მაგალითად, ქარხნიდან, ბანკიდან, – რაიონული (ან საქალაქო) სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიას.

გახსოვდეთ! სამსახურის სტაჟი დასტურდება დანესებულების მიერ, სათანადოდ გაფორმებული საბუთით (ცნობით), ან შრომის წიგნაკით;

ზოგადი წესის მიხედვით, შრომის წიგნაკი ივსება პირველად დასაქმების შემთხვევაში, 5 დღის ვადაში.

■ ქალი სამენარჩეო სჯეროსა და საზოგადოებრივ ორბანიზაციებში

ისევე როგორც შრომის უფლებაა გარანტირებული კონსტიტუციით, სამსახურის შერჩევაც – თითოეული ადამიანის უფლებაა. თანამედროვე საზოგადოებაში, შესაძლებელია სამსახურის შეთავსება და ერთდროულად რამდენიმე საქმით დაკავება. დღევანდელ დღეს, ქალი წარმატებით ითავსებს სხვადასხვა საქმიანობას ბიზნესში და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მთავარია, არ არსებობდეს კანონით გათვალისწინებული საქმიანობის შეთავსების შეზღუდვები (მაგალითად, საჯარო სამსახურში დასაქმების დროს, ეკრძალება კომერციული საქმიანობის განხორციელება). ქალი აღარ არის მხოლოდ დიასახლისი, ქალი მშვენივრად ართმევს თავს ყველა პროფესიასა და საქმიანობას: ქალი-მეწარმე, ქალი პოლიტიკოსი და ა.შ. მთავარია, საკუთარი შესაძლებლობების სწორად განსაზღვრა.

წინამდებარე თავში, ჩვენ გვსურს, ვისაუბროთ იმ წესებზე, რომლის საშუალებითა და დაცვით, შესაძლებელია, საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზაცია მოხდეს. რა თქმა უნდა, აღნიშნული ჩამონათვალთ საქმიანობის შესაძლებლობები არ იწურება.

თუ თქვენ ძიად ან დამლაგებლად მუშაობთ, ან კერძო პედაგოგიურ საქმიანობას ეწეით, მაშინ თქვენ თვით დასაქმებული ადამიანი ბრძანდებით.

თქვენ ასევე შეგიძლიათ, იურიდიული პირი შექმნათ.¹⁰ იურიდიული პირი შეიძლება სხვადასხვა სახის იყოს.

¹⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, იურიდიული პირი არის განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად შექმნილი, საკუთარი ქონების მქონე ორგანიზებული წარმონაქმნი. იურიდიული პირი თავისი ქონებით, დამოუკიდებლად პასუხს აგებს და საკუთარი სახელით იძენს უფლებებსა და მოვალეობებს, დებს გარიგებებს.

იურიდიული პირი, რომლის მიზანია კომერციული საქმიანობა, „მენარმეთა შესახებ“ კანონის მოთხოვნათა დაცვით უნდა შეიქმნას. თქვენ შეგიძლიათ საკუთარი სანარმოს შექმნა, თუ სილამაზის სალონის, ქალთა ტანსაცმლის ან ფეხსაცმლის მაღაზიის გახსნას აპირებთ, ან კბილის ექიმი ბრძანდებით და თქვენი კაბინეტის გახსნა გსურთ, ან გსურთ საგანმანათლებლო დაწესებულების, ბანკის, სადაზღვევო კომპანიის დაარსება და ა.შ.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, სამენარმეო საქმიანობა არაერთჯერადი საქმიანობაა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიზნით. ამ დროს, თქვენ დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად მუშაობთ, მომსახურებას ეწეით და იღებთ შემოსავალს.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის განმარტებით, სამენარმეო საქმიანობად არ ითვლება ფიზიკური პირების სახელოვნებო, სამეცნიერო, სამედიცინო, არქიტექტურული, საადვოკატო ან სანოტარო, სააუდიტო, საკონსულტაციო (მათ შორის, საგადასახადო კონსულტანტთა), სასოფლო-სამეურნეო ან სატყეო-სამეურნეო საქმიანობა.

მაგრამ, სასოფლო-სამეურნეო და სატყეო-სამეურნეო წარმოება შეიძლება არსებობდეს, როგორც სამენარმეო სუბიექტი. რეგისტრაცია სავალდებულოა, თუ წარმოებაში მუდმივად დასაქმებულია მფლობელის ოჯახის მინიმუმ არანეკრი ხუთი პირი მაინც.

რეგისტრაციამდე, თქვენ უნდა შეარჩიოთ, თუ რა სტატუსით გსურთ დარეგისტრირება.

შემდეგ, მოხდება მათი მენარმეთა და არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში რეგისტრაცია.

„მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, მენარმე სუბიექტები არიან:

1. ინდივიდუალური მენარმე;
2. სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (სპს);
3. კომანდიტური საზოგადოება (კს);
4. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს);
5. სააქციო საზოგადოება (სს, კორპორაცია) და;
6. კოოპერატივი.

მცირე ბიზნესის შექმნის დროს, ყველაზე გავრცელებულია ინდივიდუალური მენარმისა და შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ფორმის გამოყენება. მაგალითად, სააქციო საზოგადოების სახით ბიზნესის შექმნა, შეიძლება ბანკის დაარსების დროს.

ინდივიდუალური მენარმე არ არის იურიდიული პირი. როგორც სუბიექტი, ის წარმოიშობა მხოლოდ მენარმეთა და არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში რეგისტრაციის შედეგად. ინდივიდუალური მენარმე, თავისი სამენარმეო საქმიანობიდან წარმოშობილი ვალდებულებებისთვის, პასუხს აგებს პირადად, თავისი ქონებით. ინდივიდუალური მენარმე, საქმიან ურთიერთობებში, თავის უფლებებს ახორციელებს და მოვალეობებს ასრულებს, როგორც ფიზიკური პირი.

სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, კომანდიტური საზოგადოება, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სააქციო საზოგადოება და კო-ოპერატივი, არის იურიდიული პირის სტატუსის მქონე სანარმოები.

სარეგისტრაციო განცხადების შესავსებად, თქვენ უფლება გაქვთ, გამოიყენოთ სარეგისტრაციო განცხადების სპეციალური ფორმა.

მენარმეთა და არასამენარმეო იურიდიულ პირთა რეესტრს აწარმოებს იუსტიციის სამინისტროს საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო. შესაბამისად, დასარეგისტრირებლად და შემდგომში, რეესტრიდან ამონაწერის მისაღებად, საჯარო რეესტრის ტერიტორიულ სარეგისტრაციო სამსახურს უნდა მიმართოთ.

გახსოვდეთ! სამენარმეო პირის რეგისტრაციამდე, მიმართეთ საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს და გაარკვიეთ, თუ რა სავალდებულო დოკუმენტების ჩამონათვალია საჭირო ამ დროისთვის დასარეგისტრირებლად. რეგისტრაციის განსახორციელებლად, გადასახდელია განსაზღვრული მოსაკრებელი, რაც თქვენ უნდა ჩარიცხოთ სპეციალურად მითითებულ საბანკო ანგარიშზე და განაცხადს დაურთოთ შესაბამისი ქვითარი. ასევე, არსებობს **დაჩქარებული სარეგისტრაციო მომსახურება**, მაგალითად, რეგისტრაცია საბუთების წარდგენისთანავე, რაზეც გადასახდელი გექნებათ სარეგისტრაციო მოსაკრებელი, მომატებული ოდენობით.

მენარმე იურიდიული პირის რეგისტრაციის პირობები

ფიზიკური პირი – ინდივიდუალურ მენარმედ რეგისტრაციისათვის, საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოს წარუდგენს განცხადებას და პირადობის დამადასტურებელ მოწმობას. განცხადებაში უნდა მიეთითოს:

- ა) განმცხადებლის სახელი;
- ბ) ინფორმაცია საწარმოს ადგილსამყოფელის (იურიდიული მისამართის) შესახებ;
- გ) განმცხადებლის პირადი ნომერი;
- დ) განცხადების შევსების თარიღი;
- ე) განმცხადებლის ხელმოწერა.

თუ თქვენ უცხო ქვეყნის მოქალაქე ხართ, მაშინ საქართველოში ინდივიდუალურ მენარმედ რეგისტრაციისთვის, უნდა წარმოადგინოთ ყველა ჩამოთვლილი დოკუმენტი. უცხო ქვეყნის იურიდიული პირის შემთხვევაში, მისი იურიდიულ პირად რეგისტრაციის დამადასტურებელი დოკუმენტები, დამონმებული ან ლეგალიზებული¹¹ უნდა იყოს.

სხვა სახის საწარმოს რეგისტრაციის მოთხოვნის შემთხვევაში, საწარმოს შესაქმნელად, საჭიროა რამდენიმე პარტნიორის ყოლა, ამიტომ თქვენ უნდა წარადგინოთ საწარმოს ყველა პარტნიორის მიერ ხელმოწერილი და სათანადო წესით დამონმებული სარეგისტრაციო განაცხადი. საწარმოს შექმნისას, ასევე თქვენ უნდა გაითვალისწინოთ თითო პარტნიორის ფინანსური წილი პროცენტულად.

რას უნდა მოიცავდეს თქვენი განაცხადი?

განაცხადი უნდა მოიცავდეს:

- 1) საწარმოს სახელწოდებას (საფირმო სახელწოდებას);
- 2) საწარმოს სამართლებრივი ფორმა, რაც თქვენს მიერ არის შერჩეული;
- 3) საწარმოს იურიდიული მისამართი;

¹¹ უცხო სახელმწიფოებში გაცემული დოკუმენტები, საქართველოში ნამდვილად იქნება ცნობილი, თუ ისინი ლეგალიზებულია ან დამონმებულია აპოსტილით. საზღვარგარეთ გაცემულ დოკუმენტებზე, აპოსტილის არსებობის შემთხვევაში, აღარ არის საჭირო მათი ლეგალიზება საქართველოს საკონსულო დაწესებულებების მიერ. ინფორმაცია ლეგალიზაციის პროცედურის თაობაზე, მოიპოვება შემდეგ საიტზე: http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=388&lang_id=GEO.

4) საწარმოს პარტნიორების სახელი და გვარი, მისამართი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და პირადი ნომერი, ხოლო თუ რომელიმე პარტნიორს სხვა ფორმა აქვს, მაშინ მისი საფირმო სახელწოდება, სამართლებრივი ფორმა, იურიდიული მისამართი, რეგისტრაციის თარიღი, საიდენტიფიკაციო ნომერი და მონაცემები მისი წარმომადგენლების შესახებ;

5) საწარმოს ხელმძღვანელის ან ორგანოს დასახელება, ასევე საწარმოში გადანყვეტილების მიღების წესი;

6) საწარმოს ხელმძღვანელობასა და წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირის სახელი და გვარი, საცხოვრებელი ადგილის მისამართი და პირადი ნომერი;

7) თუ საწარმოს წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი რამდენიმე პირი ჰყავს, ისინი ერთად წარმოადგენენ საწარმოს თუ ცალ-ცალკე.

აღნიშნული ინფორმაცია იურიდიული პირის შესახებ, უნდა დაინეროს წესდების (*იხილეთ წესდების ნიმუში დისკზე*) სახით, სადაც შესაბამისად, ყველა მითითებული პირობა აღინიშნება. ბოლო საკანონმდებლო ცვლილებების თანახმად, რეგისტრაციისთვის სავალდებულო ხდება სამენარმეო და არასამენარმეო იურიდიულ პირთა წესდების, როგორც სავალდებულო დოკუმენტის, წარდგენა. წესდება, როგორც ყველა სხვა სარეგისტრაციო დოკუმენტი, ხელმისაწვდომი იქნება ასევე ინტერნეტის საშუალებით.

ასევე, წარსადგენია სხვა დამატებითი ინფორმაცია, საწარმოს კონკრეტული სახეობიდან გამომდინარე.¹²

სარეგისტრაციო განაცხადის სანოტარო წესით დამონმება, სავალდებულო არ არის, თუ თქვენ ყველა დოკუმენტს ხელს მარეგისტრირებელ ორგანოში აწერთ.

თუ დარეგისტრირების შემდგომ, თქვენ გსურთ ცვლილება მოახდინოთ მონაცემებში, მაგალითად მისამართის ან ხელმძღვანელი პირის შეცვლა, ნებისმიერი ცვლილებების რეგისტრაცია სავალდებულოა. როგორც წესი, ნებისმიერი გადანყვეტილება უნდა დაფიქსირდეს ოქმით, სადაც იქნება დაფიქსირებული მიღებული გადანყვეტილება. მონაცემების ცვლილების რეგისტრაციის ვალდებულება ეკის-

¹² თქვენ შეგიძლიათ, შესაბამისი კონსულტაცია გაიაროთ რეგისტრაციის განხორციელებამდე, როგორც იურისტთან, ასევე საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში კონსულტანტთან ან ინფორმაციის მისაღებად გამოიყენეთ შესაბამისი ვებ-გვერდი - მაგალითად, http://www.justice.gov.ge/index.php?lang_id=geo&sec_id=146&info_id=1605.

რება სანარმოს ხელმძღვანელს. ცვლილება ძალაში შედის მხოლოდ სამეწარმეო რეესტრში რეგისტრაციის შემდეგ.

თქვენ უფლება გაქვთ, რეესტრში მიუთითოთ სარეგისტრაციო განაცხადის ცვლილების რეგისტრაციაზე უფლებამოსილი სხვა პირი და მისი უფლებამოსილების ფარგლები, მათ შორის, რა უფლებებში იზღუდება ის.

თუ თქვენი სანარმოს საქმიანობა დაკავშირებულია სურსათის ან ცხოველის საკვების წარმოებასთან, გადამუშავებასთან, დისტრიბუციასთან, რეალიზაციასთან, საკვების წარმოების ობიექტებთან, სარეგისტრაციოდ წარდგენილ დოკუმენტაციაში მისი მითითება სავალდებულოა. ასეთი სანარმოს საქმიანობის რეგისტრაციისათვის, დაწესებულია დამატებითი პირობები, რაც განისაზღვრება ცალკე ინსტრუქციით.

ზოგიერთი სახის საქმიანობა და საქმიანობასთან დაკავშირებული ქმედების განხორციელება საჭიროებს ნებართვას ან ლიცენზიას. ლიცენზია თქვენს მიერ შერჩეული საქმიანობის, ხოლო ნებართვა – კონკრეტული ქმედებების განხორციელების უფლებას გაძლევს. მაგალითად, ბავშვთა კვების პროდუქციის წარმოების ლიცენზია, საბანკო საქმიანობის ლიცენზია, დაზღვევის ლიცენზია, მშენებლობის ნებართვა.

ამის ამომწურავ ჩამონათვალსა და მიღების წესს, არეგულირებს საქართველოს კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“.

გახსოვდეთ! საქმიანობის განხორციელება ლიცენზიის ან ნებართვის გარეშე დასჯადია. თუკი თქვენ არ დაიცავთ აღნიშნულ მოთხოვნას, თქვენ ან დაჯარიმდებით, ან თქვენს მიმართ შეიძლება გამოყენებული იყოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სასჯელი, – მაგალითად, თავისუფლების აღკვეთა, თანამდებობის დაკავებისა ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა და ა.შ..

სანარმოს საქმიანობისათვის, თქვენ შეგიძლიათ ისარგებლოთ სანარმოს ბეჭდითა და ბლანკით. თქვენ ასევე უნდა გახსნათ საბანკო ანგარიში და შეასრულოთ ყველა საგადასახადო დავალება და ვალდებულება თანხებთან მიმართებაში.

თუკი თქვენი საქმიანობის განვითარებისთვის საჭიროა დამატებითი თანხები, თქვენ ასევე შეგიძლიათ, სესხი მიიღოთ ბანკიდან. აღნიშნულის სურვილის შემთხვევაში, სასურველია, კონსულტაცია იურისტთან გაიაროთ.

თქვენი საქმიანობის განხორციელებისას, შეგიძლიათ შექმნათ ფილიალი, აგრეთვე მოახდინოთ თქვენი საწარმოს რეორგანიზაცია (გარდაქმნა, შერწყმა, გაყოფა). საქმიანობის გაგრძელების სურვილის არქონის შემთხვევაში, თქვენ შეგიძლიათ გადაცემა სხვა ადამიანზე (მაგ.: წილის გასხვისებით ან ჩუქების გზით).

ყველა მითითებულ შემთხვევაში, შესაბამისი ცვლილება უნდა დააფიქსიროთ სარეგისტრაციო ორგანოს რეესტრში, განაცხადის შეტანის საფუძველზე, რის შემდეგ ცვლილება ძალაში შედის.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის შიქმნა

თუ თქვენ არ ეწევით სამენარმეო საქმიანობას, თქვენ შეგიძლიათ დარეგისტრირდეთ, როგორც არასამენარმეო იურიდიული პირი.

რა არის არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი?

თუ თქვენ ვინმეს სასარგებლოდ საქმიანობას ახორციელებთ, კერძოდ იცავთ ადამიანის უფლებებს და ამავე დროს, თქვენ არ იღებთ არანაირ თანხას აღნიშნული პირების დასაცავად, ან თქვენი შემოსავლის წყარო არის გრანტები ან შემოწირულობები და ამით ახორციელებთ ქირის გადახდას, საჭირო საკომუნიკაციო, კომუნალური და სხვა სახის გადასახადების დაფარვას, ეს ნიშნავს იმას, რომ თქვენ არასამენარმეო იურიდიული პირი ბრძანდებით. თქვენ შეგიძლიათ, დაარეგისტრიროთ თქვენი დაწესებულება სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის სახით.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეგისტრაციის პირობები

რეგისტრაციას ახორციელებს სამენარმეო და არასამენარმეო პირთა რეესტრი, აღნიშნული არასამენარმეო იურიდიული პირის სავარაუდო მისამართის მიხედვით.

რეგისტრაციის განსახორციელებლად, გადასახდელია განსაზღვრული მოსაკრებელი, რაც თქვენ უნდა ჩარიცხოთ სპეციალურად მითითებულ საბანკო ანგარიშზე და განაცხადს დაურთოთ შესაბამისი ქვითარი. ასევე, არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირისთვის, თქვენ უნდა შეარჩიოთ დასახელება, მაგრამ აღნიშნული დასახელება არ უნდა ემთხვეოდეს არცერთ სხვა არასამეწარმეო იურიდიული პირის დასახელებას.

არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ხელმძღვანელობა შეიძლება განახორციელოს ერთმა (მაგალითად, დირექტორმა), ან რამდენიმე პირმა, (მაგალითად, გამგებამ, მონვევის შემთხვევაში – საერთო კრებამაც). გარდა დამფუძნებელი წევრებისა, თქვენი ორგანიზაცია შეიძლება სხვა წევრებისგანაც შედგებოდეს. წევრობაში მიღების, ასევე წევრობიდან გარიცხვის წესი, განსაზღვრული უნდა იყოს წესდებით.

თქვენ ასევე უნდა გახსნათ საბანკო ანგარიში და შეასრულოთ ყველა საგადასახადო დავალება და ვალდებულება თანხებთან მიმართებაში.

არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეგისტრაცია ხდება განაცხადით.

განაცხადი უნდა შეიცავდეს:

1. ორგანოს დასახელებას, რომელსაც მიმართავთ;
2. თარიღს;
3. განმცხდებლების სახელებსა და გვარებს;
4. ინფორმაციას არასამეწარმეო პირის შესახებ:
  - ა) სახელწოდებას;
  - ბ) მონაცემებს იურიდიული მისამართის შესახებ;
  - გ) საქმიანობის მიზანს;
  - დ) მონაცემებს დამფუძნებლის/წევრის (დამფუძნებლების/წევრების) შესახებ: სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი (რიცხვი, თვე, წელი), მისამართი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და პირადი ნომერი. თუ თქვე-

ნი ერთ-ერთი წევრი ან დამფუძნებელი იურიდიული პირია, – სრული სახელწოდება, სამართლებრივი ფორმა, რეგისტრაციის რეკვიზიტები, წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირი ან პირები;

- ე) მონაცემები არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ხელმძღვანელის ან ხელმძღვანელი ორგანოს შესახებ,
- ვ) შექმნის (არჩევის) წესი და უფლებამოსილების ვადა;
- ზ) მონაცემები არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ხელმძღვანელი პირის შესახებ (სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი (რიცხვი, თვე, წელი), მისამართი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, პირადი ნომერი);
- თ) არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ხელმძღვანელი ორგანოს (ხელმძღვანელი პირის) მიერ გადანყვეტილების მიღების წესი და პროცედურა;
- ი) არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის წარმომადგენლობაზე უფლებამოსილი პირი (პირები), მისი (მათი) არჩევის წესი და უფლებამოსილების ვადა;
- კ) მონაცემები ხელმძღვანელობაზე უფლებამოსილი პირის (პირების) შესახებ (სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი (რიცხვი, თვე, წელი), დაბადების ადგილი, მისამართი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, პირადი ნომერი);
- ლ) არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის წევრად მიღების, წევრობიდან გასვლისა და გარიცხვის წესი, თუ იგი წევრობაზე დაფუძნებული არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირია;
- მ) რეორგანიზაციისა და ლიკვიდაციის შესახებ გადანყვეტილების მიმღები ორგანოს (პირის) დასახელება, გადანყვეტილების მიღების წესი და პროცედურა.

აღნიშნული ინფორმაცია, იურიდიული პირის შესახებ, შეიძლება დაინეროს წესდების სახით, სადაც, შესაბამისად, ყველა მითითებული პირობა აღინიშნება (იხილეთ დისკზე წესდების ნიმუში).

ასევე, განაცხადს უნდა დაერთოს:

1. არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის დამფუძნებლების სანოტარო წესით დამონმებული თანხმობა, იურიდიული პირის შექმნის თაობაზე – ოქმის სახით (*იხილეთ დანართი*);
2. ხელმძღვანელის ხელმოწერის ნიმუში, ნოტარიული წესით გაფორმებული;
3. იურიდიული პირის ადგილსამყოფელის (იურიდიული მისამართის) შესახებ ცნობა, ან მესაკუთრის ნოტარიულად დამტკიცებული თანხმობა აღნიშნული ფართის გამოყოფის თაობაზე, ან ხელშეკრულება აღნიშნული ფართით სარგებლობის შესახებ (მაგალითად, ქირავნობის ხელშეკრულება);
4. სარეგისტრაციო მოსაკრებლის გადახდის დამადასტურებელი ქვითარი.

სავალდებულოა, სარეგისტრაციო დოკუმენტაციის სანოტარო წესით დამონმება, ასევე იგი უნდა იყოს ხელმოწერილი ყველა დამფუძნებლის მიერ.

ზემოაღნიშნული ინფორმაცია ითვლება არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის სარეგისტრაციო ინფორმაციად, რისი შენახვაც ხდება რეესტრში.

შემდგომში, თუ სარეგისტრაციო მონაცემებში საჭირო გახდება ცვლილებების შეტანა, მაგალითად, შეიცვალა ხელმძღვანელი, ან მუშაობის წესი, ან შეიცვალა მისამართი, ნებისმიერი ცვლილება სარეგისტრაციო დოკუმენტაციაში, საჭიროებს რეგისტრაციას. აღნიშნული ცვლილება უნდა გაფორმდეს ოქმით, რომელიც საჭიროებს დარეგისტრირებას.

ცვლილება ძალაში შედის, რეესტრში, მენარმეთა და არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეგისტრაციის მომენტიდან.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიულ პირს, რეგისტრაციაზე და ცვლილებების რეგისტრაციაზე შეიძლება უარი ეთქვას, მაგალითად, თუ რეგისტრაციის შესახებ განცხადებას არ ერთვის გათვალისწინებული დოკუმენტაცია ან აღნიშნული დოკუმენტაცია არასრულადაა წარდგენილი; ან შეტანილი ცვლილებები, ეწინააღმდეგება მოქმედ სამართალს, აღიარებულ ზნეობრივ ნორმებს, ასევე საქართველოს კონსტიტუციურ-სამართლებრივ პრინციპებს. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, სრულყოფილ ჩამონათვალს მოიცავს.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირს ხარვეზის აღმოსაფხვრელად ვადა ეძლევა. თუ ამ ვადაში ხარვეზი არ აღმოიფხვრება, მარეგისტრირებელი ორგანო უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ.

თქვენი საქმიანობის განხორციელებისას, თქვენ ასევე შეგიძლიათ ფილიალის¹³ შექმნა როგორც საქართველოს ფარგლებში, ასევე საქართველოს ფარგლებს გარეთ. ამასთან დაკავშირებით, თქვენ უნდა მიმართოთ სამენარმეო და არასამენარმეო პირთა რეესტრს, ფაქტიური მისამართის მიხედვით, ანალოგიური დოკუმენტებით, რაც თქვენ იურიდიული პირის რეგისტრაციის დროს გამოიყენეთ.

არასამენარმეო იურიდიულ პირს, უფლება აქვს, ეწეოდეს სამენარმეო საქმიანობას, მაგრამ აღნიშნული საქმიანობა არ უნდა ითვლებოდეს შემოსავლის ძირითად წყაროდ.

თუ თქვენი არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის საქმიანობის დროს, თქვენ არსებითად გადახვედით სამენარმეო საქმიანობაზე, მაგალითად თქვენ თქვენი მომსახურების შედეგად, რეგულარულად იღებთ ანაზღაურებას უშუალოდ იმ პირისგან, ვის სასარგებლოთაც მუშაობთ, თქვენ უნდა შეაჩეროთ თქვენი არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის საქმიანობა ან და-რეგისტრირდეთ, როგორც სამენარმეო სუბიექტი.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის საქმიანობის შეჩერება ან აკრძალვა, შეიძლება მოხდეს ასევე სასამართლოს გადაწყვეტილებით, თუ დაინტერესებული პირის მიერ, სასამართლოში, სარჩელი იქნება შეტანილი.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეორგანიზაცია, შეიძლება მოხდეს დაყოფის, გაერთიანების (შერწყმის), გარდაქმნის გზით.

არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის ლიკვიდაცია, შეიძლება მოხდეს რამდენიმე საფუძვლით:

1. დამფუძნებელ-წევრთა გადაწყვეტილებით;
2. სისხლის სამართლის საქმეზე, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე;

¹³ ფილიალი – არის განცალკევებული ქვედანაყოფი, რომელიც მდებარეობს იურიდიული პირის ადგილსამყოფელის გარეთ, სრულად ან ნაწილობრივ წარმოადგენს მას ან ასრულებს მის ფუნქციებს.

3. გაკოტრებისას (გაკოტრება ნიშნავს მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში ყოფნას და გადახდისუუნარობას);

4. რეგისტრაციის გაუქმებით;

ლიკვიდაციის დროს, უნდა დასრულდეს მიმდინარე საქმეები, ყველა ვალი დაკმაყოფილდეს. ხოლო, ლიკვიდაციის შედეგად დარჩენილი ქონების განაწილება, არ შეიძლება მოხდეს არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის დამფუძნებლებს ან წევრების შორის. დარჩენილი ქონება, უნდა გადაეცეს სხვა ანალოგიურ ორგანიზაციას ან ნებისმიერ პირს.

ლიკვიდაციას ახორციელებს სპეცილურად შერჩეული პირი, ან ორგანიზაციის მუშაკი. სისხლის სამართლის საქმეზე, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე, ლიკვიდაციას ახორციელებს სასამართლოს მიერ დანიშნული ლიკვიდატორი.

ლიკვიდაციის შემდგომ, უნდა გაუქმდეს არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირის რეგისტრაცია.

დეტალური ინფორმაცია თქვენ შეგიძლიათ მოიპოვოთ „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონში, საქართველოს საგადასახადო კოდექსში.

არარეგისტრირებული კავშირი (გაერთიანება)

თქვენ შეგიძლიათ იმოქმედოთ ასევე, არარეგისტრირებული კავშირის, გაერთიანების სახით. არარეგისტრირებული კავშირი არ არის იურიდიული პირი. ყველა საკითხი, მაგალითად, საქმიანობის წარმართვა, რეორგანიზაცია, ლიკვიდაცია, ფილიალის შექმნა, დასაგეგმი ქმედებები, განისაზღვრება წევრთა ურთიერთშეთანხმებით. წევრთა საწევრო შენატანები და ამ შენატანებით შეძენილი ქონება, შეადგენს არარეგისტრირებული კავშირის (გაერთიანების) საერთო ქონებას.

საზოგადოებასთან ურთიერთობებში, არარეგისტრირებული კავშირი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს თავისი წევრებით ან საამისოდ უფლებამოსილი პირებით.

თქვენთვის სასარგებლო ინფორმაცია, თქვენ შეგიძლიათ მოიპოვოთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში.

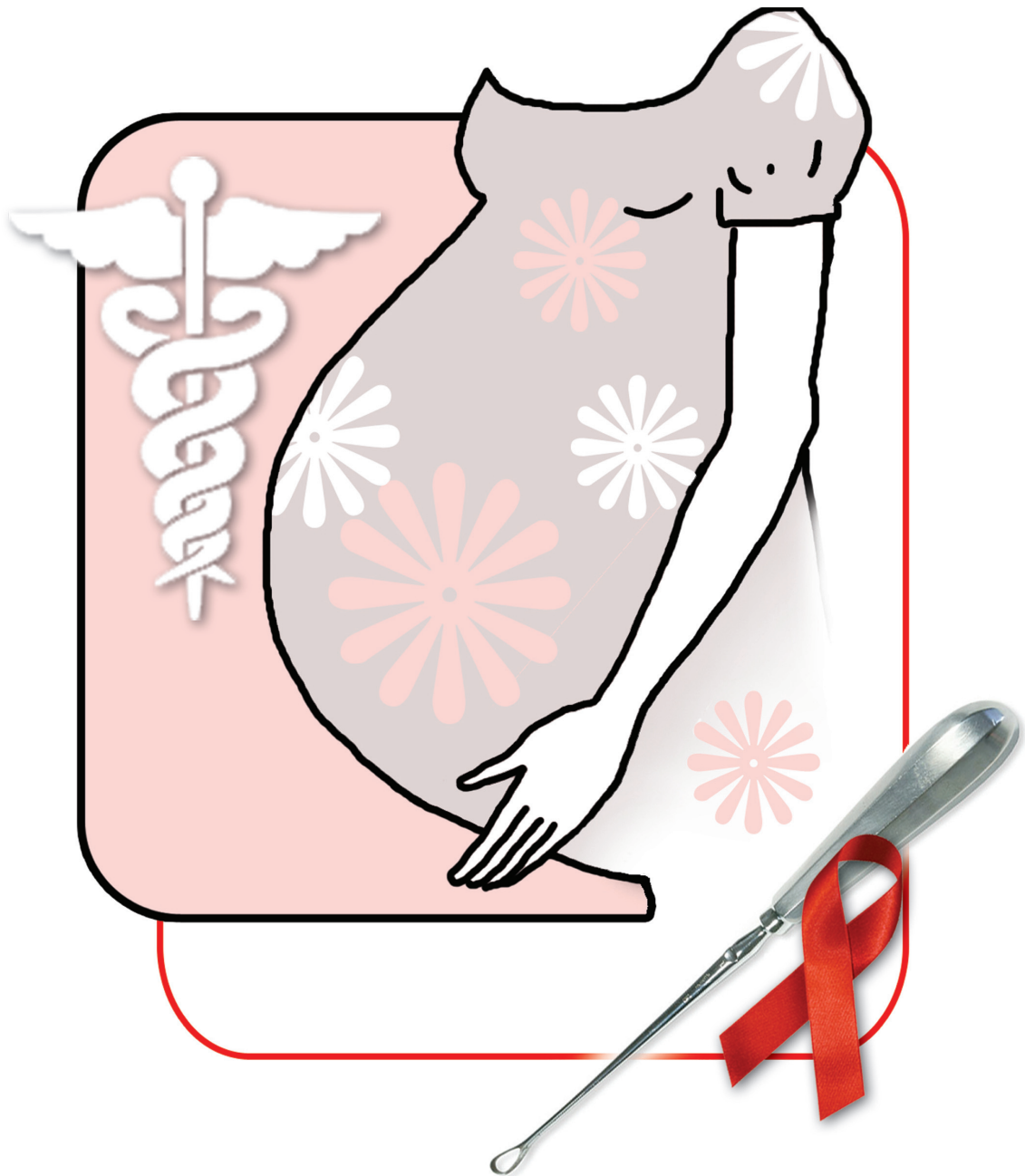
გახსოვდეთ!

1. სამენარმეო და არასამენარმეო საქმიანობის წესების დარღვევა, პასუხისმგებლობას იწვევს. ამიტომ საჭიროა, კანონით განსაზღვრული ყველა წესებისა და პროცედურების დაცვა.
2. ჩვენი რჩევა იქნება, ნებისმიერი პროცედურის დაწყებამდე, ყოველთვის გაიაროთ კონსულტაცია როგორც იურისტთან, ასევე შესაბამის ორგანოში, რისი მეშვეობით მოხდება თქვენი საქმიანობის დარეგისტრირება, შემდგომი მუშაობა და ფუნქციონირება.
3. მთავარია, თქვენი საქმიანობის დაწყებამდე, მკაფიოდ განსაზღვროთ საქმიანობის სახე და ფორმა, რაც საკმაოდ მნიშვნელოვანია შემდგომი ქმედებების კუთხით.
4. თქვენი საქმიანობის განხორციელებისას, შრომითი ურთიერთობები განისაზღვრება შრომის კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნების დაცვით.

წარმატებებს გისურვებთ თქვენს საქმიანობაში!

ქანი და უფცეხან ჯანმრთოთაქმობანო

■ ჯანმრთელობის დაცვის უფლება

ყოველი ჩვენგანი, ცხოვრების გარკვეულ ეტაპზე, პაციენტი ხდება. პაციენტად ითვლება ნებისმიერი პირი, დაბადებიდან გარდაცვალებამდე. ამდენად, მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, თუ რა უფლებები და ვალდებულებები გაგვაჩნია როგორც პაციენტებს, როგორია ჩვენი ურთიერთობა ექიმთან, სამედიცინო დაწესებულებებთან, სადაზღვევო კომპანიებთან. თავდაპირველად, გავარკვიოთ ვინ ჩაითვლება პაციენტად?

საქართველოს კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, გვაძლევს პაციენტის განსაზღვრებას: „ეს არის ნებისმიერი პირი, რომელიც მიუხედავად მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა, სარგებლობს, საჭიროებს ან აპირებს ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის მომსახურებით“ (მუხლი 4).¹ საქართველოს ყველა მოქალაქეს, ასევე საქართველოში მყოფ უცხოელს და მოქალაქეობის არმქონე პირს, უფლება აქვს, სამედიცინო მომსახურების ყველა გამწვევისაგან მიიღოს ქვეყანაში არსებული და დანერგილი პროფესიული და სამომსახურეო სტანდარტების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურება. უფლება ჯანმრთელობაზე, აღიარებულია და დაცულია საქართველოს კონსტიტუციითა და მოქმედი კანონებით: „1. ყველას აქვს უფლება, ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაზღვევით, როგორც ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარების საშუალებით. კანონით დადგენილი წესით, განსაზღვრულ პირობებში, უზრუნველყოფილია უფასო სამედიცინო დახმარება. 2. სახელმწიფო აკონტროლებს ჯანმრთელობის დაცვის ყველა დაწესებულებას, სამკურნალო საშუალებათა წარმოებას და ამ საშუალებებით ვაჭრობას. 3. ყველას აქვს უფლება, ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისთვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი. ყველა ვალდებულია, გაუფრთხილდეს ბუნებრივ და კულტურულ გარემოს. 4. ადამიანის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად, საზო-

1 მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სხვადასხვა კანონში სხვადასხვაგვარად არის განმარტებული პაციენტი, ყველა კანონში მოცემული განსაზღვრება შინაარსობრივად იდენტურია. პაციენტი-პირი, რომელიც მიუხედავად მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა, სარგებლობს სამედიცინო დახმარებით“ საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 3”. პაციენტად იგულისხმება ნებისმიერი მოქალაქე - დაბადების პერიოდიდან სიცოცხლის ბოლომდე. ”პაციენტი-პირი, რომელსაც დადგენილი აქვს ფსიქიკური დაავადების დაიგნოზი და მას უწევს ფსიქიატრიულ დახმარებას” (კანონი ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ. მუხლი 2, 13).

გადოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით, სახელმწიფო უზრუნველყოფს გარემოს დაცვასა და რაციონალურ ბუნებათსარგებლობას. 5. ადამიანს უფლება აქვს, მიიღოს სრული, ობიექტური და დროული ინფორმაცია მისი სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს მდგომარეობის შესახებ“ (საქართველოს კონსტიტუციის 37-ე მუხლი). ყოვლად დაუშვებელია პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, გენეტიკური მემკვიდრეობის, რწმენისა და აღმსარებლობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და ნოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 6).

დისკრიმინაციის აკრძალვა საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ნიშნავს რომ სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობა შეუძლიათ როგორც საქართველოში მცხოვრებ პირებს, ასევე საქართველოში მუდმივად ან დროებით მყოფ უცხოელებს, დევნილებს, ლტოლვილებს. დაავადების მიხედვით, დისკრიმინაციის დაუშვებლობა გულისხმობს, რომ ჯანმრთელ და დაავადებულ ადამიანს, თანაბრად შეუძლია ისარგებლოს სახელმწიფოში არსებული ჯანდაცვის სისტემით. მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, სარგებლობენ ყველა სამედიცინო მომსახურების გამწვევ დანესებულებათა მომსახურებით; არ შეიძლება აივ/მიდსით დაავადებულთა დისკრიმინაცია სამედიცინო მომსახურების დროს, დაუშვებელია ეთნიკურ ან რელიგიურ უმცირესობათა წარმომადგენლებს, უარი ეთქვათ სამედიცინო მომსახურებაზე.

დაუშვებელია დისკრიმინაცია მაშინაც, როდესაც არსებობს სამედიცინო მომსახურებისთვის საჭირო ადამიანთა, ტექნიკური, ფინანსური ან/და სხვა რესურსების დეფიციტი. ამ დროს, პოტენციური პაციენტის შერჩევა ხდება მხოლოდ სამედიცინო კრიტერიუმებით, სხვა ფაქტორების გაუთვალისწინებლად, ანუ დაუშვებელია პაციენტის დისკრიმინაცია.

პაციენტის უფლებების დაცვასა და ექიმ-პაციენტის ურთიერთობებს, საქართველოში, ძირითადად არეგულირებს 16 კანონი.

1. კანონი წამლისა და ფარმაცევტული საქმიანობის შესახებ /17.04.1997/;
2. კანონი სამედიცინო დაზღვევის შესახებ /18.04.1997/;
3. კანონი ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ /30.04.1997/;
4. კანონი სისხლისა და მისი კომპონენტების დონორობის შესახებ /30.04.1997/;

5. კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ /10.12.1997/;
6. კანონი საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ /12.06.1998 – 1.05.1999/;
7. კანონი ბავშვთა ბუნებრივი კვების დაცვისა და ხელშეწყობის, ხელოვნური საკვების მოხმარების შესახებ /09.09.1999/;
8. კანონი ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის შესახებ;
9. კანონი პაციენტის უფლებების შესახებ /05.05.2000/;
10. კანონი აივ ინფექციის/შიდსის შესახებ /17.10.2009/;
11. კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ /26.08.2001/;
12. კანონი სამედიცინო სოციალური ექსპერტიზის შესახებ /07.12.2001 – 07.03.2002/;
13. კანონი ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ /12.05.2002 – 23.03.2003/;
14. სანიტარული კოდექსი /08.05.2003 – 03.06.2003/;
15. კანონი სამედიცინო და ფარმაცევტული საქმიანობის ლიცენზირების შესახებ /08.05.2003 – 01.06.2003/;
16. იოდის, სხვა მიკროელემენტებისა და ვიტამინების დეფიციტით გამოწვეული დაავადებების პროფილაქტიკის შესახებ /25.02.05/.

ჯანმრთელობის უფლებით სარგებლობა, მოიცავს სამედიცინო მომსახურების თანაბრად ხელმისაწვდომობას, რომელიც ხორციელდება სახელმწიფო სამედიცინო პროგრამების საშუალებით.

კანონმდებლობით დაცულია პაციენტის უფლება სამედიცინო მომსახურებაზე, რომლის განხორციელება უნდა მოხდეს გადაუდებლად, რათა არ დაინვალიდეს, გარდაიცვალოს ან მნიშვნელოვნად არ შეერყეს ჯანმრთელობა პაციენტს. თუ ამ შემთხვევებში, სამედიცინო მომსახურების გამწვევს (კლინიკას, სამშობიაროს და სტომატოლოგიურ განყოფილებას და სხვა სახის სამედიცინო დაწესებულებას) არ გააჩნია შესაძლებლობა აღმოუჩინოს პაციენტს საჭირო დახმარება, იგი ვალდებულია, პაციენტს ან მის ნათესავს, ან კანონიერ წარმომადგენელს, მიაწოდოს სრული ამომწურავი ინფორმაცია, თუ სად შეიძლება განხორციელდეს სამედიცინო მომსახურება. სამედიცინო მომსახურების გამწვევს, უფლება არ აქვს, არ აღმოუჩინოს გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება იმ პირს, რომელიც შესაძლებელია, სამე-

დიცინო დახმარების აღმოჩენის გარეშე მოკვდეს, დაინვალიდდეს ან მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა მნიშვნელოვნად გაუარესდეს. ეს ვალდებულება, სამედიცინო პერსონალის პროფესიული მოვალეობებიდან გამომდინარეობს და აგრეთვე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 130-ე მუხლიდან, რომელიც ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, პაციენტის განსაცდელში მიტოვებისთვის.

სახელმწიფო, ასევე უზრუნველყოფს იშვიათი დაავადებების მქონე პაციენტების მკურნალობას, ქვეყანაში აღიარებული და დანერგილი პროფესიული და სამომსახურეო სტანდარტების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურებით.²

პაციენტის უფლებები შედგება ინდივიდუალური და კოლექტიური უფლებებისგან. ინდივიდუალურ უფლებებში იგულისხმება სამედიცინო მომსახურების მიღების პროცესში, თითოეული მოქალაქის პიროვნული ინტერესების, სახელდობრ მისი ავტონომიის, ღირსების პატივისცემა, ოჯახურ თუ სოციალურ მდგომარეობასთან დაკავშირებული გარემოებების გათვალისწინებით. ინდივიდუალურ უფლებებში მოიაზრება:

- ინფორმაციის მიღების უფლება;
- ინფორმირებული თანხმობა;
- პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა და კონფიდენციალურობა;
- მეორე აზრის მოძიების უფლება;
- სამედიცინო პერსონალისა და სამედიცინო დანესებულებების არჩევის უფლება.

ინფორმაციის მიღების უფლება

ნებისმიერ პაციენტს, საქართველოში, უფლება აქვს მიიღოს სრული, ობიექტური, დროული და გასაგები ინფორმაცია იმ ფაქტორების შესახებ, რომლებიც ხელს

² იშვიათ დაავადებებს განეკუთვნება: მწვავე ინტერმიტირებად პორფირია; ადისონის დაავადება; ალსტრომის სინდრომი, ბარტერის სინდრომი, ბეჩეტის სინდრომი, უიპლის დაავადება, ბილიარული ატრეზია, კონის სინდრომი, კრონჰაიტი-კანადის დაავადება, უშაქრო დიაბეტი, გარდნერის სინდრომი, გლუკოზა 6 ფოსფატდეჰიდროგენაზის დეფიციტი, ჰემოქრომატოზი, ჰემოფილია, ინსულინომა, ლაიმის დაავადება, ფენილკეტონურია, ჰომოცისტინურია, ფეოქრომოციტომა, ვილმის სიმსივნე, ვულგარული იხთიოზი, ჰიპოფიზარული ნანიზმი, მუკოვისციდოზი. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის №199/6 2001 წ. 14 მაისის ბრძანება.

უნყოფს მისი ჯანმრთელობის შენარჩუნებას ან უარყოფითად მოქმედებს მასზე. სრული ინფორმაცია ნიშნავს, რომ სამედიცინო მომსახურების გამწვანება ვალდებულა, ამომწურავი ინფორმაცია მიაწოდოს პაციენტს იმ დაავადების, ან ფიზიკური თუ ფსიქიკური მდგომარეობის შესახებ, რომლითაც დაავადებულია ან არსებობს იმის საფრთხე, რომ დაავადდება პაციენტი ან იმ გარემოებათა შესახებ, რომლებმაც შესაძლებელია, უარყოფითად იმოქმედოს მასზე. საქართველოს კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ, პაციენტთა უფლებების შესახებ, გვამცხედს იმ ინფორმაციის ჩამონათვალს, რომელიც უნდა მიენოდოს პაციენტს და/ან მის ახლობლებს, მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, მათ შორის:

ა.ა) განზრახული პროფილაქტიკური, დიაგნოსტიკური, სამკურნალო, სარეაბილიტაციო, პალიატიური ჩარევებისა და მათი ალტერნატიული ვარიანტების, თანმხლები რისკისა და ეფექტიანობის შესახებ;

ა.ბ) სამედიცინო გამოკვლევების შედეგების შესახებ;

ა.გ) განზრახულ სამედიცინო ჩარევაზე, განცხადებული უარის მოსალოდნელი შედეგების შესახებ;

ა.დ) დიაგნოზისა და სავარაუდო პროგნოზის, აგრეთვე მკურნალობის მიმდინარეობის შესახებ;

ბ) ჯანმრთელობის შენარჩუნების ხელშემწყობი ან უარყოფითი ზეგავლენის მომხდენი ფაქტორების შესახებ;

გ) პაციენტისთვის საჭირო სამედიცინო მომსახურების არსებული სახეებისა და მათი გამოყენების შესაძლებლობათა შესახებ, აგრეთვე განეული თუ განზრახული სამედიცინო მომსახურების საფასურისა და მისი ანაზღაურების წესის თაობაზე (კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ. მუხლი 39. 1პ).

ამასთან, პირველი პუნქტის „ა“-„გ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ ინფორმაციას, დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტი, **პაციენტს აწვდის** მხოლოდ მისი თანხმობით, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ინფორმაციის მიუწოდებლობამ, შეიძლება სერიოზული ზიანი მიაყენოს პაციენტის ან/და მესამე პირის ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს, ხოლო პირველი პუნქტის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ ინფორმაციას, დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტი, **არ აწვდის პაციენტს**, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ ინფორმაციის მიწოდება სერიოზულ ზიანს მიაყენებს პაციენტის ჯანმრთელობას. თუ პაციენტი დაჟინებით მოითხოვს ინფორმაციის მიღებას, დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტი ვალდებულია, მიაწოდოს მას ეს ინფორმაცია.

ობიექტური ინფორმაცია გულისხმობს, რომ პაციენტს უნდა მიეწოდოს მართებული სწორი ინფორმაცია მისი მდგომარეობის შესახებ, დროულად და გასაგებ ენაზე ანუ პაციენტის ინტელექტუალური და ფიზიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით. განმარტების მიცემისას, სამედიცინო პერსონალის მიერ, სპეციალური ტერმინები მინიმალურად უნდა იქნას გამოყენებული, რათა გასაგები და ნათელი გახდეს პაციენტისთვის ინფორმაცია.

პაციენტს უფლება აქვს, სამედიცინო მომსახურების გამწვევისგან, მიიღოს შემდეგი სახის ინფორმაცია: სამედიცინო სამსახურების არსებული რესურსების შესახებ, ასევე მისი მიღების სახეების, საფასურისა და ანაზღაურების ფორმების შესახებ; საქართველოს კანონმდებლობითა და სამედიცინო დანესებულებების შინაგანანწესით განსაზღვრული პაციენტთა უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ; სამედიცინო მომსახურების არსებული რესურსებისა და მათი მიღების სახეების, საფასურისა და ანაზღაურების ფორმების შესახებ; განზრახული პროფილაქტიკური, დიაგნოსტიკური, სამკურნალო და სარეაბილიტაციო მომსახურების, მათი თანმხლები რისკისა და შესაძლო ეფექტიანობის შესახებ; სამედიცინო გამოკვლევების შედეგების შესახებ; განზრახული სამედიცინო მომსახურების სხვა, ალტერნატიული ვარიანტების, მათი თანმხლები რისკისა და შესაძლო ეფექტიანობის შესახებ; განზრახულ სამედიცინო მომსახურებაზე განცხადებული უარის მოსალოდნელი შედეგების შესახებ; დიაგნოზისა და სავარაუდო პროგნოზის, აგრეთვე მკურნალობის მიმდინარეობის შესახებ; სამედიცინო მომსახურების გამწვევის ვინაობისა და პროფესიული გამოცდილების შესახებ (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 18)

პაციენტს, ინფორმაცია შეიძლება არ მიეწოდოს ორ შემთხვევაში:

1. როდესაც პაციენტს მისი ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაცია არ მიეწოდება სრული მოცულობით ან მიეწოდება შეზღუდულად, რადგან არსებობს ვარაუდი, რომ სრული ინფორმაციის მიწოდება, პაციენტის ჯანმრთელობას სერიოზულ ზიანს მიაყენებს. პაციენტს სრული ინფორმაცია მიეწოდება მხოლოდ მაშინ, თუ ის ამას დაჟინებით მოითხოვს. აღნიშნულ პრობლემას წყვეტს და ინფორმაციის მიწოდების მოცულობას ადასტურებს სამედიცინო დანესებულების ეთიკის კომისია, ხოლო კომისიის არ არსებობის შემთხვევაში – სხვა ექიმი. ინფორმაციის მიუწოდებლობა ან მისი შეზღუდულად მიწოდება, აუცილებლად უნდა იქნას დაფიქსირებული პაციენტის სამედიცინო დოკუმენტაციაში. პაციენტის ქმედუნარიანობის ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უუნარობის შემთხვევაში, მისი ჯანმრთელობის შესახებ, ინფორმაცია მიეწოდება მის ნათესავს ან კანონიერ წარმომადგენელს.

2. პაციენტს აქვს არა მარტო ინფორმაციის მიღების უფლება, არამედ მას შეუძლია, უარი თქვას საკუთარ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიღებაზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ინფორმაციის მიუწოდებლობამ, შეიძლება სერიოზული ზიანი მიაყენოს პაციენტის ან/და მესამე პირის ჯანმრთელობას (მაგალითად, აივ/შიდსით დაავადებული პირი, გაფრთხილებული უნდა იქნას დაავადებისა და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ).

თავის მხრივ, ის ვალდებულია, გააფრთხილოს დაავადების შესახებ თავისი სექსუალური პარტნიორი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს პირი, პასუხს აგებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 131-ე მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, სხვისთვის შიდსის განზრახ შეყრის საფრთხის შექმნაზე, სხვისთვის შიდსის განზრახ შეყრაზე, არასრულწლოვნისთვის ან ორსული ქალისთვის, განზრახ შიდსის შეყრაზე. ანალოგიურად წყდება საკითხი ვენერიული დაავადებების განზრახ შეყრისას. სისხლის სამართლის 132-ე მუხლის თანახმად, დასჯადად ითვლება ასევე, განსაკუთრებით საშიში ინფექციური დაავადებების შეყრა.

დასჯადი ქმედებაა და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაა გათვალისწინებული, სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი გარემოებების შესახებ ინფორმაციის დამალვასა ან გაყალბებაზე (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 247-ე მუხლი).

ასევე დასჯადად ითვლება შემთხვევები, როდესაც თანამდებობის პირი უარს ეუბნება პირს, მასზე არსებული ინფორმაციის (ასეთ ინფორმაციას მისი ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციაც წარმოადგენს) ან ოფიციალური დოკუმენტების გაცნობაზე, ანდა იმ დოკუმენტებისა და/ან მასალების გაცნობაზე, რომელიც უშუალოდ შეეხება მის უფლებებსა და თავისუფლებებს (მაგალითად, ინფორმაცია წყლის ან საკვების უვნებლობის შესახებ), ან ასეთ ინფორმაციას, პირს აწვდიან არასრულად ან დამახინჯებული ფორმით, რაც იწვევს მნიშვნელოვან ზიანს (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 167-ე მუხლი). სახელმწიფო ვალდებულია, ინფორმაციის წყაროების გამოყენებით, მოქალაქეებს ინფორმაცია მიაწოდოს მოსალოდნელი საფრთხისა და პროფილაქტიკური ღონისძიებების, ასევე მკურნალობის საშუალებების შესახებ (მაგალითად, ეპიდემიის გავრცელების საფრთხის შესახებ და პროფილაქტიკური ზომების თაობაზე).

ქმედუნარიანი პაციენტი თვითონ წყვეტს, თუ ვის მიეწოდოს ინფორმაცია მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. ის ასახელებს იმ პირს, რომელსაც ეს ინფორმაცია უნდა მიეწოდოს. გადაწყვეტილება ან პირის ვინაობა, ფიქსირდება სამედიცინო დოკუმენტაციაში.

პაციენტს (ისევე, როგორც მის ახლობელს), უფლება აქვს გაეცნოს სამედიცინო ჩანაწერებს და მოითხოვოს პაციენტის შესახებ არსებულ ინფორმაციაში, შესწორებების შეტანა; წერილობით მოითხოვოს ჩანაწერების ასლი.

საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის თანახმად, პერსონალური მონაცემების პირად საიდუმლოებად მიჩნევის საკითხს, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა (მაგალითად, როდესაც სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო თვითონ ასაიდუმლოებს რაიმე ინფორმაციას), წყვეტს პირი, რომლის შესახებაც არსებობს ეს ინფორმაცია (271 მუხლი). ასევე, პაციენტის შესახებ ინფორმაცია, დაცული უნდა იქნას სამედიცინო მომსახურების მიმწოდებლის მიერ, ხოლო სამედიცინო პერსონალისთვის, ასეთი ინფორმაცია წარმოადგენს პროფესიულ საიდუმლოებას.

პროფესიულ საიდუმლოებას მიეკუთვნება ინფორმაცია, რომელიც წარმოადგენს სხვის პირად ინფორმაციას, ან პირისთვის ცნობილი გახდა პროფესიული მოვალეობების შესრულებასთან დაკავშირებით (საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი. მუხლი 273).

საჯარო დანესებულება, რომელიც ფლობს ინფორმაციას პირის ჯანმრთელობის შესახებ, ვალდებულია არ გაახმაუროს პირის პირად ცხოვრებაზე მიკუთვნებული ინფორმაცია, თვით ამ პირის თანხმობის ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. უფრო მეტიც, სისხლის სამართლით დასჯადი ქმედებაა პირადი ან ოჯახური ინფორმაციის საიდუმლოს უკანონოდ მოპოვება, შენახვა ან გავრცელება. პირად ინფორმაციაში მოიაზრება ასევე, პაციენტის ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაცია (სსკ 157-ე მუხლი).

ინფორმირებული თანხმობა

სამედიცინო მომსახურების გამწევი ვალდებულია, სამედიცინო მანიპულაციების განხორციელებისას, მიიღოს პაციენტისგან ინფორმირებული თანხმობა.

ინფორმირებული თანხმობა – ეს არის პაციენტის, ხოლო მისი ქმედუნარიობის შემთხვევაში, ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა პაციენტისთვის საჭირო სამედიცინო ჩარევის ჩატარებაზე, მისი ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისთვის ამ ჩარევასთან დაკავშირებული რისკის განმარტების შემდეგ (საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 3, პ.„კ“; საქართველოს კანონი პაციენტთა უფლებების დაცვის შესახებ. მუხლი 4, პ.„ბ“).

თანხმობის მიღება აუცილებელია თვით პაციენტისგან, ხოლო მისი ქმედუნარიობის ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უუნარობის შემთხვევაში,

ინფორმირებული თანხმობა უნდა იქნას მიღებული ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლისგან. ინფორმირებული თანხმობა, წინ უძღვის სამედიცინო მომსახურებას. კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, განსაზღვრავს იმ სამედიცინო მომსახურების სფეროებს, რომლის დროსაც აუცილებელია, წერილობითი ინფორმირებული თანხმობის მიღება: ა) ნებისმიერი ქირურგიული ოპერაცია, გარდა მცირე ქირურგიული მანიპულაციებისა; ბ) აბორტი; გ) ქირურგიული კონტრაცეფცია – სტერილიზაცია; დ) მაგისტრალური სისხლძარღვების კათეტერიზაცია; ე) ჰემოდიალიზი და პერიტონული დიალიზი; ვ) ექსტრაკორპორული განაყოფიერება; ზ) გენეტიკური ტესტირება; თ) გენური თერაპია; ი) სხივური თერაპია; კ) ავთვისებიანი სიმსივნეების ქიმიოთერაპია; ლ) ყველა სხვა შემთხვევაში, თუ სამედიცინო მომსახურების გამწევი, საჭიროდ თვლის წერილობით ინფორმირებულ თანხმობას (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 22).

სამედიცინო მომსახურების განვეისას, წერილობითი ინფორმირებული თანხმობა აუცილებელია ქმედუნარო ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარს მოკლებული პაციენტისთვის. ქმედუნარიან პაციენტს, უფლება აქვს თვითონ გადაწყვიტოს, მიიღოს თუ არა ვინმემ ინფორმაცია მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ, მანვე უნდა დაასახელოს ის პირი, რომელსაც ეს ინფორმაცია უნდა მიენოდოს. პაციენტის ეს გადაწყვეტილება და პირის ვინაობა, ფიქსირდება სამედიცინო დოკუმენტაციაში (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 22).

პაციენტმა თანხმობა უნდა განაცხადოს ზეპირად ან წერილობით, ნებისმიერი სამედიცინო მანიპულაციის, მკურნალობის ინტერვენციული ანუ სამედიცინო ჩარევის მეთოდების, სარეაბილიტაციო ღონისძიებების, კვლევისა და სასწავლო პროცესში ჩართვის დროს.

სამედიცინო მომსახურების ნებისმიერ ეტაპზე, ქმედუნარიან და გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის მქონე პაციენტს, უფლება აქვს უარი განაცხადოს სამედიცინო მომსახურებაზე, აგრეთვე შეწყვიტოს უკვე დაწყებული სამედიცინო მომსახურება. სამედიცინო მომსახურების შეწყვეტის შედეგების შესახებ, პაციენტს უნდა მიენოდოს დროული და ამომწურავი ინფორმაცია.

ძალზედ მნიშვნელოვანია, რამდენად გასაგებად განუმარტავს და მიანოდებს ინფორმაციას ექიმი პაციენტს მისი დაავადების, გამოკვლევისა და მკურნალობის შესახებ. პაციენტთან ურთიერთობისას, ექიმი უნდა მოერიდოს სპეციალური ტერმინების განმარტების გარეშე ხმარებას. ექიმმა, ამომწურავად და მარტივად უნდა გასცეს პასუხი პაციენტის კითხვებს. ამასთან, გასათვალისწინებელია პაციენტის ინტელექტუალური, ასაკობრივი და გონებრივი მდგომარეობა.

კანონით, აკრძალულია ქმედუნარიანი და გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მქონე პაციენტის ნების წინააღმდეგ, სამედიცინო მომსახურების განხორციელება. პაციენტს უფლება აქვს, მკურნალობის ნებისმიერ ეტაპზე, უარი განაცხადოს სამედიცინო მომსახურების განხორციელების მიღებაზე და მკურნალობაზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც პირის მკურნალობის შეწყვეტა, საფრთხეს უქმნის სხვის სიცოცხლეს.

პაციენტს თავიდანვე შეუძლია, დაასახელოს იმ პირის ვინაობა, რომელიც მიიღებს გადაწყვეტილებას მისთვის საჭირო სამედიცინო მომსახურების შესახებ.

თუ ქმედუნარო ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარს მოკლებულ პაციენტს გადაუდებელი სამედიცინო დახმარება ესაჭიროება, რომლის განხორციელების გარეშე პაციენტის სიკვდილი გარდაუვალია (მაგალითად, ავტოკარის შემთხვევაში დაინვალიდება; ტრამვის მიღება სამუშაოზე), ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის მნიშვნელოვანი გაუარესება (მაგალითად, ალერგიული შოკი) და მისი ახლობლის მოძიება ვერ ხერხდება, სამედიცინო მომსახურების გამწვევი, თავად იღებს გადაწყვეტილებას პაციენტის ჯანმრთელობის ინტერესების შესაბამისად.

თუ ქმედუნარო ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიმღები უნარმოკლებული პაციენტი გადაუდებლად საჭიროებს სამედიცინო მომსახურებას, ხოლო მისი ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი, სამედიცინო მომსახურების წინააღმდეგია (მაგალითად, წინააღმდეგობის მიზეზი შეიძლება იყოს ავადმყოფის ან მისი ნათესავების რელიგიური მრწამსი), სამედიცინო მომსახურების გამწვევი იღებს გადაწყვეტილებას, პაციენტის ჯანმრთელობის ინტერესების შესაბამისად.

სამედიცინო მომსახურების გამწვევს (მაგალითად, კლინიკას), უფლება აქვს გაასაჩივროს სასამართლოში, ქმედუნარო ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარს მოკლებული პაციენტის ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლის გადაწყვეტილება, თუ იგი ეწინააღმდეგება პაციენტის ჯანმრთელობის ინტერესებს.³

ინფორმირებული თანხმობა, აუცილებელი პირობაა ორგანოთა გადანერგვისას (ორგანოთა ტრანსპლანტაცია). ასე მაგალითად, ქმედუნარიან პირს უფლება აქვს, ნებაყოფლობით განაცხადოს თანხმობა ან უარი, სიცოცხლეშივე ან სიკვდილის შემდეგ, მისი ორგანოს აღებაზე. თანხმობა ან უარი, შეიძლება ეხებოდეს ერთ

³ კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 25; კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ. მუხლი 41.

ან მეტ ორგანოს. გადანყვეტილება ფორმდება წერილობით და მას ადასტურებს სამკურნალო დანესებულების ხელმძღვანელი.

ორგანოთა გადანერგვაში, მონაწილეობას იღებს ორი სუბიექტი – დონორი ანუ ცოცხალი ადამიანი ან გარდაცვლილი, რომლისგანაც იღებენ ორგანოს სხვა ადამიანისთვის გადასანერგად და რეციპიენტი, ანუ ადამიანი, რომელსაც მკურნალობის მიზნით, გადაენერგა სხვა ადამიანის ორგანო.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ცოცხალი დონორისგან ორგანოს აღება, სხვა ადამიანისთვის გადასანერგად, დასაშვებია მხოლოდ სიცოცხლის შენარჩუნების, მძიმე ავადმყოფობისგან განკურნების, დაავადების პროგრესირების შეჩერების ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით.

პოტენციური ცოცხალი დონორისგან ინფორმირებული თანხმობის მისაღებად, მას უნდა განემარტოს და მისთვის გასაგებ ენაზე აეხსნას: ა) ორგანოს აღებისთვის საჭირო ოპერაციული ჩარევის სახე, მოცულობა, რისკი, რომელიც მის სიცოცხლეს ემუქრება, დონორის ჯანმრთელობაზე ოპერაციული ჩარევის მყისიერი და შორეული, უშუალო და გაშუალებული შედეგების უარყოფითი ზეგავლენის შესაძლებლობა; ბ) ცოცხალი დონორისგან აღებული ორგანოს გადანერგვის მოსალოდნელი შედეგის – წარმატებისა თუ წარუმატებლობის ყველა შესაძლებლობა; გ) ყველა შესაძლო გარემოება, რამაც შეიძლება იმოქმედოს დონორის გადანყვეტილებაზე (მუხლი 21). მოცემული განმარტებები, პოტენციურ ცოცხალ დონორს, უნდა მისცეს სათანადო ლიცენზიის მქონე ექიმმა სხვა ექიმის თანდასწრებით, რომელიც არ მონაწილეობს ორგანოების აღებასა და გადანერგვაში (ეს იმისთვის ხდება, რომ თავიდან იქნას აცილებული სუბიექტური მიდგომა) და, ამავე დროს, სამსახურებრივად, არ ექვემდებარება ორგანოთა გადანერგვაში მონაწილე ექიმს. დონორისთვის მიცემული განმარტებები და მისი ინფორმირებული თანხმობა, უნდა გაფორმდეს კანონით დადგენილი წესით. დონორს უფლება აქვს, შეცვალოს გადანყვეტილება.

გადანერგვის მიზნით, ცოცხალი დონორი შეიძლება იყოს: ა) რეციპიენტის გენეტიკური ნათესავი; რეციპიენტის მეუღლე, თუ ქორწინების რეგისტრაციიდან, გასულია არანაკლებ 1 წელი; რეციპიენტის მეუღლის შვილი, დედა, მამა, შვილიშვილი, ბებია, პაპა, და, ძმა, თუ ქორწინების რეგისტრაციიდან, გასულია არანაკლებ 2 წელი; ბ) დონორისგან ორგანოს აღება ხდება ჯვარედინი დონორობის პრინციპით. ჯვარედინი დონორობა ნიშნავს ერთი პოტენციური რეციპიენტის მეუღლის, ან გენეტიკური ნათესავის რომელიმე ორგანოს აღებას, მეორე პოტენციური რეციპიენტისთვის გადასანერგად და შესაბამისად, მეორე პოტენციური რეციპიენტის

მეუღლის ან გენეტიკური ნათესავის იმავე ორგანოს აღებას, პირველი პოტენციური რეციპენტისთვის გადასანერგად. ეს კი დასაშვებია, თუ დონორს ორგანოს გაცემაზე, განცხადებული აქვს ინფორმირებული თანხმობა.

ორგანოთა გადანერგვის ოპერაციები ხორციელდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მედიცინის განვითარების თანამედროვე დონის შესაბამისი გამოკვლევებით, დადგენილია რომ ოპერაციის მყისიერი ან შორეული, უშუალო ან გაშუალებული შედეგები, არ წარმოადგენს დონორის სიცოცხლისთვის მნიშვნელოვან რისკს და არ გამოიწვევს მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის მკვეთრ გაუარესებას; სათანადო გამოკვლევით დადგენილია, რომ დონორი შეესაბამება იმ კრიტერიუმებს, რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია, გადანერგვის მიზნით, ცოცხალი ადამიანისგან ორგანოს ასაღებად (დონორი წინასწარ გადის გამოკვლევას, ის უნდა იყოს ჯანმრთელი და მისი ორგანოები შეთავსებადი უნდა იყოს რეციპენტის ორგანიზმთან). ორგანოს ასაღებად გამიზნული ოპერაცია, ტარდება სათანადო ლიცენზიის მქონე ექიმის მიერ და შესაბამისი ლიცენზიის მქონე დაწესებულებაში.

განმარტება უნდა მიეცეს ასევე რეციპენტს, რომელსაც უნდა ეცნობოს ორგანოს გადანერგვით გამოწვეული შედეგების შესახებ.

გადანერგვის მიზნით, შესაძლებელია ორგანოები აღებული იქნას გარდაცვლილი პირის ორგანიზმიდანაც. გარდაცვლილის ორგანოს აღება, როდესაც არ არსებობს სიცოცხლეში განცხადებული თანხმობის ან უარის დამადასტურებელი წერილობითი საბუთი, შეიძლება, თუ: ა) არსებობს იმის დამადასტურებელი ფაქტები, რომ ორგანოს აღება არ ეწინააღმდეგება გარდაცვლილის რელიგიურ რწმენას, მის ეთიკურ პრინციპებს. გარდაცვლილის ორგანოს აღების თაობაზე, თანხმობის ან უარის გაცხადების უფლება გააჩნიათ გარდაცვლილი პოტენციური დონორის ქმედუნარიან ახლობლებს: ა) მეუღლეს; ბ) შვილს; გ) მშობელს; დ) შვილიშვილს, შვილიშვილის შვილს; ე) ძმას, დას; ვ) ძმისწულს, დისწულს; ზ) ბებიას, პაპას; თ) ბიძას, დეიდას, მამიდას; ი) ბიძაშვილს, დეიდაშვილს, მამიდაშვილს. მოქმედი კანონმდებლობით, თანაბარი უფლების მქონე რამდენიმე ნათესავის არსებობისას, თუნდაც ერთის მიერ უარის განცხადების შემთხვევაში, გარდაცვლილის ორგანოს აღება დაუშვებელია. ზემოაღნიშნულ პირებს, გარდაცვლილისგან ორგანოს აღების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების უფლება აქვთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ რიგით წინამავალი პირი (პირები), ცოცხალი არ არის ან მისგან გადაწყვეტილების მიღება, გადანერგვისთვის დასაშვები დროის განმავლობაში, შეუძლებელია. ასევე, კანონში ჩამოთვლილ პირთაგან, მოცემული რიგითობის მიხედვით, თუ უპირატესი უფლების მქონე პირი, თანახმაა გარდაცვლილის ორგანოს აღებაზე (საქართველოს კანონი ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის შესახებ. მუხლი 9).

უნდა გვახსოვდეს, რომ ადამიანის ორგანოებით ვაჭრობა, კატეგორიულადაა

აკრძალული და იწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია მკაცრი სასჯელი.⁴ დონორობა ალტრუისტული მოქმედებაა, **არ შეიძლება ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღება იძულებით.**

ასევე ნებაყოფლობითია, სისხლის დონორობა. საქართველოს კანონი სისხლისა და მისი კომპონენტების დონორობის შესახებ, მიუთითებს რომ, საქართველოში, დონორობის ძირითადი პრინციპია ნებაყოფლობითობა. საქართველოს ყველა ქმედუნარიან მოქალაქეს, 18-65 წლამდე, შეუძლია გახდეს სისხლის დონორი, თუკი გაივლის სამედიცინო შემოწმებას და არ აღმოაჩნდება დონორის სანინაალმდეგო ჩვენებები. განსხვავებით ორგანოთა და ქსოვილთა დონორობისგან, მოქალაქეს სისხლის ჩაბარება შეუძლია როგორც ქველმოქმედების, ისე ნათესავებისათვის, ფულადი ანაზღაურებით დაზღვევის, საკუთარი სისხლის შენახვის მიზნით (კანონი სისხლისა და სისხლის კომპონენტების დონორობის შესახებ. მუხლი 1).

პაციენტი, შეიძლება სასწავლო მიზნებითაც გამოიყენონ. პაციენტისგან წინასწარი ინფორმირებული თანხმობის მიღება მაშინაც არის საჭირო, როდესაც პაციენტს სწავლების ობიექტად გამოიყენებენ. ქმედუუნარო ან გაცნობიერებული გადანყვებილების უნარს მოკლებული პაციენტისთვის, სამედიცინო ჩარევის განხორციელება, მისი ჩართვა სამედიცინო განათლებასა და სამეცნიერო კვლევების პროცესში, დასაშვებია მხოლოდ მისი წინასწარი გაცხადებული ნების გათვალისწინებით, ხოლო თუ ასეთი არ არსებობს, მისი ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლის ინფორმირებული თანხმობით (**კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 11**).

მიუხედავად ამისა, სასწავლო მიზნით პაციენტის გამოყენებისას, ყოველთვის არ არის სავალდებულო მისი თანხმობის მიღება. ეს შესაძლებელია, მოხდეს შემდეგ შემთხვევებში: პაციენტის სამედიცინო დოკუმენტაციაში არსებული ინფორ-

⁴ სსკ ითვალისწინებს მთელ რიგ მუხლებს, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ორგანოთა გადანერგვის სფეროში ჩადენილი დანაშაულებისთვის. ეს დანაშაულებაა „განზრახ მკვლელობა: მსხვერპლის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვის ანდა სხვაგვარად გამოყენების მიზნით“ (სსკ 109-ე მუხლის „დ“); „ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ჩადენილი: მსხვერპლის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვის ანდა სხვაგვარად გამოყენების მიზნით“ (სსკ 117-ე მუხლის 7 პ „დ“ ქვეპუნქტი) „1. სამკურნალოდ, გადასანერგად, ექსპერიმენტისათვის ან სამკურნალო პრეპარატის დასამზადებლად ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღების იძულება; 2. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით, ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, უმწიფო მდგომარეობაში მყოფის ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ“ (სსკ მუხლი 134. ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღების იძულება) ადამიანის ორგანოებით ვაჭრობა; იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის; ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (სსკ მუხლი 135¹. ადამიანის ორგანოებით ვაჭრობა).

მაცია, რომელიც არ იძლევა პაციენტის იდენტიფიკაციის საშუალებას; მკურნალობისა და დიაგნოსტიკის პროცესში მიღებულია მასალა (მაგალითად სისხლი, ქსოვილები), რომლითაც დაცულია პაციენტის ანონიმურობა.

სასწავლო და სამეცნიერო მიზნით, პაციენტის ინფორმაციის გამოყენებისას, მონაცემები ისეა წარმოდგენილი, რომ შეუძლებელია ამ პირის ამოცნობა ანუ იდენტიფიცირება; ინფორმაციის გათქმას ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობა (მაგალითად, პაციენტის შესახებ ინფორმაციის გაცემას ითხოვს პროცესის მწარმოებელი ორგანოები, სასამართლო). სამედიცინო მომსახურების გამწვევის მიერ სამედიცინო მომსახურებაში მონაწილე სხვა პირებისთვის, პაციენტის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება, პაციენტის სპეციალურ წერილობით თანხმობას არ მოითხოვს. ამ დროს, პაციენტის თანხმობა ნაგულისხმებად შეიძლება ჩაითვალოს⁵ (მაგალითად, მკურნალი ექიმის მიერ კონსილიუმის მოწვევა სხვა ექიმების მონაწილეობით).

პირადი ცხოვრების ხელშეშობა

ჩვენი, როგორც პაციენტის პირადი ცხოვრების შესახებ ინფორმაცია (მაგალითად, ინფორმაცია გენეტიკურ დაავადებათა შესახებ, ოჯახის წევრის ფსიქიკური მდგომარეობის შესახებ და სხვა) და პირადი მონაცემების (მაგ. რაიმე ნიშანი სხეულზე, სხეულის ნაწილების დეფექტი და სხვა) კონფიდენციალურობა, დაცულია კანონით.⁶ სამედიცინო პერსონალი და სამედიცინო მომსახურების გამწვევი, შებოჭილია საექიმო საიდუმლოებით, რომელიც გულისხმობს, რომ სამედიცინო დაწესებულება და სამედიცინო პერსონალი, პაციენტის შესახებ ინფორმაციას იცავს როგორც მის სიცოცხლეში, ისე მისი გარდაცვალების შემდეგ (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 27). კონფიდენციალური ინფორმაციის უკანონოდ მოპოვება, შენახვა ან გავრცელება-გამჟღავნება, სისხლის სამართლის კოდექსით, დანაშაულად არის აღიარებული (სისხლის სამართლის კოდექსის 157-ე მუხლი).

სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო, არის ექიმისა და სხვა სამედიცინო პერსონ-

⁵ საქართველოს კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 28, მე-2 პუნქტი.

⁶ მედიცინის მუშაკი და სამედიცინო დაწესებულების ყველა თანამშრომელი მოვალეა, დაიცვას სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო, გარდა იმ შემთხვევებისა როცა კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნებას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი, სასამართლო, საგამოძიებო ორგანოები, ან ეს აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად (კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 42). კანონი პაციენტთა უფლებების დაცვის შესახებ.

ნალის მიერ, პროფესიული საქმიანობის პროცესში, პაციენტის ფიზიკური, ფსიქიკური მდგომარეობის, მისი საზოგადოებრივი ან სამსახურებრივი საქმიანობის, ოჯახური ან პირადი ცხოვრების შესახებ მიღებული ინფორმაცია, რომელიც მოიცავს ექიმისთვის მიმართვის ფაქტსაც, აგრეთვე – სიკვდილის გარემოებებს (კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 3,,ჩ“პ).

კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემა, შესაძლებელია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, რომელსაც განსაზღვრავს კანონი. ეს ხდება შემდეგ შემთხვევებში: ინფორმაციის გაცემაზე მიღებულია პაციენტის თანხმობა; ინფორმაციის გაუმჟღავნებლობა, საფრთხეს უქმნის მესამე პირის (რომლის ვინაობა ცნობილია) სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას; ინფორმაციის გაუმჟღავნებლობა, საფრთხეს უქმნის მესამე პირის (რომლის ვინაობაც ცნობილია) სიცოცხლეს ან/და ჯანმრთელობას; სასწავლო ან სამეცნიერო მიზნით პაციენტის შესახებ ინფორმაციის გამოყენებისას, მონაცემები ისეა წარმოდგენილი, რომ შეუძლებელია პიროვნების იდენტიფიკაცია; არსებობს დასაბუთებული ეჭვი სავალდებულო აღრიცხვას დაქვემდებარებულ დაავადებაზე; ინფორმაცია მიეწოდება სამედიცინო მომსახურების მონაწილე სხვა სამედიცინო პერსონალს; ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზისთვის; ინფორმაციის გამჟღავნებას, სასამართლოს გადანყვეტილების შესაბამისად, მოითხოვენ სამართალდამცავი ორგანოები, ან ინფორმაციის გათქმას მოითხოვს პროცესის მწარმოებელი ორგანო; ინფორმაცია მიეწოდება სახელმწიფო ორგანოებს, პაციენტისთვის სოციალური შეღავათების დაწესების მიზნით (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 28; კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ. მუხლი 48).

დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტს, უფლება აქვს ჩაერიოს პაციენტის ოჯახურ და პირად ცხოვრებაში, თუ: ა) ჩარევა აუცილებელია პაციენტის დაავადების პრევენციისთვის, დიაგნოსტიკის, მკურნალობის, რეაბილიტაციისა და პალიატიური მზრუნველობისთვის. ამ შემთხვევაში, საჭიროა პაციენტის თანხმობა; ბ) ჩაურევლობა სერიოზულ საფრთხეს უქმნის პაციენტის ოჯახის წევრების ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს (კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ. მუხლი 49).

სამედიცინო მომსახურების გამწვევის მიერ, სამედიცინო მომსახურებაში მონაწილე სხვა პირებისთვის (მაგალითად, სხვა დარგის ექიმი, ექთანნი), პაციენტის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებული კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნებაზე, პაციენტის თანხმობა ნაგულისხმევად შეიძლება ჩაითვალოს.

ნაგულისხმები თანხმობა – სიტუაციაა, როდესაც პაციენტმა მიმართა ექიმს სამედიცინო დახმარების მისაღებად, ხოლო ეს უკანასკნელი, მიუხედავად წერილობითი ან სიტყვიერი შეთანხმების არარსებობისა, გაესაუბრა მას, გასინჯა და ა.შ. ამ მომენტიდან, ექიმს ეკისრება კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა

პაციენტის მიმართ (საქართველოს კანონი ჯანდაცვის შესახებ. მუხლი 3).

პაციენტის ოჯახურ და პირად ცხოვრებაში ჩარევა აკრძალულია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ჩარევა აუცილებელია პაციენტის დიაგნოსტიკის, მისი მკურნალობისა და მოვლისთვის. ამ შემთხვევაში, თქვენი თანხმობა აუცილებელია.

პირად ცხოვრებაში ჩარევა შესაძლებელია მაშინაც, როდესაც საფრთხე ექმნება პაციენტის ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს. ამ შემთხვევაში, ინფორმაცია უნდა მიენოდოს პაციენტის ოჯახის წევრებს (მაგალითად, გადამდები ინფექციური დაავადებების შემთხვევაში, აივ/შიდსის დაავადებისას). საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, აივ/შიდსის განზრახ შეყრის სფრთხე ან შეყრა, დანაშაულად არის აღიარებული (მუხლი 131).

სამედიცინო მომსახურების განევისას (მაგალითად, ექოსკოპიის დროს, სამედიცინო გამოკვლევების ჩატარებისას და სხვ), დასაშვებია მხოლოდ მასში უშუალოდ მონაწილე პირთა დასწრება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პაციენტი თანახმაა ან მოითხოვს სხვა პირთა დასწრებას.

სამედიცინო მომსახურების გამწევი ვალდებულია, პაციენტის შესახებ მის ხელთ არსებული ინფორმაციის კონფიდენციალობა, დაიცვას როგორც პაციენტის სიცოცხლეში, ისე მისი სიკვდილის შემდეგ.

მეორე აზრის მოძიების უფლება. პაციენტს უფლება აქვს, მეორე აზრის მოსაძიებლად, დაუბრკოლებლად მიმართოს სხვა ექიმს ან სამედიცინო დაწესებულებას (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 8).

მეორე აზრი – ავადმყოფობის დიაგნოზის, პროგნოზის, მკურნალობის ოპტიმალური მეთოდის შესახებ იმ სპეციალისტის აზრი, რომელსაც პაციენტი მიმართავს მკურნალი ექიმის გვერდის ავლით იმ შემთხვევაში, თუ იგი არ არის დარწმუნებული დიაგნოზისა და მკურნალობის სისწორეში, ან განზრახული სამკურნალო მეთოდის გამოყენებას, თან სდევს სერიოზული შედეგები (მაგალითად, დამასახიჩრებელი ოპერაცია. კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 3, "მ"პ).

არავის შეუძლია, პაციენტს დაუშალოს მეორე აზრის მოძიება და გათვალისწინება.

სამედიცინო პერსონალისა და სამედიცინო დაწესებულების არჩევის უფლება. ყოველ ჩვენგანს, როდესაც ჩვენ გამოვდივართ პაციენტის როლში, უფლება გვაქვს ავირჩიოთ და ნებისმიერ დროს შევიცვალოთ სამედიცინო მომსახურების გამწევი. ეს კი გულისხმობს, რომ ნებისმიერ პაციენტს, საკუთარი შეხედულებებისამებრ, შეუძლია მიმართოს მისთვის სასურველ, დამოუკიდებელ საექიმო საქმიანობის სუ-

ბიექტს ან სახელმწიფო ლიცენზიის მქონე ნებისმიერ სამედიცინო დაწესებულებას.

სამედიცინო საქმიანობის სუბიექტად ჩაითვლება პირი, რომელსაც გააჩნია უმაღლესი სამედიცინო განათლება და დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის უფლების დამადასტურებელი სახელმწიფო სერთიფიკატი და ეწევა პროფესიულ საქმიანობას, რომლის შედეგებზეც, ის პასუხს აგებს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით (საქართველოს კანონი საექიმო საქმიანობის შესახებ. მუხლი 5, "ბ" პ).

სამედიცინო დაწესებულება. სამედიცინო დაწესებულება არის საქართველოს კანონმდებლობით დაშვებული ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის იურიდიული პირი, რომელიც დადგენილი წესით, ახორციელებს სამედიცინო საქმიანობას. სამედიცინო დაწესებულების ფინანსურ რესურსებში, სამედიცინო საქმიანობიდან მიღებული ნაწილი, შეადგენს არანაკლებ 75%-ისა, ხოლო მის ბალანსზე არსებული ძირითადი ფონდების საშუალო წლიური ღირებულების არანაკლებ 75%-ისა, დაკავებულია და ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს: ა) პაციენტის ჯანმრთელობის მდგომარეობის განსაზღვრა; ბ) დაავადებათა პროფილაქტიკა ან/და მკურნალობა, ან/და პაციენტების რეაბილიტაცია, ან/და პალიატიური მზრუნველობა; გ) სამედიცინო საქმიანობა; დ) ფარმაცევტული საქმიანობა; ე) სახელმწიფო სანიტარული ზედამხედველობა და ჰიგიენური ნორმირება; ვ) გვამის პათოლოგიურ-ანატომიური გამოკვლევა, სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა. ზ) ეპიდემიოლოგიური კონტროლის ღონისძიებების განხორციელება (კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 53, 1 და მე-3 პ). სამედიცინო საქმიანობის სფეროში, შესაბამისი უფლების დამადასტურებელ დოკუმენტს (ლიცენზიას ან/და ნებართვას), გასცემს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო (მუხლი 54).

ტერმინალური მდგომარეობა. ყველა ქმედუნარიან პირს, უფლება აქვს, ნინასწარ, წერილობით გამოხატოს ნება განუკურნებელი დაავადების ტერმინალურ სტადიაში აღმოჩენის შემთხვევაში, მისთვის სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელი ან პალიატიური მკურნალობის, ან/და პალიატიური მზრუნველობის ჩატარების შესახებ. ტერმინალური მდგომარეობა ნიშნავს უკურნებელი დაავადების სიკვდილისწინა სტადიას.

ადამიანს განსაკუთრებული მზრუნველობა სჭირდება მაშინაც, როდესაც ის დაავადებულია უკურნებელი დაავადებით და მისი გადარჩენის შანსი აღარ არსებობს. ასეთ მდგომარეობაში პაციენტზე მზრუნველობას, პალიატიური მზრუნველობა ეწოდება. პალიატიური მზრუნველობა ნიშნავს აქტიურ, მრავალპროფილურ მზრუნველობას, რომლის უპირველესი ამოცანაა ტკივილისა და სხვა პათოლოგიური სიმპტომების მოხსნა, ავადმყოფთა სოციალური და ფსიქოლოგიური დახმა-

რება, სულიერი თანადგომა. პალიატიური მზრუნველობა ვრცელდება იმ პაციენტებზე, რომლებიც დაავადებულნი არიან უკურნებელი სენით და მათი დაავადება მკურნალობას აღარ ექვემდებარება. პალიატიური მზრუნველობა, მიზნად ისახავს ავადმყოფთა სოციალურ და ფსიქოლოგიურ დახმარებას, სულიერ თანადგომას. ამგვარი მზრუნველობით, შესაძლებელია ავადმყოფისა და მათი ოჯახის წევრების ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება.

პაციენტს უფლება აქვს, წერილობითი ფორმით, წინასწარ გამოხატოს ნება (თანხმობა ან უარი), უგონო მდგომარეობაში აღმოჩენისას ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის დაკარგვისას, მისთვის სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელი ან პალიატიური მკურნალობის ან/და პალიატიური მზრუნველობის ჩატარების შესახებ, თუ ეს გარემოებები განპირობებულია: ა) განუკურნებელი დაავადების ტერმინალური სტადიით; ბ) დაავადებით, რომლებიც აუცილებლად გამოიწვევს მძიმე ინვალიდობას (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 24).

ოჯახის დაგეგმვა. ყველას აქვს უფლება, დამოუკიდებლად განსაზღვროს შვილების რაოდენობა და მათი დაბადების დრო. სახელმწიფო არ ერევა ოჯახის დაგეგმარებაში, ის მხოლოდ უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებს რეპროდუქციის სფეროში, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. გარდა ამისა, დასაქორწინებელ და შვილის ყოლის მსურველ წყვილებს, სახელმწიფო უზრუნველყოფს უფასო კონსულტაციით.

ორსული და მექაშური დედის უფლება

ორსულ და მექაშურ დედას, უფლება აქვს, სამედიცინო მომსახურების გამწვანისაგან მიიღოს სრული, ობიექტური, დროული და გასაგები ინფორმაცია ორსულობის, მშობიარობისა და ლოგინობის პერიოდში დაგეგმილი ნებისმიერი ჩარევის შემთვევაში, ნაყოფზე ან ახლადშობილზე, შესაძლო პირდაპირი ან ირიბი მავნე ზემოქმედების, რისკების შესახებ ინფორმაცია. ინფორმაციის მიღება შეეხება ორსულობის ნებისმიერ სტადიას და გულისხმობს არა მხოლოდ ორსულისა და ნაყოფის, ან ახლადშობილის შესახებ სამედიცინო ინფორმაციის მიღებას, არამედ ორსულობასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებს, მათ შორის, ფინანსურ და მომსახურებასთან დაკავშირებული ხარჯებისა და ვაუჩერით სარგებლობის შესახებ ინფორმაციას.

მშობიარეს უფლება აქვს, მიიღოს გადაწყვეტილება მისი და ნაყოფის სამედიცინო მომსახურების განევის შესახებ, მაგრამ მას არ აქვს უფლება, უარი თქვას ისეთ სამედიცინო მომსახურებაზე, რომელიც უზრუნველყოფს ცოცხალი ნაყოფის

დაბადებას და რომელიც მშობიარის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისთვის, მინიმალური რისკის მატარებელია (კანონი პაციენტთა უფლებების შესახებ. მუხლი 36). ასევე, მშობიარეს არ აქვს უფლება, უარი თქვას საკეისრო კვეთაზე მისი აბსოლუტური ჩვენების შემთხვევაში, ანუ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც საკეისრო კვეთა უზრუნველყოფს ცოცხალი ნაყოფის დაბადებას და მშობიარის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისათვის მინიმალური რისკის მატარებელია. მშობიარეს არ აქვს უფლება, უარი განაცხადოს ისეთ სამედიცინო მანიპულაციებზე, როგორცაა პერიოდული გამოკვლევების ჩატარება, სისხლის გადასხმა და სხვა, რაც საფრთხეს შეუქმნის ნაყოფს.

მშობიარეს, მშობიარობის პროცესში, უფლება აქვს გვერდით იყოლიოს მეუღლე ან სხვა მისთვის სასურველი პირი. მელოგინე ქალს, უფლება აქვს, გვერდით იყოლიოს ახლადშობილი და საკუთარი შეხედულებებისამებრ კვებოს (აქ იგულისხმება, მელოგინე აირჩევს ძუძუთი კვებას, თუ ხელოვნურ კვებას), თუ სამედიცინო მომსახურების გამწევი, ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, მის სხვაგან გადაყვანას არ გადაწყვეტს.

სახელმწიფო ფარავს ორსულობისა და მშობიარობის ხარჯებს. დღევანდელი მონაცემებით, ერთი ორსულის მართვის ღირებულება, განისაზღვრება 55 ლარით. მაღალი რისკის ორსულთა, მშობიარეთა და მელოგინეთა სამედიცინო მომსახურება, მძიმე შემთხვევების დროს, 200 ლარით ანაზღაურდება (400 ლარით ანაზღაურდება სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი ქალებისთვის), თანაც პაციენტთა თანაგადახდით. აღნიშნული მომსახურების საშუალო ღირებულება, 833 ლარია. სეფსისით დაავადებულ მელოგინეთა მკურნალობა კი 3000 ლარს შეადგენს.⁷ სადაზღვევო ვაუჩერით ხდება სტაციონარული მომსახურების ხარჯების ანაზღაურება. ვაუჩერით იფარება გართულებულ ორსულობასთან, მშობიარობასთან და ლოგინობის ხანასთან დაკავშირებული თანხებიც.

ფიზიოლოგიური ორსულობისა და მშობიარობის ხარჯები, სადაზღვევო ვაუჩერით იფარება, რომელიც ეძლევათ: „სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევის“, „სახალხო არტიტების, სახალხო მხატვრებისა და რუსთაველის პრემიის ლაურეატების ჯანმრთელობის დაზღვევის“, „კომპაქტურ დასახლებებში მყოფ იძულებით გადაადგილებულ პირთა სამედიცინო დაზღვევის“, „საქართველოს საჯარო სკოლებისა და პროფესიული სწავლების ცენტრების მასწავლებლების, საჯარო სკოლების ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალისა

⁷ სამედიცინო მომსახურების სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, გათვალისწინებულია შემდეგი მომსახურება: ანტენატალური მეთვალყურეობა, რომელიც მოიცავს ოთხ სავალდებულო ვიზიტს მეან-გინეკოლოგთან, ლაბორატორიულ გამოკვლევებს, რისკ-ჯგუფის ორსულების გამოვლენას.

და ზოგიერთი დაწესებულების აღმზრდელთა ჯანმრთელობის დაზღვევის მიზნით გადასაცემი სადაზღვევო ვაუჩერის პირობების მიხედვით, საქართველოს მთავრობის 2007 წლის, 21 ნოემბრის №256 დადგენილებებით განსაზღვრულ მოსარგებლებს.

გართულებული ორსულობისა და მშობიარობის შემთხვევაში, სამედიცინო მომსახურება ორსულს (მელოგინეს), სამეანო მომსახურების სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, უფასოდ უტარდება. გართულებული ორსულობის, მშობიარობისა და მელოგინეთა კრიტიკული მდგომარეობის მართვა, მხოლოდ პირველი 6 დღის განმავლობაში ტარდება უფასოდ და მკურნალობის თანხა იფარება პროგრამის მიერ.

ასევე, იფარება სეფსისით გართულებული მშობიარობის ხარჯები. გართულებული ორსულობისა და მშობიარობის, ან მძიმე ლოგინობის პერიოდის მართვა, – პაციენტის მხრიდან, 200 ლარის თანაგადახდით. „სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევის“, „სახალხო არტიტების, სახალხო მხატვრებისა და რუსთაველის პრემიის ლაურეატების ჯანმრთელობის დაზღვევის“, „კომპაქტურ დასახლებებში მყოფ, იძულებით გადაადგილებულ პირთა სამედიცინო დაზღვევის“ ვაუჩერით, მშობიარობასთან დაკავშირებული ხარჯები, 400 ლარის ოდენობით იფარება. თუ სამედიცინო დაწესებულებაში, მშობიარობის საფასური აღემატება ვაუჩერით განსაზღვრულ 400 ლარს, დარჩენილი თანხის დაფარვა, პაციენტს თავად მოუწევს.

სადაზღვევო ვაუჩერით ხდება სტაციონალური მომსახურების ხარჯების დაფარვა, მათ შორის, ვაუჩერით იფარება გართულებულ ორსულობასთან, მშობიარობასთან და ლოგინობის პერიოდთან დაკავშირებული თანხა.

სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, ორსულს რამდენჯერ ეკუთვნის უფასო კონსულტაცია?

სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში, ორსულს ეკუთვნის უფასო კონსულტაცია 4-ჯერ, ორსულობის მე-13 კვირიდან, ორსულობის 38 კვირამდე. ექიმთან I ვიზიტი – ორსულობის 13 კვირაზე; ექიმთან II ვიზიტი – ორსულობის 18-20 კვირაზე; ექიმთან III ვიზიტი – ორსულობის 30-32 კვირაზე; ექიმთან IV ვიზიტი – ორსულობის 34-38 კვირაზე.

ხელოვნური განაყოფიერება

საქართველოს კანონმდებლობით, ნებადართულია ხელოვნური განაყოფიერება, რომელიც ხორციელდება დონორის სპერმის მეშვეობით ან ექსტრაკორპორალურ-

რად, ინ-ვიტრო (სინჯარაში) განაყოფიერებით, როდესაც ქალის კვერცხუჯრედში, სპერმა შეჰყავთ ლაბორატორიულ პირობებში და ამის შემდეგ, ხდება ქალის ორგანიზმში კვერცხუჯრედის გადანერგვა. განაყოფიერების მეთოდის გამოყენება, ემბრიონის იმპლანტაცია (გადანერგვა) ქალის ორგანიზმში და განაყოფიერებისას დონორის ვინაობა, სამედიცინო საიდუმლოებას წარმოადგენს და ხელოვნური განაყოფიერების განმახორციელებელი ლიცენზირებული სამედიცინო დაწესებულება, შესაბამის ინფორმაციას, კონფიდენციალურად ინახავს.

ხელოვნური განაყოფიერების მიზნით, შესაძლებელია გაყინვის მეთოდით კონსერვირებული ქალისა და მამაკაცის სასქესო უჯრედების ან ემბრიონის გამოყენება. დადგენილი წესით, კონსერვაციის დრო, განისაზღვრება წყვილის სურვილისამებრ (საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ. მუხლი 144).

განაყოფიერება, შესაძლებელია მოხდეს, დონორის სპერმის მეშვეობით. დონორის სპერმით განაყოფიერება, ნებადართულია შემდეგ შემთხვევებში: უშვილობის გამო, ქმრის მხრიდან გენეტიკური დაავადების გადაცემის რისკის არსებობისას, ან მარტოხელა ქალის განაყოფიერებისთვის, თუ მიღებულია უშვილო წყვილის ან მარტოხელა ქალის წერილობითი თანხმობა. ბავშვის დაბადების შემთხვევაში, უშვილო წყვილი ან მარტოხელა ქალი, მშობლებად ითვლებიან. აქედან გამომდინარე, პასუხისმგებლობით და უფლებამოსილებით, განაყოფიერების შედეგად დაბადებული ბავშვის მამად ცნობის უფლება, დონორს არა აქვს.

ექსტრაკორპორული განაყოფიერება ნებადართულია: უშვილობის მკურნალობის მიზნით, აგრეთვე, ცოლის ან ქმრის მხრიდან გენეტიკური დაავადების გადაცემის რისკის არსებობისას, წყვილის ან დონორის სასქესო უჯრედების ან ემბრიონის გამოყენებით, თუ მიღებულია წყვილის წერილობითი თანხმობა.

აკრძალულია სქესის შერჩევის მიზნით, ხელოვნური ჩასახვის მეთოდების გამოყენება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა აუცილებელია სქესთან შეჭიდული მემკვიდრეობითი დაავადების თავიდან აცილება.

განაყოფიერება ტარდება მხოლოდ სათანადო ლიცენზიის მქონე დაწესებულებაში და მას ატარებს შესაბამისი ლიცენზიის მქონე ექიმი (საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“. მუხლი 141).

სუროგატი დედა

თუ ქალს არ აქვს საშვილოსნო, განაყოფიერების შედეგად მიღებული ემბრიონის სხვა ქალის (სუროგატული დედის) საშვილოსნოში გადატანისა და გამოზრდის გზით, ცოლ-ქმრის წერილობითი თანხმობა აუცილებელია.

სუროგატობა, ნებაყოფლობითი და ვოლონტარული აქტია, ანუ არ ითვალისწინებს რაიმე ანაზღაურებას. იფარება მხოლოდ სუროგატი დედის სამედიცინო გამოკვლევები და სამედიცინო ხარჯები.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ბავშვის დაბადების შემთხვევაში, წყვილი ითვლება მშობლებად. აქედან გამომდინარე, პასუხისმგებლობითა და უფლებამოსილებით, დონორს ან „სუროგატულ დედას“, დაბადებული ბავშვის მშობლად ცნობის უფლება არა აქვს (ჯანდაცვის შესახებ კანონი. მუხლი 143).

აბორტი

ოჯახის დაგეგმარება გულისხმობს არა მარტო შვილების გაჩენისა და მათი დაბადების დროის განსაზღვრას, არამედ აბორტსაც. აბორტი ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტას ნიშნავს. 1955 წლიდან, საქართველოში, აბორტი ლეგალიზებულია. ქალთა ჯანმრთელობის დაცვა, აბორტების შემცირების გზით, სახელმწიფოს პრიორიტეტული ამოცანაა.

ორსულობის ნებაყოფლობითი შეწყვეტა, ნებადართულია მხოლოდ ლიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში, ლიცენზირებული ექიმის მიერ, თუ: ა) ორსულობის ხანგრძლივობა არ აღემატება თორმეტ კვირას; ბ) ორსულს, სამედიცინო დაწესებულებაში, ჩაუტარდა წინასწარი გასაუბრება და გასაუბრებიდან ოპერაციამდე, გასულია სამი დღის მოსაფიქრებელი ვადა. გასაუბრების დროს, ექიმმა უპირატესობა უნდა მიანიჭოს ნაყოფის სიცოცხლის დაცვას. არჩევანი – ქალის პრეროგატივაა.

თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის შემთხვევაში, აბორტი ნებადართულია მხოლოდ სამედიცინო (მაგალითად, ნაყოფის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლისუნარიანობის გათვალისწინებით) და სოციალური ჩვენებების მიხედვით (მაგალითად, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ორსულობა ძალადობის შედეგია). სამედიცინო ჩვენებების ჩამონათვალს ადგენს საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო.

არალიცენზირებულ დაწესებულებაში, არალიცენზირებული ექიმის მიერ, აბორტის განხორციელება, უკანონო აბორტად ითვლება და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 133-ე მუხლით, დასჯად ქმედებად ცხადდება. ასევე, აკრძალულია აბორტის რეკლამა.

■ ქალი და შიდსი

აივ/შიდსი, XX საუკუნის ერთ-ერთ უმძიმეს დაავადებას წარმოადგენს. შედეგად იმუნოდეფიციტის სინდრომი (შიდსი), ინფექციური დაავადებაა, რომელსაც ინვეს ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი (აივ-HIV/AIDS). დაავადებას, ასევე ეწოდება ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსით ინფექცია (აივ ინფექცია). საკუთრივ, ტერმინით „შიდსი“, აღინიშნება აივ ინფექციის განვითარების ბოლო სტადია, როდესაც ავადმყოფს უვითარდება დაავადების კლინიკური ნიშნები. აივ ინფექცია/შიდსი თავისი გავრცელების ხასიათით, მიმდინარეობითა და შედეგებით, განსაკუთრებით საშიშ ინფექციათა რიცხვს განეკუთვნება.

გახსოვდეთ! შიდსი არ გადადის ჰაერწვეთოვანი გზით, ნერწყვით, ხველებით, დაცემინებით, ხელის ჩამორთმევით, საერთო ტუალეტითა და აბაზანით, საერთო ჭურჭლით... არ არის საშიში აივ ინფიცირებულთან ერთად ყოფნა საზოგადოებრივ ადგილებში. ვირუსი არ გადადის მწერებისა და ცხოველების საშუალებით.

შიდსის ვირუსი გადაეცემა მხოლოდ სქესობრივი გზით, ინფიცირებულის სისხლთან ან მისი ცალკეული კომპონენტების გადასხმით, ორგანოთა ტრანსპლანტაციის დროს, აივ ინფიცირებულის სისხლით დაბინძურებული შპრიცის, ნემსისა და სხვა სამედიცინო ინსტრუმენტების გამოყენების შემთხვევაში; ინფიცირებული დედისგან ნაყოფზე, ან ახლადშობილზე მუცლადყოფნის პერიოდში, მშობიარობის ან ძუძუთი კვების დროს.

აივ ინფიცირების/შიდსით დაავადებულთა უფლებებსა და ინტერესებს, არეგულირებს საქართველოს 2009 წლის კანონი „აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“. აივ/ინფიცირებული/შიდსით დაავადებულ პირთა, როგორც პაციენტის შესახებ, საუბარია საქართველოს კანონში „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ და საქართველოს კანონში „პაციენტთა უფლებების შესახებ“.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს აივ/შიდსზე უფასო გამოკვლევას. ამ უფლებით სარგებლობენ როგორც საქართველოს მოქალაქეები, ისე საქართველოში მუდმივად ან დროებით მყოფი პირები, ასევე უცხოელები და მოქალაქეობის არმქონე პირები. ამგვარი გამოკვლევები, ნებაყოფლობითია. გამოკვლევა-ტესტირება აივ ინფექციაზე, ტარდება პირისგან ნებაყოფლობითი ინფორმირებული თანხმობის მიღების

შემდეგ, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, როდესაც აივ ინფექციაზე ტესტირება სავალდებულოა. იმ პირთა ნუსხას, თუ ვინ უნდა გაიაროს სავალდებულო ტესტირება, განსაზღვრავს კანონი აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ. ეს პირებია:

- ა) სისხლისა და სისხლის კომპონენტების დონორები;
- ბ) ორგანოებისა და ორგანოთა ნაწილების დონორები;
- გ) ქსოვილების დონორები;
- დ) კვერცხუჯრედისა და სპერმის დონორები (მუხლი 6).

სამედიცინო დანესებულება უფლებამოსილია, ახლადშობილს, მშობლის თანხმობის გარეშე, ჩაუტაროს ტესტირება აივ ინფექციაზე. კანონი განსაზღვრავს ამგვარ შემთხვევებს:

- თუ მშობლის აივ სტატუსი უცნობია;
- მშობელი უარს აცხადებს ტესტირებაზე;
- არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, მისი ინფიცირებულობის შესახებ.

შიდსზე შემოწმება ანონიმურია. „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, „პაციენტთა უფლებების შესახებ“ და „აივ/შიდსის შესახებ“ კანონების შესაბამისად, სამედიცინო კლინიკა, რომელიც ახორციელებს აივ ინფიცირებულთა/შიდსით დაავადებულთა დიაგნოსტიკას, მკურნალობას, პროფილაქტიკას, მხარდაჭერას/ხელშეწყობას ან/და მოვლას, ვალდებულია დაიცვას კონფიდენციალურობა პირის აივ ინფიცირების/შიდსით დაავადების შესახებ. ასეთივე ვალდებულება გააჩნიათ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს. ეს ინფორმაცია დაცულია, როგორც დაავადებულის სიცოცხლეში, ისე მისი სიკვდილის შემდეგ. კანონი „აივ/შიდსის შესახებ“, განსაზღვრავს იმ შემთხვევებს, როდესაც დაშვებულია მომსახურების მიმწოდებელი დანესებულების მიერ, აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის შესახებ, კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება:

- ა) თუ აივ ინფიცირებულისგან/შიდსით დაავადებულისგან, მიღებულია ინფორმირებული თანხმობა;
- ბ) თუ არსებობს აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის წინასწარ განცხადებული წერილობითი თანხმობა, მისი გარდაცვალების შემთხვევაში, ინფორმაციის გაცემის შესახებ.

მომსახურების მიმწოდებელი დანესებულება, ვალდებულია აივ ინფიცირებულს/შიდსით დაავადებულს, მოსთხოვოს ინფორმაცია იმ პირთა (სქესობრივ

პარტნიორთა) შესახებ, რომლებთანაც მას ჰქონდა ეპიდემიოლოგიური თვალსაზრისით, რისკის შემცველი კონტაქტი. თუკი შიდსით დაავადებული არ ამხელს ამ პირთა ვინაობას, ამ პირების დადგენის შემთხვევაში, სამედიცინო დაწესებულება, თავად მიაწვდის ინფორმაციას დაავადებულის ჯანმრთელობის შესახებ.

თუ სამედიცინო შემონმებისას, პირს აღმოაჩნდა აივ/შიდსი, ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოები და დაწესებულებები, დაავადებულს, წერილობითი ფორმით შეატყობინებენ ინფორმაციას იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომლითაც შესაძლებელია დაავადების გავრცელების თავიდან აცილება. აივ დაავადებული პირი, ხელმძღვანელობით ადასტურებს, რომ გაეცნო აღნიშნულ წესებს.

თუ აივ ინფიცირებული/შიდსით დაავადებული მცირეწლოვანია, ფსიქიკურად დაავადებულია ან სხვა განსაკუთრებული მიზეზის გამო, პირადად ვერ ახერხებს დაავადების გავრცელების თავიდან აცილების ღონისძიებათა განუხრელ დაცვას, წერილობითი შეტყობინება უნდა გაეგზავნოს მის მეურვეს ან პირს, რომელიც კისრულობს პასუხისმგებლობას აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის მოქმედებისთვის.

საქართველოს კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, ითვალისწინებს პაციენტის უფლებას, უარი განაცხადოს დაავადების შესახებ ინფორმაციის მიღებაზე. მაგრამ, პაციენტი ამ უფლებას ვერ გამოიყენებს იმ შემთხვევებში, როცა ინფორმაციის მიუწოდებლობამ, შეიძლება სერიოზული ზიანი მიაყენოს პაციენტის ან/და მესამე პირის ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს (მუხლი 20). ასეთ შემთხვევებს მიეკუთვნება აივ/შიდსის დაავადებაც.

აივ ინფიცირებული/შიდსით დაავადებული, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, პასუხს აგებს სხვა პირისთვის შიდსის შეყრის საფრთხის შექმნისთვის და შიდსის გადაცემისთვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 131-ე მუხლის თანახმად:

1. სხვისთვის შიდსის განზრახ შეყრის საფრთხის შექმნა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით სამიდან ხუთ წლამდე. ამ მუხლის მეორე ნაწილით, განზრახ შეყრა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე. 3. სხვისთვის შიდსის გაუფრთხილებლობით შეყრა პროფესიული მოვალეობის შესრულებისას, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით, ვადით სამ წლამდე. 4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი: ა) ორი ან მეტი პირის მიმართ; ბ) დამნაშავეისთვის წინასწარი შეცნობით, ორსული ქალის ან არასრულწლოვნის მიმართ, – ისჯება თავისუფლე-

ბის აღკვეთით, ვადით ხუთიდან ცხრა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით, ვადით სამ წლამდე.

კანონმდებლობით, აკრძალულია აივ/შიდსით დაავადებულის დისკრიმინაცია. საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, იმპერატიულად კრძალავს ყოველი ფორმის დისკრიმინაციას, მათ შორის, დაავადების მიხედვითაც. ამგვარი აკრძალვა, აივ ინფიცირებულებსაც შეეხებათ. „არ დაიშვება პაციენტის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, აღმსარებლობის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, დაავადების, სექსუალური ორიენტაციის ან პირადული უარყოფითი განწყობის გამო“ (მუხლი 6).

დაუშვებელია აივ ინფიცირებულთა/შიდსით დაავადებულთა სამოქალაქო, პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვა მხოლოდ აივ დადებითი სტატუსის საფუძველზე, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო აფინანსებს სპეციალურ პროგრამებს, აივ ინფიცირებულთა/შიდსით დაავადებულთა ადრეული გამოვლენისა და მკურნალობის ხარჯებს. სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში შედის: ა) აივ-ინფექციის/შიდსზე მაღალი რისკის ჯგუფის პირთა კონსულტირება და ტესტირება; ბ) დაავადებულთა უზრუნველყოფა ამბულატორიული და სტაციონარული მომსახურებით (რომელიც მოიცავს აღნიშნული დაავადების დროს, თანმხლები დაავადებების ლაბორატორიულ-ინსტრუმენტულ დიაგნოსტიკას და მკურნალობას).

აივ ინფექციის/შიდსის ადრეული გამოვლენისა და მკურნალობის სახელმწიფო პროგრამა, მიზნად ისახავს აივ ინფექციის/შიდსის ახალი შემთხვევების დროულად გამოვლენას; აივ ინფექციის/შიდსის გავრცელების შეფერხებას და აივ ინფექციით/შიდსით დაავადებულთათვის, მკურნალობის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას.

პროგრამით გათვალისწინებული მომსახურების მოცულობა, მოიცავს შემდეგ ღონისძიებებს: 1. აივ ინფექციაზე/შიდსზე მაღალი რისკის ჯგუფის პირთა ნებაყოფლობით კონსულტირებას და კვლევას, რომელიც გულისხმობს: ა) მაღალი რისკის ჯგუფის პირთა გამოკვლევას აივ ინფექციაზე/შიდსზე, სკრინინგული მეთოდებით; ბ) მაღალი რისკის ჯგუფის პირთა კონსულტირებას აივ ინფექციაზე/შიდსზე; გ) აივ ინფექციაზე/შიდსზე საექვო შემთხვევების გამოკვლევას კონფირმაციული მეთოდებით.

აივ ინფექციით/შიდსით დაავადებულთა უზრუნველყოფას ამბულატორიული მომსახურებით, რომელიც გულისხმობს:

- ა) ექიმთან პირველ ვიზიტს;
- ბ) ექიმთან განმეორებით ვიზიტს;
- გ) ოპორტუნისტული ინფექციების მკურნალობას;
- დ) ინსტრუმენტულ დიაგნოსტიკას;
- ე) ექიმის ვიზიტს პაციენტთან.

აივ-ინფექციით/შიდსით დაავადებულთა უზრუნველყოფას სტაციონარული მკურნალობით, რომელიც გულისხმობს:

- ა) შიდსის ინდიკატორული დაავადებების ლაბორატორიულ-ინსტრუმენტულ დიაგნოსტიკას და მკურნალობას;
- ბ) აივ-ინფექციის/შიდსის თანმხლები დაავადებების (მაგ: ღვიძლის უკმარი-სობა და ა.შ) ლაბორატორიულ-ინსტრუმენტული დიაგნოსტიკა და მკურნალობა, ანაზღაურდება სრულად (არ ითვალისწინებს თანაგადახდას პაციენტის მხრიდან).

■ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები

საქართველოს კონსტიტუცია, აღიარებს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებას (მუხლი 16) და ადამიანის პატივსა და ღირსებას, ხელშეუვალ უფლებად აცხადებს (მუხლი 17). ადამიანის უფლებები და ინტერესები, დაცულია იმის მიუხედავად, ადამიანი ჯანმრთელია თუ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირია (შშმპ). სახელმწიფო იცავს ყველა მოქალაქის უფლებას, იმის მიუხედავად, პირი ჯანმრთელია თუ ფიზიკური ან ფსიქიური პრობლემები გააჩნია.

ვინ ჩაითვლება ფიზიკურად შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირად? ეს არის ადამიანი, რომელსაც დაავადების, ტრავმის, გონებრივი თუ ფიზიკური დეფექტის შედეგად, ჯანმრთელობის მეტ-ნაკლებად მოშლის გამო, დარღვეული აქვს ორგანიზმის სასიცოცხლო ფუნქციები, რაც განაპირობებს პროფესიული შრომის უნარის სრულ, ან ნაწილობრივ დაკარგვას, ანდა ყოფა-ცხოვრების არსებით გაძნელებას, რასაც იგი მიჰყავს ქმედობაუნარიანობის დროებით ან მუდმივ შეზღუდვამდე და სოციალური დაცვის საჭიროებამდე.⁸ შშმპ უფლებები, დაცულია საქარ-

⁸ საქართველოს კანონი სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ, მუხლი 3 „გ“.

თველოს კონსტიტუციით, კანონით „სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ“ და საქართველოს კანონით „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“, სისხლის სამართლის კოდექსით და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით, სამოქალაქო სამართლის კოდექსით.

სიმძიმისდა მიხედვით, ქმედობაუნარიანობის შეზღუდვა, სხვადასხვა ხარისხისაა:

ა) მსუბუქად გამოხატული; ბ) ზომიერად გამოხატული; გ) მნიშვნელოვნად გამოხატული; დ) მკვეთრად გამოხატული.

ქმედობაუნარიანობის შეზღუდვის სიმძიმის მიხედვით, დგინდება **მკვეთრად, მნიშვნელოვნად და ზომიერად გამოხატული შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსი.**⁹

18 წლის ასაკის მიღწევამდე, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს, მინიჭებული აქვს კატეგორია – „შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვი“. შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსს ადგენს სამედიცინო-სოციალურ ექსპერტიზა და მას ატარებს ექიმი-ექსპერტი. ეს არის სახელმწიფო სერთიფიკატის მფლობელი ექიმი, რომელსაც სამედიცინო-სოციალურ ექსპერტიზაში, სპეციალური ცოდნა გააჩნია. სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზა, ლიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში ტარდება.

შესაძლებლობის შეზღუდვა, არის დაავადების, ტრავმის, ანატომიური ან გონებრივი დეფექტის შედეგად გამოწვეული ადამიანის ჯანმრთელობის მოშლა, ორგანიზმის ფუნქციის მყარი დარღვევით. ადამიანის ასეთი მდგომარეობა, განაპირობებს ქმედობაუნარიანობის დროებით, ან მუდმივ შეზღუდვას, რის გამოც, საჭირო ხდება მისი სოციალური დაცვა.

სამედიცინო დაწესებულება, ატარებს პირის შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსის პერიოდულ გადამოწმებას:

ა) ქმედობაუნარიანობის ზომიერად ან მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდვის დროს, – წელიწადში ერთხელ;

ბ) ქმედობაუნარიანობის მკვეთრად გამოხატული შეზღუდვის დროს, – ორ წელიწადში ერთხელ (საქართველოს კანონი, სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ. მუხლი 1, 1პ."ა" და "ბ").

მაგრამ, შესაძლებელია, პირს შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსი, გადამოწმების გარეშე (უვალოდ) დაუდგინდეს. უვალოდ, სტატუსი დაუდგინდებათ:

- პირს, რომლის მდგომარეობა არ გაუმჯობესებულა, მიუხედავად სარეა-

⁹ www.ssa.gov.ge

ბილიტაციო ღონისძიებებისა სამედიცინო დაწესებულებაში, არანაკლებ 5 წლის დაკვირვების შემდეგ;

- პირს, რომელსაც აღენიშნება ორგანოებისა და მთელი ორგანიზმის მდგომარეობის შეუქცევადი ცვლილებები და ფუნქციური დარღვევები;
- სამხედრო ვალდებულების მოხდის დროს, მიღებული ტრამვის ან დაავადებების მქონე პირს;
- სამხედრო ან სამოქალაქო ბირთვული ობიექტის ავარიის შედეგად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მამაკაცს, 55 წლის ასაკის ზევით და ქალს, – 50 წლის ასაკის ზევით;
- პირს, რომელიც დაავადდა სხივური დაავადებით (ასაკის მიუხედავად), ჩერნობილის ატომური ელექტროენერჯისა და სამხედრო ან სამოქალაქო ბირთვული ობიექტის ავარიის შედეგად და გახდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი;
- საპენსიო ასაკს გადაცილებულ პირს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა აღინიშნება კეთილსაიმედო კლინიკური პროგნოზი, როცა სახეზეა ორგანიზმის სისტემებისა და ორგანოთა არამყარი, შექცევადი მორფოლოგიური ცვლილებები და ფუნქციური დარღვევები, მაგრამ რეაბილიტაციური ღონისძიებების ჩატარებით, შესაძლოა დადებითი ეფექტის მიღწევა;
- პირს, დაუდგინდება ანატომიური ან გონებრივი დეფექტები (კანონი სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ. მუხლი 14).

შეზღუდულობის ხარისხის მიხედვით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ეძლევათ I, II ან III ხარისხის შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსი (გარდა ბავშვობიდან ინვალიდობისა და ომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანებისა, რომლებსაც III ხარისხის შეზღუდული შესაძლებლობების სტატუსი გააჩნიათ).¹⁰

შეზღუდვის შესაძლებლობის ხარისხის დადგენისას, შშმპ-ს, ორგანოთა დარღვეული ფუნქციების საკომპენსაციო, დამხმარე, საყოფაცხოვრებო და რეაბილიტაციის ტექნიკური საშუალებები გადაეცემა. მაგალითად, ოთახის სავარძელი-ეტილი; სპეციალიზებული (ხელით, ან ერთი ხელით და ერთი ფეხით სამართავი) ავტო-მოტო ტრანსპორტი, ყურსასმენი აპარატი და სხვა.¹¹

¹⁰ www.ssa.Gov.ge

¹¹ საქართველოს, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრიეს ბრძანება №1\ნ. 2003 წლის 13 იანვარი. თბილისი. შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსის განსაზღვრის წესის შესახებ, ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე.

თუ შეზღუდული შესაძლებლობის გამო, პენსია ენიშნება 18 წლის ზევით პირს, საქიროა წარდგენილი იქნას შემდეგი დოკუმენტები:

- განცხადება;
- პირადობის მონმობა, ასლთან ერთად;
- სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული, სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შემონმების აქტის ამონაწერი (დედანი);

პენსიის ოდენობა, I ხარისხის შშმპ-სთვის, ამჟამად განისაზღვრება 80 ლარით; ხოლო II და III ხარისხის შშმპ-სთვის, – 70 ლარით.

თუ პენსია ენიშნება 18 წლის ასაკამდე არასრულწლოვანს, წარდგენილი უნდა იქნას შემდეგი საბუთები:

- განცხადება;
- მშობლის (მეურვის) პირადობის მონმობა და ბავშვის დაბადების მონმობა და ასლი;
- სამედიცინო დაწესებულების მიერ გაცემული, სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შემონმების აქტის ამონაწერი.

პენსიის ოდენობა, დღევანდელი მონაცემებით, 70 ლარია.

გადაწყვეტილება პენსიის დანიშვნის შესახებ, სოციალური მომსახურების სააგენტოს¹² რაიონულ განყოფილებაში განცხადების შეტანიდან, 15 სამუშაო დღის ვადაში მიიღება.

შეზღუდული შესაძლებლობის პირთა უფლებების დაცვა, უზრუნველყოფილი უნდა იქნას ყველა სფეროში. კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით, დასჯადია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის უფლებების შეზღუდვა (სსკ მუხლი 142²).

საქართველოს კანონმდებლობით, დაცულია შეზღუდული შესაძლებლობების პირთა უფლებები არჩევნების დროს. კერძოდ, საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 54-ე მუხლის თანახმად, მხედველობის გამო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ამომრჩევლებისთვის, ცენტრალური საარჩევნო კომისია, უზრუნველყოფს სპეციალური ტექნოლოგიით დაბეჭდილი (ბრაილის შრიფტი) ბიულეტენების გამოყენებას.

ფსიქიურად დაავადებულ პირთა უფლებების დაცვა, გარანტირებულია საქარ-

¹² ამჟამად, სოციალური მომსახურების სააგენტო გაუქმებულია და მიმდინარეობს რეორგანიზაცია

თველოს კანონით, ფსიქიური დახმარების შესახებ (2006 წ.), სამოქალაქო სამართლის კოდექსითა და სისხლის სამართლის კოდექსით.

ფსიქიურად დაავადებულ პირს, მთელი რიგი უფლებები გააჩნია:

ა) ისარგებლოს ჰუმანური მოპყრობით, რომელიც გამორიცხავს მისი ღირსების შემლახავ ყოველგვარ მოქმედებას; ბ) ისარგებლოს შესაბამისი მკურნალობით, შეძლებისდაგვარად, თავის საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს; გ) მიიღოს თავისი დაავადებისა და განზრახული ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ სრული, ობიექტური, დროული და გასაგები ინფორმაცია; დ) თუ პაციენტი ქმედუუნაროა, ან მას არა აქვს გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარი, ინფორმაცია მიენოდება პაციენტის კანონიერ წარმომადგენელს, ხოლო მისი არარსებობის შემთხვევაში, – ნათესავს; ე) გაეცნოს მის შესახებ არსებულ სამედიცინო დოკუმენტაციას; ვ) უარი თქვას მკურნალობის ჩატარებაზე, გარდა მკურნალობის ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების გამოყენებისას ან/და არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარებისას.¹³ ზ) ისარგებლოს დამცველის მომსახურებით; თ) ისარგებლოს სოციალური დაცვით; ი) მიიღოს განათლება, გაიაროს პროფესიული მომზადება და გადამზადება; კ) ისარგებლოს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა უფლებებითა და თავისუფლებებით და სხვა (საქართველოს კანონი „ფსიქიური დახმარების შესახებ.“ მუხლი 5).

ფსიქიურად დაავადებული პირი, ისეთივე პაციენტია, როგორც სხვა, ჯანმრთელი პირები. მას ისეთივე უფლებები გააჩნია, როგორც ჩვეულებრივ პაციენტს. პაციენტის დამცველს ან/და კანონიერ წარმომადგენელს, უფლება აქვს გაეცნოს პაციენტის შესახებ არსებულ ნებისმიერ სამედიცინო დოკუმენტაციას და მოითხოვოს მისი ასლები.

ფსიქიურად დაავადებული პირის ქმედუუნაროდ აღიარება

ფსიქიურად დაავადებული პირის ქმედუუნაროდ აღიარების უფლება, მხოლოდ სასამართლოს გააჩნია. ქმედუუნაროდ მიიჩნევა პირი, რომელიც ჭკუასუსტობის ან სულით ავადმყოფობის გამო, სასამართლოს მიერ, ასეთად იქნება აღიარებული. ამ პირის უფლებებს, მისი კანონიერი წარმომადგენელი (მეურვე) ახორციელებს

¹³ თუ პაციენტი ქმედუუნაროა ან ასაკი არ აღემატება 16 წელს, მკურნალობის ჩატარებაზე გადაწყვეტილების მიღების უფლება აქვს პაციენტის კანონიერ წარმომადგენელს ან მის ნათესავს (თუ არ არსებობს კანონიერი წარმომადგენელი). გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, აუცილებელია პაციენტის მონაწილეობა მისი ასაკისა და ფსიქიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

(საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. მუხლი 12. პ.5).

სასამართლოს მიმართავს ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაცია, თუკი ექიმ-ფსიქიატრთა კომისია მიიჩნევს, რომ პაციენტს, ფსიქიკური აშლილობის გამო, არ შეუძლია გაათვითცნობიეროს თავისი მოქმედება და შეიგნოს მისი მნიშვნელობა. სასამართლოში მიმართვის ფაქტი, დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პაციენტის კანონიერ წარმომადგენელს, ხოლო მისი არარსებობის შემთხვევაში, – ნათესავს.

ქმედუვნაროდ აღიარებული პირის განკურნების ან ჯანმრთელობის მნიშვნელოვნად გაუმჯობესების შემთხვევაში, სასამართლო აღიარებს მას ქმედუვნარიანად (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. მუხლი 12. პ.6).

ფსიქიატრიული დახმარების სახეები

კანონით, განსაზღვრულია პაციენტის ფსიქიატრიული დახმარების რამდენიმე სახე: ამბულატორიული და სტაციონარული.

ლიცენზირებული ამბულატორიული¹⁴ ფსიქიატრიული დაწესებულება, ახორციელებს პაციენტის პირველად ფსიქიატრიულ გამოკვლევას, მკურნალობას და აუცილებლობის შემთხვევაში, მასზე მეთვალყურეობას.

ამბულატორიულ ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში, ნებაყოფლობით მიმართვისას, – პაციენტს, ხოლო მისი ქმედუვნარობის შემთხვევაში, ან თუ პაციენტის ასაკი არ აღემატება 16 წელს, – კანონიერ წარმომადგენელს უფლება აქვს:

ა) საკუთარი სურვილით აირჩიოს ფსიქიატრიული დაწესებულება და ექიმი; ბ) თავისი სურვილით, ნებისმიერ ეტაპზე, შეწყვიტოს გამოკვლევა ან/და მკურნალობა.

ამბულატორიულ ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში მოთავსება, შეიძლება განხორციელდეს არანებაყოფლობითაც. ასეთ შემთხვევაში, პაციენტს ათავსებენ სტაციონარული მკურნალობისთვის, ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში. ეს ფაქტი, უნდა ეცნობოს პაციენტის კანონიერ წარმომადგენელს, ხოლო ასეთის არარსებობის შემთხვევაში, – ნათესავს. საჭიროების შემთხვევაში, ამბულატორიული ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაცია, დახმარებისთვის მიმართავს შესაბამის სამართალდამცავ ორგანოებს.

სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარება ნებაყოფლობითია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სტაციონარში მყოფი პაციენტის მიმართ, ფიზიკური

¹⁴ ამბულატორიული სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულება, რომელიც სამედიცინო დახმარებას უწევს როგორც მომსვლელ, ისე ბინაზე მყოფ ავადმყოფებს.

შეზღუდვის მეთოდები და არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარება გამოიყენება. ფსიქიატრიული დახმარება, პაციენტს გაენევა ლიცენზირებულ სტაციონარულ დაწესებულებაში.

სტაციონარში მოთავსებულ პაციენტს, უფლება აქვს:

ა) მიიღოს და გაგზავნოს წერილი, გზავნილი, შემონმების გარეშე; ბ) სტაციონარის შინაგანანესის თანახმად, ისარგებლოს ტელეფონით და სხვა საკომუნიკაციო საშუალებებით; გ) მიიღოს მნახველი, ამისთვის განსაზღვრულ დროს და ადგილზე, მესამე პირის დასწრების გარეშე; დ) ხანმოკლე ვადით დატოვოს სტაციონარი, სტაციონარიდან განერის გარეშე, მისი ფსიქიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით; ე) შეიძინოს და იქონიოს პირველადი მოხმარების საგნები; ვ) შეასრულოს რელიგიური რიტუალი, თუ იგი არ ლახავს სხვათა უფლებებს; ზ) მიიღოს აუდიო-ვიზუალური ინფორმაცია; თ) მონაწილეობა მიიღოს სტაციონარში გამართულ სპორტულ და კულტურულ ღონისძიებებში; ი) ისარგებლოს სხვა უფლებებით (მუხლი 15).

ექიმს უფლება აქვს, გამონაკლის შემთხვევაში, უსაფრთხოების მიზნით, შეზღუდოს პაციენტის ზემოთ აღნიშნული უფლებები, რაც ფიქსირდება სამედიცინო დოკუმენტაციაში.

აკრძალულია პაციენტის დასჯის ან დაშინების მიზნით, ფიზიკური შეზღუდვის მეთოდების ან მედიკამენტების გამოყენება.

საქართველოში, მოქმედებს ფსიქიატრიული მომსახურების სახელმწიფო პროგრამა, რომლითაც სარგებლობენ საქართველოს მოქალაქეები, ხოლო სტაციონარული¹⁵ არანებაყოფლობითი მოთავსებისას, ამ პროგრამით სარგებლობენ, როგორც საქართველოს მოქალაქეები, ისე უცხოელები და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირები.

სახელმწიფო პროგრამით გათვალისწინებულია ამბულატორიული მომსახურება, რომელშიც შედის ოჯახის/უბნის ექიმის მომსახურება; ოჯახის ექიმის/უბნის ექიმის მიმართვით გადაგზავნილი პაციენტის მომსახურება; ამბულატორიულ ფსიქიატრიულ აღრიცხვაზე აყვანილი პაციენტის მომსახურება.¹⁶

¹⁵ **სტაციონარული მკურნალობა** – სავადმყოფოში მკურნალობა. ამბულატორიული მკურნალობისაგან განსხვავებით, მწოლიარე ავადმყოფის მკურნალობა.

¹⁶ დაწვრილებითი ინფორმაცია ფსიქიატრიული მომსახურების სახელმწიფო პროგრამის შესახებ შეგიძლიათ იხ. www.moh.gov.ge

სოციალური უზენაესობა

■ სოციალური დახმარებები

ყველა ადამიანს გააჩნია სოციალური უფლებები – განათლების, შრომის, სოციალური-უზრუნველყოფის, ჯანდაცვისა და სხვა. საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში, პირდაპირაა მითითებული, რომ საქართველოს მოქალაქეთა „...ურყევი ნებაა, დაამკვიდრონ დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესნებობილება, ეკონომიკური თავისუფლება, სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო..“. სოციალური სახელმწიფოს საფუძველია, მოქალაქეთა სოციალური თანასწორუფლებიანობის დამყარება, რაც მიიღწევა სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამების რეალიზაციით.

სოციალური უფლებების რეალიზაცია ხდება თანდათან, სახელმწიფოს რესურსების გათვალისწინებით. მთავარია, სახელმწიფომ შექმნას ყველა პირობა და უზრუნველყოს სოციალურად დაუცველ პირთა უფლებების დაცვა.

საქართველოში, სოციალურად დაუცველი ფენების უფლებები და ინტერესები, დაცულია კანონით „სოციალური დახმარების შესახებ“ (2006 წ). ეს კანონი, აწესრიგებს საქართველოს ტერიტორიაზე, სოციალური დახმარების მიღებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს, განსაზღვრავს სოციალური დახმარების სფეროში უფლებამოსილ ადმინისტრაციულ ორგანოებს, ადგენს სოციალური დახმარების სახეებსა და მისი დანიშვნის ძირითად პრინციპებს. ყველა პირს, ვინც სოციალურ დახმარებას იღებს, ბენეფიციარი ეწოდება.

სოციალური დახმარების სახეები

კანონით, გათვალისწინებულია ფულადი სოციალური დახმარების რამდენიმე სახე:

საარსებო შემწეობა – ეს ფულადი შემწეობის ისეთი სახეა, რომელიც განკუთვნილია შეფასების სისტემით იდენტიფიცირებული ლატაკი ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის.

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია – საყოფაცხოვრებო სუბსიდია, არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც განკუთვნილია, საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ, სოციალურ კატეგორიას მიკუთვნებულ პირთათვის გათვალისწინებული საყოფაცხოვრებო-კომუნალური მომსახურებისა და სხვა ხარჯების ასანაზღაურებლად.

რეინტეგრაციის შემწეობა – რეინტეგრაციის შემწეობა, არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც მიეცემა სპეციალური მზრუნველობის საჭიროების მქონე პირის ბიოლოგიურ ოჯახს, მეურვეს (მზრუნველს), რომელიც ამ პირს, სპეციალიზებული დაწესებულებიდან, გაიყვანს ოჯახურ გარემოში საცხოვრებლად და მას სათანადო მზრუნველობას გაუწევს.

მინდობით აღზრდის ანაზღაურება – მინდობით აღზრდის ანაზღაურება, არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც მიეცემა დედობილს/მამობილს შვილობილის მოსაველელად და აღსაზრდელად.

სრულწლოვანზე, ოჯახური მზრუნველობის ანაზღაურება – სრულწლოვანზე ოჯახური მზრუნველობის ანაზღაურება, არის ფულადი სოციალური დახმარება, რომელიც მიეცემა პირს, რომელიც სრულწლოვანს, სპეციალიზებული დაწესებულებიდან, გაიყვანს ოჯახურ გარემოში საცხოვრებლად და გაუწევს მას სათანადო მზრუნველობას. (კანონი „სოციალური დახმარების შესახებ“. მუხლი 6; მუხლი 7). მინდობის აღზრდისას, დედობილი/მამობილი, იღებს ჯანმრთელი ბავშვისთვის 200 ლარს დახმარებას, ხოლო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვისთვის, – 300 ლარს.

გაითვალისწინეთ, რომ თუ თქვენ მიეკუთვნებით სოციალურად დაუცველ ოჯახთა რიცხვს, თქვენ თვითონ ირჩევთ ფულადი სოციალური დახმარების სახეს. მაგალითად, თუ იღებთ დევნილთა ყოველთვიურ დახმარებას, თქვენ შეგიწყდებათ ეს დახმარება საოჯახო დახმარების მიღების შემთხვევაში.

სახელმწიფო ადგენს სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ბაზას. იმისთვის, რომ თქვენ მოხვდეთ ამ მონაცემთა ბაზაში, უნდა გაიაროთ რეგისტრაცია. სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში რეგისტრაციისთვის, ოჯახის ქმედუნარიანმა, სრულწლოვანმა წევრმა ან კანონიერმა წარმომადგენელმა, უნდა შეავსოს განაცხადი. განაცხადის შევსებისას, უნდა წარმოადგინოთ შემდეგი დოკუმენტები:

- ოჯახის სრულწლოვანი წევრების პირადობის მონომოები. საქართველოს მოქალაქის პასპორტები ან ბინადრობის მონომოები;
- ოჯახის არასრულწლოვან პირთა დაბადების მონომოები;
- მეურვეობის ან მზრუნველობის დამადასტურებელი დოკუმენტი, ან ნოტარიულად დამოწმებული რწმუნება (თუ განმცხადებელი არ არის ოჯახის წევრი).

თუ ოჯახის წევრებს შეზღუდული აქვთ გადაადგილების უფლება, მასთან მივა

სოციალური მომსახურების სააგენტოს წარმომადგენელი¹ და მასთან ერთად შეავსებს „ოჯახის დეკლარაციას“. ოჯახის უფლებამოსილი წარმომადგენელი, ხელს აწერს დეკლარაციას. სწორედ დეკლარაციის საფუძველზე ხდება სარეიტინგო ქულების მინიჭება (სარეიტინგო ქულა არ უნდა აღემატებოდეს 57 000).

ქულების მინიჭების საფუძველზე, ოჯახს ეძლევა „სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში, რეგისტრაციის მოწმობა“. საარსებო შემწეობას, ბენეფიციარი, იმ წუთშივე არ იღებს. დახმარებას მიიღებს, სარეიტინგო ქულის ძალაში შესვლის, მეოთხე თვეს.

ფულადი სოციალური დახმარების გაანგარიშებისას, არ იქნებიან გათვალისწინებული ოჯახის ის წევრები, რომლებიც მიუხედავად იმისა, რომ არიან მონაცემთა ბაზაში რეგისტრირებულნი, სოციალური დახმარების დანიშვნისთვის არიან:

- სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში მყოფი პირი/პირები, რომელთაც სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, შეეფარდათ თავისუფლების აღკვეთა;

- გაგზავნილნი არიან იძულებით მკურნალობაზე;

- იმყოფებიან ვადიან სამხედრო სამსახურში;

- გასული არიან ქვეყნიდან, 3 თვეზე მეტი ვადით;

- პირი, რომელიც იმყოფება მოხუცთა თავშესაფარში, ბავშვთა სახლში, ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში, ან წინასწარ პატიმრობაში და მის მიმართ, კანონიერ ძალაში არ არის შესული გამამტყუნებელი განაჩენი.

საოჯახო დახმარების გაცემა

საოჯახო დახმარების მიმღებია პირი, რომელსაც დახმარება, 2007 წლის 1 იანვრამდე აქვს დანიშნული. ამასთან, საოჯახო დახმარების მიღება შეუძლიათ იმ ოჯახებსაც, რომელთაც, დახმარება 2007 წლის 1 იანვრამდე დაენიშნათ, მაგრამ შეჩერებული აქვთ სხვადასხვა მიზეზის გამო (იხ. დახმარების შეჩერების მიზეზები).

საოჯახო დახმარების მიმღები სხვადასხვა კატეგორიის პირებისთვის, დახმარების სხვადასხვა ოდენობაა განსაზღვრული:

- მარტოხელა, არამომუშავე პენსიონერთა (მარტოხელა პენსიონერი – პენსი-

¹ სააგენტო, ამჟამად, რეორგანიზაციის პროცესშია

ონერი ასაკით ან ინვალიდობით) ერთსულიანი ოჯახები – **22** ლარი, ხოლო არამომუშავე პენსიონერთა ორ და მეტსულიანი ოჯახები, – **35** ლარი;

- დედ-მამით ობოლი ბავშვები, მეურვის შრომისუნარიანობის მიუხედავად, ერთ პირზე, – **22** ლარი;
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, არამომუშავე, პირველი ჯგუფის უსინათლოები, ერთ პირზე, – **22** ლარი;
- 18 წლამდე ასაკის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები, ერთ პირზე, – **22** ლარი;
- მრავალშვილიანი ოჯახები, რომელთაც ჰყავს 7 ან მეტი, 18 წლამდე ასაკის ბავშვი – **35** ლარი.

სოციალური პროგრამებით გათვალისწინებული სოციალური დახმარება, 600 ლარის ოდენობით მიეცემათ:

- ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო;
- ახლადშობილის აყვანის გამო;

საყოფაცხოვრებო სუბსიდია კომუნალური ხარჯების გასაწევად

ასეთი სუბსიდიები (დახმარებები) მიეცემათ: ა) მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის საბრძოლო მოქმედებების ინვალიდებს; ბ) მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებს; გ) საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის, საბრძოლო მოქმედებებში დაღუპულთა შვილებს, 18 წლის ასაკამდე, ბავშვობიდან, შშ სტატუსის მქონე შვილებს, ასაკის მიუხედავად. აგრეთვე მეუღლეს, რომელიც შემდეგ აღარ დაქორწინებულა და შრომისუნარო მშობლებს (თითოეულ ოჯახს); დ) ე. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის შედეგად დაინვალიდებულ პირებს, დაღუპულთა შრომისუნარო მშობლებს, შრომისუნარო მეუღლეს, რომელიც შემდეგ აღარ დაქორწინებულა. მათ მიეცემათ თვეში **44** ლარი.

ანალოგიური სუბსიდია გათვალისწინებული თვეში, 22 ლარის ოდენობით, შემდეგი პირებისთვის: ა) მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებთან გათანაბრებულ პირებს; ბ) სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებ-

ლობისთვის, საბრძოლო მოქმედებების მონაწილეებს; გ) მეორე მსოფლიო ომის, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიაზე საბრძოლო მოქმედებების დროს, ან შემდგომ პერიოდში დაღუპულ (უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, გარდაცვლილ), აგრეთვე საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის საბრძოლო მოქმედებების შემდგომ პერიოდში გარდაცვლილი მეომრების თითოეულ ოჯახს (შვილებს, 18 წლის ასაკამდე, ბავშვობიდან შშ სტატუსის მქონე შვილებს, მეუღლეს, რომელიც შემდეგ არ დაქორწინებულა და შრომისუუნარო მშობლებს); დ) სამხედრო ძალების ვეტერანებს, მოხუცებულობის გამო, საპენსიო ასაკის მიღწევას; ე) ქ. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული აქციის დარბევის დროს, დაზარალებულ პირებს.

ასეთივე სუბსიდიას იღებენ **თვეში, 7 ლარის ოდენობით**: ა) ჩერნობილის ბირთვულ ობიექტებზე, ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციისას, დაინვალიდებულ პირებს და ლიკვიდაციის მონაწილეებს, ყოველთვიურად, ხოლო ავარიის შედეგად, მარჩენლის დაკარგვისას, პენსიის მიმღებ ოჯახს ყოველთვიურად; ბ) პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებულ პირებსა და მათი ოჯახების შრომისუუნარო წევრებს, ყოველთვიურად.

სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევის პროგრამა

საქართველოში, მოქმედებს „სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის სამედიცინო დაზღვევის“, „სახალხო არტისტების, სახალხო მხატვრებისა და რუსთაველის პრემიის ლაურეატების ჯანმრთელობის დაზღვევის“, „კომპაქტურ დასახლებებში მყოფ, იძულებით გადაადგილებულ პირთა სამედიცინო დაზღვევის“, მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა სამედიცინო დაზღვევის“ სახელმწიფო პროგრამები.

ფულადი სოციალური დახმარების შეწყვეტა

დახმარების შეწყვეტა, შესაძლებელია შემდეგი მიზეზებით:

- ოჯახის სოციალურ-ეკონომიური მდგომარეობის შეფასებისას, ოჯახის უფლებამოსილი პირის მიერ, მიწოდებული იქნა ყალბი ინფორმაცია. ამიტომ, გახსოვდეთ, რომ ძალიან მნიშვნელოვანია, ინფორმაცია, ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ, იყოს სრული, ამომწურავი და რაც მთავარია, ზუსტი!

სიყალბის აღმოჩენის შემთხვევაში, ოჯახი ავტომატურად კარგავს დახმარების მიღების უფლებას და ასეთ ოჯახს არ გააჩნია უფლება, მომდევნო სამი წლის განმავლობაში, წარადგინოს განაცხადი და მოითხოვოს ხელახალი რეგისტრაცია მონაცემთა ბაზაში:

- ოჯახის ყველა სრულწლოვანი წევრის გარდაცვალებისას;
- ოჯახის მონაცემთა ბაზაში, რეგისტრაციის გაუქმებისას;
- ოჯახის სარეიტინგო ქულის ცვლილებისას;
- საარსებო შემწეობის მისაღები სარეიტინგო ქულის ცვლილებისას.

■ საპენსიო უზრუნველყოფა და დაზღვევა

საერთაშორისო საზოგადოების მიერ, „სოციალური ქარტიის“ მიღება და სოციალურ უფლებათა ჩამონათვალში სოციალური უზრუნველყოფის უფლების ერთ-ერთ „სავალდებულო“ უფლებად გათვალისწინება, მეოცე საუკუნის ერთ-ერთ მიღწევად შეიძლება დავასახელოთ. საპენსიო უზრუნველყოფის უფლებამ, ასევე ასახვა ჰპოვა საქართველოს კონსტიტუციაში, როგორც საქართველოს მოქალაქეთა სოციალურ-ეკონომიკური უფლებების გარანტირებული რეალიზაცია. პენსიის მიღების უფლებას ანიჭებს არა მხოლოდ შესაბამისი ასაკის მიღწევა და ნამუშევარი წლების არსებობა, არამედ კანონით განსაზღვრული სხვა შემთხვევებიც, – მაგალითად, ჯანმრთელობის მდგომარეობა და ოჯახში მარჩენალის დაკარგვა. არსებობს სხვა შემთხვევებიც. ძალიან ხშირად, უფლებების არცოდნა, ხელს გვიშლის უფლებების განხორციელებაში. ამიტომ აუცილებელია, ყველა იცნობდეს იმ სამართლებრივ ნორმებს, რასაც სახელმწიფო ადგენს ამ სფეროში იმისთვის, რომ აღნიშნული უფლებით, მაქსიმალურად ისარგებლოთ.

! **პენსია შეიძლება იყოს სახელმწიფო და არასახელმწიფო.**

სახელმწიფო პენსიის დანიშვის დროს, პენსიის² გადახდა ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. არასახელმწიფო პენსიის მიღების დროს, პენსია გადაირიცხება სპეციალურად შექმნილი ანგარიშიდან, რომელიც იქმნება ფიზიკური პირისა და არასახელმწიფო დანესებულებების გადარიცხვის გზით.

² პენსია – ყოველთვიური ფულადი უზრუნველყოფა.

1. სახელმწიფო პენსია³

ვის აქვს პენსიის მიღების უფლება?

პენსიის მიღების უფლება აქვს საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეებს. თუ თქვენ უცხო ქვეყნის მოქალაქე ხართ ან საერთოდ არ გაგაჩნიათ არც ერთი ქვეყნის მოქალაქეობა, მაგრამ განცხადების შეტანამდე, ბოლო 10 წლის განმავლობაში, საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერად იმყოფებით, თქვენ გაგაჩნიათ პენსიის მიღების უფლება.

პენსიის დასანიშნად უნდა არსებობდეს შემდეგი საფუძველი.

თუკი თქვენ მიაღწიეთ საპენსიო ასაკს (საპენსიო ასაკის მიღწევის გამო, პენსიის მიღების უფლება, ქალებს წარმოეშობათ 60 წლის ასაკიდან); ან დაგიდგინდათ შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსი; ან მარჩენალი გარდაიცვლება⁴, – აღნიშნული ნიშნავს, რომ გაქვთ სახელმწიფო პენსიის მისაღებად მიმართვის უფლება.

თქვენ, ნებისმიერ დროს, განცხადებით შეგიძლიათ მიმართოთ პენსიის დასანიშნად. ასევე, თუ თქვენ გაგაჩნიათ პენსიის მიღების ორი ან მეტი საფუძველი, უფლება გაქვთ, თქვენი არჩევით მიიღოთ მხოლოდ ერთი სახის პენსია.

გახსოვდეთ! პენსია ინიშნება მხოლოდ ერთი საფუძველით, – თქვენი არჩევით.

პენსიის დანიშვნის დროს, გარკვეული შეზღუდვები არსებობს:

პენსიის მიღების უფლება არ გაქვთ საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში. **საჯარო საქმიანობად** ითვლება ადმინისტრაციულ ორგანოში ან სხვა საბიუჯეტო ორგანიზაციაში ანაზღაურებადი საქმიანობის განხორციელება, გარდა სამეცნიერო-საგანმანათლებლო საქმიანობისა. შეზღუდვა არ ვრცელდება მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსისა და მხედველობის გამო, მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირებზე.

³ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“.

⁴ მარჩენალდაკარგული – შვილი (შვილები) და ნაშვილები ბავშვი (ბავშვები) 18 წლის ასაკის მიღწევამდე.

პენსიის ოდენობა

ასაკის გამო პენსიის მინიმალური ოდენობა განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით. პენსიის ოდენობა, შეიძლება შეიცვალოს. აღნიშნული, შეიძლება მოხდეს მხოლოდ კანონში ცვლილებების შეტანით.

შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენის გამო, პენსიის გაანგარიშება დამოკიდებულია თქვენი ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე, რაც უნდა იყოს სამედიცინო დოკუმენტებით დადასტურებული.

შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირი – პირი, რომელსაც ასეთი სტატუსი მინიჭებული აქვს „სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად. აღნიშნული სტატუსის დასადგენად, განცხადებით უნდა მიმართოთ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს.

მკვეთრად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის არსებობის შემთხვევაში, დაინიშნება პენსია 35 ლარის ოდენობით. ასეთივე პენსია ენიშნებათ შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვებს, რომლებიც საჭიროებენ სხვა პირის მუდმივ დახმარებას. მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დროს, ენიშნებათ პენსია 28 ლარის ოდენობით. ასეთივე პენსია ენიშნებათ შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვებსაც.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო, ერთ-ერთი მშობლის გარდაცვალების შემთხვევაში, – თითოეულს 28 ლარის ოდენობით, მარჩენალდაკარგულების საერთო რაოდენობის მიუხედავად; უდედმამო ბავშვებს, – თითოეულს 35 ლარის ოდენობით, მარჩენალდაკარგულების საერთო რაოდენობის მიუხედავად.

როგორ უნდა მივმართოთ პენსიის დასანიშნად?

პენსიის დანიშვნის თაობაზე, განცხადება ყველა საჭირო დოკუმენტთან ერთად, წარედგინება – საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს ტერიტორიულ ორგანოს, სოციალური დაზღვევის ერთიან სახელმწიფო ფონდს.

განცხადება შეიტანება თქვენი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით, სადაც დარეგისტრირებული ბრძანდებით.

პენსიის დანიშვნისთვის საჭირო დოკუმენტების ნუსხა, პენსიის დანიშვნის წესი

და პირობები განისაზღვრება მინისტრის ნორმატიული აქტის საფუძველზე (იხილეთ განცხადების ნიმუში დისკზე).

პენსიის დანიშვნის თაობაზე, სოციალური დაზღვევის ერთიანი სახელმწიფო ფონდი, თქვენს განცხადებას განიხილავს 10 დღის ვადაში. თუკი თქვენს განცხადებას არ ერთვის ყველა საჭირო დოკუმენტი, ფონდი ვალდებულია, მიიღოს განცხადება და მოგთხოვოთ დამატებითი დოკუმენტაციის წარდგენა. ამის შესახებ, თქვენ მიიღებთ წერილობით შეტყობინებას და ასევე, შესამაბამისი დოკუმენტების სიას. დამატებითი დოკუმენტების წარსადგენად, მოგეცემათ 3 თვე.

დადებითი გადაწყვეტილების შემთხვევაში, პენსია დაგენიშნებათ განცხადების წარდგენის დღიდან.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო, პენსია ინიშნება მისი გარდაცვალების დღიდან, მაგრამ ამ შემთხვევაში, განცხადება შეტანილი უნდა იყოს გარდაცვალებიდან 3 თვის ვადაში. ამ ვადის გასვლის შემდეგ, პენსია ინიშნება განცხადების წარდგენის დღიდან. დამატებითი დოკუმენტების მოთხოვნის შემთხვევაში, პენსია დაინიშნება პირველი განცხადების შეტანის დღიდან.

როგორ ბაიჯება პენსია?

პენსიის გაცემა ხდება თქვენი მოთხოვნის შემთხვევაში, საქართველოს ნებისმიერ ტერიტორიაზე – ქალაქში, დასახლებაში და ა.შ.. თქვენი სურვილის შემთხვევაში, პენსიის საცხოვრებელ ადგილზე მიტანაც შეიძლება. პენსიის გაცემა უნდა მოხდეს ყოველთვიურად, თვის დასრულებისას.

პენსიის გაცემა, შეიძლება შეჩერდეს. საფუძვლის აღმოფხვრის შემთხვევაში, პენსია განახლდება.

თქვენი პენსიის გაცემის შეჩერება და შესაბამისად, განახლება:

1. თქვენი პენსიის ზედიზედ, 6 თვის განმავლობაში მიუღებლობისას, საპატიო მიზეზის არსებობისას, პენსიის გაცემა განახლდება;

2. თუ საჭირო გახდა შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის პერიოდული გადამოწმება და თქვენ არ გამოცხადდით გადამოწმებაზე დანიშნულ დროს, თქვენი პენსიის გაცემა შეჩერდება. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებით დადგენის შემთხვევაში, პენსიის გაცემა განახლდება ასეთი სტატუსის დადგენის დღიდან და აგინაზღაურდებათ დაწესებულებაში ყოფნის პერიოდისთვისაც.

თუ ხელახალი შემონმების დროს დადგინდა, რომ თქვენ გაგაჩნიათ შეზღუდული შესაძლებლობის უკვე სხვა სტატუსი, მაშინ აღნიშნული სტატუსის დადგენამდე, თქვენ მიიღებთ პენსიას შეზღუდული შესაძლებლობის ძველი სტატუსის მიხედვით.

ასევე, შეიძლება დაწესდეს პენსიის განახლების საპატიო მიზეზები, რაც განისაზღვრება მინისტრის ნორმატიული აქტით.

განცხადების შეტანისას, პენსიის გაცემა განახლება მომდევნო თვეს და აგინაზღაურდებათ მიუღებელი თანხა, მაგრამ არა უმეტეს ერთი წლისა, პენსიის გაცემის შეჩერების დღიდან.

პენსიის გაცემა შეწყდება:

1. პენსიონერის გარდაცვალებისას, მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან (პირის გარდაცვლილად გამოცხადების ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების⁵ შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმებისას, პენსიის გაცემა განახლება. გარდაცვლილად გამოცხადების შემთხვევაში, აღნიშნული გადაწყვეტილება, შეიძლება გაუქმდეს სასამართლოს მიმართვის საფუძველზე);

2. საჯარო სამსახურში დასაქმებისას, – საქმიანობის განხორციელების პერიოდში (საჯარო საქმიანობის შეწყვეტისას, პენსიის გაცემა განახლება);

3. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დაკარგვისას;

4. მარჩენალდაკარგული პირის მიერ, 18 წლის ასაკის მიღწევისას, თუკი ისინი სასწავლო დაწესებულების დღის განყოფილებაზე სწავლობენ, – 23 წლის ასაკის მიღწევისას;

5. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის არსებობის შემთხვევაში, თუ თქვენ არ გამოცხადდით სამედიცინო დაწესებულებაში, დადგენილ ვადაში გადა-

⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, დაინტერესებული პირის განცხადების საფუძველზე, ნებისმიერი პირი, შეიძლება სასამართლოს გადაწყვეტილებით, აღიარებული იქნეს უგზო-უკვლოდ დაკარგულად, თუ მისი ადგილსამყოფელი უცნობია და ორი წლის მანძილზე, იგი არ გამოჩენილა თავის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

პირი შეიძლება სასამართლო წესით გამოცხადდეს გარდაცვლილად, თუ მის საცხოვრებელ ადგილას, 5 წლის განმავლობაში, არ მოიპოვება ცნობები ამ პირის ადგილსამყოფელის შესახებ. აგრეთვე პირი შეიძლება სასამართლო წესით გამოცხადდეს გარდაცვლილად, თუ იგი უგზო-უკვლოდ დაიკარგა ისეთ გარემოებებში, რომელიც მას სიკვდილს უქადდა, ანდა სავარაუდოდ, ის დაიღუპა რაიმე უბედური შემთხვევის გამო და ამის დამადასტურებელი ცნობები ექვსი თვის განმავლობაში არ მოიპოვებოდა.

მონმებაზე, – მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან (პენსიის გაცემა განახლდება სამედიცინო დანესებულების მიერ, შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებით დადგენისას);

6. სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა, – მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან; თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებიდან გათავისუფლების შემდეგ, პენსიის გაცემა განახლდება;

7. უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გაძევებისას;

8. საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას, ან საქართველოს მოქალაქეობის შეწყვეტისას;

9. პირადი განცხადებით;

10. სრულ სახელმწიფო კმაყოფაზე ყოფნისას (გარდა ხანდაზმულთა თავშესაფარში მყოფი პენსიონერისა);

11. თუ პენსიის შეჩერებიდან 3 წელი გავიდა და არ მოხდა პენსიის გაცემის განახლება.

შეიძლება, ასევე არსებობდეს სხვა საფუძვლები, მაგრამ ის უნდა გამომდინარეობდეს კანონიდან.

თუ პენსიის შეწყვეტა მოხდა ზემოთმითითებული რომელიმე საფუძვლით, შეწყვეტილი პენსიის გაცემა შეიძლება განახლდეს, თუ მიზეზი აღმოფხვრილი იქნება.

როგორ განვაახლოთ პენსიის გაცემა?

შეწყვეტილი პენსიის გაცემის განახლებისთვის, აუცილებელია განცხადებისა და საჭირო დოკუმენტების (რომლითაც დასტურდება შეწყვეტის ან შეჩერების მიზეზების არარსებობა) ფონდში წარდგენა.

გარდაცვალების შემთხვევაში

პენსია, რომელიც პირს ეკუთვნოდა და მისი გარდაცვალების დროისთვის არ იქნა მიღებული, მიეცემა მის მემკვიდრეებს, თუ მათ მიუღებელი თანხისთვის, მმართვეს პირის გარდაცვალების დღიდან, არა უგვიანეს ერთი წლისა.

თუ არსებობს რამდენიმე მემკვიდრე, კუთვნილი თანხა, მათ შორის განაწილ-

დება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით (იხილეთ თავი „ქალი და მემკვიდრეობითი სამართალი“).

პენსიიდან თანხის დაკავება

თუ არასწორი მონაცემების წარდგენის გამო, თქვენს საპენსიო ანგარიშზე, ზედმეტი თანხის დარიცხვა მოხდა, ზედმეტად დარიცხული პენსიის დაბრუნება, შესაძლებელია მხოლოდ კომპეტენტური ორგანოს, მაგალითად, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს გადანყვეტილებით და არა უმეტეს 20%-ის დაკავების მეშვეობით;

ან კიდევ, სასამართლოს გადანყვეტილების საფუძველზე, – დანიშნული პენსიის არა უმეტეს 50%-ის დაკავებით.

გახსოვდეთ! პენსიის მიღების დროს, თქვენ არ იზღუდებით, დამატებით მიიღოთ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სოციალური დახმარებები და ისარგებლოთ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა უფლებებით.

სახელმწიფო კომპენსაცია და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდია⁶

აღნიშნული სახის კომპენსაციისა და სტიპენდიის გადახდა ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, სახელმწიფოში განსაკუთრებული სამსახურის გავლის შემთხვევაში, ასევე გარკვეულ თანამდებობაზე მუშაობის გამო. კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ჩამონათვალში შედიან:

1. საქართველოს პარლამენტის წევრები;
2. საქართველო საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრები; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეები;
3. საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეები;
4. საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარე და მისი მოადგილე (მოადგილეები);
5. სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირები, აგრეთვე ფინანსთა სა-

⁶ საქართველოს კანონი „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“.

მინისტროს შესაბამისი სამსახურის იმ თანამდებობებიდან გათავისუფლებული პირები, რომლებიც განსაზღვრულია საქართველოს მთავრობის დადგენილებით;

6. პროკურატურის სისტემიდან დათხოვნილ მუშაკები;

7. საქართველოს ყოფილი უმაღლესი პოლიტიკური თანამდებობის პირთა ოჯახის წევრები;

8. უმაღლესი დიპლომატიური რანგის მქონე პირები;

9. საქართველოს პარლამენტის აპარატის მოხელეები;

10. მეცნიერები;

11. სამოქალაქო ავიაციის მოსამსახურეები.

აღნიშნული პენსიის მიღების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეს, მაგრამ შეიძლება გამონაკლისის დაშვება, რაც კანონით უნდა იყოს დამტკიცებული.

თუ თანამდებობიდან დათხოვნა მოხდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ან სხვა არამართლზომიერი ქმედების ჩადენის გამო, აღნიშნული სტიპენდიის მიღების უფლება იკარგება.

სტიპენდიის დანიშვნის საფუძვლებია:

1. მუშაობის ვადის ამონურვა;

2. 65 წლის ასაკს მიღწევა;

3. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენა;

4. მარჩენალის გარდაცვალება, – გარდაცვალების შემთხვევაში, მარჩენალის გარდაცვალების გამო, კომპენსაციის მიღების უფლება აქვთ აგრეთვე გარდაცვლილის ოჯახის წევრებს. აღნიშნული ვრცელდება მშვილებლებზე, თანაბრად მშობლებზე, ნაშვილებ ბავშვებზე, თანაბრად შვილებზე. არასრულწლოვანი შვილები, კომპენსაციას მიიღებენ 18 წლამდე ასაკამდე. თუ შვილები სწავლობენ, მაშინ 23 წლის ასაკამდე.

თუ არსებობს რომელიმე საფუძველი, თქვენ ნებისმიერ დროს, შეგიძლიათ მიმართოთ პენსიის დასანიშნად. თუ თქვენ გაგაჩნიათ ორი ან მეტი პენსიის მიღების საფუძველი, უფლება გაქვთ, მიიღოთ მხოლოდ ერთი სახის პენსია თქვენი არჩევით.

რა ოდენობისაა პენსია?

არსებობს სქემა, რომლის მიხედვით ხდება პენსიის გამოანგარიშება (აღნიშნული, მოიპოვება „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“ საქართველოს კანონმდებლობაში).

კომპენსაციის ან სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის ოდენობა, არ უნდა აღემატებოდეს 560 ლარს.

როგორ ხდება პენსიის დანიშვნა?

სოციალური დაზღვევის ერთიან სახელმწიფო ფონდში, თქვენი განცხადების საფუძველზე, კომპენსაციის ან სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის დანიშვნა მოხდება განცხადების წარდგენის დღიდან.

მარჩენალის გარდაცვალების გამო, კომპენსაცია ინიშნება მარჩენალის გარდაცვალების დღიდან, თუ განცხადება კომპეტენტურ ორგანოს წარედგინება გარდაცვალებიდან 3 თვის ვადაში. ამ ვადის გასვლის შემთხვევაში, კომპენსაცია ინიშნება განცხადების წარდგენის დღიდან.

კომპენსაციის/სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის გაცემის შეწყვეტა და განახლება

1. სხვა სახის სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისას;
2. პირადი განცხადებით;
3. კომპენსაციის ან სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის მიმღების გარდაცვალებისას, – აღნიშნული საფუძვლის დადგენისას, მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან;
4. საჯარო საქმიანობის განხორციელების პერიოდში; საჯარო საქმიანობის შეწყვეტისას, პენსიის გაცემა განახლდება;
5. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დაკარგვისას;
6. არასრულწლოვანი პირის მიერ 18 წლის ასაკის მიღწევისას, – მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან; თუკი შვილები სასწავლებლის დღის განყოფილებაზე სწავლობენ, – 23 წლის ასაკის მიღწევისას;

7. შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის დადგენილ ვადაში გადამონმებაზე გამოუცხადებლობისას, – მომდევნო თვის პირველი რიცხვიდან. მისი გაცემა განახლდება შესაბამისი სამედიცინო დანესებულების მიერ, შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის განმეორებით დადგენის შემდეგ;

8. სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას, რომლითაც შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა, – მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან; თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებიდან გათავისუფლების შემდეგ, გაცემა განახლდება;

9. საქართველოს მოქალაქეობიდან გასვლისას, ან საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას;

10. გარდაცვალებით – გარდაცვალების მოწმობის ან გარდაცვალების რეგისტრაციის შესახებ სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიული სამსახურების მიერ, კომპეტენტური ორგანოსთვის მიწოდებული ყოველთვიური ინფორმაციის საფუძველზე. თუ მოხდა გარდაცვლილად გამოცხადება ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარება სასამართლოს მიერ და აღნიშნული გადაწყვეტილება გაუქმდა, მაშინ სტიპენდიის გაცემა განახლდება.

კანონის მიხედვით, თუ არსებობს კომპენსაციის ან სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის გაცემის შეწყვეტის გარემოება, თქვენ უნდა აცნობოთ ფონდს ამის შესახებ, ამ გარემოების დადგომიდან, არა უგვიანეს 15 დღისა.

როგორ განვაახლოთ პენსიის გაცემა?

შეწყვეტილი კომპენსაციის ან სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის გაცემა განახლდება შესაბამისი საფუძვლის აღმოფხვრის შემთხვევაში, თუ მისი გამოსწორება შესაძლებელია.

განახლებისთვის, აუცილებელია განცხადებისა და საჭირო დოკუმენტების წარდგენა კომპეტენტურ ორგანოში.

პენსიის მიღების სხვა საფუძვლები

დღეისთვის, კანონის მიხედვით, არსებობს პენსიის მიღების სხვა საფუძვლებიც:

1. „ქ. თბილისში, 1989 წლის 9 აპრილს, საქართველოს დამოუკიდებლობის

მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის შედეგად, დაზარალებულთა აღიარებისა და მათი სოციალური დაცვის გარანტიების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, აღნიშნული აქციის დარბევის შედეგად დაზარალებულთათვის – 35 ლარის ოდენობით (კანონის მე-3 მუხლის „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტები);

2. „ჩერნობილის ატომურ ელექტროსადგურზე და სხვა სამხედრო ან სამოქალაქო დანიშნულების ბირთვულ ობიექტებზე, ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციის მონაწილეებისა და მათი ოჯახის წევრების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ პირთათვის (მაგალითად, პირებზე, რომლებიც მონაწილეობდნენ ბირთვულ ობიექტებზე ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციაში, ასევე მონაწილეების შვილებზე, რომლებიც დაიბადნენ ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციის შემდეგ პერიოდში და ა.შ.- 45 და 40 ლარი (კანონის მე-5 მუხლი და მე-6 მუხლი);

3. „საქართველოს მოქალაქეთა პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებისა და რეპრესირებულთა სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, პოლიტიკური რეპრესიის მსხვერპლად აღიარებულ პირთათვის – 50 ლარი, ხოლო მისი გარდაცვალების შემთხვევაში, – მისი, აგრეთვე პოლიტიკური რეპრესიის გამო გარდაცვლილი პირის შვილისთვის (18 წლის ასაკამდე) და შრომისუუნარო მეუღლისთვის, მშობლისთვის, შვილისთვის (ნაშვილებისთვის) – 45 ლარი;

4. „ომისა და სამხედრო ძალების ვეტერანების შესახებ“ და „სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოებისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირთა და მათი ოჯახის წევრთა სოციალური უზრუნველყოფის შესახებ“ საქართველოს კანონებით:

– მეორე მსოფლიო ომის I და II ჯგუფების ინვალიდებისთვის, – 129 ლარი, მეორე მსოფლიო ომის III ჯგუფის ინვალიდებისა და მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეებისთვის, – 80 ლარი;

– მეორე მსოფლიო ომის მონაწილეთან გათანაბრებულ პირთათვის, – 55 ლარი;

5. საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის, ასევე სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე განხორციელებული საბრძოლო მოქმედებებისთვის:

I და II ჯგუფის ინვალიდებისთვის, – 84 ლარი, III ჯგუფის ინვალიდებისთვის, – 70 ლარი, მონაწილეთათვის, – 60 ლარი;

მონაწილეთან გათანაბრებულ პირთათვის, – 55 ლარი;

6. „საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისთვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, ზემოაღნიშნულ პირთათვის – 45 ლარი (კანონის მე-4 მუხლი).

არასახელმწიფო პენსია და დაზღვევა⁷

თქვენ უფლება გაქვთ, ისარგებლოთ არასახელმწიფო პენსიითა და დაზღვევით. არასახელმწიფო პენსიის გადახდა ხდება საპენსიო დანაგროვის ფონდიდან. აღნიშნული ფონდის მონაწილე, მისი ან სპეციალურად მითითებული პირის სასარგებლოდ, რიცხავს შენატანებს და ამის საშუალებით, ქმნის საპენსიო სახსრებს.

აღნიშნული ფონდი, სადაზღვევო კომპანიების მეშვეობით ფუნქციონირებს, რომლებიც თავის საქმიანობას ახორციელებენ საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გაცემული დაზღვევის ლიცენზიისა და რეგისტრირებული საპენსიო სქემების საფუძველზე.

საპენსიო დანაგროვის ფონდთან, იდება ხელშეკრულება არასახელმწიფო საპენსიო დაზღვევისა და უზრუნველყოფის შესახებ. აღნიშნული ხელშეკრულების თანახმად, ფონდი, საპენსიო სქემით დადგენილი წესის შესაბამისად, იღებს არასახელმწიფო საპენსიო უზრუნველყოფის ვალდებულებას, ხოლო მეორე მხარე, (ფიზიკური ან იურიდიული პირი) იღებს საპენსიო შენატანების გადახდის ვალდებულებას.

დადებული ხელშეკრულება უნდა შეიცავდეს ჩანაწერს საპენსიო დანაგროვის სქემისა და ამ დანაგროვის ოდენობაზე ასახვის პირობების შესახებ. დასაშვებია სქემების შეცვლა.

ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს:

1. თავის სასარგებლოდ;
2. სხვა ნებისმიერი პირის სასარგებლოდ;
3. დამსაქმებლის მიერ თავისი მუშაკების სასარგებლოდ.

აღნიშნული პენსიის მიღების უფლება აქვს ადამიანს, ვის სასარგებლოდაც იქმნება შენატანი. აღნიშნული პენსია, არ შეიძლება გადაეცეს სხვა პირს.

⁷ საქართველოს კანონი „არასახელმწიფო საპენსიო დაზღვევისა და უზრუნველყოფის შესახებ“

არასახელმწიფო პენსიის სახეები და მისი გაცემის წესი

1. მუდმივი პენსია, რომელიც ეძლევა პირს პენსიის გაცემის დაწყებიდან, გარდაცვალებამდე;

2. განსაზღვრული ვადით გასაცემი პენსია, რომელიც ეძლევა პირს არანაკლებ ხუთი წლის განმავლობაში.

მუდმივი პენსია არის ინდივიდუალური ან ერთობლივი.

ინდივიდუალური პენსია ერიცხება და ეძლევა პირს გარდაცვალებამდე. პენსიის დარიცხვა და გაცემა წყდება მისი გარდაცვალებისთანავე.

ერთობლივი პენსია მიეცემათ საპენსიო სქემის ნევრ მეუღლეებს, პენსიის გაცემის დაწყებიდან, მათ გარდაცვალებამდე. თუკი ერთ-ერთი მეუღლე გარდაიცვალა, ამ პენსიის ნახევარი მიეცემა მეორე მეუღლეს. განქორწინების შემთხვევაში, თითოეულ ყოფილ მეუღლეს, უფლება აქვს მიიღოს ერთობლივი პენსიის ნახევარი.

ერთობლივი პენსიის შესახებ მეუღლეთა შორის წამოჭრილი დავა, განიხილება სასამართლოს მიერ სასარჩელო განცხადების საფუძველზე.

განსაზღვრული ვადით გასაცემი პენსია, პირის გარდაცვალების შემთხვევაში, საპენსიო უზრუნველყოფის ვადის დამთავრებამდე, მიეცემა მის მემკვიდრეებს.

როგორ გაიცემა პენსია

პენსია გაიცემა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი საპენსიო ასაკის მიღწევის შემდეგ, განცხადების წარდგენიდან ერთი თვის განმავლობაში. შეიძლება პენსიის გაცემა საპენსიო ასაკის მიღწევამდე, თუკი ნაწილობრივ ან მთლიანად, დაკარგულია შრომისუნარიანობა. ასევე, თქვენ უფლება გაქვთ, თქვენი სურვილის შემთხვევაში, პენსია უფრო გვიან ასაკში მიიღოთ.

გახსოვდეთ! თქვენ გაქვთ პენსიის სახეობის შერჩევის უფლება; პენსიის მიღების შემთხვევაში, თქვენ არ იზღუდებით სხვა შეღავათების მიღებით;

თუკი თქვენ პენსიას იღებთ, თქვენ ასევე გაქვთ მუშაობის უფლება, მაგრამ პენსიის მიღების უფლება შეგიწყდებათ საჯარო სამსახურში მუშაობის პერიოდში;

შეზღუდვა თქვენზე არ გავრცელდება, თუკი თქვენ მკვეთრად გამონატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის ან მხედვე-

ლობის გამო, მნიშვნელოვნად გამობატული შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე პირი ბრძანდებით.

■ იძულებით გადაადგილებულ პირთა, დევნილთა უზღვევა

მოქალაქეებს, ხშირად ერთმანეთში ეშლებათ ორი ტერმინი – „ლტოლვილი“ და „იძულებით გადაადგილებული პირი – დევნილი“. უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს ორი, სხვადასხვა სტატუსის მქონე პირია.

„ლტოლვილი“ – ლტოლვილად ითვლება, საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსული საქართველოს მოქალაქე, საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლისთვისაც, საქართველო არ არის მისი წარმოშობის ქვეყანა და რომელიც იძულებული გახდა, დაეტოვებინა თავისი მოქალაქეობის ან მუდმივად საცხოვრებელი ქვეყანა, რადგან იდევნებოდა რასის, რელიგიის, ეროვნული კუთვნილების, რომელიმე სოციალური ჯგუფის კუთვნილების გამო.

„იძულებით გადაადგილებული პირი ანუ დევნილი“, – საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირია, რომელიც იძულებული გახდა, დაეტოვებინა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი და გადაადგილებულიყო (საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებში) იმ მიზეზით, რომ საფრთხე შეექმნა მის ან მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას ან თავისუფლებას უცხო ქვეყნის აგრესიის, შიდა კონფლიქტების ან ადამიანის უფლებათა მასობრივი დარღვევის გამო“ (საქართველოს კანონი „იძულებით გადაადგილებულ პირთა-დევნილთა შესახებ“ მუხლი 1).

საქართველოს ლტოლვილთა და დევნილთა სამართლებრივი და სოციალური საკითხების მოგვარება, ძირითადად ეკისრება საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს (შემდგომში, „სამინისტროს“).

თუ თქვენ ხართ საქართველოს ტერიტორიაზე იძულებით გადაადგილებული პირი, დევნილის სტატუსის მისაღებად, განცხადებით უნდა მიმართოთ ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს ან ამ სამინისტროს ტერიტორიულ ორგანოებს. თუ თქვენ იძულებული იყავით, დაგეტოვებინათ საქართველოს ტერიტორია და იმყოფებით საზღვარგარეთ, შეგიძლიათ მიმართოთ საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას ან საკონსულოს. საქართველოს დიპლომატიური და საკონსუ-

ლო წარმომადგენლობის მისამართები, შეგიძლიათ იპოვოთ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს ვებ-გვერდზე. www.mfa.gov.ge

დევნილის სტატუსის მოსაპოვებლად, პირი ავსებს განცხადებას და მიმართავს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს, ან ამ სამინისტროს ტერიტორიულ ორგანოებს. სტატუსის მინიჭების შემთხვევაში, ასეთ პირს, აძლევენ სპეციალურ მონუმობას, რომელიც ძალაშია პირადობის დამადასტურებელ მონუმობასთან ერთად (მუხლი 2, პ. 8,10). ქორწინების ან საცხოვრებელი ადგილის შეცვლის შემთხვევაში დევნილის სტატუსი არ უქმდება, თუმცა სავალდებულოა ხელახალი რეგისტრაციის გავლა. დევნილის სტატუსი, შესაძლებელია მიენიჭოს დევნილის ბავშვსაც, თუკი ერთ-ერთი მშობელი ან ორივენი, დევნილები არიან. დევნილის სტატუსის მოსაპოვებლად, პირმა უნდა მიმართოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს, დადგენილ ვადებში. თუკი პირი ამას ვერ მოახერხებს, მას შეუძლია, განცხადება შეიტანოს სამინისტროში ან მის ტერიტორიულ ორგანოებში, ყოველი თვის 10 რიცხვამდე.

კანონი ითვალისწინებს დევნილის სტატუსის დაკარგვისა და შეჩერების შემთხვევებს. თუ არ გაივლით რეგისტრაციას დადგენილ ვადებში, ამას შედეგად შეიძლება მოჰყვეს სტატუსის შეჩერება. სტატუსის შეჩერების საფუძველი, შეიძლება იყოს:

- დევნილთა მიერ წარდგენილი საბუთების სისწორე;
- დევნილთა რეგისტრაცია რამდენიმე რეგიონში.

გარდა დევნილთა სტატუსის შეჩერებისა, კანონი ითვალისწინებს დევნილის სტატუსის შეწყვეტის შესაძლებლობას. ეს შეიძლება მოხდეს შემდეგ შემთხვევებში:

- პირადი განცხადების საფუძველზე;
- საზღვარგარეთ საცხოვრებლად გასვლისას;
- თუკი აღარ არსებობს დევნილობის გამომწვევი მიზეზები და შესაბამის ტერიტორიაზე აღდგა საქართველოს იურისდიქცია;
- სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება;
- სასამართლოს გადაწყვეტილება პირის უგზო-უკვლოდ, ან გარდაცვლილად აღიარების შესახებ;
- პირის გარდაცვალება.

ყალბი საბუთების წარდგენის შემთხვევაში, პირს ჩამოერთმევა დევნილის სტატუსი (კანონის მუხლი 6, პ.3 – ა, ბ, გ, დ, ე, ვ; მუხლი 6, პ.3.4).

დევნილის სტატუსი, გულისხმობს მთელ რიგ შეღავათებსა და პრივილეგიებს. დევნილებს, გააჩნიათ ყოველთვიური შემწეობა; საარსებო შემწეობა; გათავისუფლებულები არიან სახელმწიფო ბაჟის გადახდისგან; შეღავათები აქვთ ელექტროენერჯისა და სხვა კომუნალურ გადასახადებზე. დევნილის შემწეობა, შეიძლება შეგიჩერდეთ, თუკი გახვედით საქართველოდან ორ თვეზე მეტი ვადით ან შეჩერებული გაქვთ დევნილის სტატუსი.

ყოველთვიური შემწეობა

დევნილები, ყოველთვიურად, სახელმწიფოსგან შემწეობას იღებენ. არაორგანიზებულად ჩასახლებულთათვის, ის წარმოადგენს **28** ლარს თვეში, ხოლო კომპაქტურად, ანუ ორგანიზებულად ჩასახლებულთათვის, ეს თანხა, **22** ლარით განისაზღვრება.

შემწეობის შეწყვეტის მიზეზებია:

- სილატაკის ზღვარს ქვემოთ მყოფი ოჯახების ერთიან მონაცემთა ბაზაში აღრიცხვა და მიზნობრივი სოციალური დახმარების ნებაყოფლობით მიღება;
- დევნილის სტატუსის შეწყვეტა;
- დევნილის მიერ, პირადი განცხადებით, უარის თქმა შემწეობაზე.

შემწეობის მიღების აღდგენა ან განახლება შესაძლებელია

• თუ აღმოიფხვრა შემწეობის შეწყვეტის ან შეჩერების მიზეზები, შესაძლებელია მისი აღდგენა ან განახლება, დევნილის პირადი განცხადებისა და საჭირო საბუთების წარდგენის საფუძველზე. ასეთ შემთხვევაში, თქვენ შეგიძლიათ, განცხადებით მიმართოთ სამინისტროს ან მის ტერიტორიულ ორგანოებს და წარადგინოთ საჭირო საბუთები.

შემწეობა გაიცემა, შემწეობის ან შეჩერების საფუძვლის აღმოფხვრის თვის მომდევნო თვიდან (მაგალითად, შემწეობის ან შეჩერების საფუძველი, აღმოიფხვრა მაისის დასაწყისში, შემწეობა გაიცემა ივნისის თვიდან).

საარსებო შემწეობა

საარსებო შემწეობა, დევნილთა მიზნობრივი სოციალური დახმარებაა და წარმოადგენს ფულადი სახის გასაცემელს. აღნიშნულ შემწეობის მიღების უფლება

აქვს ლატაკ ოჯახს,⁸ რომელიც რეგისტრირებულია სოციალურად დაუცველი ოჯახების მონაცემთა ერთიან ბაზაში. თუ თქვენ გსურთ, მიიღოთ საარსებო შემწეობა და აკმაყოფილებთ დადგენილ პირობებს საარსებო შემწეობის მისაღებად, თქვენ, ან ოჯახის ნებისმიერმა სრულწლოვანმა ქმედუნარიანმა პირმა, ან ოჯახის კანონიერმა წარმომადგენელმა, უნდა მიმართოთ სოციალური სუბსიდიების სააგენტოს. განცხადების შევსება შეიძლება, როგორც სააგენტოს რაიონულ (საქალაქო) განყოფილებაში, ისე საცხოვრებელ ადგილზე, სააგენტოს პასუხისმგებელი პირის ვიზიტისას.⁹

საარსებო შემწეობის ოდენობა, განისაზღვრება ოჯახის წევრთა რაოდენობის მიხედვით. ერთსულიანი ოჯახის შემწეობა **30** ლარია, ხოლო ოჯახის მეორე ან მომდევნო თითოეულ წევრზე, **12** ლარის დამატება ხდება.

უნდა ვიცოდეთ, რომ არ შეიძლება ორი სახის შემწეობის ერთდროულად მიღება. თუ თქვენ ყოველთვიურ შემწეობას იღებთ, ვერ მიიღებთ საარსებო შემწეობას. ოჯახი თვითონ ირჩევს, თუ რომელი სახის შემწეობა სურს მიიღოს.

თუ თქვენ გაგაჩნიათ დევნილის სტატუსი, შეგიძლიათ ისარგებლოთ კანონით გარანტირებული შეღავათებით საყოფაცხოვრებო გადასახადების გადახდისას. კომპაქტურად ჩასახლებული ერთი დევნილის მიერ მოხმარებული საფასურის დაფინანსება, ხორციელდება ცენტრალიზებულად და თვეში, **13, 48** ლარს წარმოადგენს დედაქალაქში, ხოლო საქართველოს სხვა რეგიონებში, – **12, 98** ლარით განისაზღვრება. ასევე ხდება მოხმარებული წყლის, ნარჩენების გატანისა და სხვა ხარჯების დაფარვა.¹⁰

საქართველოს მთავრობის განკარგულებით, იძულებით გადაადგილებული პირები – დევნილები, **2009-2010** წლის ზამთრის პერიოდში, უზრუნველყოფილი უნდა იქნან სათბობი შეშით. ასევე, მთავრობის განკარგულებით, გამარტივდა დევნილთათვის მშენებლობის ნებართვის გაცემის წესები.

დევნილები, სარგებლობენ არა მხოლოდ შეღავათებით, არამედ პრივილეგიებითაც.

⁸ ინფორმაცია, საქართველოში, დევნილთა უფლებებისა და შეღავათების შესახებ. თბილისი 2007.

⁹ 2007 წ. 16 ივნისის საქართველოს მთავრობის დადგენილება №145 სოციალური დახმარების შესახებ.

¹⁰ 2007 წლის 27 ივნისის შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №225/ნ მიზნობრივი სოციალური დახმარების დანიშვნისა და გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ.

სახელმწიფო ბაჟი

სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციისას, სახელმწიფო ბაჟი არ ეკისრებათ დევნილებს.

ასევე, არ ეკისრებათ ბაჟი საერთო სასამართლოებში განსახილველ საქმეებზე, როდესაც დავა ეხება ფიზიკური პირის საქმეს, ხელფასის გადახდასთან დაკავშირებით ან დავებს, რომლებიც გამომდინარეობს შრომითი სამართლებრივი ურთიერთობიდან. სასამართლო ბაჟისგან დევნილი იმ შემთხვევაშიც თავისუფლდება, თუკი ის სოციალურად დაუცველი ოჯახის მონაცემთა ერთიან ბაზაშია რეგისტრირებული და ეს დასტურდება მონმობით. სახელმწიფო ბაჟის გადასახადისგან გათავისუფლებულები არიან დევნილები, მათი დევნილად ცნობის უარის საჩივრებზე.

დევნილები გათანაბრებულები არიან სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფ მოსახლეობასთან და მათზე ვრცელდება უმწეოთათვის გათვალისწინებული სამედიცინო პროგრამები.

ოჯახში ძანადობა და ჩანის უფრებები

ქალთა მიმართ ძალადობა, გენდერული თანასწორობის მუდმივ პრობლემად რჩება. მთელს მსოფლიოში, ყოველი მესამე ქალი, ძალადობის მსხვერპლია. გენდერული თანასწორობის მიზანია, ყველასთვის თანაბარი შესაძლებლობების მიცემა საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციოლოგიურ ცხოვრებაში, განურჩევლად სქესისა.

■ რას წარმოადგენს ძალადობა?

ნებისმიერი ადამიანისა და პიროვნების უფლებაა, – დაცული იყოს ნებისმიერი ფორმის ძალადობისგან, მათ შორის ოჯახშიც. ძალადობას, ხშირად, ადგილი აქვს ახლოვებულ ადამიანებს შორის – ცოლსა და ქმარს, მშობლებსა და შვილებს, ასევე არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფ პირთა შორის (იხილეთ თავი „საოჯახო სამართალი“). ნებისმიერი ადამიანი შეიძლება გახდეს ძალადობის მსხვერპლი, მაგრამ როგორც მსოფლიო სტატისტიკა უჩვენებს, ქალები მსხვერპლთა უმრავლესობას – 95% წარმოადგენენ.

ამ თავში, ჩვენ ვისაუბრებთ ძალადობაზე, საქართველოს კანონის „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ გაგებით. აღნიშნული კანონი, მოქმედებს 2006 წლის მაისიდან და დღემდე, პერიოდულად, განიცდის ცვლილებებს.

ძალადობის სახეები

კანონის გაგებით, ოჯახში ძალადობა ნიშნავს ერთი წევრის მიერ სხვა წევრის, მათ შორის ქალის უფლებათა შეზღუდვას. აღნიშნული, შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა საშუალებებით, როგორც ფიზიკური შეხებით, ასევე სიტყვიერად, ასევე უმოქმედობით. მაგალითად, თუ ქმარი ცოლს უკრძალავს სამსახურში გასვლას, დასაქმებას, – აღნიშნული უკვე ძალადობას წარმოადგენს. შეურაცხყოფა, შანტაჟი, დამცირება, მუქარა, პატივისა და ღირსების შემლახველი ქმედებები (მაგალითად, გინება), ასევე ძალადობის ერთ-ერთ სახეს მიეკუთვნება.

თუკი შეურაცხყოფას, შანტაჟს, დამცირება, მუქარას ან სხვა მოქმედებას ვხდებით და აღნიშნული პატივისა და ღირსების შელახვასთანაა დაკავშირებული, სახეზეა უკვე **ფსიქოლოგიური ძალადობა**.

ხშირად, თუ სხვა ნევრები მის კმაყოფაზე იმყოფებიან, ფინანსური ხასიათის სანქციების დაწესებით, მოძალადე ცდილობს, აიძულოს მსხვერპლი მისთვის არასასურველი მოქმედებისგან თავი შეიკავოს, ან თავისივე სურვილით აიძულოს, განახორციელოს სასურველი ქმედება. აღნიშნული **ეკონომიკურ ძალადობას** წარმოადგენს.

ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებთან დაუკმაყოფილებლობა, რაც გამოიწვევს ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიკვდილს, ისევე განიხილება, როგორც ძალადობის გამოხატვა. ამ შემთხვევაში, ადგილი აქვს უმოქმედობას თავისი სუბიექტური მიზეზების გამო, რისი საშუალებითაც მოძალადე ცდილობს კონტროლი დაამყაროს თავის მსხვერპლთან.

სქესობრივი კავშირის დამყარება ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან უმნეო მდგომარეობის გამოყენებით, **სექსუალურ ძალადობად ითვლება**. ისევე როგორც, სქესობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის მოქმედებები არასრულწლოვნის მიმართ. აღნიშნული, დასჯადია სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით.

ფიზიკური ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ცემაში¹, წამებაში, ჯანმრთელობის დაზიანებაში, გატაცებაში, თავისუფლების შეზღუდვაში, – რაც ძალადობის უკიდურესი გამოხატვაა.

ძალადობის განმახორციელებელ ობიექტს, შეიძლება დაეკისროს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა და ჩადენილი დანაშაულისთვის, სასჯელის სახით, ციხეში გარკვეული დროით ყოფნა, თუ მის ქმედებებში გამოიკვეთება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული.

¹ მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 125 მუხლის მიხედვით, ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რომელიც დაზარალებულის ფიზიკური ტკივილი გამოიწვია, ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომით, ვადით ას ოციდან ას ოთხმოც საათამდე, ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი, ვადით თხუთმეტ თვემდე. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეცნობით, არასრულწლოვნის მიმართ, ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი, ვადით თხუთმეტიდან ოცდაოთხ თვემდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე.

ვინ არის მოძალადე?

მოძალადედ ითვლება ოჯახის წევრი, რომელიც ახორციელებს ფიზიკურ, ფსიქოლოგიურ, ეკონომიკურ, სექსუალურ ძალადობას ან ზენოლას ოჯახის სხვა წევრებზე.

ვინ იზულისხმება ოჯახის წევრად?

ოჯახის წევრი, კანონის გაგებით, არის როგორც პირდაპირი ნათესავი, ასევე მოძალადის მხრიდან ოჯახის წევრი, ასევე ყოფილი მეუღლე და მისი ნათესავები: დედა, მამა, პაპა, ბებია, მეუღლე, შვილი (გერი), შვილობილი, მშვილებლები, მშვილებლის მეუღლე, ნაშვილები, მიმღები ოჯახი (დედობილი, მამობილი), შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლის მშობლები, სიძე, რძალი, ყოფილი მეუღლე, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირები და მათი ოჯახის წევრები, მეურვე.

ნიშანდობლივია ის, რომ მოძალადე ძალადობს კონკრეტული პიროვნების ან პირების მიმართ. ამ დროს, იგი შეიძლება დარჩეს სავსებით კეთილგანწყობილ და წესიერ, სანიმუშო ადამიანად სხვა პირთა მიმართ.

რა მექანიზმი არსებობს ოჯახში ძალადობის გადასაჭრელად?

დამცავი და შემაკავებელი ორდერები.

რას წარმოადგენენ ესენი?

ესენი მიეკუთვნებიან სპეციალურ აღკვეთის მექანიზმებს.

რა საერთო თვისებები აქვთ ამ ორ ტიპის ორდერებს?

ორივე შემთხვევაში, აღნიშნული ორდერებით, მონესრიგდება ურთიერთობა ოჯახში, მოძალადესა და მსხვერპლს შორის. განსხვავება გამოიხატება გამოცემის წესში. **შემაკავებელი ორდერი** გამოიწვევს პოლიციის მიერ, **დამცავი ორდერი** – უშუალოდ სასამართლოს მიერ. აღნიშნული ორდერების მეშვეობით, მოძალადის კონკრეტული ქმედებების შეზღუდვა, კონკრეტული დროის განმავლობაში ხდება. ამ შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ, განიხილება ფაქტობრივი გარემოებები და კონკრეტული ქმედებები. არსებული საშიშროებიდან გამომდინარე, კონკრეტულ მოძალადეს აეკრძალება ამა თუ იმ ქმედების განხორციელება ან პირიქით, შეიძლება დაევალოს კონკრეტული ხასიათის ქმედებების გაკეთება, მაგალითად, მსხვერპლთან მიახლოების საკითხი და ა.შ. (იხილეთ შემდგომი ქვეთავები).

ორივე ორდერით გათვალისწინებული წესების შეუსრულებლობა, დარღვევის ხასიათიდან გამომდინარე, იწვევს პასუხისმგებლობას.

პასუხისმგებლობის რა ზომებია გათვალისწინებული კანონმდებლობით?

პირველ რიგში, შემაკავებელი ორდერით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობა, ადმინისტრაციული ხასიათის პასუხისმგებლობას იწვევს – პატიმრობას 7 დღემდე ან გამასწორებელი სამუშაოების დანიშვნას ერთ თვემდე.

დამცავი ორდერის შეუსრულებლობა, გამოიწვევს პატიმრობას 30 დღემდე ან სამ თვემდე გამასწორებელი სამუშაოების დანიშვნას.

ასევე, ორდერების შეუსრულებლობა, სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს!

დამცავი და შემაკავებელი ორდერების მიერ გათვალისწინებული მოთხოვნების შეუსრულებლობა, თუ მოძალადის მიმართ უკვე იყო გამოყენებული ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის ზემოაღნიშნული მუხლი, იწვევს სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას – ჯარიმას, ან საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომის დანიშვნას ასორმოცდაათიდან ორას საათამდე, ან ციხეში მოთავსებას ერთ წლამდე.

რა განსხვავება არსებობს ამ ორ ორდერს შორის?

შემაკავებელ ორდერს გამოიწვევს პოლიციის თანამშრომელი. შემდგომში, **24 საათის განმავლობაში**, პოლიციის თანამშრომელი, დაზარალებულ მოქალაქესთან ერთად, პოზიციის დასამტკიცებლად სასამართლოს წინაშე უნდა გამოვიდეს.

დამცავი ორდერის შემთხვევაში, მოქალაქემ განცხადებით უნდა მიმართოს უშუალოდ სასამართლოს, სადაც **10 დღის განმავლობაში**, განცხადების განხილვა მოხდება.

როგორ მოვიქცეთ ძალადობის ფაქტის არსებობისას?

ოჯახური ძალადობის ფაქტის შემთხვევაში, აუცილებელია საპატრულო პოლიციის გამოძახება. გამოცხადებისთანავე, პოლიციის თანამშრომელი შეადგენს ოქმს და გამოიწვევს შემაკავებელ ორდერს.

რა ევალუბა პოლიციის თანამშრომელს გამოძახების შემდეგ?

ძალადობის ფაქტის აღმოჩენის შემთხვევაში, პოლიცია ვალდებულია:

- განცალკევებულად გამოკითხოს ოჯახში ძალადობის სავარაუდო მსხვერპლი, მონმე, მოძალადე, რაც წერილობით დაფიქსირდება;

- მიაწოდოს ინფორმაცია მისი უფლებების შესახებ, ანუ განუმარტოს უფლებები;
- მსხვერპლის მოთხოვნით, ან გადაუდებელ შემთხვევაში, უზრუნველყოფს მის გადაყვანას სამედიცინო დაწესებულებაში, თავშესაფარში ან სხვა ადგილას;
- ასევე, პატრულის თანამშრომელი, ვალდებულია დაეხმაროს პირველადი საჭიროების ნივთებისა და საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების წამოღებაში;
- უზრუნველყოს იმ პირთა უსაფრთხოება, ვინც განაცხადა ძალადობის ფაქტის თაობაზე;

სასამართლო, შემაკავებელი ორდერის სასამართლოს კანცელარიაში წარდგენიდან **24 საათის განმავლობაში**, განიხილავს ორდერის გამოცემის მიზანშეწონილობის საკითხს და იღებს გადაწყვეტილებას მისი:

1. დამტკიცების;
2. დამტკიცებაზე უარის თქმის;
3. ან ნაწილობრივ დამტკიცების შესახებ.

ნაწილობრივ დამტკიცება ნიშნავს წარდგენილ მოთხოვნათა ნაწილის დაკმაყოფილებას.

შემაკავებელი ორდერის დამტკიცების შემთხვევაში, სასამართლო გადაწყვეტილებაში, დეტალურად იქნება ასახული მოძალადისთვის დაწესებული შეზღუდვების პირობები და მსხვერპლის დასაცავად გათვალისწინებული ღონისძიებები (იხილეთ შემდგომი ქვეთავები). თუკი შემაკავებელი ორდერის გამოცემის საკითხის განხილვისას, სახეზეა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნები, კერძოდ: ცემა, გაუპატიურება, ჯანმრთელობის დაზიანება და სხვა, საქმის მასალები ეგზავნება შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტერიტორიულ განყოფილებას, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საკითხის გადასაწყვეტად.

მატერიალური ზიანის მიყენების შემთხვევაში, თქვენ უფლება გაქვთ, მიმართოთ **საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიას**, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით.

ასევე, ძალადობის ფაქტის შემთხვევაში, შეიძლება მიმართოთ საუბნო სამსახურს (საუბნო ინსპექტორს), რომელსაც ევალება შემთხვევის შესახებ ინფორმაციის გადაცემა შემდგომი რეაგირებისთვის, კერძოდ, – შემაკავებელი ორდერის გამოსაწერად.

შემაკავებელი ორდერი გამოიცემა ძალადობის კონკრეტული ფაქტის საფუძველზე. დამტკიცების შემთხვევაში, მოქმედებს ერთი თვის ვადამდე².

დამცავი ორდერი

დამცავი ორდერი – პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ ადმინისტრაციული წესით გამოცემული აქტი, რომელიც გამოინერება **6 თვემდე ვადით**. შესაძლებელია აღნიშნული ორდერის მოქმედების ვადის გაგრძელება, კიდევ **3 თვით**.

დამცავი ორდერის გამონერა ხდება ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ. ამ შემთხვევაში, საჭიროა განცხადების შეტანა **ადმინისტრაციულ სასამართლოში**, საცხოვრებელი მისამართის მიხედვით. განცხადებაში აღწერილი უნდა იყოს კონკრეტული შემთხვევები, პერიოდულობა, კონკრეტული მოწმეები და სხვა მტკიცებულებები ძალადობის ფაქტების დასადასტურებლად.

რა შეიძლება გამოვიყენოთ მტკიცებულებად?

ადრე გამონერილი შემაკავებელი ორდერები, ერთი მაინც. ასევე, ცნობები ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ (თუ თქვენ აღგენიშნებოდით დაზიანებები და ამის თაობაზე მიმართავდით ექიმს), მოწმეთა ჩვენებები, დაზიანებული ნივთები და ა.შ.

ვის აქვს დამცავი ორდერის მოთხოვნის უფლება?

დამცავი ორდერის მოთხოვნის უფლება აქვს მსხვერპლს, მისი ოჯახის წევრს, ან მსხვერპლის თანხმობით პირს, რომელიც მსხვერპლს უწევს სამედიცინო, იურიდიულ, ფსიქოლოგიურ დახმარებას. არასრულწლოვანის მიმართ ძალადობის შემთხვევაში, – ასევე მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს.

როგორ იწარება განცხადება დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნით?

პირველ რიგში, განცხადება დამცავი ორდერის გამოცემის თაობაზე, წარმოდგენილი უნდა იყოს წერილობითი ფორმით. იგი უნდა შეიცავდეს:

² შემაკავებელი ორდერი – პოლიციის მიერ გამოცემული აქტი, რომელიც გამოცემიდან 24 საათის განმავლობაში, დასამტკიცებლად წარედგინება ადმინისტრაციულ სასამართლოს. დამტკიცების შემთხვევაში, შემაკავებელი ორდერი მოქმედებს ერთი თვის განმავლობაში.

- განცხადების შემტანი პირის სახელს, გვარს;
- განცხადების შემტანი პირის საცხოვრებელი ადგილის მისამართს;
- მოძალადის საცხოვრებელი ან/და სამუშაო ადგილის მისამართსა და ტელეფონის (მათ შორის, მობილურის) ნომერს, ასეთის არსებობის შემთხვევაში;

ოჯახში ძალადობის ფაქტის აღწერას;

ცნობებს, მოძალადისა და მსხვერპლის, მათი ურთიერთკავშირის შესახებ, (მონმობები: დაბადების, ქორწინების და ა.შ.);

მტკიცებულებათა ჩამონათვალს, რითაც ადასტურებთ ძალადობის ფაქტებს;

დამცავი ორდერის გამოცემის მოთხოვნას (*იხილეთ თანდართული ნიმუში დისკზე*).

გახსოვდეთ! ნებისმიერი განცხადება, თუ არ იქნება ხელმოწერილი, ვერ მოიპოვებს იურიდიულ ძალას და ვერ განიხილება, როგორც თქვენი ან სხვა შემტანი პირის ნების გამოვლენა.

რა ხდება განცხადების შეტანის შემდგომ?

განცხადების განხილვა ხდება განცხადების მიღებიდან, **10 დღის ვადაში**. სასამართლო განიხილავს კონკრეტულ ფაქტებსა და მტკიცებულებებს. განხილვის დროს, სასურველია ორივე მხარის დასწრება. განცხადების მიღების შემდეგ, მოსამართლე აფრთხილებს განმცხადებელს შეგნებულად ცრუ დასმენისთვის, ან ცრუ ჩვენებისთვის, რაც დასჯადია სისხლის სამართლებრივი წესით.

ამის შემდგომ, სასამართლო გამოიძახებს პირს, ვის მიმართაც მსხვერპლი მოითხოვს ორდერის გამოცემას, ან სამი დღის ვადაში, გამოითხოვს წერილობითი ფორმის პასუხს.

შემდგომში, სასამართლო განიხილავს და იღებს გადაწყვეტილებას:

1. დამცავი ორდერის გამოცემის;
2. ან გამოცემაზე უარის თქმის შესახებ.

შემდგომში, ორდერი შეიძლება გაუქმდეს ან მისი მოქმედების ვადა გაგრძელდეს (იხილეთ შემდგომი ქვეთავები).

საქმე, შეიძლება განხილული იქნას **დახურულ სხდომაზე**. ამ შემთხვევაში, სხდომას დაესწრებიან: მსხვერპლი, მოძალადე, მოსამართლე, მდივანი. ეს შეიძლება მოხდეს სასამართლოს ინიციატივით, ან რომელიმე მხარის მოთხოვნით.

! *თქვენ, შეგიძლიათ დააყენოთ საკითხი სხდომის დახურვის თაობაზე და სასამართლო ვალდებულია, დააკმაყოფილოს, ვინაიდან საკითხი ეხება პირად ცხოვრებას!*

თუ საქმე ეხება **არასრულწლოვან ბავშვს**, ამ შემთხვევაში, საქმის განხილვაში, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოც ჩაერთვება.

თუ იხილება ბავშვის მიმართ ძალადობის ფაქტის საკითხი, შეიძლება მოხდეს ბავშვის განცალკევება მოძალადისგან ან მშობლისგან. კანონის ფარგლებში, სანამ განიხილება ძირითადი განცხადება, **განცხადების მიღებიდან 24 საათში**, სასამართლო უფლებამოსილია, **დროებითი გადანყვეტილების სახით**, საკითხის განხილვამდე, ბავშვი გააცალკევოს.

რა აისახება დამცავ ან შემაკავებელ ორდერებში?

დამცავ ან შემაკავებელ ორდერში მიეთითება:

- მისი გამოცემის თარიღი და ადგილი;
- გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო მის გამოცემას;
- მოძალადის სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი და ადგილი, პროფესია და საცხოვრებელი ადგილი;
- მოქმედებების ჩამონათვალი, რომლებიც ეკრძალება მოძალადეს.

დამცავი ორდერი შეიძლება ითვალისწინებდეს:

- მსხვერპლის, მასზე დამოკიდებული პირის, მოძალადისგან დაცვის ზომებს;
- მსხვერპლის, მასზე დამოკიდებული პირის, მოძალადისგან გარიდებისა და თავშესაფარში მათი მოთავსების საკითხებს;

- მოძალადის ვალდებულებას, – არ შეზღუდოს მსხვერპლი, ისარგებლოს პირადი ნივთებით, ავტომანქანით ან სხვა იმ ქონებით, რომელიც აუცილებელია პიროვნების ნორმალური არსებობისთვის;
- მოძალადის მიერ, თანასაკუთრებით ერთპიროვნულად სარგებლობის უფლების აკრძალვას;
- მოძალადის არასრულწლოვნისგან განცალკევების, მასთან შეხვედრისა და ურთიერთობის რეგულირების საკითხებს;
- მოძალადის მხრიდან, მსხვერპლთან, მის სამსახურთან და სხვა იმ ადგილებთან მიახლოების საკითხებს, სადაც მსხვერპლი იმყოფება;
- ორდერის მოქმედების ან ორდერით განსაზღვრულ პერიოდში, მოძალადისთვის იარაღით (მათ შორის, სამსახურებრივ-საშტატო იარაღით) სარგებლობის უფლების შეზღუდვას ან აკრძალვას; აღნიშნულ პერიოდში, იარაღის შექმნის ან შექმნაზე ნებართვის, ან ლიცენზიის მოპოვების უფლების აკრძალვასა და პირად საკუთრებაში არსებული ან/და კუთვნილი იარაღის (მათ შორის, სამსახურებრივ-საშტატო იარაღის) შენახვის, ან მისი დროებით ჩამორთმევის პირობებს;
- მოძალადის მიერ მსხვერპლის მკურნალობის, თავშესაფარში ყოფნის და სხვა, გონივრულ ფარგლებს მიკუთვნებული ხარჯების ანაზღაურების საკითხებს;
- მოძალადის სარეაბილიტაციო ცენტრში მოთავსების, მისი სარეაბილიტაციო ღონისძიებებისა და რეაბილიტაციაზე ზედამხედველობის საკითხებს;
- გაფრთხილებას ორდერით გათვალისწინებული მოთხოვნების დარღვევის შემთხვევაში, საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის თაობაზე;

ასევე სხვა საკითხებს, რომლებიც აუცილებელია მსხვერპლის უსაფრთხოებისთვის. აღნიშნული საკითხები, კონკრეტული შემთხვევიდან გამომდინარე განიხილება.

შემაკავებელი ორდერი შეიძლება ითვალისწინებდეს:

- საკუთრებით სარგებლობის შეზღუდვას, მიუხედავად იმისა, იგი ამ სახლის მესაკუთრეა თუ არა;
- მსხვერპლის, მასზე დამოკიდებული პირის მოძალადისგან გარიდებისა და თავშესაფარში მათი მოთავსების საკითხებს;

- მოძალადის მიერ, თანასაკუთრებით ერთპიროვნულად სარგებლობის უფლების აკრძალვას;
- მოძალადის არასრულწლოვნისგან განცალკევების საკითხებს;
- მოძალადის მხრიდან მსხვერპლთან, მის სამსახურთან და იმ სხვა ადგილებთან მიახლოების საკითხებს, სადაც მსხვერპლი იმყოფება;
- ორდერის მოქმედების ან ორდერით განსაზღვრულ პერიოდში, მოძალადისთვის იარაღით (მათ შორის, სამსახურებრივ-სამტატო იარაღით) სარგებლობის უფლების შეზღუდვას ან აკრძალვას, აღნიშნულ პერიოდში, იარაღის შექმნის ან შექმნაზე ნებართვის, ან ლიცენზიის მოპოვების უფლების აკრძალვასა და პირად საკუთრებაში არსებული ან/და კუთვნილი იარაღის (მათ შორის, სამსახურებრივ-სამტატო იარაღის) შენახვის, ან მისი დროებით ჩამორთმევის პირობებს;
- გაფრთხილებას ორდერით გათვალისწინებული მოთხოვნების დარღვევის შემთხვევაში (იხილეთ ზემოთ ქვეთავი პასუხისმგებლობის თაობაზე).

ასევე, სხვა საკითხებს, რომლებიც აუცილებელია მსხვერპლის უსაფრთხოებისთვის.

სასამართლოს უფლება აქვს, გამოცემულ ორდერში, მიუთითოს ზემოთ გათვალისწინებული საკითხებიდან ერთ-ერთი, ან ყველა ერთად, ძალადობის ფაქტის ადექვატურობის გათვალისწინებით.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გაცემული გადაწყვეტილება საკოლონა თუ არა?

მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება, მისი მიღებიდან 24 საათის განმავლობაში, მხარეებს გადაეცემა. პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, საჩივრდება სააპელაციო წესით (იხილეთ ასევე თავი „სამართლებრივი დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო საშუალებები“), თქვენთვის დასაბუთებული გადაწყვეტილების ჩაბარებიდან **3 დღის ვადაში**. დასაბუთებულ გადაწყვეტილებაში იგულისხმება გადაწყვეტილება, სადაც აღწერილი იქნება ფაქტობრივი გარემოები, განხილული მტკიცებულებები, სასამართლოს მსჯელობა აღნიშნულთან მიმართებაში, ასევე გადაწყვეტილი საკითხები და მიღებული ზომები. გასაჩივრების სურვილის შემთხვევაში, საჩივარი შეტანილი უნდა იქნას იმ სა-

სამართლოში, რომელმაც განიხილა საქმე და თვით სასამართლო უზრუნველყოფს საჩივრის გადაგზავნას.

აღნიშნული წესი, ვრცელდება ასევე შემაკავებელ ორდერზეც.

➔ **გახსოვდეთ!** გასაჩივრება არ აჩერებს გამოცემული დამცავი ან შემაკავებელი ორდერის მოქმედებას. გამოცემული გადაწყვეტილების აღსრულება სავალდებულოა. გასაჩივრების შემთხვევაში, გადაწყვეტილებას იღებს სააპელაციო სასამართლო, საჩივრის წარდგენიდან 7 დღის ვადაში.

➔ **გახსოვდეთ!** დამცავი ან შემაკავებელი ორდერი, ძალაში შედის გამოცემისთანავე.

მხარეთა გამოუცხადებლობა, არ აფერხებს ამ მუხლით გათვალისწინებული საკითხების განხილვას შესაბამის სასამართლოში.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, საბოლოოა და არ საჩივრდება.

პოლიცია ვალდებულია, რეაგირება მოახდინოს დამცავი და შემაკავებელი ორდერების დარღვევაზე.

რა ხდება ორდერის გამოცემის შემდგომ?

ორივე მხარის მიერ, აუცილებლად უნდა შესრულდეს მოთხოვნები. ორდერის დარღვევა იწვევს პასუხისმგებლობას.

მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება, მოთხოვნებისა და ვალდებულებების დარღვევაზე რეაგირების მიზნით, მსხვერპლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ასევე ეგზავნება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ტერიტორიულ საუბნო სამსახურს.

თუკი ორდერი ეხება ასევე არასრულწლოვან ბავშვს, სასამართლო გადაწყვეტილება ეგზავნება მეურვეობისა და მზრუნველობის შესაბამის ადგილობრივ ორგანოსაც.

თუ სასამართლო გადაწყვეტილება შეეხება იარაღთან დაკავშირებულ საკითხებს – საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამის განყოფილებას, მსხვერპლის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

ერთი ეგზემპლარი რჩება ორდერის გამომცემ სასამართლოში.

ორდერის მოქმედების ვადა

ორდერი მოქმედებს მასში **მითითებული დროის ვადით**, ექვს თვემდე პერიოდამდე, თუ არ არის გაგრძელებული სასამართლოს მიერ. გაგრძელების შემთხვევაში, – მოქმედების ვადის ამოწურვამდე. შეიძლება მოხდეს ორდერის გაუქმება. დამცავი ორდერის მოქმედების გაუქმება, შესაძლებელია მხარეთა შერიგების გამო, რის თაობაზეც, საჭიროა თქვენი და მოძალადის მიმართვა სასამართლოსადმი, **ერთობლივი განცხადებით**.

ორდერის გაუქმების გამომრიცხავი გარემოებები

თუკი სახეზეა ძალადობის ფაქტი ასევე ოჯახის სხვა წევრთა მიმართ, განსაკუთრებით ბავშვზე, მხარეთა შერიგება არ აფერხებს ორდერების დამტკიცებასა და გაუქმებას.

რა ხდება იმ შემთხვევაში, თუ მსხვერპლი საჭიროებს სამედიცინო, ფსიქოლოგიურ ან სხვა სახის დახმარებას? თუ სახლში დარჩენა, საშიშროებას წარმოადგენს სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის?

იმ შემთხვევაში, თუკი მსხვერპლი საჭიროებს პირველად და გადაუდებელ სამედიცინო მომსახურებას და სამართლებრივ დახმარებას, მსხვერპლი მოთავსდება **კრიზისულ ცენტრში**.

როგორც წესი, კრიზისულ ცენტრში მოთავსდებიან მსხვერპლის სტატუსის გარეშე პირები (იხილეთ შემდგომი ქვეთავები), თუმცა მისი იქ ყოფნა, სტატუსის მინიჭების შემდგომ შეიძლება, თუ იგი არ გამოთქვამს თავშესაფარში გადასვლის სურვილს.

საჭიროების შემთხვევაში, ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი, შეიძლება თავშესაფარში მოთავსდეს. თავშესაფარის ადგილმდებარეობა გასაიდუმლოებულია და იქ

გადაყვანა, პოლიციის თანამშრომლების ხელშეწყობით ხორციელდება. აღნიშნული თავშესაფარი, დროებითი განთავსების ადგილს წარმოადგენს, რომელიც ფსიქოლოგიურ და სოციოლოგიურ რეაბილიტაციას, იურიდიულ და სამედიცინო დახმარების მიზანს ემსახურება.

არსებობს სახელმწიფო თავშესაფარი, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციების ბაზაზე შექმნილი თავშესაფრები და კრიზისული ცენტრები (იხილეთ ქვეთავი “ორგანიზაციების სია”).

რა ხნით მოთავსდება მსხვერპლი?

კრიზისულ ცენტრში, მსხვერპლი მოთავსდება **3-5 დღის ვადით**. თავშესაფარში, მსხვერპლი მოთავსდება **3 თვის ვადამდე**. საჭიროების შემთხვევაში, ვადა გაგრძელდება, მაგალითად, თუ მსხვერპლისთვის, მისი მდგომარეობიდან გამომდინარე, სასურველია დაწესებულებაში დარჩენა.

თავშესაფარში მოთავსების ვადის ამოწურვის შემდეგ, მსხვერპლის მიმართ საფრთხის არსებობის შემთხვევაში, თავშესაფრის ადმინისტრაცია ვალდებულია, აღნიშნულის თაობაზე აცნობოს სამართალდამცავ ორგანოებს, შემდგომი რეაგირებისთვის.

მსხვერპლის სტატუსის მინიჭება. რას წარმოადგენს აღნიშნული სტატუსი

თუკი მსხვერპლს არ მიუმართავს არც პოლიციისთვის, არც სასამართლოსთვის, მან შეიძლება უშუალოდ მიმართოს ოჯახში ძალადობის აღკვეთის ღონისძიებათა განმხორციელებელ საუწყებათაშორისო საბჭოსთან არსებულ, **ოჯახში ძალადობის მსხვერპლის სტატუსის განმსაზღვრელ ჯგუფს**³ (იხილეთ განცხადების ნიმუში დისკზე).

³ მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი იქმნება ოჯახში ძალადობის აღკვეთის ღონისძიებათა განმხორციელებელი საუწყებათაშორისო საბჭოს მიერ. მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი შედგება არანაკლებ 3 პირისგან, მათ შორის სოციალური მუშაკის, ფსიქოლოგისა და იურისტისგან. გადანყვეტილება მიიღება საიდენტიფიკაციო კითხვარის მიღებიდან, 3 სამუშაო დღის განმავლობაში.

როგორ ხდება სტატუსის მინიჭება

გასაუბრების შედეგად, სავარაუდო მსხვერპლის მიერ ივსება სპეციალური საიდენტიფიკაციო კითხვარი. მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი, უფლებამოსილია, საჭიროების შემთხვევაში, შეხვედეს სავარაუდო მსხვერპლს დამატებით ინფორმაციის მისაღებად. იდენტიფიცირების ჯგუფი, აღნიშნული კითხვარის საფუძველზე, განიხილავს მსხვერპლის სტატუსის განსაზღვრის საკითხს.

თუკი მსხვერპლს თავშესაფარში მოთავსების სურვილი ექნება, მისი გადაყვანა შესაძლებელია ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფარში. სტატუსის განსაზღვრამდე, მსხვერპლი შეიძლება განთავსდეს კრიზისულ ცენტრში.

სავარაუდო მსხვერპლისთვის სტატუსის მინიჭებისას, მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფმა, მსხვერპლს ინფორმაცია უნდა მიაწოდოს თავშესაფრით, კრიზისული ცენტრითა და სხვა სახის დახმარებით სარგებლობის შესახებ.

მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფის მიერ, სავარაუდო მსხვერპლისთვის სტატუსის მინიჭების ან მინიჭებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი, ინფორმაციას აწვდის **ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდს.**

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი

მსხვერპლის იდენტიფიცირების ჯგუფი ფუნქციონირებს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდთან მჭიდრო თანამშრომლობით, რომელიც დღესდღეობით ოჯახური ძალადობის საკითხებზეც მუშაობს. სახელმწიფო ფონდის მიზანია, ტრეფიკინგისა და ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა და დაზარალებულთა დაცვის, დახმარებისა და რეაბილიტაციის ღონისძიებების განხორციელება. კერძოდ, გათვალისწინებული სტატუსის მინიჭების შემთხვევაში, ფონდი მსხვერპლისთვის შემდგომი სერვისების უზრუნველყოფას ახორციელებს. თქვენთვის სასარგებლო ინფორმაციის ნაკითხვას შეძლებთ ვებ-გვერდზე: <http://moh.gov.ge/page.php?86>.

მსხვერპლის უფლებები

1. მსხვერპლის ვინაობის, მისი ჯანმრთელობისა და ფსიქოლოგიური მდგომარეობის შესახებ მიღებული ინფორმაცია კონფიდენციალურია და მისი გამჟღავნება შესაძლებელია მხოლოდ კანონით დადგენილი წესით.

2. მსხვერპლის თავშესაფარში ან კრიზისულ ცენტრში მოთავსების შემთხვევაში, მას უნარჩუნდება სამუშაო ადგილი იმავე თანამდებობაზე.

3. მსხვერპლის სტატუსის მინიჭების შემდეგ, მსხვერპლი, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, შესაბამისი პროგრამებით გათვალისწინებულ საჭირო დახმარებას მიიღებს.

არასამთავრობო ორგანიზაციების ბაზაზე შექმნილი თავშესაფრების სერვისების მისაღებად, ზემოაღნიშნული სტატუსის მინიჭება, საჭირო არ არის.

მოძალადის მიმართ არსებული მიქანიზმი

კანონის მიხედვით, მოძალადეებისთვის უნდა ჩატარდეს სარეაბილიტაციო ღონისძიებები, მიმართული მოძალადის ფსიქოლოგიურ-სოციალური დახმარებისა და გაჯანსაღებისკენ, ცალკეული მავნე ჩვევებისგან (ალკოჰოლიზმი, ნარკომანია ან ისეთი ფსიქიკური დაავადება, რომელიც შერაცხადობას არ გამოორიცხავს) პირის განკურნებისა და რეაბილიტაციის მიზნით. ასევე, სარეაბილიტაციო ღონისძიებები, დაკავშირებულია ძალადობის შემდგომი გამოვლინების თავიდან აცილებასა და მსხვერპლის შემდგომი უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან. ამის უზრუნველსაყოფად, კანონის მიხედვით, უნდა შეიქმნას სპეციალიზირებული სარეაბილიტაციო ცენტრები⁴. დღესდღეობით, აღნიშნული ცენტრები ჯერ არ არსებობს.

ასევე გახსოვდეთ!

1. თუკი თქვენ ბრძანდებით ბინის მესაკუთრე, თქვენ უფლება გაქვთ, პოლიციის მეშვეობით, მოითხოვოთ სხვა პირთა გასახლება თქვენი კუთვნილი ქონებიდან. ამისთვის, საჭიროა საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის №747 ბრძანების გამოყენება („საკუთრებაში

⁴ სარეაბილიტაციო ცენტრი – მოძალადის დროებითი განთავსების ადგილი, რომელიც ემსახურება მოძალადის რეაბილიტაციას, კრიზისულ ინტერვენციასა და სამედიცინო დახმარებას, და იქმნება კანონმდებლობით დადგენილი წესით, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სისტემაში, ასევე არასამეწარმეო იურიდიული პირის მიერ.

არსებული უძრავი ნივთის ხელყოფის ან სხვაგვარად ხელშეშლის აღკვეთის ზოგიერთი ღონისძიების შესახებ“). ამ შემთხვევაში, მესაკუთრემ განცხადებით უნდა მიმართოს პოლიციის საუბნო სამსახურს თავისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და მოითხოვოს გამოსახლება.

განცხადებაში უნდა მიეთითოს:

მესაკუთრის გვარი, სახელი და მამის სახელი, მისამართი, საკონტაქტო მონაცემები, უძრავი ნივთის ზუსტი ადგილმდებარეობა, გამოსახლების მოთხოვნის შინაარსი და დასაბუთება;

განცხადებას თან უნდა დაერთოს:

1. ამონაწერი საჯარო რეესტრიდან;
2. საკადასტრო რუქა, ან საკადასტრო გეგმა – თუ საჯარო რეესტრიდან ამონაწერის მიხედვით, შეუძლებელია უძრავი ნივთის ზუსტი მისამართის, ან სხვა პარამეტრების დადგენა.

აღნიშნული წესი, შეიძლება გამოყენებული იყოს ოჯახური ძალადობის დროსაც, როდესაც გადანყვეტილი გაქვთ ცალ-ცალკე ცხოვრების საკითხი და მოძალადე ბინას არ ტოვებს. აღნიშნული წესი, ზოგად ხასიათს ატარებს, თუ მესაკუთრის თანხმობის გარეშე, სხვა პირის მიერ, უძრავი ქონებით სარგებლობა ხდება და იგი უარს აცხადებს ბინის ან სხვა სახის საკუთრების დაცლაზე.

ოჯახური ძალადობის შემთხვევაში, თქვენ ყოველთვის შეგიძლიათ მიმართოთ უბნის ინსპექტორს თქვენი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით – მაგალითად, თუ მოძალადის ბრალით პრობლემა შეგექმნათ სახლში შესვლისას, ან სხვა სახის საკითხებზე.

ოჯახური დავის დროს, მიუხედავად იმისა, რომ მეუღლეები ცალ-ცალკე ცხოვრობენ, ხშირ შემთხვევაში, გარკვეული სახის პრობლემები იქმნება ბავშვთან ურთიერთობაში. კერძოდ, მოძალადე, ბავშვის საშუალებით, ცდილობს კონტროლი განახორციელოს ან გავლენა მოახდინოს ყოფილ მეუღლეზე. უმეტეს შემთხვევაში, აღნიშნული, ცუდად მოქმედებს ბავშვზე, ვინაიდან იგი ხდება მანიპულაციის განხორციელების საშუალება.

თუკი თქვენ აღნიშნულ სიტუაციაში მოხვდებით, შეგიძლიათ გამოიყენოთ შემკავებელი ორდერის ან დამცავი ორდერის საშუალება, ან თქვენი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიას მიმართოთ სარჩელით, ბავშვის საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის თაობაზე, მეორე მშობელთან და მის ოჯახთან ურთიერთობის მონესრიგების მოთხოვნით. სანამ სასამართლო აღნიშნულზე იმსჯელებს, თქვენ შეგიძლიათ, აღნიშნული საკითხი, მონესრიგოთ **დროებითი განკარგულების გამოცემის** საშუალებით (იხილეთ ასევე თავები „ოჯახური სამართალი“ და „სამართლებრივი დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო საშუალებები“).

ნებისმიერ შემთხვევაში, აუცილებლად გაიარეთ კონსულტაცია შესაბამისი პროფილის იურისტთან, ვინაიდან ოჯახური ძალადობის შემთხვევაში, უფლებათა დაცვის რამდენიმე სახის საშუალება არსებობს. ზოგჯერ, საჭიროა რამდენიმე საშუალების ერთობლივად გამოყენება, ზოგიერთ შემთხვევაში, – მხოლოდ ერთის, რისი შერჩევაც სწორად უნდა მოხდეს.

ბოლოს, გისურვებთ, რომ არ გახდეთ ოჯახური ძალადობის მსხვერპლი. თუმცა, თუ ეს მაინც მოხდება, თქვენი უფლებების დაცვა, კანონით გათვალისწინებული მექანიზმების საშუალებით მოხდება.

ქანის უფლებები სისხლის სამართალში

■ დანაშაული სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ

სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი, ყველა ქალი შეიძლება გახდეს, ამიტომ მნიშვნელოვანია, ყოველი მათგანი ფლობდეს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა ქმედებები ითვლება სქესობრივი ხასიათის დანაშაულად და როგორ იცავს საქართველოს კანონმდებლობა დაზარალებულს. სქესობრივი ხასიათის დანაშაული იმ სახის დანაშაულია, რომელსაც მსხვერპლი ძნელად ივინყებს. სექსუალური ხასიათის დანაშაული ისეთ ტრავმებს იწვევს, რომელმაც შეიძლება, ხანგრძლივი დროის გასვლის შემდეგაც კი იჩინოს თავი და სხვადასხვა ქმედებებში გამოვლინდეს. სექსუალური ძალადობის კვალი არ ქრება და ფსიქიკაზე აუცილებლად ახდენს სხვადასხვაგვარ უარყოფით გავლენას.

წინამდებარე თავში, განვიხილავთ სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ დანაშაულის სახეებს. ვისაუბრებთ იმ ქმედებების შესახებ, რომლებიც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, დანაშაულად ითვლება და იმაზე, თუ რა სახის სასჯელებია გათვალისწინებული ამ ქმედებებისთვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე თავში მოცემულია ის დანაშაულები, რომლებიც იცავს პირის სქესობრივ თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობას, ასევე, მოზარდთა ნორმალურ ზნეობრივ და ფიზიკურ განვითარებას.

რას ნიშნავს სქესობრივი თავისუფლება?

სქესობრივი თავისუფლება ნიშნავს პირის უფლებას, საკუთარი სურვილით აირჩიოს ან არ აირჩიოს სქესობრივი პარტნიორი.

რა არის სქესობრივი დანაშაული?

სქესობრივი დანაშაული არის ისეთი ქმედება, რომელიც მიმართულია პიროვნების წინააღმდეგ და მიეკუთვნება სქესობრივი ურთიერთობის სფეროს.

სქესობრივი ხასიათის ძალადობრივი მოქმედება არის სასტიკი, ადამიანის დამამცირებელი და დანაშაულებრივი მოქმედება. გაუპატიურება და სქესობრივი ხასიათის ძალმომრეობით მოქმედება **არ არის ურთიერთსექსუალური ლტოლვის შედეგი**. ამ დროს, სქესობრივი კავშირი მხოლოდ იმიტომ მყარდება, რომ ეს სურს მოძალადეს. ამ შემთხვევაში, ქალს არ აქვს შესაძლებლობა, თავად გადანყვიტოს, ვისთან და როდის დაამყაროს ინტიმური კავშირი. უმეტეს შემთხვევებში, გაუპატიურების მცდელობასაც შეიძლება იგივე შედეგი ჰქონდეს ქალზე, როგორც თავად გაუპატიურების აქტს. სექსუალური ძალადობრივი ქმედებები, მძიმე დაღს ასვამს ქალის ცხოვრებას, რაც ხშირად იწვევს უარყოფით მორალურ და ფსიქოლოგიურ ტრავმებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, სქესობრივი ხასიათის დანაშაულებებია:

- გაუპატიურება;
- სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება;
- სქესობრივი კავშირის ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედების იძულება;
- სქესობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება თექვსმეტი წლის ასაკს მიუღწეველთან;
- გარყვნილი ქმედება.

რა არის გაუპატიურება?

სქესობრივი კავშირი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმნეობის გამოყენებით.

ვინ შეიძლება ჩაიდინოს გაუპატიურება?

ნებისმიერმა შერაცხადმა პირმა, რომელმაც მიაღწია 14 წლის ასაკს.

შერაცხადია პირი, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დროს, არის ფსიქიკურად ჯანმრთელი და აცნობიერებს თავისი დანაშაულებრივი ქმედების შედეგებს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკად, დადგენილია 14 წელი. ეს ნიშნავს იმას, რომ პირი პა-

სუხს აგებს ჩადენილი დანაშაულისთვის იმ შემთხვევაში, თუ მას უკვე შეუსრულდა 14 წელი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლის¹ თანახმად, გაუპატიურებისთვის, სასჯელის სახედ დაწესებულია, მინიმუმ ოთხი, ხოლო მაქსიმუმ, – ოცი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

როგორც ხედავთ, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, სექსუალურ თავისუფლებას იცავს, ამიტომ, **განსოვდეთ, მხოლოდ თქვენ გაქვთ უფლება, აირჩიოთ თქვენი სქესობრივი პარტნიორი.**

გაუპატიურება ყველაზე საშიში სქესობრივი დანაშაულია, რომელიც სქესობრივ დანაშაულებს შორის, ყველაზე გავრცელებულია. სქესობრივი კავშირი არის ნებაყოფლობითი ფიზიოლოგიური აქტი, ამიტომაც, გაუპატიურების ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია, ძალადობის გამოყენება დაზარალებულის მიმართ. ძალადობა, შესაძლებელია, განხორციელდეს ცემით, ხელ-ფეხის შებორკვით, პირის ახვევით, კიდურების გადაგრეხვით, ან ჯანმრთელობის დაზიანების მიზნით სხვა საშუალებების გამოყენებით.

გარდა ამისა, დამნაშავემ შეიძლება არ მოახდინოს ძალადობა და იგი დაემუქროს დაზარალებულს, რომელიც შეიძლება განახორციელოს სიტყვიერად ან იარაღის დემონსტრირებით. ამ დროს, დამნაშავემ, შესაძლოა დააშინოს დაზარალებული სხვა პირის (მაგალითად: შვილი, დედა, და ან სხვა ახლობელი ადამიანი) გაუპატიურების მუქარითაც.

ასევე შესაძლებელია, რომ დამნაშავემ ისარგებლოს დაზარალებულის უმწეო მდგომარეობით და ისე ჩაიდინოს გაუპატიურება.

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლი. გაუპატიურება. 1. გაუპატიურება, ესე იგი სქესობრივი კავშირი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეობის გამოყენებით, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ოთხიდან ექვს წლამდე. 2. იგივე ქმედება: ა) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით; ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე. 3. იგივე ქმედება, ჩადენილი: ა) არაერთგზის; ბ) იმის მიერ, ვისაც ადრე ჩადენილი ჰქონდა ამ კოდექსის 138-ე-141-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული; გ) ჯგუფურად; დ) დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით, ორსული ქალის ან არასრულწლოვნის მიმართ, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ცხრიდან თორმეტ წლამდე. 4. იგივე ქმედება: ა) ჩადენილი დაზარალებულის ან სხვა პირის მიმართ, განსაკუთრებული სისასტიკით; ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით თორმეტიდან თხუთმეტ წლამდე. 5. გაუპატიურება იმისა, ვისაც არ შესრულებია თოთხმეტი წელი, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით თხუთმეტიდან ოც წლამდე.

დაზარალებული არის უმწეო მდგომარეობაში, თუკი მას არ აქვს უნარი, წინააღმდეგობა გაუწიოს დამნაშავეს ან ვერ აცნობიერებს მის მიმართ განხორციელებულ მოქმედებებს.

უფრო კონკრეტულად კი, უმწეო მდგომარეობაში იმყოფება დაზარალებული, თუკი ის არის ღრმად მოხუცებული, ავადმყოფი, ფიზიკური ნაკლის მქონე, ალკოჰოლური (ძლიერ მთვრალი) ან ნარკოტიკული საშუალებების ზემოქმედების ქვეშ მყოფი და ა.შ. გარდა ამისა, შესაძლებელია, დაზარალებული ვერ აცნობიერებდეს, რა ხდება მის თავს, რადგან ის არის სულით ავადმყოფი, გონებასუსტი ან ღრმა ძილში მყოფი. ასეთი ვითარების დროსაც, იგულისხმება, რომ დაზარალებული არის უმწეო მდგომარეობაში.

როდის ითვლება დასრულებულად გაუპატიურება?

გაუპატიურება დასრულებულად ითვლება, სქესობრივი კავშირის დანყების მომენტიდან.

დამნაშავის დასჯისას, გადამწყვეტი არ არის, რა ურთიერთობა აქვს დაზარალებულს მასთან. იგი შეიძლება იყოს ცოლი, ყოფილი მეუღლე, საცოლე ან სრულიად უცხო ადამიანი, დამნაშავე მაინც დაისჯება მის მიერ ჩადენილი ქმედებისთვის, შესაბამისად დადგენილი წესით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს სხვადასხვა დამამძიმებელ გარემოებებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ დამნაშავე დაისჯება უფრო მძიმე სასჯელით მის მიერ ჩადენილი ქმედებისთვის, შემდეგ შემთხვევებში:

- დამნაშავემ გამოიყენა სამსახურებრივი მდგომარეობა;
- გაუპატიურებამ გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი;
- გაუპატიურება ჩაიდინა არაერთგზის (გაუპატიურება არაერთგზის ჩადენილად ჩაითვლება, თუ პირი უკვე იყო ნასამართლვეი გაუპატიურების ჩადენისთვის);
- გაუპატიურება ჩაიდინა იმ პირმა, ვისაც ადრე ჩადენილი ჰქონდა რომელიმე სქესობრივი დანაშაული;
- გაუპატიურება მოხდა ჯგუფურად, იგულისხმება, რომ გაუპატიურებაში მონაწილეობა მიიღო მინიმუმ ორმა პირმა;

- დამნაშავემ წინასწარ იცოდა, რომ დაზარალებული იყო ორსული ან არასრულწლოვანი. ორსულის გაუპატიურება ითვლება უკიდურეს უზნეობად და ასეთ შემთხვევაში, საფრთხე ემუქრება ემბრიონის სიცოცხლისუნარიანობას. რაც შეეხება არასრულწლოვანის გაუპატიურებას, აქ იგულისხმება 14 წლიდან 18 წლამდე ასაკის მქონე პირის მიმართ ჩადენილი ქმედება. ესეც ითვლება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამამძიმებელ გარემოებად, რადგან მსგავსი ქმედება, დაზარალებულის ზნეობრივ და ფიზიკურ განვითარებაზე, უარყოფით გავლენას ახდენს;
- გაუპატიურება მოხდა განსაკუთრებული სისასტიკით. იმ საკითხს, გაუპატიურება ჩადენილია თუ არა განსაკუთრებული სისასტიკით, აფასებს სასამართლო. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია არსებობდეს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა. **აღნიშნული დასკვნით, უნდა დასტურდებოდეს, რომ დაზარალებულს მიაღდა მძიმე მორალური ან ფიზიკური ტრავმა;**
- გაუპატიურებამ გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც **გაუპატიურება პირის გარდაცვალების პირდაპირი და უშუალო მიზეზი ხდება;**
- დაზარალებული არის პირი, რომელსაც არ შესრულებია 14 წელი.

ამრიგად, როგორც აღნიშნული ჩამონათვალიდან ჩანს, თუ გაუპატიურება მოხდება ზემოთ აღწერილი რომელიმე პუნქტის შესაბამისად, დამნაშავე დაისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე მუხლის შესაბამისად.

და ბოლოს, უნდა აღინიშნოს რამდენიმე გარემოება, რაც შეიძლება წინ უძღოდეს გაუპატიურებას, კერძოდ:

- მნიშვნელობა არა აქვს, როგორ იქცეოდა დაზარალებული გაუპატიურებამდე, ცდილობდა თუ არა მამაკაცის გამოწვევას, პროვოცირებას ჩაცმულობით, ან შესტიკულაციით;
- ასევე, არ არის მნიშვნელოვანი, როგორი ცხოვრების წესი აქვს დაზარალებულს. მაგალითად, თუ დაზარალებული მსუბუქი ყოფაქცევისაა, კანონმდებლობა მასაც იგივენაირად იცავს, როგორც ნებისმიერ ქალს.

რა არის სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება?

სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება არის მამათმავლობა, ლესბოსელობა ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი, გაუკუღმართებული ფორმით, რომელიც ჩადენილია ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეობის გამოყენებით.

ვინ შეიძლება იყოს დაზარალებული?

დაზარალებული შეიძლება იყოს როგორც ქალი, ასევე მამაკაცი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 138-ე მუხლის² თანახმად, სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედებისთვის, სასჯელის მინიმალური ზომა არის ოთხი, ხოლო მაქსიმალური, – ოცი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

გარდა გაუპატიურებისა, სქესობრივ დანაშაულს წარმოადგენს ისეთი ქმედებები, რომლებიც ცნობილია მამათმავლობით, ლესბოსელობით, ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტების გაუკუღმართებული ფორმით, რომელიც ჩადენილია ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეობის გამოყენებით. **სწორედ ეს განასხვავებს გაუპატიურებასა და სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობით მოქმედებას ერთმანეთისგან.**

მამათმავლობაც და ლესბოსელობაც ჰომოსექსუალიზმის ნაირსახეობაა. ეს უკანასკნელი, საკუთარი სქესის წარმომადგენლისადმი ლტოლვას ნიშნავს. კერძოდ, ლესბოსელობის შემთხვევაში, სქესობრივი კავშირი მყარდება მდედრობითი სქესის პირებს შორის, ხოლო მამათმავლობის შემთხვევაში, – მამრობითი სქესის პირებს შორის. თუ ასეთი კონტაქტები დაკავშირებულია ძალადობასთან, ძალადობის მუქარასთან ან დაზარალებულის უმწეო მდგომარეობის გამოყენებასთან, საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, ასეთი მოქმედებები დასჯადია.

² საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 138-ე მუხლი. სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება. 1. მამათმავლობა, ლესბოსელობა ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი გაუკუღმართებული ფორმით, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეობის გამოყენებით, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ოთხიდან ექვს წლამდე. 2. იგივე ქმედება: ა) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით; ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სხვა მძიმე შედეგი, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე. 3. იგივე ქმედება, ჩადენილი: ა) არაერთგზის; ბ) იმის მიერ, ვისაც ადრე ჩადენილი ჰქონდა ამ კოდექსის 138-ე-141-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული; გ) ჯგუფურად; დ) დამნაშავეისთვის წინასწარი შეცნობით, ორსული ქალის ან არასრულწლოვნის მიმართ, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ცხრიდან თორმეტ წლამდე. 4. იგივე ქმედება: ა) ჩადენილი დაზარალებულის ან სხვა პირის მიმართ, განსაკუთრებული სისასტიკით; ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით თორმეტიდან თხუთმეტი წლამდე. 5. სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება, ჩადენილი იმის მიმართ, ვისაც არ შესრულებია თოთხმეტი წელი, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით თხუთმეტიდან ოც წლამდე.

სხვაგვარ სექსუალურ კონტაქტში, გაუკუღმართებული ფორმით, იგულისხმება არაბუნებრივი სექსუალური კონტაქტის ფორმა, როდესაც ქმედება, გარეგნულად ქმნის სექსობრივი კავშირის იმიტაციას. ასეთი ქმედება დასჯადია, თუ იგი ჩადენილია ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან დაზარალებულის უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით.

გახსოვდეთ, მნიშვნელობა არ აქვს, რა მოტივითა და მიზნით ჩაიდინა პირმა სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება, იგი აუცილებლად დაექვემდებარება კანონით დადგენილ პასუხისმგებლობას.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება, თუ ზემოთ აღნიშნული ხერხების გამოყენებით, დამნაშავე დაინყებს დაზარალებულთან გაუკუღმართებულ სექსუალურ კონტაქტს.

რას არის სექსობრივი კავშირის ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედების იძულება?

სექსობრივი კავშირის, მამათმავლობის, ლესბოელობის ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტის იძულება, სახელგამტეხი ცნობის გახმაურების ან ქონებრივი დაზიანების მუქარით, ანდა მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვა დამოკიდებულების გამოყენებით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 139-ე მუხლის თანახმად, სექსობრივი კავშირის ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედების იძულებისთვის, სასჯელად დადგენილია ჯარიმა ან გამასწორებელი სამუშაო, 1 წლამდე ვადით, ხოლო თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ვადა არის სამ წლამდე.

იმ შემთხვევაში, თუ ქალზე განხორციელდება მუქარა, დიდი საშიშროებაა იმისა, რომ მასზე განხორციელდეს იძულებითი სექსობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება მისი ნების საწინააღმდეგოდ. აქ იგულისხმება ის გარემოება, როდესაც ასეთი იძულება ხდება სახელგამტეხი ცნობის გახმაურებით ან ქონებრივი დაზიანების მუქარით. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დაზარალებული, დამნაშავეზე მატერიალურად, სამსახურებრივად ან სხვაგვარად არის დამოკიდებული და ამ ფაქტს იყენებს დამნაშავე.

შეურაცხმყოფელი ინფორმაციის გავრცელების შედეგად მიყენებული მორალური ზიანი განსაკუთრებით მძიმე დაღს ასვამს ქალის ცხოვრებას. ასეთი შემთხვევების დროს, ქალებმა, შესაძლოა, დუმილი ამჯობინონ და არ მოახდინონ შესაბამისი რეაგირება ამგვარ ფაქტებზე.

ვინაიდან საკითხი არის ძალიან დელიკატური და დაზარალებული შესაძლოა, შიშისა და დამნაშავეის ზეგავლენის ქვეშ იმყოფებოდეს, ამიტომ შესაძლებლობა იმისა, რომ ქალი გახდეს ამგვარი მოპყრობის მსხვერპლი, დიდია.

იცოდეთ, რომ თქვენ თავად ქმნით საზოგადოებრივ აზრს. სწორედ ამიტომ, გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს თქვენს დამოკიდებულებას, გაბედულებას და დროულ რეაქციას ამგვარი ქმედებების მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთ ფაქტებზე საუბარი და სათანადო რეაგირება, გარკვეულწილად, სირთულეებს უკავშირდება, მთავარია არ მოექცეთ ფსიქოლოგიური ზეგავლენის ქვეშ და იმოქმედოთ გაბედულად.

გახსოვდეთ, თქვენ გიცავთ კანონი!

რას ნიშნავს სქესობრივი კავშირი ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება თქვენს მიერ ნლის ასაკს მიუღწევლთან?

ეს არის სრულწლოვნის სქესობრივი კავშირი, მამათმავლობა, ლესბოსელობა ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი, გაუკუღმართებული ფორმით იმ პირთან, რომელსაც თქვენს მიერ ნელი ჯერ არ შესრულებია. ამ შემთხვევაში, დამნაშავემ, წინასწარ უნდა იცოდეს დაზარალებულის ასაკის შესახებ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 140-ე მუხლის თანახმად, თქვენს მიერ ნელამდე მიუღწევლ პირთან გაუკუღმართებული ფორმით სქესობრივი კავშირის დამყარების შემთხვევაში, მინიმალურ სასჯელად განსაზღვრულია თავისუფლების შეზღუდვა სამ წლამდე ვადით, ხოლო მაქსიმალური სასჯელი, თავისუფლების აღკვეთის სახით, არის სამი წელი.

აღნიშნულ დებულებაში, მოცემულია მხოლოდ სრულწლოვანის სქესობრივი კავშირი, ანუ მამათმავლობა, ლესბოსელობა, ან სხვაგვარი სექსუალური კონტაქტი, გაუკუღმართებული ფორმით, 16 წლის ასაკს მიუღწევლ პირთან. ესეც ის შემთხვევაა, როდესაც დამნაშავემ წინასწარ უნდა იცოდეს, რომ დაზარალებული 16 წლის ასაკის ჯერ არ არის. 16 წლამდე ასაკის მოზარდთან სქესობრივი კავშირი, ზნეობრივი თვალსაზრისით, ხელს უწყობს მის გარყვნას. ბიოლოგიური თვალსაზ-

რისით კი, ხელს უშლის ნორმალურ ფიზიკურ განვითარებას, ვინაიდან 16 წელს მიუღწეველი მოზარდი, სქესობრივად, ჯერ კიდევ მოუმწიფებელია.

გაითვალისწინეთ, რომ 16 წელს მიუღწეველ პირთან სექსუალური კონტაქტი, თუნდაც მისივე თანხმობით დაუშვებელი და დასჯადია!

რა არის გარყვნილი ქმედება?

ძალადობის გარეშე ჩადენილი გარყვნილი ქმედება იმ პირთან, როდესაც დამნაშავემ წინასწარ იცის, რომ დაზარალებულს, თექვსმეტი წელი ჯერ არ შესრულებია.

აღნიშნული დანაშაული, ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ორ წლამდე.

მსგავსი სქესობრივი კავშირი ნებაყოფილობითა, მაგრამ დასჯადია იმ შემთხვევაში, როდესაც დამნაშავეს წინასწარ ცნობილია, რომ გარყვნილ ქმედებას ჩადის პირთან, რომელსაც 16 წელი ჯერ არ შესრულებია. გარყვნილი ქმედების დროს, დამნაშავე დაზარალებულთან არ ამყარებს სექსუალურ კონტაქტს, არამედ სხვაგვარი ქმედებით ახდენს მის გარყვნას.

გარყვნილი ქმედება შესაძლოა იყოს ორი სახის: ფიზიკური ან ინტელექტუალური.

ფიზიკური გარყვნილი ქმედების დროს, დამნაშავე ამყარებს სქესობრივ კავშირს ან სექსუალური ხასიათის ქმედებას სხვა პირთან, ან საკუთარ სხეულზე, და ეს ყველაფერი ხდება 16 წელს მიუღწეველი პირის თანდასწრებით.

ინტელექტუალური გარყვნილი ქმედება, თავისი შინაარსით, არსებითად განსხვავდება ფიზიკური გარყვნილი ქმედებისგან. ასეთ დროს, დამნაშავე თვითონ არ ახორციელებს სექსუალური ხასიათის მოქმედებას. ის, შესაძლოა, 16 წელს მიუღწეველ პირს ესაუბროს სექსუალური ცხოვრების ისეთ დეტალებზე, რამაც შესაძლოა, მოზარდში სექსუალური ლტოლვა გამოიწვიოს. ამ დროს, დამნაშავე, ვიზუალური მასალით ახდენს მოზარდის პროვოცირებას. კერძოდ, მოზარდს უჩვენებს პორნოგრაფიულ ნაწარმოებს, ფილმს, ვიდეო ჩანაწერს, სურათს ან სხვა მსგავსი ტიპის პროდუქციას.

ამ შემთხვევაში, გარყვნილი ქმედება, შეიძლება ჩადენილი იქნას, როგორც მამრობითი სქესის, ასევე მდედრობითი სქესის წარმომადგენლის მიმართ.

გარყვნილება არის ერთადერთი ქმედება სქესობრივ დანაშაულებებში, რომელიც დაკავშირებული არ არის ძალადობასთან ან ძალადობის გამოყენების მუქარასთან.

და ბოლოს, გახსოვდეთ, თუ თქვენ გახდით ამ თავში აღნიშნული რომელიმე დანაშაულის მსხვერპლი:

- დაუყოვნებლივ მიმართეთ ექიმს და მოითხოვეთ წერილობითი სამედიცინო დასკვნა;
- დაუყოვნებლივ დაუკავშირდით იურისტს და გაიარეთ კონსულტაცია, რათა იგი დაგეხმაროთ თქვენი საქმის შესაბამისად წარმართვაში.

■ ქალთა უფლებების დაცვა საქართველოს სისხლის სამართლის მიხედვით

ორსულობის შეწყვეტა

სამედიცინო სტატისტიკის მონაცემებით, საქართველოში, შობადობა მცირდება, სტაბილურად მაღალია დედათა და ბავშვთა ავადობისა და სიკვდილიანობის მაჩვენებლები, რაც კიდევ უფრო ამძიმებს ისედაც რთულ დემოგრაფიულ ვითარებას. ქვეყანაში, ჯერ კიდევ არ არის კარგად განვითარებული რეპროდუქციოლოგიური სამსახური. სამწუხაროდ, აბორტების რაოდენობის შესახებ რეალური სტატისტიკური მონაცემები არ მოიპოვება.

- რა არის აბორტი?
- ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტა.

საქართველოში, 1955 წლიდან, აბორტი ლეგალიზებულია, რომელიც ორსული ქალის თანხმობით ხდება. მისი თანხმობის გარეშე, მუცლის მოშლა, შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს განპირობებულია უკიდურესი აუცილებლობით. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც აბორტი, ქალის სიცოცხლის გადარჩენის ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს. აბორტი უკანონოდ ითვლება, თუ ეს კეთდება კანონითა და სხვა ნორმატიული აქტებით დადგენილი წესის დარღვევით.

„ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონში ნათქვამია, რომ საქართველოს ყველა მოქალაქეს, უფლება აქვს, დამოუკიდებლად განსაზღვროს შვილების რაოდენობა და მათი დაბადების დრო. იმავე კანონის თანახმად, ქალთა ჯანმრთელობის დაცვა, აბორტების შემცირების გზით, სახელმწიფოს პრიორიტეტული ამოცანაა.

ორსულობის ნებაყოფლობითი შეწყვეტა ნებადართულია მხოლოდ ლიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში, ლიცენზირებული ექიმის მიერ, და მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ:

ა) ორსულობის ხანგრძლივობა არ აღემატება თორმეტ კვირას;

ბ) ორსულს, სამედიცინო დაწესებულებაში, ჩაუტარდა წინასწარი გასაუბრება და გასაუბრებიდან ოპერაციამდე გასულია სამი დღის მოსაფიქრებელი ვადა. გასაუბრების დროს, ექიმმა უპირატესობა უნდა მიანიჭოს ნაყოფის სიცოცხლის დაცვას. ორსულობის ნებაყოფლობითი შეწყვეტის შესახებ არჩევანი, ქალის პროგატივაა.

„ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 140-ე მუხლის თანახმად, თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის შემთხვევაში, აბორტი ნებადართულია მხოლოდ სამედიცინო და სოციალური ჩვენებების მიხედვით. სამედიცინო ჩვენებების ჩამონათვალს ადგენს საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტრო.

ორსულობის შეწყვეტის სამედიცინო ჩვენებები, უნდა დადგინდეს ლიცენზირებულ ამბულატორიულ-პოლიკლინიკურ, ან სტაციონარულ დაწესებულებაში, კომისიური წესით, რომლის შემადგენლობაში უნდა შედიოდეს: დაწესებულების მთავარი ექიმი, მკურნალი ექიმი, იურისტი და იმ სპეციალობის ექიმი, რომლის სფეროშიც შედის ორსულის დაავადება (მდგომარეობა).

სამედიცინო ჩვენებების არსებობის შემთხვევაში, ორსულს მიეცემა დასკვნა, რომელშიც აღწერილი იქნება სრული კლინიკური დიაგნოზი. ეს დასკვნა დამონმებული უნდა იყოს ზემოთ ჩამოთვლილი სპეციალისტების ხელმოწერით და დაწესებულების ბეჭდით.

თუ ორსულს აქვს ფსიქიური ან ვენერიული დაავადება, საბუთები ორსულობის შეწყვეტის შესახებ გადაეცემა უშუალოდ იმ საავადმყოფოს (სამშობიარო სახლს), სადაც პაციენტს გადანყვებილი აქვს ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაციის ჩატარება.

არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც ორსული ქალის დაავადება არ არის მითი-

თებული ინსტრუქციაში. თუმცა, ასეთი დაავადების არსებობის გამო, ორსულობის გაგრძელება არ შეიძლება, რადგან შესაძლოა, ორსული ქალის სიცოცხლე საფრთხეში აღმოჩნდეს. მსგავს შემთხვევებში, საკითხი ორსულობის შეწყვეტის შესახებ, იხილება კომისიურად და პაციენტისადმი ინდივიდუალური მიდგომით.

რა ვადადება შესაძლებელი მოხდეს ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტა, თორმეტი კვირის შემდეგ?

სამედიცინო ჩვენებით, თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაცია, ნებადართულია ჩატარდეს ორსულობის ოცდაორ კვირამდე.

სად ტარდება ორსულობის შეწყვეტის ოპერაცია?

თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაცია უნდა ჩატარდეს მხოლოდ ლიცენზირებულ, სამედიცინო-გინეკოლოგიური პროფილის სტაციონარულ დაწესებულებაში (განყოფილებაში).

იმ შემთხვევაში, თუ თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაცია გარდაუვალი და ჩასატარებელია, მაშინ ორსული ქალი გადის შემდეგ ოფიციალურ პროცედურებს:

- ორსული, განცხადებით მიმართავს სამედიცინო-გინეკოლოგიური პროფილის სტაციონარის მთავარ ექიმს, ან იმ მრავალპროფილიანი საავადმყოფოს მთავარ ექიმს, სადაც ფუნქციონირებს სამედიცინო-გინეკოლოგიური განყოფილება;
- ორსული, განცხადებასთან ერთად, წარადგენს სამედიცინო დასკვნას, თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის სამედიცინო ჩვენების (სრული დიაგნოზის) აღნიშვნით;
- საავადმყოფოს (სამშობიარო სახლის) მთავარი ექიმი, კომისიური წესით იხილავს შემოსულ განცხადებას და დასკვნას; კომისიის სხდომა ფორმდება ოქმის სახით, კომისიის შემადგენლობაში უნდა შედიოდეს მთავარი ექიმი, მოადგილე სამკურნალო დარგში, კათედრის წარმომადგენელი (თუ კათედრა არის დაწესებულებაში), იმ სპეციალობის ექიმი, რომლის სფეროშიც შედის ორსულის დაავადება (მდგომარეობა) და იურისტი;
- კომისიის გადანყვეტილება, შესაბამისი ჩანაწერით, ფორმდება ავადმყოფის სამედიცინო დოკუმენტში (ავადმყოფობის ისტორიაში) და მოწმდება წევრთა ხელმოწერით;

- სამედიცინო ჩვენებით, თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაციის ჩატარების თაობაზე, დადგენილი წესით, ჩანაწერი კეთდება ე.წ. „სიმართლის წიგნში“;

- სამედიცინო ჩვენებით, თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის ოპერაციის ჩატარების თაობაზე, საავადმყოფო (სამშობიარო სახლი), დადგენილი წესით, გასცემს ფორმა N 27-ს. აღნიშნული ფორმა, გაიცემა ქალთა ტერიტორიული კონსულტაციისათვის ან ამბულატორიულ-პოლიკლინიკური დაწესებულებისთვის.

გარდა იმ სამედიცინო ჩვენებებისა, როდესაც ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტა აუცილებელია, არის სხვა პირობებიც, რომელიც კავშირში არ არის სამედიცინო მდგომარეობასთან. კერძოდ, კანონით, ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტა, ნებადართულია შემდეგ შემთხვევებში:

- თუ ქალს არ შესრულებია 15 წელი.
- თუ ქალის ასაკი გადაცილებულია 45 წელს.
- თუ ორსულობა გამოიწვია გაუპატიურებამ და ეს დადგენილია სასამართლოს მიერ.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აბორტი უკანონოდ ჩაითვლება, როდესაც ის კეთდება არალიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში. გარდა ამისა, სავალდებულოა, ექიმს ჰქონდეს საექიმო საქმიანობის უფლების დამადასტურებელი სახელმწიფო სერთიფიკატი. ასევე აუცილებელია, აბორტის განხორციელებისას, დაცული იყოს სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმები და სხვა. ორსულობის შეწყვეტა, შესაძლოა მოხდეს ოპერაციის გზით, მექანიკური ან ტოქსიკური ზემოქმედების ხერხით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 133-ე მუხლის³ თანახმად, აბორ-

³ 1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 133-ე მუხლი, უკანონო აბორტი.

1. უკანონო აბორტი,) ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომით, ვადით ასიდან ორას ორმოც საათამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი, ვადით ერთიდან ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი უკანონო აბორტისთვის მსჯავრდებულის მიერ, ან რამაც გამოიწვია შვილოსნობის სამუდამო მოშლა ან სხვა მძიმე შედეგი, – ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით, ვადით სამ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ერთიდან სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით, ვადით სამ წლამდე.

3. უკანონო აბორტი, რამაც გამოიწვია სიცოცხლის მოსპობა, - ისჯება თავისუფლების აღკვე-

ტი, რომელიც კეთდება კანონითა და სხვა ნორმატიული აქტებით დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ, უკანონოდ ითვლება და დასჯადია.

ეს დანაშაული, დასრულებულად ჩაითვლება ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის, ანუ დედის ორგანიზმიდან ნაყოფის გამოდევნის მომენტიდან.

ამრიგად, ორსულობის შეწყვეტისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას ზემოთ აღწერილი ყველა პროცედურა და სტანდარტი, რომელიც დადგენილია საქართველოს კანონმდებლობით. იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული წესების დარღვევა მოხდება, ეს გამოიწვევს იმ პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, რომელმაც განახორციელა ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტა.

■ დანაშაული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების წინააღმდეგ

ადამიანის თანასწორუფლებიანობის დარღვევა

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, დემოკრატიულ საზოგადოებაში, უმაღლეს ფასეულობებს წარმოადგენენ. საქართველოს კონსტიტუცია, სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა საერთაშორისო აქტები, აღიარებენ და იცავენ ადამიანის უფლებებს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე თავში, მოცემულია ნორმები, რომლებიც წარმოადგენენ **მოქალაქეთა (არა მარტო საქართველოს მოქალაქეთა) პირად, სოციალ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ უფლებათა დაცვის სისხლისსამართლებრივ გარანტიას**. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სისხლის სამართლის კოდექსის ეს ნაწილი, მოიცავს იმ დანაშაულებებს, რომლებიც მიმართულია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ. წინამდებარე ნაწილში, ვისაუბრებთ ადამიანის თანასწორუფლებიანობის დარღვევისა და თავისუფლების უკანონო აღკვეთის შესახებ.

რას ნიშნავს ადამიანის თანასწორუფლებიანობის დარღვევა?

ეს არის რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური, რომელიმე ნოდებისადმი ან საზოგადოებრივი გაერთიანებისადმი კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის ან ქონებრივი მდგომარეობის გამო, ადამიანის თანასწორუფლებიანობის დარღვევა, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება.

თით, ვადით სამიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლის⁴ თანახმად, ამ სახის დანაშაულისთვის, სასჯელის სახედ დადგენილია ჯარიმა, გამასწორებელი სამუშაო, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ან თავისუფლების აღკვეთა, რომლის მაქსიმალური ვადაა სამი წელი.

გახსოვდეთ, რომ გარდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა, აღნიშნული უფლება, დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლით, რომლის თანახმადაც:

ყველა ადამიანი, დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია, განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა.

ქალები, საუკუნეების მანძილზე ცდილობდნენ, საზოგადოებაში, სადაც მამაკაცები დომინირებდნენ, მოეპოვებინათ იგივე უფლებები და თავისუფლებები, რაც მამაკაცებს გააჩნდათ. ალბათ, სწორედ ამ ფაქტმა განაპირობა, რომ 2010 წლის 26 მარტს, მიღებული იქნა კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ. კანონში, მოცემულია გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის გარანტიები.

რა არის გენდერი?

გენდერი არის სქესთა შორის ურთიერთობის სოციალური ასპექტი, რომელიც გამოხატულია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში და გულისხმობს სოციალიზაციით განპირობებულ შეხედულებებს ამა თუ იმ სქესზე⁵.

ასე მაგალითად, კანონი უზრუნველყოფს ქალისა და მამაკაცის თანასწორ, ინდივიდუალურ უფლებებსა და თავისუფლებებს დისკრიმინაციის გარეშე. გარდა

4 2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლი, ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა.

1. ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური, რომელიმე წოდებისადმი ან საზოგადოებრივი გაერთიანებისადმი კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის ან ქონებრივი მდგომარეობის გამო, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება, - ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი, ვადით ერთ წლამდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ორ წლამდე.
2. იგივე ქმედება ა) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით; ბ) რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, - ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით, ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით, ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

5 საქართველოს კანონი გენდერული თანასწორობის შესახებ, მუხლი 3, „ა“ ქვეპუნქტი.

ამისა, კანონი აღიარებს თანასწორობას შრომითი ურთიერთობებისას, რაც იმას ნიშნავს, რომ სახელმწიფო ხელს უწყობს დასაქმების თანაბარ ხელმისაწვდომობას ორივე სქესის პირთათვის.

გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონის თანახმად, გენდერულ თანასწორობაზე ზედახმედველობას, სახელმწიფო ახორციელებს. გარდა ამისა, საქართველოს სახალხო დამცველი, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, უზრუნველყოფს გენდერული თანასწორობის დაცვის მონიტორინგს და რეაგირებას ახდენს გენდერული თანასწორობის დარღვევაზე.

რა არის დისკრიმინაცია?

დისკრიმინაცია ანუ ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა, არის გამორჩევა, შეზღუდვა ან უპირატესობის მინიჭება თანაბარი უფლებების მქონე ადამიანებისადმი, რომელიც ლახავს თანასწორობის პრინციპს და ხელყოფს ადამიანის უფლებებს. თუმცა, ადამიანის უფლებათა დარღვევის თვალსაზრისით, ყველა სახის გამორჩეული დამოკიდებულება არ არის დისკრიმინაცია.

იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი აქვს დისკრიმინაციას, მნიშვნელოვანია დადგინდეს, რა ნიშნით მოხდა ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა. ამ ნიშნებს შორის, ერთ-ერთი არის სქესი. დისკრიმინაცია სქესის ნიშნის მიხედვით, ზოგიერთ შემთხვევაში, რჩება სოციალური უსამართლობის ფართოდ გავრცელებულ ფორმად.

გახსოვდეთ, რომ ქალი და მამაკაცი, ოჯახსა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, თანასწორუფლებიანია.

ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა სქესის ნიშნის მიხედვით, შესაძლოა არსებობდეს საზოგადოების კულტურისა და ცხოვრების ნებისმიერ ასპექტში. ასეთი დისკრიმინაცია, შეიძლება გამოიხატოს ადამიანთა ურთიერთობებში, რაც კიდევ უფრო აძლიერებს მას. მაგალითად, აზრი იმის შესახებ, რომ მხოლოდ ერთი სქესის ადამიანი შეიძლება გამოყენებული იქნას სამუშაოზე (გარდა განსაკუთრებით გამონაკლისი შემთხვევებისა), უდავოა, არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ძირითად პრინციპებს.

სქესის ნიშნით დისკრიმინაცია ხდება მაშინ, როდესაც პირის მიმართ მოპყრობა განსხვავდება მხოლოდ სქესის საფუძველზე.

ბუნებრივია, სქესის ნიშნით დისკრიმინაციას, არ აქვს გამართლება და რა ფორმითაც უნდა იყოს გამოხატული, ეწინააღმდეგება სამართლიანობის პრინციპებს. ამიტომაც, მსგავსი მოქმედებები, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით, ისჯება.

აქვე, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ **მხოლოდ ისეთი მოპყრობა, რომელიც ემყარება გონივრულ და ობიექტურ კრიტერიუმებს, შეიძლება იყოს გამართლებული დემოკრატიულ საზოგადოებაში.**

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა

რა არის თავისუფლების უკანონო აღკვეთა?

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა არის პირის იძულებითი დაკავება, სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143-ე მუხლის მიხედვით, თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის, დანესებულია მინიმალური სასჯელი – ორი წლის, ხოლო მაქსიმალური, – თორმეტი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

საქართველოში, საკმაოდ გავრცელებული იყო **ქალის მოტაცება, როგორც ქორწინების ერთ-ერთი ფორმა**. ქართული სამართალი ებრძოდა მას, როგორც დრომოჭმულ ჩვეულებას. X-XI საუკუნეებში, საქორწინო კავშირის დამყარება, უკვე მშობლების მოლაპარაკების გზით ხდებოდა, მაგრამ მოტაცების ინსტიტუტი ძალიან დიდხანს იქნა შენარჩუნებული. ეს, ერთის მხრივ, უფროსი თაობის წინააღმდეგ პროტესტი იყო, მეორეს მხრივ, – რომანტიკული სასიყვარულო თავგადასავალი. თუმცა, ძალიან ბევრი ცუდი შედეგებიც მოჰყოლია ქორწინების ასეთ ფორმას. თუ მშობლებს არ მოსწონდათ შვილების არჩევანი, ისინი იწყებდნენ აქტიურ ბრძოლას მათ დასაცილებლად. განსაკუთრებით მძიმე დღეში იყვნენ გოგონები, რომლებიც თავიანთი ნების საწინააღმდეგოდ მოიტაცეს. ხშირ შემთხვევაში, მათ მშობლები არ თანაუგრძნობდნენ და საზოგადოებრივი აზრის გავლენით, გოგონები იძულებულნი იყვნენ, ბედს შეჰგუებოდნენ.

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა შეიძლება მოხდეს მოტაცებით. მაგალითად, ქალი მოიტაცეს ცოლად შერთვის მიზნით, მისი ნების საწინააღმდეგოდ, ჩასვეს მანქანაში და გაიტაცეს. მიუხედავად მისი დაჟინებული მოთხოვნისა, მანქანა არ გაუჩერეს და არ მისცეს გადმოსვლის შესაძლებლობა. მსგავსი ფორმით თავისუფლების აღკვეთა, საქართველოში, მეტად გავრცელებული ფორმაა. თუმცა, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, შესაძლოა განხორციელდეს ადამიანის მოტყუებით, ანუ იგი მიიყვანონ იმ ადგილას, სადაც მოხდება მისი დამწყვდევა. როგორც ვხედავთ, **თავისუფლების უკანონო აღკვეთა არის პირის იძულებითი დაკავება, როდესაც მას არ აქვს შესაძლებლობა, გადაადგილდეს თავისუფალად.**

სწორედ მსგავსი ქმედებები შეიძლება ჩაითვალოს თავისუფლების უკანონო აღკვეთად, რომელიც დასჯადია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143-ე მუხლის თანახმად, ამიტომ:

გახსოვდეთ, არავის აქვს უფლება, აღკვეთოს ან სხვაგვარად შეზღუდოს თქვენი თავისუფლება, სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.

■ ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)

ბოლო პერიოდში, კრიმინალურ ბიზნესს, კიდევ ერთი სარფიანი სფერო – ადამიანით ვაჭრობა დაემატა და ადამიანი ყიდვა-გაყიდვის ობიექტად იქცა. კაცობრიობის განვითარებასთან ერთად, ვითარდება ტრეფიკინგიც. იზრდება მისი მასშტაბები, სისასტიკე და მოთხოვნილებები. ეს იმითაა გამოწვეული, რომ იგი ყველაზე დიდი არალეგალური ბიზნესია იარაღითა და ნარკოტიკებით ვაჭრობის შემდეგ. ადამიანით ვაჭრობა, დიდი ხანია გასცდა ქვეყნის ფარგლებს და მან საერთაშორისო ხასიათი მიიღო. არალეგალური მიგრანტების გადაყვანა და ექსპლუატაცია, გლობალური ბიზნესი გახდა, რომელსაც უდიდესი შემოსავალი მოაქვს. აღნიშნულ სფეროში მოღვაწე კრიმინალური სექტორის მოგება, მსოფლიოს მასშტაბით, 5-დან 7 მილიარდ დოლარამდე აღწევს წელიწადში. სულ უფრო მეტი დანაშაულებრივი გაერთიანება გადადის ნარკოტიკებით ვაჭრობიდან ადამიანებით ვაჭრობაზე იმ მიზეზით, რომ შემოსავლიანობა იზრდება, რისკები კი მცირდება. როგორც წესი, ადამიანების ექსპლუატაცია, ხანგრძლივი ხასიათისაა. ღარიბ ქვეყნებს, არ შეუძლიათ აკონტროლონ დემოგრაფიული პროცესები, რაც შემდგომში დაკავშირებულია მასობრივ ემიგრაციასთან, რასაც ინვესტორული და ეკონომიკური და ყოფითი პრობლემები. სწორედ ამის შედეგია თანამედროვე ბაზრის „მონებით“ გაჯერება. ასე რომ, ადამიანებით ვაჭრობამ, ფართო გავრცელება ჰპოვა და იგი ტრანსნაციონალური დანაშაულებრივი საქმიანობის დინამიურად განვითარებადი, მაღალ შემოსავლიანი საქმიანობის სახეობად იქცა.

ადამიანის ყიდვა შეიძლება მოხდეს ფულის გადახდით, რაიმე ნივთში გაცვლით ანდა ვალის სანაცვლოდ. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ექვემდებარება როგორც მყიდველი, ისე გამყიდველი.

რა არის ტრეფიკინგი?

მონობის თანამედროვე ფორმა, რომელიც გამოიხატება ადამიანების მიმართ ექსპლუატაციით.

რას არის ექსპლუატაცია?

პირის გამოყენება იძულებით შრომისთვის ან მომსახურებისათვის, მისი დანაშაულებრივ ან სხვა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში ან პროსტიტუციაში ჩაბმა, მონობის მსგავს მდგომარეობაში ან მონობის თანამედროვე პირობებში ჩაყენება, სექსუალური ექსპლუატაცია ან სხვა სახის მომსახურების განწვევის იძულება, აგრეთვე პირის გამოყენება სხეულის ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის გადანერგვისათვის, ანდა სხვა მიზნით.

ვინ არის ტრეფიკინგის მსხვერპლი?

პირი, რომელსაც ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) დანაშაულის შედეგად, მიაღვა მორალური, ფიზიკური ან ქონებრივი ზიანი და რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, მიჩნეულია ტრეფიკინგის მსხვერპლად.

ვინ არის დაზარალებული?

პირი, რომელიც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143¹ (ადამიანით ვაჭრობა) და 143² (არასრულწლოვნით ვაჭრობა) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულში, ცნობილია დაზარალებულად.

რას ნიშნავს შანტაჟი?

პირის იძულება, შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე მოქმედება, მისთვის ან მისი ახლობლებისთვის სახელის გამტეხი, ან სხვა საზიანო ცნობების გახმაურების მუქარით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143¹, 143², 143³ მუხლები, მოიცავს საკითხებს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის), არასრულწლოვნით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) და ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის (დაზარალებულის) მომსახურებით სარგებლობის შესახებ.

ამ ნორმების შესამაბისად, აღწერილი დანაშაულებისთვის, სასჯელის მინიმალურ ზომად დაწესებულია შვიდი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო მაქსიმალურ ზომად, – უვადო თავისუფლების აღკვეთა. ეს უკანასკნელი, გათვალისწინებულია იმ შემთხვევაში, თუ არასრულწლოვნით ვაჭრობა ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, ან ტრეფიკინგმა გამოიწვია არასრულწლოვნის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

ტრეფიკინგის დანაშაული სხვადასხვა ეტაპებისგან შედგება, კერძოდ:

- პირის გადაბირება – მოტყუებით ან ძალისმიერი გზით;

- **გადაყვანა** – კანონიერად ან უკანონოდ, საზღვრების გადაკვეთა ან ქვეყნის ფარგლებში გადაადგილება;

- **ექსპლუატაცია** – ადამიანების მოვაჭრის მიერ, მსხვერპლის გამოყენება ან გაყიდვა მატერიალური სარგებლის მიღების მიზნით.

2006 წლის 28 აპრილს, მიღებული იქნა კანონი ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, რომლის ძირითადი მიზნებია:

- დაიცვას ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლთა უფლებები და ამ გზით, თავიდან იქნეს აცილებული ადამიანით ვაჭრობა;

- დაიცვას ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლი, გაუწიოს დახმარება და მოახდინოს მათი რეაბილიტაცია;

- განსაზღვროს შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სხვა სტრუქტურების თანამშრომლობის პრინციპები, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი).

როგორც ხედავთ, გარდა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა, ტრეფიკინგის მსხვერპლს იცავს ასევე აღნიშნული კანონი, რომლითაც განსაზღვრულია სახელმწიფო ორგანოების კომპეტენცია და მექანიზმები, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) თავიდან აცილების სფეროში. აღნიშნული კანონის მე-9 მუხლის საფუძველზე, შეიქმნა ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვისა და დახმარების სახელმწიფო ფონდი. ფონდის მიზანია, მსხვერპლთა და დაზარალებულთა დაცვა, დახმარება და რეაბილიტაცია. **ამ მიზნის განსახორციელებლად, ფონდი ვალდებულია:**

- დაიცვას მსხვერპლთა და დაზარალებულთა კანონიერი ინტერესები;
- მოახდინოს დაზარალებულთა და მსხვერპლთა თავშესაფრით უზრუნველყოფა;
- გაუწიოს იურიდიული დახმარება;
- გაუწიოს ფსიქოლოგიური და სამედიცინო დახმარება;
- ხელი შეუწყოს დაზარალებულთა და მსხვერპლთა რეაბილიტაციას, ოჯახსა და საზოგადოებაში.

აღნიშნულ ვალდებულებათა განსახორციელებლად, ფონდთან შეიქმნა ორი თავშესაფარი, რომლის მომსახურებით სარგებლობა შეუძლიათ ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლსა და დაზარალებულებს. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ თავშესაფარში მოთავსება ხდება მხოლოდ მსხვერპლის ან დაზარა-

ლებულის თანხმობით, სადაც ცხოვრების ხანგრძლივობა განსაზღვრულია 3 თვის ვადით. აღნიშნული ვადა, შესაძლებელია გაგრძელდეს საჭიროებისდა მიხედვით, თავშესაფრის ადმინისტრატორის მიერ. რაც შეეხება თავშესაფრის დატოვებას, ესეც მსხვერპლის ან დაზარალებულის სურვილის მიხედვით ხდება.

თავშესაფარში, მსხვერპლთა და დაზარალებულთათვის, უზრუნველყოფილია:

- უსაფრთხო საცხოვრებელი ადგილი;
- საკვები და ტანსაცმელი;
- ფსიქოლოგიური კონსულტაცია;
- იურიდიული დახმარება;
- ინფორმაციის მიღება გასაგებ ენაზე;
- ოჯახსა და საზოგადოებაში, რეაბილიტაციისა და ინტეგრაციისთვის, მოკლევადიან პროგრამებში მონაწილეობა.

ეკომონიკური და ყოფითი პრობლემების გადასაჭრელად, ქალები ხშირად იძულებული არიან, დატოვონ სამშობლო და მატერიალური მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად, დათანხმდნენ გარკვეული სამუშაოს შესრულებას (ოჯახში მოხუცის მომვლელად, მოსამსახურედ ან ჩვილის ძიძად მუშაობას და ა.შ.). სამწუხაროდ, სწორედ ასეთ დროს, ადამიანი ხშირად ხდება მოტყუებული და ტრეფიკინგის მსხვერპლი. ტრეფიკინგი ის დანაშაულია, რომელიც მსხვერპლს აყენებს დიდ სულიერ თუ ფიზიკურ ზიანს. ხშირად, სამედიცინო ჩარევის შემთხვევაშიც კი, ვერ ხერხდება მსხვერპლის ფიზიკური და სულიერი ჯანმრთელობის აღდგენა. იმისთვის, რომ მსგავს დანაშაულებზე მოახდინოთ დროული და ადექვატური რეაგირება, საჭიროა იცოდეთ იმ სამართლებრივი საშუალებების გამოყენება, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს კანონმდებლობით.

ამიტომ, თუ თქვენ გახდით ტრეფიკინგის მსხვერპლი, იცოდეთ რომ:

- ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის სტატუსის მინიჭების საკითხს საკოორდინაციო საბჭოსთან შექმნილი მუდმივმოქმედი ჯგუფი წყვეტს. მსხვერპლის სტატუსის მინიჭების შესახებ, ტრეფიკინგის მსხვერპლთა მომსახურების ან სხვა შესაბამის დაწესებულებას (თავშესაფარს), მიმართავს კონკრეტული პირი. ჯგუფი, გადაწყვეტილებას იღებს, არა უგვიანეს 48 საათისა;
- იმ შემთხვევაში, თუ ტრეფიკინგის დანაშაულის შედეგად დაზარალებულ პირს, მიენიჭება მსხვერპლის სტატუსი, მას აქვს უფლება, მიმართოს ტრეფიკინგის მსხვერპლთა მომსახურების დაწესებულებას (თავშესაფარს);

- ტრეფიკინგის მსხვერპლს, უფლება აქვს ისარგებლოს მოსაფიქრებელი ვადით – არანაკლებ 30 დღისა. ეს პერიოდი, პირს სჭირდება იმისთვის, რომ მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება, ითანამშრომლოს თუ არა სამართალდამცავ ორგანოებთან;
- აღნიშნული ვადის ათვლა იწყება სწორედ იმ დღიდან, რაც პირი მიმართავს ტრეფიკინგის მსხვერპლთა მომსახურების დაწესებულებას, სამართალდამცავ ორგანოს, ან სხვა შესაბამის დაწესებულებას;
- ტრეფიკინგის მსხვერპლი, მხოლოდ მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, მისცეს ჩვენება, როგორც მონემ ან დაზარალებულმა;
- ტრეფიკინგის მსხვერპლთა და დაზარალებულთა სამართლებრივი დაცვა, გარანტირებულია კანონით;
- ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა და მონმეთა ვინაობა, მისამართები და სხვა პირადი ინფორმაცია, საიდუმლოა და მისი გამჟღავნება აკრძალულია, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა;
- ტრეფიკინგის მსხვერპლისა და დაზარალებულის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების საკითხი, დადგენილია კანონით. კერძოდ, თუ ტრეფიკინგის მსხვერპლად ან დაზარალებულად ყოფნის გამო:
  - უკანონოდ გადაკვეთეთ სახელმწიფო საზღვარი;
  - დაამზადეთ, გაასაღეთ ან გამოიყენეთ ყალბი დოკუმენტი, ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი;
  - ეწეოდით პროსტიტუციას;
  - საქართველოში ცხოვრობდით, საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისთვის დადგენილი წესების დარღვევით;
- ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლს, უფლება აქვს მოითხოვოს დანაშაულის შედეგად მიყენებული მორალური, ფიზიკური ან ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება; იმ შემთხვევაში, თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ, მასზე ფონდიდან გაცემა კომპენსაცია, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;
- სახელმწიფო ვალდებულია, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის თანხმობით, მისი მოთავსება მოახდინოს ღირსეული არსებობისთვის შესაფერ, უსაფრთხო საცხოვრებელში;
- დაუშვებელია დაზარალებულის მოთავსება დაკავების ადგილების, პატიმ-

რობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, გარდა კანონით დადგენილი გამონაკლისებისა და იმ შემთხვევებისა, როდესაც შესაძლებელია დაზარალებულის განცალკევებით მოთავსება;

- ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის მომსახურების დაწესებულება (თავშესაფარი) ვალდებულია, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლს, გაუწიოს სამედიცინო და ფსიქოლოგიური დახმარება, უფასო იურიდიული კონსულტაცია და დახმარება.

აღნიშნული კანონის თანახმად, განსხვავებული რეჟიმია დადგენილი არასრულწლოვან მსხვერპლთან დაკავშირებით. ამ შემთხვევაში, **თუ მსხვერპლი არის არასრულწლოვანი, ანუ პირი, რომელსაც ჯერ არ შესრულება 18 წელი.**

„ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად:

- ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლთა, დაზარალებულთა დახმარებისა და რეაბილიტაციის განხორციელებისას, ყველა ის დაწესებულება, რომელიც ეწევა მსხვერპლთა მომსახურებას, ვალდებულია გაითვალისწინოს მსხვერპლის ასაკი, სქესი და სპეციალური მოთხოვნები;

- განსაკუთრებით დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს ბავშვებს, რომლებიც უზრუნველყოფილნი უნდა იყვნენ შესაბამისი საცხოვრებელი პირობებითა და განათლებით. შესაბამისად, გათვალისწინებული უნდა იყოს ბავშვთა სპეციალური მოთხოვნები;

- იმ შემთხვევაში, თუ ტრეფიკინგის მსხვერპლის ასაკი არ არის დადგენილი და ივარაუდება, რომ არის არასრულწლოვანი, მაშინ იგი ჩაითვლება არასრულწლოვნად. აღნიშნული მსხვერპლის მიმართ, განხორციელდება სპეციალური დაცვის ღონისძიებები იქამდე, სანამ არ დადგინდება მისი ზუსტი ასაკი;

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოში შექმნილია ტრეფიკინგის მსხვერპლთა დაცვის შესაბამისი საშუალებები, აუცილებელია, ყველა ადამიანი მოიქცეს ყურადღებით და კარგად დაფიქრდეს, ვიდრე საბოლოო გადაწყვეტილებას მიიღებს. საზღვარგარეთ წასვლა, არ ნიშნავს იმას, რომ თქვენი ეკონომიკური და ყოფითი პრობლემები, აუცილებლად მოგვარდება და თქვენ მშვიდობით დაბრუნდებით სამშობლოში.

გახსოვდეთ, რომ თქვენმა დაუფიქრებელმა გადაწყვეტილებამ, შეიძლება მძიმე და ფატალური შედეგები გამოიწვიოს.

თუ საზღვარგარეთ წასვლას აპირებთ, სიფრთხილე გამოიჩინეთ და დაიცავით თქვენი უსაფრთხოების მინიმალური ზომები:

- არ ენდოთ ნებისმიერ ტურისტულ და დასაქმების სააგენტოს, რომელიც უცხოეთში მუშაობას გთავაზობთ;
- არ გადასცეთ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტები (პირადობის მოწმობა, პასპორტი) არავის;
- არ მოაწეროთ ხელი კონტრაქტს, იურისტთან კონსულტაციის გარეშე;
- თუ აღმოჩნდით საეჭვო ვითარებაში, როდესაც ყველაფერი ჯერ კიდევ დასრულებული არ არის, დაუყოვნებლივ დაუკავშირდით იურისტს და გაიარეთ კონსულტაცია!

■ დანაშაული ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 თავში, მოცემულია დანაშაული ოჯახისა და არასრულწლოვნის წინააღმდეგ. შვილად აყვანის მიზნით, ფეხმძიმე ქალების წინასწარი შერჩევა და მშობიარობისთვის საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა და ასეთ გაშვილებაში ხელის შეწყობა, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 172¹-ე მუხლის თანახმად, დასჯადია, რომლისთვისაც სასჯელის მინიმალურ ზომად, დაწესებულია სამი წლით, ხოლო მაქსიმალურ ზომად, – ცხრა წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა.

აღნიშნული დანაშაული, საზოგადოებისთვის, განსაკუთრებით საშიშია. შვილად აყვანის მიზნით, ორსული ქალების წინასწარ შერჩევას და საზღვარგარეთ გაყვანას, შედეგად მოსდევს ის, რომ ახალშობილის გაშვილება ხდება საზღვარგარეთ და ამის გამო, საქართველო კარგავს მოქალაქეების ნაწილს.

ეს დანაშაული გამოიხატება შემდეგ ქმედებებში:

- ფეხმძიმე ქალების წინასწარი შერჩევა და მშობიარობისთვის, საქართველოს ფარგლებს გარეთ გაყვანის შესაძლებლობის შექმნა;
- ასეთ გაშვილებაში ხელშეწყობა.

ამ ორი ქმედებიდან ერთ-ერთის ჩადენა, საკმარისია იმისთვის, რომ დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვალოს. სწორედ ამიტომ, მნიშვნელობა არ აქვს, რეალურად მოხდა თუ არა ბავშვის გაშვილება საზღვარგარეთ.

რას გულისხმობს ორსული ქალების შერჩევა?

ქალების გამოძებნას, მათთან მოლაპარაკებას და გადმოხივას (მაგალითად, ფულის დაპირებით) და ა.შ.

რას გულისხმობს საზღვარგარეთ გაყვანისთვის შესაძლებლობების შექმნა?

ეს შესაძლოა, იყოს სათანადო (შესაძლოა, ყალბი) დოკუმენტაციის გაფორმება იმისთვის, რომ მოხდეს ქალების საზღვარგარეთ გაყვანა.

ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს, ორსული ქალები, საქართველოს მოქალაქეები არიან, მოქალაქეობის არმქონე პირები თუ უცხოელები, რომლებიც მუდმივად ცხოვრობენ საქართველოში. ამ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია ის, რომ ორსული ქალების შერჩევა და საქართველოდან გაყვანისთვის შექმნის სათანადო შესაძლებლობა მოხდეს საქართველოს ტერიტორიაზე.

გარდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა, ოჯახისა და მოზარდის ინტერესებს იცავს საქართველოს კონსტიტუცია, რომლის თანახმად:

სახელმწიფო ხელს უწყობს ოჯახის კეთილდღეობას. ხოლო, დედათა და ბავშვთა უფლებები დაცულია კანონით.

■ პროსტიტუციაში ჩაზმა და პროსტიტუციისთვის აღვილის ან საცხოვრებლის გადაცემა

პროსტიტუცია, ლათინური სიტყვების “pro” და “statuere” შერწყმიდან მომდინარეობს და „ნინ წამონევას“, „საჩვენებლად გამოტანას“ ნიშნავს. საქართველოს ისტორიოგრაფიასა და მწერლობაში, „სიძვის დიაცი“, პირველად, ნახსენებია მე-10 საუკუნის თხზულებაში „ცხოვრება გრიგოლ ხანძთელისა“. საქართველოში, პირველი სამეცხოველო სახლების გახსნა, ლაშა-გიორგის მეფობის პერიოდს უკავშირდება. მე-16 საუკუნიდან, ქვეყნის სათავადოებად და სამთავროებად დაყოფის შემდეგ, აღმოსავლეთში გავრცელებულმა ქალისადმი უტილიტარულმა დამოკიდებულებამ, საქართველოშიც ფართოდ მოიკიდა ფეხი. მე-17 საუკუნეში, თბილისში, გაჩნდა პირველი ბორდელები. საარქივო მასალების მიხედვით, ერთ-ერთი ბორდელი მდებარეობდა ახლანდელი ცირკის ტერიტორიაზე, დანარჩენები კი – ქარვასლის მიდამოებში, სიონის საკათედრო ტაძრის მახლობლად, ასევე ფიქრის გორაზე. მე-19 საუკუნეში, თბილისში, გაიხსნა პირველი ლეგალური ბორდელები. იმდროინდელი წყაროების თანახმად, მეძავეები, გადიოდნენ სპეციალურ სამედიცინო შემოწმებას,

მომზადებას კლიენტთან ურთიერთობაში, სწავლობდნენ ქართულ და უცხოურ ლიტერატურას, ცეკვას, მუსიკას და ა.შ. მათ, საგანგებოდ შეიარაღებული დაცვა იცავდათ. ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ ზემოაღნიშნული საროსკიპოები, იბეგრებოდა და კლიენტები, საფასურს, სალაროში იხდიდნენ.

50-60-იან წლებში, პროსტიტუციის ღია ფორმები, ფეხს საქართველოშიც იკიდებდა. თბილისში, პავლოვის ქუჩაზე, კარლ მარქსის მოედანზე, რკინიგზის სადგურისა და ცირკის მიმდებარე ტერიტორიაზე, ისევე როგორც დღეს, მუდმივად იკრიბებოდნენ მეძავეები. ბინებსა და სასტუმროებში კი ე.წ. „მაღალი დონის პროფესიონალები“ მუშაობდნენ.

80-იანი წლების ბოლოსთვის, ქალის სხეულით ვაჭრობა მომგებიან საქმედ იქცა და სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან, კონტროლს დაექვემდებარა. თუმცა, რიგ შემთხვევებში, რთული აღმოჩნდა ამ პრობლემასთან გამკლავება. პროსტიტუცია, მაღალშემოსავლიან და პრაქტიკულად, უსაფრთხო ბიზნესად იქცა, ვინაიდან თანამედროვე კანონმდებლობა, მასზე პასუხისმგებლობას არ ითვალისწინებს. იგი მხოლოდ უმნიშვნელო ჯარიმების დაკისრებით იფარგლება.

ევროპაში, ფართო გავრცელების მიუხედავად, პროსტიტუციისადმი დამოკიდებულება, შუა საუკუნეებში, თანდათან გამკაცრდა. მკვლევარების აზრით, ეს განპირობებული იყო საშიში ვენერიული დაავადებების გავრცელებით (მაგალითად, სიფილისი).

სექს-ბიზნესს, როგორც ინდუსტრიას, თავისი წესები და მოთხოვნები აქვს და იგი დაკავშირებულია სხვადასხვა სოციალურ პროცესთან. პროსტიტუციის სფეროში საქმიანობა, შეიძლება იყოს როგორც „ორგანიზებული“, ასევე – „არაორგანიზებული.“ ზოგიერთ ქვეყანაში, პროსტიტუცია, კანონით არის აკრძალული, ზოგან კი, – ლეგალიზებულია. იმ ქვეყნებში, სადაც პროსტიტუცია ლეგალიზებულია, მეძავე ვალდებულია, იხადოს კანონით დადგენილი გადასახადები, შეასრულოს კანონით დადგენილი სხვა მოთხოვნები (მაგალითად, ქუჩის მეძავეობის შემთხვევაში, დადგეს მხოლოდ იმ განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, რომელიც განკუთვნილია ამგვარი საქმიანობის განსახორციელებლად). სახელმწიფო კი, თავის მხრივ, ზრუნავს მეძავეთა უსაფრთხოებასა და ჯანმრთელობაზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 253-ე მუხლის⁶ თანახმად, პროს-

⁶ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 253-ე მუხლი, პროსტიტუციაში ჩაბმა.

1. პროსტიტუციაში ჩაბმა ძალადობით, ძალადობის ან ქონების განადგურების მუქარით, შანტაჟით ან მოტყუებით, - ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ორ წლამდე.
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ან წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის მიმართ, - ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით ხუთიდან შვიდ წლამდე.

ტიტუციაში ჩაბმა, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ხუთიდან შვიდ წლამდე ვადით. ხოლო, 254-ე მუხლის თანახმად, პროსტიტუციისათვის საცხოვრებელი ადგილის გადაცემა, ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ორიდან ოთხ წლამდე ვადით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, პროსტიტუციას არ კრძალავს, თუმცა, პასუხისმგებლობას ანებს პროსტიტუციაში ჩაბმისთვის, აგრეთვე პროსტიტუციისათვის ადგილის ან საცხოვრებელის გადაცემისათვის.

რას ნიშნავს პროსტიტუციაში ჩაბმა?

ეს არის ადამიანის იძულება, რომ ივაჭროს სხეულით, მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ.

პროსტიტუციაში ჩაბმა ძალადობით, შეიძლება განხორციელდეს ადამიანის ორგანიზმზე ფიზიკური ზემოქმედებით – ცემა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება, თავისუფლების უკანონოდ აღკვეთა და სხვა. პროსტიტუციაში ჩაბმა, ძალადობის ან ქონების განადგურების მუქარით, გულისხმობს მსხვერპლზე ფსიქიკურ ზემოქმედებას, დაშინებას, რომ გამოყენებული იქნება ფიზიკური ძალადობა მის მიმართ, ახლობლის მიმართ ან განადგურებული იქნება მათი ქონება. პროსტიტუციაში ჩაბმისას, დამნაშავემ, შესაძლოა დააშანტაჟოს პირი, რომ გაახმაურებს სახელის გამტეხ ცნობებს მის შესახებ. თუმცა, ასევე შესაძლოა, გაახმაუროს ისეთი ინფორმაცია და ცნობები, რომელიც ზიანს მიაყენებს არა მხოლოდ დაზარალებულს, ასევე მის ახლო ნათესავებსაც. რაც შეეხება პროსტიტუციაში მოტყუებით ჩაბმას, ასეთ დროს, იგულისხმება მსხვერპლის შეცდომაში შეყვანა. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლოა, ადგილი ჰქონდეს ისეთ ფაქტს, როდესაც მსხვერპლს მიიღებენ სხვა თანამდებობაზე (მაგალითად: ოფიცინტი, ოფისის მენეჯერი, ფოტომოდელი და სხვა), თუმცა მისი გამოყენება მოხდება მეძავად. ამგვარ სიტუაციებში, ხშირად ვარდებიან ტრეფიკინგის მსხვერპლნი.

პროსტიტუციის ადგილად, შესაძლოა გამოყენებული იქნას, სხვადასხვა შენობა, ნაგებობა, სადგომი, საცავი. პროსტიტუციისათვის, ჩვეულებრივ იყენებენ საცხოვრებელ ბინებს, სამსახურებრივ შენობებს, ღამის გასართობ დაწესებულებებს, კაზინოებს, სასტუმროებს და ა.შ. მეძავთან სქესობრივი კავშირისთვის ადგილის ან საცხოვრებლის გადაცემა, ისჯება სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით.

■ პატიმარ ქალთა უფლებები

ჩვენს საზოგადოებაში, ქალს, ოჯახის წინაშე მნიშვნელოვანი ვალდებულებები აკისრია, ამიტომაც ქალის დაპატიმრების შედეგად, ოჯახი მძიმე ვითარებაში აღმოჩნდება ხოლმე. იმ შემთხვევაში, როდესაც ხდება მამაკაცის დაპატიმრება, მიუხედავად ეკონომიკური და ყოფითი პრობლემებისა, ქალი განაგრძობს იმ ვალდებულებების შესრულებას, რაც მას აკისრია ოჯახისა და შვილების წინაშე. ქალის დაპატიმრების შემთხვევაში, საკითხი სხვაგვარად და შეიძლება ითქვას, უფრო რთულად არის. მამაკაცისთვის, ძნელი ხდება საოჯახო საქმეების გაძღოლა და შვილების აღზრდაზე დამოუკიდებლად ზრუნვა, რასაც ჩვეულებრივ, ქალი ახორციელებს. ამას ართულებს ის გარემოებაც, თუკი მათ მცირეწლოვანი შვილები ჰყავთ და დედის მონაწილეობა, მათ აღზრდაში, აუცილებელია. დაპატიმრებულ დედას, უნდა შეეძლოს შვილებთან კონტაქტის დამყარება, სწორედ ამიტომ, დაკავებული დედების მცირეწლოვან შვილებთან ურთიერთობის საკითხი, საქართველოს პატიმრობის კოდექსით რეგულირდება, რაზეც, უფრო დეტალურად, ქვემოთ ვისაუბრებთ.

პატიმრობის კოდექსის თანახმად, საქართველოში, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულება, ხორციელდება კანონიერების, ჰუმანიზმის, დემოკრატიულობის, კანონის წინაშე თანასწორობისა და სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპებზე დაყრდნობით. ქალი მსჯავრდებული, სასჯელს იხდის ნახევრად ღია ტიპის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, სადაც ერთ მსჯავრდებულ ქალზე, საცხოვრებელი ფართობის ნორმა, 3 კვ. მეტრზე ნაკლები არ უნდა იყოს.

რა არის პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის საფუძვლები?

პატიმრობის აღსრულების საფუძვლებია:

პატიმრობის შეფარდების შესახებ, სასამართლოს გადანყვეტილება;

სასამართლოს მიერ, სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი და კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა.

ვინ არის ბრალდებული?

პირი, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული.

ვინ არის მსჯავრდებული?

პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი.

თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, როგორც წესი, ქალებს განცალკევებით ათავსებენ. პატიმრობის კოდექსის თანახმად, მსჯავრდებულსა და ბრალდებულს, შემდეგი უფლებები აქვთ:

- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, უზრუნველყოფილი იყოს:

საცხოვრებელი სადგომით, კვებით, პირადი ჰიგიენით, ტანსაცმლით, შრომით, შრომისა და პირადი უსაფრთხოებით; სამედიცინო მომსახურებით; ახლო ნათესავებთან შეხვედრით (პაემნით), დამცველთან, საკონსულოსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებთან (უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის) შეხვედრით; სატელეფონო საუბრებით და მიმონერით; ამანათებისა და ფულადი გზავნილების მიღება-გაგზავნით; უფასო იურიდიული დახმარებით და სამართლებრივი კონსულტაციებით;

- მიიღოს ზოგადი და პროფესიული განათლება;
- მონაწილეობა მიიღოს სპორტულ, კულტურულ, აღმზრდელობით და რელიგიურ ღონისძიებებში;
- მიიღოს ინფორმაცია პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით, ისარგებლოს მხატვრული და სხვა ლიტერატურით;
- ენეოდეს ინდივიდუალურ საქმიანობას და პატიმრობის/ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ადმინისტრაციის კონტროლით, იქონიოს ამისთვის საჭირო ინვენტარი;
- შეიტანოს მოთხოვნა, საჩივარი;
- ყოველდღიურად, არანაკლებ 1 საათისა, იმყოფებოდეს სუფთა ჰაერზე (ისარგებლოს გასეირნების უფლებით);
- განსაკუთრებულ, პირად გარემოებებთან დაკავშირებით, დროებით დატოვოს პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება.

მსჯავრდებული, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, დამატებით სარგებლობს:

- სარეაბილიტაციო პროგრამებით სარგებლობის უფლებით;
- თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ, ხანმოკლე გასვლის უფლებით.

რა უპირატესობა აქვთ პატიმარ ორსულ ქალებს?

გარდა ზემოთ აღწერილი უფლებებისა, კანონი უპირატესობას ანიჭებს ორსულ ქალებს. კერძოდ, ორსულ ქალებს, მეძუძურ დედებს, არასრულწლოვნებს, ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ხანდაზმულებს (ქალებს – 60 წლიდან, მამაკაცებს – 65 წლიდან), უნდა ჰქონდეთ სხვა ბრალდებულებთან/მსჯავრდებულებთან შედარებით, გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო პირობები.

აქვს პატიმარ ქალს პაემნის უფლება?

აკრძალულია ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის სრული იზოლაცია, მას აქვს პაემნის უფლება.

ბრალდებულს ან მსჯავრდებულს, წერილობითი თხოვნის საფუძველზე, შეიძლება მიეცეს მის ახლო ნათესავებთან (შვილი, მეუღლე, მშობელი (მშვილებელი), ნაშვილები და მისი შთამომავალი, შვილიშვილი, და, ძმა, დისწული, ძმისწული და მათი შვილები, ბებია და პაპა, ბებულის დედ-მამა და პაპის დედ-მამა (როგორც დედის, ისე მამის მხრიდან), ბიძა (დედის ძმა და მამის ძმა), დეიდა, მამიდა, ბიძაშვილი, დეიდაშვილი და მამიდაშვილი, აგრეთვე ის პირი, რომელთანაც ცხოვრობდა და ეწეოდა საერთო მეურნეობას პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებაში მოხვედრამდე, ბოლო 2 წლის განმავლობაში) ხანმოკლე პაემნის უფლება. აღნიშნულ პირებთან შეხვედრაზე, პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დანესებულების დირექტორის თანხმობა/მოტივირებული უარი, ბრალდებულს/მსჯავრდებულს წერილობით ეცნობება.

პაემნის თაობაზე, ადმინისტრაცია, წერილობით უნდა იქნეს ინფორმირებული 5 დღით ადრე. ადმინისტრაცია, პაემნის მოთხოვნაზე განცხადების მიღებიდან არა უგვიანეს 5 დღისა, უზრუნველყოფს პაემნის ორგანიზებას. იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს უარის თქმის მოტივირებული საფუძველი, განმცხადებელი ინფორმირებული უნდა იქნას იმავე დღესვე. შესაბამისად, ადმინისტრაციას, პაემნის ორგანიზების ვალდებულება აღარ ეკისრება.

აღსანიშნავია, რომ დედა პატიმრებს მიეცეთ საშუალება, კავშირი შეინარჩუნონ ციხის გარეთ მყოფ შვილებთან. პატიმრობის კოდექსის თანახმად, ქალ მსჯავრდებულს, უფლება აქვს, 1 თვის განმავლობაში ჰქონდეს 3 ხანმოკლე პაემანი, რომელიც ეწყობა 1-იდან 2 საათამდე ვადით. ხანმოკლე პაემანი, მიმდინარეობს ადმინისტრაციის წარმომადგენლის მხოლოდ ვიზუალური კონტროლით, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

როგორი უნდა იყოს საკვები?

პატიმრობის კოდექსის 23-ე მუხლის თანახმად, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, საკვები უნდა შეიცავდეს ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის აუცილებელ კომპონენტებს. აკრძალულია ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის დასჯის მიზნით, საკვების კალორიულობის შემცირება. ისინი, ყოველდღიურად, უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ სამჯერადი კვებით.

ორსულ ქალებს, მეძუძურ დედებს, არასრულწლოვნებს, ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, ხანდაზმულებს (ქალებს – 60 წლიდან, მამაკაცებს – 65 წლიდან), მათი მდგომარეობის შესაბამისი კვების პირობები უნდა შეექმნათ.

შეიძლება თუ არა, პატიმარი დედისა და ბავშვის ერთად ცხოვრება?

თუკი არ არსებობს გამოუვალი ვითარება, არ უნდა მოხდეს ფეხმძიმე ქალისთვის თავისუფლების აღკვეთა. ხოლო თუ ეს მაინც მოხდება, მათთვის უნდა შეიქმნას სპეციალური პირობები, რომელიც გავრცელდება მთელი ფეხმძიმობისა და ბავშვის მოვლის პერიოდზე.

დედის დაკავება, რომელსაც ჩვილი შვილები ჰყავს, ძალიან სათუთი თემაა. პატიმრობის კოდექსის თანახმად, საჭიროების შემთხვევაში, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში, ეწყობა სპეციალური განყოფილება ფეხმძიმე ქალებისა და ბავშვებისთვის. დედის შუამდგომლობით, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოების ნებართვითა და ადმინისტრაციის თანხმობით, **შეიძლება დედისა და 3 წლამდე ბავშვისთვის, ერთად ცხოვრების პირობების შექმნა.** თუმცა, ადმინისტრაციას, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს შუამდგომლობის საფუძველზე, შეუძლია დედას აუკრძალოს არასრულწლოვან შვილებთან ურთიერთობა.

შესაძლებელია თუ არა, სასჯელის მოხდის გადავადება ქალისთვის?

სასამართლოს შეუძლია, გადაუვადოს სასჯელის მოხდა ორსულ ქალს ან ქალს, რომელსაც ჰყავს ხუთ წლამდე შვილი, სანამ ბავშვი ხუთი წლის გახდება.

იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებული უარს იტყვის შვილზე, ან თავს აარიდებს შვილის აღზრდას მას შემდეგ, რაც იგი გააფრთხილა პრობაციის ბიურომ, სასამართლოს შეუძლია, ამ ორგანოს წარდგინებით, გააუქმოს სასჯელის მოხდის

გადავადება და მსჯავრდებული, სასჯელის მოსახდელად, გააგზავნოს განაჩენით დანიშნულ ადგილას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 75-ე მუხლის თანახმად:

1. სასამართლოს შეუძლია, გადაუვადოს სასჯელის მოხდა ორსულ ქალს ან ქალს, რომელსაც ჰყავს ხუთ წლამდე შვილი, სანამ ბავშვი ხუთი წლის გახდება.

2. თუ მსჯავრდებული უარს იტყვის შვილზე ან თავს აარიდებს შვილის აღზრდას მას შემდეგ, რაც იგი გააფრთხილა პრობაციის ბიურომ, სასამართლოს შეუძლია, ამ ორგანოს წარდგინებით, გააუქმოს სასჯელის მოხდის გადავადება და მსჯავრდებული, სასჯელის მოსახდელად, გააგზავნოს განაჩენით დანიშნულ ადგილას.

3. როდესაც შვილი ხუთი წლის ასაკს მიაღწევს, სასამართლო გაათავისუფლებს მსჯავრდებულს სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოხდისგან, ან სასჯელის მოუხდელ ნაწილს, შეუცვლის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით, ანდა მიიღებს გადაწყვეტილებას, სასჯელის მოუხდელი ნაწილის მოსახდელად, შესაბამის დანესებულებაში მსჯავრდებულის უკან დაბრუნების შესახებ.

4. თუ მსჯავრდებული, სასჯელის მოხდის გადავადების პერიოდში, ახალ დანაშაულს ჩაიდენს, სასამართლო მას დაუნიშნავს სასჯელს, ამ კოდექსის 61-ე მუხლით გათვალისწინებული წესით (იხილეთ შესაბამისი განცხადების ნიმუში დისკზე).

შესაძლებელია თუ არა განაჩენის აღსრულების გადავადება, იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებული ორსულადაა?

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 283-ე მუხლის თანახმად, იმ მსჯავრდებულის მიმართ, რომელსაც სასჯელად დაენიშნა თავისუფლების აღკვეთა, განაჩენის აღსრულება შეიძლება გადავადდოს იმ სასამართლომ, რომელმაც გამოიტანა განაჩენი.

განაჩენის აღსრულების გადავადება ხდება სახელმწიფო სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნის საფუძველზე, იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებული განაჩენის აღსრულების მომენტისთვის, ორსულადაა. განაჩენის აღსრულების გადავადება ხდება მშობიარობის შემდეგ, 1 წლამდე.

განაჩენის აღსრულების გადავადების საკითხს, სასამართლო განიხილავს მსჯავრდებულის, მისი ადვოკატის, კანონიერი წარმომადგენლის, ან სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარის შუამდგომლობით (იხილეთ შესაბამისი განცხადების ნიმუში დისკზე).

გახსოვდეთ, რომ თქვენს დროულ და ადეკვატურ რეაგირებაზე დამოკიდებული შედეგები.

თუ თქვენს მიმართ ადგილი ჰქონდა ამ თავში აღწერილ რომელიმე დანაშაულს:

- დაუყოვნებლივ მიმართეთ იურისტს კონსულტაციისთვის. თუ თქვენ დედაქალაქში არ ცხოვრობთ და იურისტთან პირადად შეხვედრას ვერ ახერხებთ, დარეკეთ იმ ტელეფონის ნომრებზე, რომლებიც მითითებულია ამ წიგნის დასასრულს, დანართის სახით;
- იმ შემთხვევაში, თუ გახდით სქესობრივი ხასიათის დანაშაულის მსხვერპლი, დაუყოვნებლივ მიმართეთ ექიმს და გაიარეთ სამედიცინო შემოწმება.

სამართლებრივი დასაცვის ჯიშვანი და სამართლებრივი სამართლებრივი

მთელი გზამკვლევის მანძილზე, არაერთხელ აღვნიშნეთ, რომ საკითხის გადასაწყვეტად, განცხადებით ან სარჩელით უნდა მიმართოთ შესაბამის ორგანოებს, – სამინისტროს, სააგენტოს, სასამართლოს და ა.შ.

როგორ იწერება განცხადება, რა წესების დაცვით და რა ვადაში უნდა გასაჩივრდეს გადანყვეტილება, რა უფლებებით სარგებლობთ? წინამდებარე თავში, აღნიშნულის შესახებ, მოკლედ ვისაუბრებთ. ზოგადი წესები, რა თქმა უნდა, არსებობს, მაგრამ კონსულტაცია, შესაბამისი პროფილის იურისტთან, აუცილებლად უნდა გაიაროთ.

უნდა იცოდეთ, რომ თქვენი უფლებების დაცვა, შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა საშუალებებით, – როგორც ეროვნული, ასევე საერთაშორისო მექანიზმების მეშვეობით.

■ სამართლებრივი დაცვის ეროვნული მექანიზმი

ინფორმაციის მიღების უფლება

ზოგადი წესის მიხედვით, ყველას აქვს უფლება, მოითხოვოს **საჯარო ინფორმაცია** და აირჩიოს საჯარო ინფორმაციის მიღების ფორმა. თუკი არსებობს დედნის დაზიანების საფრთხე, საჯარო დაწესებულება, ვალდებულია, მოგცეთ მისი გაცნობის შესაძლებლობა თავისი ზედამხედველობის ქვეშ ან გადმოგცეთ სათანადო წესით დამონებული ასლი.

განვსაზღვროთ, რა ითვლება საჯარო ინფორმაციად? **საჯარო ინფორმაცია**, – ოფიციალური დოკუმენტი (მათ შორის, ნახაზი, მაკეტი, გეგმა, სქემა, ფოტოსურათი, ელექტრონული ინფორმაცია, ვიდეო და აუდიოჩანაწერები), საჯარო დაწესებულებაში დაცული, აგრეთვე საჯარო დაწესებულების ან მოსამსახურის მიერ, სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით მიღებული, დამუშავებული, შექმნილი ან გაგზავნილი ინფორმაცია. საჯარო ინფორმაცია ღიაა გასაცნობად, თუკი არ ითვლება **სახელმწიფო, კომერციულ და პირად საიდუმლოებას** მიკუთვნებულ ინფორმაციად (საიდუმლო ინფორმაციად). ინფორმაცია, რომელიც წარმოადგენს სხვის პირად ან კომერციულ საიდუმლოებას, და პირისთვის ცნობილი გახდა პრო-

ფესიული მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით, **პროფესიულ საიდუმლოებას** მიეკუთვნება.

გახსოვდეთ! თქვენ უფლება გაქვთ, საჯარო დაწესებულებაში, თქვენს შესახებ არსებულ პერსონალურ მონაცემებს გაეცნოთ და უსასყიდლოდ მიიღოთ ამ მონაცემების ასლები. არ შეიძლება, უარი გეთქვას იმ საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე, რომელიც იძლევა თქვენი იდენტიფიცირების შესაძლებლობას. ამავდროულად, ის არ უნდა იყოს ხელმისაწვდომი სხვა პირებისთვის.

ინფორმაციის გასაიდუმლოების თაობაზე, შეგიძლიათ, თავადაც მიმართოთ ადმინისტრაციულ ორგანოს. კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა, პროფესიული და კომერციული ინფორმაცია, **უვადოდ** გასაიდუმლოვდება. კომერციული საიდუმლოება ღიად გამოცხადდება, თუ მას აღარ გააჩნია ღირებულება, რის გამოც ასეთად იქნა მიჩნეული. **პირადი საიდუმლოება**, დახურულია პირის სიცოცხლის მანძილზე, თუ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი. გადანყვეტილება, საჯარო ინფორმაციის გასაიდუმლოებისა და მისი ვადის გაგრძელების შესახებ, შეაქვთ საჯარო რეესტრში.

საჯარო ინფორმაციის გაცემის წესი

საჯარო ინფორმაციის მისაღებად, უნდა წარადგინოთ წერილობითი განცხადება. აუცილებელი არ არის, განცხადებაში საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნის მოტივი ან მიზანი მიუთითოთ. ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან, პერსონალური ინფორმაციის გადაცემაზე უარის თქმა, დაუშვებელია. თქვენ უფლება გაქვთ, გადანყვეტილება პერსონალური მონაცემების ხელმისაწვდომობაზე უარის თქმის შესახებ, ერთი თვის ვადაში, სასამართლოში გაასაჩივროთ.

თუკი თქვენ, სხვისი პერსონალური მონაცემების ან კომერციული საიდუმლოების მოთხოვნის თაობაზე განცხადებას შეიტანთ, საჭიროა შესაბამისი პირის, სანოტარო წესით ან ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ **დამონმებულ თანხმობის** წარდგენაც (იხილეთ განცხადების ნიმუში დისკზე).

საჯარო დაწესებულება ვალდებულია, საჯარო ინფორმაცია გასცეს **დაუყოვნებლივ**, ან **არა უგვიანეს 10 დღისა**. თუ საჯარო ინფორმაციის გაცემისთვის საჭი-

როა 10-დღიანი ვადა, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია, მოთხოვნისთანავე გაცნობოთ ამის შესახებ. აღნიშნული, შეიძლება მოხდეს **შემდეგ შემთხვევებში**: ა) საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნაზე პასუხის გაცემა, მოითხოვს სხვა დასახლებულ პუნქტში არსებული მისი სტრუქტურული ქვედანაყოფიდან, ან სხვა საჯარო დაწესებულებიდან ინფორმაციის მოძიებასა და დამუშავებას; ბ) მნიშვნელოვანი მოცულობის, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ცალკეული დოკუმენტების მოძიებასა და დამუშავებას; გ) სხვა დასახლებულ პუნქტში არსებულ მის სტრუქტურულ ქვედანაყოფთან, ან სხვა საჯარო დაწესებულებასთან კონსულტაციას.

დასაშვებია, ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან, საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმა. საჯარო დაწესებულების უარი, საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე, თქვენ უნდა გეცნობოთ დაუყოვნებლივ. ასევე, გადაწყვეტილების მიღებიდან 3 დღის ვადაში, საჯარო დაწესებულება, ვალდებულია წერილობით განგიმარტოთ თქვენი უფლებები და გადაწყვეტილების გასაჩივრების წესი.

განცხადება ადმინისტრაციულ ორგანოში

ასევე უფლება გაქვთ, ადმინისტრაციულ ორგანოს მიმართოთ კონკრეტულ, მის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკითხთან დაკავშირებით. მაგალითად, – პენსიის დასანიშნად, ან სოციალური დახმარების გასაცემად, დევნილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნით და სხვა. ამ დროს, შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოს, განცხადება უნდა წარუდგინოთ.

განცხადების შინაარსი

განცხადება უნდა იყოს წერილობითი ფორმით და შეიცავდეს:

ა) იმ ადმინისტრაციული ორგანოს დასახელებას, რომელსაც მიმართავთ; ბ) თქვენს ვინაობას და მისამართს; გ) მოთხოვნას; დ) განცხადების წარდგენის თარიღსა და თქვენს ხელმოწერას; ე) განცხადებაზე დართული საბუთების ნუსხას, მათი არსებობის შემთხვევაში.

განცხადებას უნდა დაურთოთ ყველა ის საბუთი, რომლის წარდგენის ვალდებულებაც, კანონით გეკისრებათ (*იხილეთ განცხადების ნიმუში დისკზე*). დართული დოკუმენტებისა თუ სხვა სახის ინფორმაციის წარდგენის წესი, ასევე, განისაზღვრება გამოცემული კანონქვემდებარე აქტით ან ადმინისტრაციული ორგანოს დებულებით.

ადმინისტრაციული ორგანოს მუშაობის ზოგადი წესები

ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, განცხადება, მიღების დღესვე, **რეგისტრაციაში გაატაროს** და დასვას მასზე რეგისტრაციის თარიღი და ნომერი. ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია, შესაბამისი ვადის დაცვით, **ერთი თვის ვადაში**, საკითხი განიხილოს. საჭიროების შემთხვევაში, თქვენი საკითხის განსახილველად, სხდომაზე მიწვეულნი იქნებით. ასევე, თქვენ უფლება გაქვთ, აღნიშნული საკითხის განხილვისას, **დასწრება** მოითხოვოთ.

თავისი საქმიანობის განხორციელებისას, ადმინისტრაციული ორგანო მოქმედებს კანონით გათვალისწინებული პრინციპების საფუძველზე. მაგალითად, კანონის **წინაშე თანასწორობა** (რომლის მიხედვით, ყველა თანასწორია კანონისა და ადმინისტრაციული ორგანოს წინაშე), **საქმის მიუკერძოებლად გადაწყვეტა** (ადმინისტრაციული ორგანოს ვალდებულება, თავისი უფლებამოსილება განახორციელოს მიუკერძოებლად) და სხვა. ადმინისტრაციული ორგანო უფლებამოსილი არ არის, თავისი გადაწყვეტილება დააფუძნოს იმ გარემოებებზე, ფაქტებზე, მტკიცებულებებზე ან არგუმენტებზე, რომლებიც არ იქნა გამოკვლეული და შესწავლილი ადმინისტრაციული წარმოების დროს. **ადმინისტრაციული წარმოების ენა** არის ქართული, ხოლო აფხაზეთში – ასევე, აფხაზური.

თქვენს განცხადებას განხილვის დასრულების შემთხვევაში, დაწესებულება, **ინდივიდუალური ადმინისტრაციული აქტის** სახით, პასუხს გასცემს. ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი გამოიცემა **წერილობით ან ზეპირად**. იმ შემთხვევაში, თუ ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, თქვენს კანონიერ უფლებებსა და ინტერესებს ზღუდავს, თქვენი მოთხოვნის შემთხვევაში, ზეპირი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, **მიღებიდან 3 დღის ვადაში**, წერილობითი ფორმით უნდა გამოიცეს. წერილობით გამოცემული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი, უნდა შეიცავდეს წერილობით დასაბუთებას. **წერილობითი ფორმით** გამოცემულ ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტში, უნდა მიეთითოს ის ორგანო, რომელშიც შეიძლება ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გასაჩივრება, მისი მისამართი და საჩივრის წარდგენის ვადა. თუკი არ არის მითითებული აღნიშნული გადაწყვეტილების გასაჩივრების წესი და ორგანო, მაშინ თქვენ უფლება გაქვთ, დადგენილი ერთთვიანი ვადის მაგივრად, ერთი წლის განმავლობაში გაასაჩივროთ.

გახსოვდეთ! განცხადება იმ ადმინისტრაციულ ორგანოში უნდა შეიტანოთ, რომელიც უფლებამოსილია, გადაწყვიტოს განცხადებაში

დასმული საკითხი და გამოსცეს შესაბამისი, ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი.

ადმინისტრაციული საჩივარი

თუკი არ ეთანხმებით გადაწყვეტილებას (ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტს),¹ თქვენ უფლება გაქვთ, გადაწყვეტილება, საჩივრის შემდგომით, იმავე ან ზემდგომ ორგანოში გაასაჩივროთ. იმ შემთხვევაში, თუ ზემდგომი ორგანო არ არსებობს, მაშინ **უშუალოდ სასამართლოში**, სარჩელის შეტანის გზით. მაგალითად, მერიის გადაწყვეტილების გასაჩივრება, უშუალოდ სასამართლოში მოხდება. საჩივარი,² წერილობით ფორმით უნდა იყოს შეტანილი (საჩივრის ნიმუში იხილეთ დისკზე).

დაწესებულება, თქვენს საჩივარს განიხილავს და ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის სახით, პასუხს გასცემს. თუკი თქვენ მაინც ვერ მიაღწევთ საკითხის გადაწყვეტას თქვენს სასარგებლოდ და არ ეთანხმებით აღნიშნულს, უფლება გაქვთ, სასამართლოს მიმართოთ.³

■ სასამართლოსადმი მიმართვა

გასაჩივრების უფლება

საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის თანახმად, „ყველას აქვს უფლება, თავის უფლებათა დასაცავად, სასამართლოს მიმართოს“. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის თანახმად, ნებისმიერი საქმის განხილვა, გონივრულ ვადაში უნდა მოხდეს, – მიუკერძოებლად, სამართლიანად, საჯარო სხდომაზე და ა.შ.

დღესდღეობით, საქართველოში, სამინისტრაციანი სასამართლო სისტემა არსებობს. **პირველი ინსტანციის სასამართლო**, – რაიონული ან საქალაქო (მაგალითად, ქ.თბილისის საქალაქო სასამართლო, ქ. ბათუმის საქალაქო სასამართლო და

- 1 საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-2 მუხლის მიხედვით, ინდივიდუალური ადმინისტრაციული აქტი არის ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ, განხილვის შედეგად, კანონმდებლობის საფუძველზე გამოცემული სამართლებრივი აქტი, რომელიც აწესებს, ცვლის, წყვეტს ამ ადასტურებს პირის უფლებებს და მოვალეობებს.
- 2 წარდგენილი წერილობითი მოთხოვნა დარღვეული უფლებების აღდგენის მიზნით იმავე ან ქვედგომი ორგანოსადმი(საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მუხლი 2).
- 3 გასაჩივრება საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსისა და საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მოთხოვნათა დაცვით მოხდება.

სხვა), **მეორე ინსტანციის სასამართლო**, – სააპელაციო სასამართლო (საქართველოს ფარგლებში სულ ორია, – თბილისის საოლქო სასამართლო და ქუთაისის საოლქო სასამართლო) და მესამე, – **საკასაციო ინსტანცია**, საქართველოს უზენაესი სასამართლო (რომელიც მოქმედებს საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე)⁴.

ნებისმიერი ინსტანციის სასამართლოში, სამი კოლეგია ან პალატა არსებობს, – **სამოქალაქო საქმეთა, ადმინისტრაციულ საქმეთა და სისხლის სამართლის საქმეთა**. ნებისმიერი კოლეგია ან პალატა, მის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საქმეებს იხილავს. სამოქალაქო კატეგორიის საქმეებს იხილავს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგია, ადმინისტრაციული კატეგორიის საქმეებს, – ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგია და სისხლის სამართლის კატეგორიის საქმეებს, – სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია (სისხლის სამართლის საქმეების თაობაზე, იხილეთ თავი „ქალი და სისხლის სამართალი“).

ამიტომ, სასამართლოსადმი მიმართვის შემთხვევაში, განსჯადობის საკითხი უნდა გაითვალისწინოთ, – თქვენი საკითხი, რომელი კოლეგიის ქვემდებარეა. მაგალითად, პენსიის დანიშვნაზე უარის თქმა ან შრომითი დავა, თუკი თქვენ საჯარო დაწესებულებაში მუშაობთ, – ადმინისტრაციული კოლეგიის განსახილველი იქნება, თუკი კერძო დაწესებულებაში ბრძანდებით დასაქმებული, – სამოქალაქო კოლეგიის განსახილველი გახდება; განქორწინებასთან დაკავშირებული საკითხები, სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მიერ განიხილება; ზოგი ქონებრივი დავა, მოდავე მხარეთა შეთანხმებით, შეიძლება განსახილველად არბიტრაჟს გადაეცეს და ა.შ.

ადმინისტრაციული კოლეგიისადმი მიმართვის შემთხვევაში, **სავალდებულო** ადმინისტრაციული საჩივრის შესაძლებლობის გამოყენება.

სასამართლოსადმი მიმართვის შემთხვევაში, **შესაბამისი ფორმა** უნდა შეავსოთ. ადმინისტრაციულ საქმეზე, სარჩელი ან საჩივარი; ასევე მოპასუხისთვის, – შესაგებელი ან შეგებებული სარჩელი; სამოქალაქო საქმეზე, – სარჩელი ან საჩივარი, ასევე მოპასუხისთვის, – შესაგებელი ან შეგებებული სარჩელი (ფორმები, შემდეგ საიტებზე მოიპოვება: <http://tbappeal.court.ge>; <http://www.tcc.gov.ge/index.php?m=496>).

ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო საქმეებზე ფორმების ნიმუშები იხილეთ თანდართულ დისკზე.

აღნიშნული ფორმების შევსების დროს, აუცილებლად გაიარეთ კონსულტაცია იურისტთან, ვინაიდან ნებისმიერი ფორმა სპეციფიკურია. არასათანადოდ შევსების შემთხვევაში სასამართლომ, შესაძლოა, სარჩელის **ხარვეზი** დაადგინოს. ხარვეზის შესავსებად სასამართლო დაგინებს **ვადას**, რომლის განმავლობაში

⁴ <http://tbappeal.court.ge/index.php?lan=geo&cat=12>.

მოგეცემათ აღნიშნული **ხარვეზის შევსების უფლება**, კერძოდ, თქვენი მოთხოვნის დაზუსტების, შესაბამისი მტკიცებულებების წარმოდგენის და ა.შ. ხოლო, **თუ ვერ შეავსებთ** ხარვეზს კანონის მოთხოვნის ფარგლებში და მოცემული ვადის დაცვით, თქვენი **სარჩელი არ განიხილება**.

სასამართლოში გასაჩივრებამდე თქვენ აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოთ ის, რომ ნებისმიერი **საკითხი** კონკრეტული დარღვევის მომენტიდან კონკრეტული ვადის განმავლობაში **შეიძლება გასაჩივრდეს**. მაგალითად ადმინისტრაციული აქტი (სამსახურიდან გათავისუფლება) – 1 თვის ვადაში, ხელშეკრულების დარღვევა – სამი წლის განმავლობაში; უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული დავები – ექვსი წლის განმავლობაში და ა.შ.

აღნიშნული ვადის დაცვა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან **ხანდაზმულობის საკითხი** შეიძლება დადგეს, რაც ნიშნავს იმას, რომ არაკანონიერ ქმედებას თქვენს მიმართ გასაჩივრების ვადის გასვლის გამო თქვენ ვეღარ გაასაჩივრებთ. გასაჩივრების ვადა ზოგიერთ შემთხვევაში ჩერდება, რაც ინვესტს კალენდარული ვადის გაგრძელებას!!! ასევე დასაშვებია **ვადის აღდგენა საპატიო მიზეზით** და ვადის გაგრძელება. ამიტომ ნებისმიერი საქმე ინდივიდუალურია. ასევე ზოგიერთი კატეგორიის საქმეზე საკითხის განხილვისათვის და შემდგომი გასაჩივრებისათვის დადგენილია განსხვავებული ვადები.

სასამართლო ხარჯები

სასამართლო დავის შემთხვევაში, მას ვინც ასაჩივრებს, ნებისმიერი ინსტანციის გასაჩივრებისას, **სახელმწიფო ბაჟის** გადახდა დაეკისრება. დავის მოგების შემთხვევაში, აღნიშნული ხარჯი, მხარეს დაუბრუნდება. სახელმწიფო ბაჟის გადახდა, შესაბამისი ოდენობის თანხის ჩარიცხვის გზით, სპეციალურად მითითებულ საბანკო ანგარიშზე ხდება. ანგარიშის გაგება შეგიძლიათ სასამართლოში და ასევე, ბანკის განყოფილებებში. შეიძლება მოხდეს **სახელმწიფო ბაჟისგან გათავისუფლება, ბაჟის გადახდის გადავადება ან განაწილვადება**, ასევე ბაჟის დაბრუნება (მაგალითად, თუ საკასაციო საჩივარი დაუშვებლად იქნება მიჩნეული, თქვენ დაგიბრუნდებათ გადახდილი სახელმწიფო ბაჟის 70 პროცენტი). აღნიშნული საკითხი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით და ასევე, საქართველოს კანონით „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ რეგულირდება.

მხარეთა უფლებები

სასამართლოში, გასაჩივრების დროს, თქვენ მხარე ხდებით. იმ პირს, ვისაც სარჩელი შეაქვს, მოსარჩელე ჰქვია, ხოლო ვის მიმართაც შეტანილია სარჩელი, – მოპასუხე. **მეორე ინსტანციის** სასამართლოში, – შესაბამისად, აპელანტი და მო-

წინააღმდეგე მხარე იქნებით. **მესამე ინსტანციაში**, – შესაბამისად, კასატორი და მონინააღმდეგე მხარე. სასამართლოში, საქმის წარმოებისას, თქვენ **უფლებები** და ამავედროულად, **ვალდებულებები** გაგაჩნიათ. მაგალითად, სასამართლოში, სადავო საკითხის გასაჩივრებისას, შეგიძლიათ პირადად ან წარმომადგენლის (ადვოკატის) მეშვეობით დაიცვათ თქვენი უფლებები. თუკი წარმომადგენელი გყავთ, აუცილებელია **მინდობილობის გაფორმება**, რომლის გარეშე, თქვენს წარმომადგენელს, თქვენი უფლებამოსილების დაცვის უფლება არ ექნება. თქვენი წარმომადგენელი გახდება უფლებამოსილი ნოტარიუსთან შესაბამისი რწმუნებულების გაფორმების შემდეგ და მხოლოდ იმ უფლების განხორციელებაში, რომელსაც თქვენ მას მიანიჭებთ. მაგალითად, თქვენ უფლება გაქვთ, წარმომადგენელს საქმის **მორიგებით დამთავრების უფლება** არ მიანიჭოთ, ან არ მიანიჭოთ წარმომადგენლობის უფლება სააღსრულებო ინსტანციაში (გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, გადაწყვეტილების აღსრულება შეიძლება მოხდეს სააღსრულებო ბიუროს მეშვეობით).

ასევე, თქვენ როგორც **მხარეს**, უფლება გაქვთ გაეცნოთ საქმის მასალებს, გააკეთოთ ამონაწერები ამ მასალებიდან, გადაიღოთ ასლები, განაცხადოთ აცილებანი, წარადგინოთ მტკიცებულებები, მათ შორის, ექსპერტის (საექსპერტო დაწესებულების) დასკვნები, სპეციალისტის ცნობები, მონაწილეობა მიიღოთ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში, შეკითხვები დაუსვათ მოწმეებს, ექსპერტებს, სპეციალისტებს, სასამართლოს წინაშე განაცხადოთ შუამდგომლობები, მისცეთ სასამართლოს ზეპირი და წერილობითი ახსნა-განმარტებანი, წარადგინოთ იმავე ტიპის საქმეზე, სხვა სასამართლოს გადაწყვეტილებები, წარადგინოთ თქვენს მიერ მოპოვებული დასკვნები და გამოთქვით მოსაზრებები საქმის განხილვის დროს წამოჭრილ ყველა საკითხზე, უარყოთ მეორე მხარის შუამდგომლობები, დასკვნები და მოსაზრებები, გაასაჩივროთ სასამართლოს გადაწყვეტილებები და განჩინებები. თქვენ შეგიძლიათ, საქმე დაამთავროთ მორიგებით, – ანუ თანხმდებით პირობებზე და ამავედროულად, ერთი მხარე, მეორე მხარეს გარკვეულ პოზიციებს უთმობს.

თქვენ, როგორც **მოსარჩელეს**, უფლება გაქვთ საქმის წინასწარი სასამართლო განხილვისთვის (იხილეთ შემდგომი ქვეთავი) მომზადების დამთავრებამდე, შეცვალოთ სარჩელის საფუძველი ან საგანი, შეავსოთ სარჩელში მითითებული გარემოებები და მტკიცებულებები, გაადიდოთ ან შეამციროთ სასარჩელო მოთხოვნის ოდენობა. სარჩელის შეცვლად არ ჩაითვლება, მოსარჩელის მიერ სარჩელში მითითებული გარემოებების დაზუსტება, დაკონკრეტება და დამატება, აგრეთვე სასარჩელო მოთხოვნების ოდენობის შემცირება, ან ერთი ნივთის ნაცვლად, მეორე ნივთის მიკუთვნება მისთვის, ანდა ამ ნივთის ღირებულების ანაზღაურება.

სასამართლოში, მტკიცებულებათა შეგროვება მოხდება, ვინაიდან, თითოეულმა მხარემ, უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც თავის მოთხოვნებს ამყარებს.

გახსოვდეთ! თქვენ გევალებათ: **სასამართლოს წესრიგის დაცვა**. მისი შეუსრულებლობა, დაჯარიმებას იწვევს! ასევე, თქვენ უნდა დაიცვათ პროცესუალური ვადები და შეასრულოთ ყველა დავალება, რომელიც სასამართლოს მიერაა მოცემული.

სასამართლო პროცესი

საპროცესო ნორმებით, გათვალისწინებულია **მოსამზადებელი სტადია** და **მთავარი განხილვის სტადია**. მოსამზადებელ ეტაპზე (წინასწარი სასამართლო განხილვა), საქმე განსახილველად მზადდება. **მთავარ სტადიაზე**, საქმე არსებითად იხილება უკვე არსებული მტკიცებულებების მიხედვით და გადაწყვეტილების გამოტანა ხდება. ადმინისტრაციული კოლეგიაში, საქმის განხილვის დროს, მოსამზადებელ სტადიას, წინ უსწრებს **განმწესრიგებელი სხდომა**, რომელზეც სარჩელის არსებითად განხილვის საკითხი წყდება. განმწესრიგებელ სხდომაზე, სასამართლო არკვევს დაცულია თუ არა ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილების ხელზე მიღებიდან, გასაჩივრების ერთთვიანი ვადა, თუ რომელი კონკრეტული უფლებაა დარღვეული და ა.შ. ასევე, მოსარჩელეს უფლება აქვს, გამოიხმოს სარჩელი (**გამომხმობა** – სარჩელის გამოტანა სასამართლოდან სასარჩელო მოთხოვნაზე უარის თქმის გარეშე). სარჩელის გამომხმობა დასაშვებია საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე. სარჩელის გამომხმობა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, საქმის მთავარ სხდომაზე განხილვისას, ასევე სააპელაციო და საკასაციო წესით საქმის განხილვისას, დასაშვებია მოპასუხის თანხმობით. თუ მოპასუხე არ არის თანახმა, სასამართლომ უნდა განიხილოს და გადაწყვიტოს საქმე.

გადაწყვეტილების გამოტანა სასამართლოს მიერ და გასაჩივრების წესი

საქმის განხილვის შედეგად, სასამართლო, გადაწყვეტილებას გამოიტანს. მოსამართლეს უფლება აქვს, გამოაცხადოს გადაწყვეტილების **სარეზოლუციო ნაწილი**. შემდგომში, 14 დღის ვადაში, მას ევალება დასაბუთებული და სრული ფორმის გადაწყვეტილების გადაცემა მხარეებისთვის. რაიონული (ან საქალაქო) სასამართლოს გადაწყვეტილება, შეიძლება გასაჩივრდეს **სააპელაციო წესით**, დასაბუთებული გადაწყვეტილების ხელზე მიღებიდან 14 დღის ვადაში. თუ თქვენ არ ეთანხმებით სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას, უფლება გაქვთ **საკასაციო წესით** გაასაჩივროთ საქართველოს უზენაეს სასამართლოში დასაბუთებული გადაწყვეტილების ხელზე მიღებიდან **ერთი თვის ვადაში**. ნებისმიერი ინსტანციის სასამართლოში, გასაჩივრების დროს, თუ თქვენ არ ეთანხმებით გადაწყვეტილების ნაწილს, შეგიძლიათ გადაწყვეტილება **ნაწილობრივ გაასაჩივროთ**, – იმ ნაწილში, რომელშიც არ ეთანხმებით.

რაიონული (ან საქალაქო) სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების დროს, იწერება **სააპელაციო საჩივარი** სააპელაციო სასამართლოს სახელზე, რომელიც რაიონულ (ან საქალაქო) სასამართლოში უნდა შეიტანოთ. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრებისას, **საკასაციო საჩივარია** დასაწერი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სახელზე, რომელიც სააპელაციო სასამართლოში უნდა შეიტანოთ (აღმოსავლეთ საქართველოს ფარგლებში, – ქ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოში, ხოლო დასავლეთ საქართველოს ფარგლებში, – ქ. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში).

საქართველოს უზენაესი სასამართლო, საკასაციო საჩივარს, მიღებისას, **დასაშვებობის საგანზე** შეამოწმებს. საკასაციო საჩივარი დასაშვებია, თუ: 1. საქმე მნიშვნელოვანია სამართლის განვითარებისა და ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებისთვის; 2. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, განსხვავდება ამ კატეგორიის საქმეებზე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მანამდე არსებული პრაქტიკისგან; 3. სააპელაციო სასამართლოს მიერ, საქმე განხილულია მნიშვნელოვანი საპროცესო დარღვევით, რომელსაც შეეძლო არსებითად ემოქმედა საქმის განხილვის შედეგზე. თუკი სასამართლო ჩათვლის, რომ სარჩელი არ აკმაყოფილებს რომელიმე მოთხოვნას, სარჩელი დაუშვებლად იქნება ცნობილი.

საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, **საბოლოოა და არ ექვემდებარება გასაჩივრებას ქვეყნის შიგნით.**

■ საერთაშორისო მექანიზმი

თუკი ვერ მიაღწევთ თქვენი უფლებების დაცვას ქვეყანაში არსებული კანონმდებლობის მიხედვით, თქვენ გეძლევათ უფლება, გამოიყენოთ **საერთაშორისო მექანიზმები.**

საერთაშორისო მექანიზმის გამოყენების შემთხვევაში, კონკრეტულ საერთაშორისო ორგანოს მიმართავთ, მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტს ან ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტს და სხვა.

ნებისმიერი საერთაშორისო ორგანო, მოქმედებს კონკრეტული საერთაშორისო დოკუმენტის საფუძველზე: კონვენციის, პაქტის, რეზოლუციის და სხვა. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, შექმნილია და მოქმედებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ფარგლებში. ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, შექმნილია „ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კონვენციის საფუძველზე.

მიმართვის შემთხვევაში, თქვენ სპეციალური განაცხადის ფორმა უნდა შეავსოთ. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსადმი მიმართვის შემთხვევაში, შესაბამისი ფორმა მოიპოვება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს საიტზე www.coe.int, ადაპტირებული ვერსია ქართულ ენაზე, განთავსებულია საიტზე www.article42.ge, რუსული ვერსია – www.echr.ru და სხვა.

საერთაშორისო ორგანოსადმი მიმართვამდე, საქართველოს შიდა კანონმდებლობით გარანტირებული, ყველა სამართლებრივი შესაძლებლობა უნდა გამოიყენოთ – განცხადება, საჩივარი, სასამართლოსადმი მიმართვა და ა.შ. ასევე, საერთაშორისო ორგანოსადმი მიმართვის დროს, **გასაჩივრების კონკრეტული ვადა არსებობს**. საქართველოს შიგნით, ბოლო გადაწყვეტილების გამოტანიდან, გარკვეული დრო არ უნდა გავიდეს. აღნიშნული ვადა, კონკრეტული საერთაშორისო ორგანოს მიმართებაში, ინდივიდუალურად არის დადგენილი. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსადმი მიმართვის შემთხვევაში, **ექვსთვიანი ვადა** არის დადგენილი. ვადის გასვლის შემდეგ, აღნიშნული საერთაშორისო ორგანო, თქვენს განცხადებას ვეღარ განიხილავს. ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის⁵ შემთხვევაში, მიმართვა საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანიდან, ორი ან სამი წლის შემდეგაც შეიძლება მოხდეს.

საერთაშორისო ინსტანციებში განხილვა, არანაირი **ბაჟით** არ იბეგრება. ერთადერთი, ფოსტისა და თარგმნის ხარჯებია საჭირო, ვინაიდან აღნიშნული საქმის განმხილველი ორგანოები, სხვა ქვეყნებშია განთავსებული და სპეციალურად შერჩეულ **სამუშაო ენებზე** მუშაობენ. ასევე, საჭიროა რწმუნებულების გაფორმებაც. აღნიშნული **რწმუნებულება** ივსება ნოტარიუსთან, ვიზიტის გარეშე და არ საჭიროებს სანოტარო წესით დამტკიცებას. განხილვა რამდენიმე წელი გრძელდება.

აღნიშნულ და სხვა საკითხებზე, კონკრეტულ პასუხს იურისტი გაგცემთ. ამიტომ, სასურველია, ყოველთვის გაიაროთ იურიდიული კონსულტაცია.

ჩვენი მხრიდან გისურვებთ წარმატებებს.

შეკითხვების ან შენიშვნების არსებობის შემთხვევაში, ველით თქვენს ზარს ან ვიზიტს.

⁵ აღნიშნული კომიტეტი მიზნად ისახავს პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ სფეროში სახელმწიფოს მიერ ქალთა უფლებების დაცვის გარანტიების შექმნას და ქალთა დამაკაცთა თანასწორობის უზრუნველყოფას. დამატებით ინფორმაციას მოპოვებთ საიტზე: <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=7260>

მერი ჯავახიშვილი – ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული და საქართველოს უნივერსიტეტის მაგისტრი; საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის წევრი.

2006 წლიდან, მუშაობს ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლში“ ადვოკატად. საქმიანობის ძირითადი სფერო: ადამიანის უფლებები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო. მისი ავტორობით, გამოცემულია კვლევის ანგარიში: „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) და იძულებითი შრომის წინააღმდეგ ბრძოლა საქართველოში“, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა ტრეფიკინგის მსხვერპლთათვის“, ხოლო თანაავტორობით, – ბროშურა: „დაავადებული პაციენტების ჯანმრთელობის დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი გარანტიები და საერთაშორისო სტანდარტები“.

ელენა ფილევა – თბილისის ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული, სამართლის მაგისტრის ხარისხი; პოლონეთის „ჰელსინკის ფონდის“ ადამიანის უფლებებზე, ერთწლიანი საერთაშორისო სპეციალიზირებული უმაღლესი კურსის კურსდამთავრებული; საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის წევრი, ადვოკატი საერთო სპეციალიზაციით. საქმიანობის ძირითადი სფერო: ადამიანის უფლებები (მათ შორის, ქალთა უფლებები) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო. 2002 წლიდან, მუშაობს ორგანიზაციაში „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“. 2010 წლის ივნისიდან, ასევე არის ქალთა გაეროს ფონდის (UNIFEM) იურისტი.

მისი თანაავტორობით, გამოცემულია ბროშურები: „მოდერნიზაციის საერთაშორისო საშუალებები“ (2003-2004), ასევე, „საქართველოში, საქართველოს ინფორმაციული აგრესია და უსაფრთხოების საკითხები“ (2009).

მარინა კვაჭაძე – სამართლის დოქტორი, ქართულ-ამერიკული უნივერსიტეტის პროფესორი, საერთაშორისო სამართლის ექსპერტი, „უფლება ჯანმრთელობაზე“ ასოციაციის აღმასრულებელი დირექტორი, „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ კონსულტანტი, საქართველოში, ქალთა უფლებების დაცვის საკითხებში (UNIFEM)-ის კონსულტანტი.

პროფესორ მ. კვაჭაძის ავტორობით, გამოცემულია მონოგრაფია „თანამედროვე მედიცინის სამართლებრივი ასპექტები“ (ქართულ და რუსულ ენებზე); არის სახელმძღვანელოების თანაავტორი „ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი“; „კონსტიტუციური სამართალი“; „ადამიანის უფლებები და ჯანდაცვა“; თანაავტორობით, გამოცემული აქვს ლექსიკონები: „თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონი“; „ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონი“; „ქართულ-ლათინური სამართლის ლექსიკონი“, საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ, გამოქვეყნებული აქვს სამეცნიერო სტატიები ადამიანის უფლებათა სამართლის სფეროში, არის მთელი რიგი მონოგრაფიებისა და სახელმძღვანელოების რედაქტორი.

ნანი ჯანგაშვილი – თბილისის ჰუმანიტარული ინსტიტუტის კურსდამთავრებული, სადაც მოიპოვა სამართლის მაგისტრის ხარისხი. გარდა ამისა, სწავლობდა ვარშავის უნივერსიტეტში, სამართლისა და ადმინისტრირების ფაკულტეტზე. 2009 წელს, სწავლობდა კოლუმბიის უნივერსიტეტში, ადამიანის უფლებათა ადვოკატირების პროგრამის ფარგლებში. ამჟამად, სწავლას აგრძელებს კავკასიის სამართლის სკოლაში, სადოქტორო პროგრამაზე. ჩაბარებული აქვს ადვოკატთა საკვალიფიკაციო გამოცდა სისხლის სამართლის სპეციალიზაციით.

ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლში“, საქმიანობას ეწევა 2003 წლიდან. 2007 წლიდან, არის პროექტის „სტრატეგიული სამართალწარმოება კავკასიაში“ კოორდინატორი. 2010 წლის თებერვლიდან კი, არის ორგანიზაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ გამგეობის თავმჯდომარე.

გამოყენებული საკანონმდებლო ბაზა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (1997);
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (1997);
3. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი (1999);
4. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი (1999);
5. საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“ (1997);
6. საქართველოს შრომის კანონი (2006);
7. საქართველოს კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ (2006);
8. საქართველოს კანონი „მენარმეთა შესახებ“ (1994)
9. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ (2005);
10. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის შესახებ“ (2005);
11. საქართველოს კანონი „არასახელმწიფო საპენსიო დაზღვევისა და უზრუნველყოფის შესახებ“ (1998);
12. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (1999);
13. პატიმრობის კოდექსი (2010);
14. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი (1984);
15. საქართველოს კანონი „ადამიანი ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ (2006);
16. საქართველოს კანონი „გენდერული თანასწორობის შესახებ“ (2010);
17. საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუცია;
18. საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ (1997).
19. საქართველოს კანონი „სისხლისა და მისი კომპონენტების დონორობის შესახებ“ (1997)
20. საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“ (2000)
21. საქართველოს კანონი „ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის შესახებ“ (2000)
22. საქართველოს კანონი „სამედიცინო - სოციალური ექსპერტიზის შესახებ“ (2001)
23. საქართველოს კანონი „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ (2006)
24. საქართველოს კანონი „აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ (2009)
25. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება № 231/ნ „ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, შვებულების ანაზღაურების წესი“;
26. 2007 წლის 24 მარტის საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის №747 ბრძანება „საკუთრებაში არსებული უძრავი ნივთის ხელყოფის ან სხვაგვარად ხელშეშლის აღკვეთის ზოგიერთი ღონისძიების შესახებ“;
27. 2006 წლის 25 აგვისტოს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება № 231/ნ „ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის, ასევე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო, შვებულების ანაზღაურების წესი“;
28. 2000 წლის 13 მარტის საქართველოს ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება N 30/ო „თორმეტ კვირაზე მეტი ხანგრძლივობის ორსულობის ხელოვნურად შეწყვეტის სამედიცინო ჩვენებების ჩამონათვალის დამტკიცების შესახებ“

■ გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი. თბილისი 2002.ტ.V
2. გაუპატიურება და სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობით მოქმედება (სტუდენტის სახლემძღვანელო), ფონდ 'ღია საზოგადოება-საქართველოს' მხარდაჭერით, 2006.
3. საბედაშვილი თამარ „გენდერი და დემოკრატიზაცია“: საქართველო 1991-2006.
4. ქალთა განათლებისა და ინფორმაციის საერთაშორისო ცენტრი, „გენდერული პრობლემემატიკა საქართველოში,“ 2002 წ.
5. გიორგი ლლონტი, „ადამიანებით ვაჭრობა საქართველოში“ (პროსტიტუციის, პორნობიზნესისა და ტრეფიკინგის კრიმინოლოგიური ანალიზი), 2005 წ.
6. მზია ლეკვეიშვილი, ნანა თოდუა, ნინო გვენეტაძე, გოჩა მამულაშვილი, „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი,“ 2005წ.
7. პეტრე დათუაშვილი, საქართველოს სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, 2008 წ.
8. პენიტენციალური სისტემის მართვა ადამიანის უფლებათა პოზიციიდან, პენიტენციალურ კვლევათა საერთაშორისო ცენტრი.
9. მ. კვაჭაძე, ირ. მანჯავიძე. „ადამიანის უფლებები და სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა“;
10. გ.ჯავაშვილი. „კომენტარი ევროპის საბჭოს კონვენციაზე“ ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის შესახებ“ თბილისი 2008წ.
11. მ.კვაჭაძე. „ადამიანის უფლებები და თანამედროვე სამედიცინო სამართალი“. თბილისი 1998წ.
12. კონსტიტუციური სამართალი. მთ. რედ. ავ. დემეტრაშვილი. თბილისი 2008წ.
13. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები. რედ. ა.ეიდე, კ.კრაუზე, ა. როსსა. თბილისი 2006წ.
14. თავისუფლებადაღკვეთილი პირების ჯანმრთელობის დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი გარანტიები და საერთაშორისო სტანდარტები. თბილისი 2008წ. გვ.62.
15. დანაშაულის პრევენციისა და დამნაშავეთა მიმართ მოპყრობის მინიმალური წესები. გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს რეზოლუცია 663 (XXIV) 1957წ. და 2076 (გXII) 1997წ.
16. მ.კვაჭაძე, ირ.ზარნაძე, ირ. მანჯავიძე და სხვ. „საზოგადოებრივი ჯანდაცვა და მენეჯმენტი.“ თბილისი 2008წ.
17. პატიმრობის საერთაშორისო სტანდარტები. თბილისი 1995წ.
18. А.В. Тихонов. Медицинское право. М.1998г.
19. Н.А. Ардашева. Словарь терминов и понятий по медицинскому праву. С-Пб. 2006 г.
20. Emily Jackson. Medical Law. Oxford. 2006.

■ ქალთა უფლებების სფეროში მომუშავე ორგანიზაციები

UNIFEM in Georgia

მის.: ერისთავის ქ.თბილისი 0179,

საქართველო

ტელ.: (99532) 251126

ფაქსი: (99532) 250271

e-mail: tamar.sabedashvili@unifem.org

www: www.inifemcis.org

საქართველოს სახალხო დამცველი

ბავშვთა და ქალის უფლებათა დაცვის ცენტრი

მის.: რამიშვილის ქ.6,თბილისი 1079,

საქართველო

ტელ: (99532) 913814

ფაქსი: (99532) 922470/ 913815 / 913841 /

913842 / 913843 / 913875 / 913876 / 913877

e-mail:info@ombudsman

www: www.ombudsman.ge

ქალთა საინფორმაციო ცენტრი (WIC)

მის: წინამძღვრიშვილის ქ №40,

თბილისი, 0102, საქართველო

ტელ: (995 32) 95 29 34

ფაქსი: (995 32) 94 26 99

e-mail:office@ginsc.net

www: www.wicge.org

ქალთა საკონსულტაციო ცენტრი „სახლი“

მის: ინგოროყვას ქ №26,

თბილისი, 0108, საქართველო

ტელ.: (995 32) 98 90 80

ფაქსი: (995 32) 93 26 35

e-mail: saxli@gol.ge

sakhli13@hotmail.com

www: www.wicge.org

ა/ო „ქალადობისგან დაცვის

ეროვნული ქსელი“

მის: ზ. ჭავჭავაძის (ყოფილი შეროზიას) ქ. 9,

თბილისი, საქართველო

ტელ: (+995 32)950679

ფაქსი: (+995 32) 50 60 64

ცხელი ხაზი: (+995 32) 72 67 17;

(+995 32)890 26 16 27

e-mail: antiviolence@avnge

www: www.avnge

სა/ო „კონსტიტუციური უფლებათა

დაცვის ცენტრი“

თბილისის ოფისი

მის: ლალიძის ქ. № 3,

თბილისი 0108,

ტელ/ფაქსი: (+99532) 91 25 61

e-mail: info@cpcr.ge

Web: www.cpcr.ge

ა/ო „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“

ცენტრალური ოფისი

მის: კრილოვის ქ. №15,

თბილისი 0102, საქართველო

ტელ: (995 32) 936101 / 952353

ფაქსი: (995 32) 923211.

e-mail: gyla@gyla.ge

www: www.gyla.ge

ა/ო „ადამიანის უფლებათა

დაცვის ცენტრი“

მის: ყაზბეგის გამზ, 3ა,

სად 2. სართ.4

თბილისი 0102, საქართველო

ტელ: (995 32) 454533/376950

ფაქსი: (995 32) 384650

e-mail: hridc@hridc.org

www: http://www.humanrights.ge

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი (UNHCR)

მის: ალ. ყაზბეგის, №2ა,

თბილისი, საქართველო

ტელ: (995 32) 42 56 01;(995 32) 779612

/250078/ 250079/250080

ფაქსი: (995 32) 00 13 02

e-mail: geotb@unhcr.ch

www: http://www.unhcr.org

და ჩვენც, ა/ო „კონსტიტუციის 42-ე მუხლი“

მის: შეეჩენკოს ქ.12,

თბილისი 0108, საქართველო

ტელ: (99532) 998856

ფაქსი: (99532) 932859

e-mail: office@article42.ge

www: www.article42.ge

ქალთა უფლებების სფეროში მომუშავე ორგანიზაციათა ამომწურავი სია შეგიძლიათ იხილოთ ვებ-გვერდზე: www.wicge.org
www.ginsc.net